

**27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE
BAŞKENTTE ULUSAL VE YEREL BASINA
YANSIYAN ASAYİŞ OLAYLARI**

Serhat BİLİCİ

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Ana Bilim Dalı

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı

Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ

2025

Her Hakkı Saklıdır

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI
TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ BİLİM DALI

Serhat BİLİCİ

ORCID ID: 0009-0009-8193-7017

**27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE BAŞKENTTE ULUSAL
VE YEREL BASINA YANSIYAN ASAYİŞ OLAYLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ

ERZURUM – 2025

TEZ BEYAN BİLDİRİMİ

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esasları'nın ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **"27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE BAŞKENTTE ULUSAL VE YEREL BASINA YANSIYAN ASAYİŞ OLAYLARI"** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıyı kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

☐ Tezimin Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin düzenlenmesini ve erişime açılmasını düzenleyen 5. maddesinin 1. fıkrasına göre [*Ulusal Tez Merkezi, enstitü ve fakülteler tarafından Tez Otomasyon Sistemine yüklenen tezlerin bibliyografik bilgilerini kontrol eder, kataloglama kurallarına göre düzenler, konu başlıklarını belirler ve tam metin olarak internet üzerinden erişime açar.*] **basılı ve elektronik kopyalarına erişim izni verdiğimi onaylarım.**

İSTİSNAİ DURUMLAR*

☐ **Patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle (2 Yıl)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 1. fıkrasına göre teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle teze erişim, Enstitümüz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ **Yeni Teknik, Materyal ve Metotların Varlığı (6 ay)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesini düzenleyen 6. maddesinin 2. fıkrasına göre teze yeni teknik, materyal ve metotlar kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içerdiği için tez danışmanının önerisi ve ana bilim dalının uygun görüşü üzerine Enstitümüz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

☐ **Ulusal Çıkar ve Güvenlik Durumu (Gizlilik Dereceli Çalışmalar)**

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan *Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*'nin gizlilik dereceli tezler bahsini düzenleyen 7. maddesinin 1. fıkrasına göre bu teze erişim, ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendirdiği için Enstitümüzün uygun görüşü üzerine Üniversitemiz Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile Üniversitemiz Yönetim Kurulu aksi karar verinceye kadar engellenmiştir.

10.07.2025

Aslı ıslak imzalıdır

Serhat BİLİCİ

* İstisnai durumlar danışmanın yazılı başvurusu ve Enstitü / Üniversite Yönetim Kurulunun onayı ile kabul edilir.

KABUL VE ONAY TUTANAĐI

Prof.Dr. Recep Murat GEÇİKLİ danışmanlığında Serhat BİLİCİ tarafından hazırlanan “27 MAYIS DARBEŞİNE GİDEN SÜREÇTE BAŞKENTTE ULUSAL VE YEREL BASINA YANSIYAN ASAYİŞ OLAYLARI” başlıklı çalışma 10/07/2025 tarihinde aşğıdaki jüri tarafından Tarih - Anabilim Dalı Türkiye Cumhuriyeti Tarih Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak oy birliğı ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof.Dr. İsmail EYYUPOĞLU <i>ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ</i>	İmza
Jüri Üyesi (Danışman):	Prof.Dr. Recep Murat GEÇİKLİ <i>ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ</i>	İmza
Jüri Üyesi:	Doç.Dr. Mehmed Gökhan POLATOĞLU <i>ERZURUM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ</i>	İmza

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğı'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylanm.

16/07/2025
Prof.Dr. Hüseyin BAYDEMİR
Enstitü Müdürü
İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VI
KISALTMALAR	VIII

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	7
A. Araştırmanın Amacı ve Problematik Soruları	7
B. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve Özgünlük Değeri	7
C. Araştırmanın Ana Bilim Dalıyla İlişkisi.....	8
D. Araştırma Yöntemi	8
E. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	9
F. Yöntemsel Gerekçeleştirme.....	10

BİRİNCİ BÖLÜM

DP'NİN KURULUŞU, İKTİDARA GELİŞİ VE BASINLA İLİŞKİLERİ

1.1. DP'NİN KURULUŞU	12
1.1.1. DP'nin İlk Hükümet Politikaları	17
1.1.2. DP'nin Yükselişi	21
1.1.3. 6-7 Eylül Olayları.....	22
1.2. DP İKTİDARININ SON İKTİDAR DÖNEMİ (1957-1960)	24
1.2.1. 1957 Seçim Öncesi Genel Durum	24
1.2.2. 1957 Seçimleri Üzerine Genel Değerlendirme	27
1.2.3. Seçim Sonrası Oluşan Siyasi Atmosfer.....	30
1.2.4. 1960 Askeri Darbe Sürecine Genel Bakış.....	32
1.3. DP DÖNEMİ İKTİDAR-BASIN İLİŞKİLERİ	38
1.3.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Basının Geçirdiği Evreler	38
1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Basını	40
1.3.3. Çok Partili Hayat Döneminde Basın	41
1.3.4. DP Dönemindeki Gazete Örnekleri.....	43

1.3.4.1. Akşam.....	43
1.3.4.2. Vatan.....	44
1.3.4.3. Cumhuriyet	44
1.3.4.4. Ulus.....	45
1.3.4.5. Yeni Sabah.....	46
1.3.4.6. Hürriyet.....	46
1.3.4.7. Zafer.....	46
1.3.4.8. Milliyet	47
1.3.4.9. İstanbul Ekspres.....	47
1.3.4.10. Dünya	48
1.3.4.11. Son Havadis.....	48
1.3.4.12. Tercüman	49
1.3.4.13. Yeni Gün	49
1.3.4.14. Ankara Telgraf.....	49

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK KOLLUK DÜZENİ BAĞLAMINDA DP’NİN SON DÖNEMİNDE BAŞKENTTE ASAYİŞ

2.1. TÜRKİYE’DE KOLLUK TEŞKİLATLARI	51
2.1.1. Polis Teşkilatı.....	52
2.1.2. Jandarma Teşkilatı.....	56
2.2. SUÇ OLGUSUNA KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE BAKIŞ	56
2.3. TCK’YA GÖRE SUÇLAR.....	61
2.3.1. Vatana İhanet Suçları	61
2.3.2. Hürriyete Karşı Suçlar.....	62
2.3.3. Devletin Yönetimine Karşı Suçlar	62
2.3.4. Adliye Karşı İşlenen Suçlar.....	62
2.3.5. Kamu Düzenine Karşı Suçlar	63
2.3.6. Kamu Güvenine Karşı Suçlar.....	63
2.3.7. Kamu Esenliğine Karşı Suçlar	63
2.3.8. Genel Ahlak ve Aile Düzenine Karşı İşlenen Suçlar	63
2.3.9. Kişiye Karşı Suçlar.....	64

2.3.10. Mala Karşı Suçlar	64
2.4. ANKARA'DA ASAYİŞİ OLUŞTURAN ETMENLER.....	65
2.4.1. Kentleşme ve Suç İlişkisi	65
2.4.2. Ankara'da Göç Hareketleri ve Gecekondu Hayatı.....	69
2.4.3. Ankara'nın Kentleşme Süreci: Şehir Planları	72
2.4.3.1. Lörcher Planı	72
2.4.3.2. Jansen Planı	73
2.4.3.3. Yücel-Uybadin Planı	74
2.4.4. DP'nin İç Güvenlik Politikası	77
2.4.5. DP İktidarının Son Döneminde Basına Yansıyan Başkent Asayiş Haberleri ...	79
2.4.5.1. 1957 Yılı Asayiş Suçları.....	79
2.4.5.2. 1958 Yılı Asayiş Suçları.....	89
2.4.5.3. 1959 Yılı Asayiş Suçları.....	95
2.4.5.4. 1960 Yılı Asayiş Suçları.....	110
SONUÇ.....	114
KAYNAKÇA	120
EKLER.....	131
ÖZ GEÇMİŞ.....	159

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE BAŞKENTTE ULUSAL VE YEREL
BASINA YANSIYAN ASAYİŞ OLAYLARI
Serhat BİLİCİ****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ****2025, Sayfa: 159+VIII****Jüri: Prof. Dr. İsmail EYYUPOĞLU (Başkan)****Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ****Doç. Dr. Mehmed Gökhan POLATOĞLU**

Bu çalışmada ulusal ve yerel basına yansıyan Ankara'daki asayiş suçları incelenmiş, inceleme yapılırken Demokrat Parti'nin (DP) son dönemindeki (1957-1960) olaylar ele alınmıştır. Başkentte bu tarihler arası asayiş olayları o dönemde yayın hayatında olan gazetelere yansımalarıyla birlikte aktarılmıştır. Bu anlamda gazete arşivleri, çalışma için önemli bir bilgi kaynağıdır. Dönemin sosyolojik ruhunu anlayabilmek için ise resmî belge, araştırma eserler ve arşiv belgeleri incelenmiştir.

Basın, geçmişte olduğu gibi günümüzde de halkı birtakım olaylar karşısında aydınlatma görevini sürdürmüştür. Bu bağlamda 1957-1960 yılları arasındaki Ankara'da vuku bulan asayiş olayları ağırlıklı olarak basından takip edilmiştir. Çalışmada ulusal ve yerel basın, gazete arşivleri incelenerek Ankara'nın asayiş durumu hakkında bilgi edinilmiştir. Çalışmada öncelikli olarak DP'nin kuruluşu, iktidara gelişi ve politikaları irdelenmiş, kolluk teşkilatı faaliyetleri ve gazete haberleriyle dönemin asayiş hakkında bilgi edinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Demokrat Parti, Asayiş, Basın

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****PUBLIC ORDER INCIDENTS IN THE CAPITAL REFLECTED IN NATIONAL
AND LOCAL PRESS DURING THE PROCESS LEADING TO THE MAY 27
COUP****Serhat BİLİCİ****Advisor: Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ****2025, Pages: 159+VIII****Jury: Prof. Dr. İsmail EYYUPOĞLU (Chairman)****Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ****Assoc. Prof. Dr. Mehmed Gökhan POLATOĞLU**

In this study, public order crimes in Ankara that were reported in national and local press have been examined, focusing on incidents that occurred during the final years of the Democrat Party (DP) era (1957–1960). The public order incidents in the capital during this period are conveyed through their reflections in newspapers that were in circulation at the time. In this regard, newspaper archives serve as a significant source of information for the study. To understand the sociological atmosphere of the period, official documents, scholarly works, and archival records have also been reviewed.

As in the past, the press has continued to fulfill its role of informing the public about various events. In this context, public order incidents that took place in Ankara between 1957 and 1960 have been primarily followed through the press. National and local newspapers and their archives have been examined to gather information on the state of public order in Ankara. The study first investigates the foundation of the DP, its rise to power, and its policies, followed by an examination of the activities of law enforcement agencies and newspaper reports to provide insight into the public order of the period.

Keywords: Ankara, Democrat Party, Public Order, Press

ÖNSÖZ

Ankara, tarih öncesinden günümüze kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış kadim bir kenttir. Bu kentin başkent olması sürecine kadar Anadolu’da birçok uygarlık yaşamıştır. Kent, savaşlar neticesinde birden fazla devletin egemenliğinde bulunmuştur. Nihayet Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nin Anadolu’daki hakimiyetlerini pekiştirmesiyle Ankara bir Türk şehri olarak kalmıştır. Osmanlı Devleti’nin son başkenti olan İstanbul’un, Mondros Mütarekesi maddelerine dayanılarak işgal edilmesi sonrasında, Mustafa Kemal Paşa Ankara’yı Millî Mücadelenin ve yeni kurulacak olan Türk Devletinin merkezi olarak düşünmüştü. Millî Mücadele kesin olarak kazanıldıktan sonra Ankara, 13 Ekim 1923’te başkent yapıldı. Cumhuriyetin ilanı ile başkentte, diğer Anadolu kentlerine örnek oluşturması açısından modern bir kent yönetimi ve kent planları konusu düşünülerek bu doğrultuda imar planları çıkarıldı. Başkent Ankara, Cumhuriyet Döneminde özellikle de 1950’li yıllara kadar geçen süreçte diğer illerden göç alan bir şehir olmaya başlamıştı. Şehrin nüfusu giderek artmış, bu da konut sorununu doğurmuştu. Gecekondu kavramı bu yıllarda ortaya çıkmış, estetik olmayan bu binalar hızlıca yapılmaya başlanınca şehirde yeni bir sosyal tabaka oluşmuştu. Bunun sonucunda gecekondu ikamet eden vatandaşların ekonomik, eğitim ve sosyal açıdan kentle uyum problemleri baş gösterdi. Başkentte sosyal eğlence mekanları da giderek artıyordu. Tüm bu bileşenlerin oluşturduğu sosyal katmanların başkentlin asayişini üzerinde etkileri giderek kendini göstermeye başladı.

14 Mayıs 1950 seçimleriyle iktidara gelen DP ile çok partili siyasi hayat da başlamış oluyordu. 27 Mayıs 1960’a kadar sürecek olan DP döneminde basın ilişkileri inişli çıkışlı bir grafik seyretmişti. DP’nin son dönemleri olan 1957-1960 yılları arasında iktidar ile basın ilişkileri oldukça gerginleşmişti. Ülke genelinde birçok alanda da bu olumsuz hava hissedilmekteydi. Çalışmamızda giderek gerginleşen bu dönemin basına yansıyan asayiş olayları gazeteler vasıtasıyla aktarılmaya çalışılacaktır. Gazete arşivlerine Milli Kütüphane, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve Erzurum Atatürk Üniversitesi’nden yararlanılmıştır.

Araştırma ve inceleme eserlerden, Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi’nden, Erzurum Atatürk Üniversitesi kütüphanesinden ve il-ilçe halk kütüphanelerinden de faydalanılmıştır. Bununla beraber bu yıllar arasında başkentlin asayiş suçlarının istatistiki

verisine ulaşılmaya çalışılmış ancak Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı ile yapılan hem şifahi görüşmeler hem de dilekçe yoluyla yapılan resmi yazışmalar sonucunda Kişisel Verileri Koruma Kanunu kapsamında bu verilerin alınamayacağı yönünde tarafımıza bilgilendirme yapılmıştır.

Çalışmada; tez, makale, internet kaynakları, resmi yayınlar, TBMM Zabıt Cerideleri (TBMMZC) ve Devlet Arşivleri Başkanlığı'na ait arşiv belgelerinden de istifade edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda sınıflandırma yapılarak başlıklar ve bölümler oluşturulmuştur. Çalışma iki bölümden oluşurken, birinci bölümde DP'nin kuruluşu, son dönemleri, basınla olan ilişkileri ve gazeteler incelenirken, ikinci bölümde başkentin asayiş olaylarının ulusal ve yerel basındaki yansımaları ele alınarak çalışmamız tamamlanmıştır.

Bu çalışmayı oluştururken bana daima destek olan ve deneyimleriyle beni yönlendiren danışman hocam Prof. Dr. Recep Murat GEÇİKLİ' ye, değerli arkadaşım J. Ütğm. Orhan KABAY'a ve çalışma boyunca maddi manevi her türlü yardımını sağlayan aileme teşekkür ederim.

Erzurum- 2025

Serhat BİLİCİ

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
D.İ.A.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DP	: Demokrat Parti
Dr.	: Doktor
Ed.	: Editör
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETK	: Emniyet Teşkilatı Kanunu
Haz.	: Hazırlayan
HP	: Hürriyet Partisi
JGK	: Jandarma Genel Komutanlığı
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MEH	: Milli Emniyet Hizmeti Teşkilatı
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SGK	: Sahil Güvenlik Komutanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
Vb.	: Ve benzeri
yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Ankara kelimesinin nereden geldiği ve menşei ile ilgili birçok bilgi mevcuttur. Galatlar ismiyle bilinen kavim M.Ö. 75'te Avrupa'dan Anadolu'ya gelmiş, Mısırlıları mağlup etmiş, Ankara'ya yerleşmişti. Savaştan kazandıkları ve zafer simgesi olarak gördükleri “*çapaları*” yanında taşıdıkları ve yerleştikleri bu şehre “*çapa*” manasına gelen “*Anküra*” adını vermişlerdi.¹

Ayrıca Latince “*ancora*” kelimesinin demir anlamına geldiği ve Yunan Ruhani Meclislerinde de “*ancoralı*” kelimesinin Ankaralı ile aynı telaffuza denk geldiği değerlendirilebilir. Bununla birlikte Frigya Kralı Gordios'un oğlu Midas'ın demir parçası bulunduğu bölgenin Ankara olduğu ve Yunanca “*anker*” kelimesinin demir anlamına geldiği bilinmektedir. Arap coğrafyacıları ve tarihçileri de Ankara bölgesi için eski bir ifade olan “*angira*” kelimesini kullanmaktaydılar. Farsça bir kelime olan “*ungur*” kelimesinin üzüm anlamına geldiği ve Evliya Çelebi'nin de eserlerinde Ankara'yı “*unguriye*” olarak yazdığı görülmektedir.²

Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Ankara kenti ve civarı Friglerin hakimiyetine geçmişti. Bazı tarihçilere göre M.Ö. 8. yy'da kurulan bu şehrin kurucusu dönemin Frig kralı Gordios olduğu düşünülse de Gordios'un oğlu Midas, şehrin kurucusu olarak kabul edilmektedir.³ Sonrasında ise Persler bölgeye hâkim olmuş ve yaklaşık 2 asır süren bu süreçte Ankara ticaret alanı olarak geliştirilmişti. Akabinde, Makedonya Kralı Büyük İskender yaptığı akınlarla Persleri mağlup ederek bu bölgeyi ele geçirmişti. O dönemlerde Galatlar da bölgeye gelerek burada söz sahibi olmuş ancak siyasi olarak güçlenen Romalılar M.Ö. 189'da Galatları yenerek Ankara'yı işgal etmişti. Romalılardan bir süre sonra ise Selçuklular bu bölgede hakimiyetlerini kurmuşlardı.⁴ Daha sonra ise Osmanlı Devleti'nin egemenliğine de girmesiyle beraber 900 yıla yakın bir süreden beri Türk kenti olarak kalmıştı.⁵ Ankara tarih içerisinde birçok dönem sürekli hareketli bir şehir olarak kalmıştı. Evliya Çelebi, yapmış olduğu gezilerle ilgili Ankara hakkında 360

¹ Şeref Erdoğan, *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 1.

² Avram Galanti, *Ankara Tarihi I-II*, Çağlar Yayınları, Ankara 2005, s. 105-107.

³ Bilal Niyazi Şimşir, *Ankara Bir Başkentin Doğuşu*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1988, s. 21.

⁴ Feridün Büyükyıldız, *Başka Kent Ankara*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2009, s. 14.

⁵ Şimşir, *Ankara Bir Başkentin Doğuşu*, s. 21.

mahalleden kurulu bir yerleşim olduğu ve 6.000'e yakın evin olduğu, nüfusunun yaklaşık olarak 30.000'in üzerinde olduğuna dair bilgiler vermektedir.⁶

16.yy'da şehrin nüfusunun 30.000'ler civarında olduğu bilirse de ilerleyen zamanlarda Anadolu'da büyükçe etki göstererek birçok yerleşim yerini etkisi altına alan Celali isyanlarıyla şehir, fiziki yönden zarara uğradı. 17.yy'a gelindiğinde ise şehrin nüfusunun 30.000'in üzerinde kaldığı söylenebilir. Bu durum 18.yy'da da devam etmişti. 19.yy'a gelindiğinde Ankara, birçok şehir merkezini kapsayan sancak merkezi olmaktan çıkarılarak eyalet merkezi olmuştu. Bu da nüfusunun azalmasına sebep olmuş ve o dönemki sayımda nüfusunun 23.000'lerde kalması sonucu doğurmuştu.⁷ 19.yy'da yaşanan gerileme döneminde, kıtlık ve doğal afetlerin de etkisiyle şehrin nüfus ve ticaretinin azaldığı bilinmekteydi. Bu da ciddi bir göçe sebep olmuştu. 1876'da Osmanlı-Karadağ Savaşı'nın başlaması sonucunda Ankara'da yaşayan vatandaşların askere alınmasıyla şehirdeki nüfus sayısı iyice azalmıştı.⁸ 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda İstanbul'un karadan saldırıya uğramasıyla, bir başkentlin korunaklı ve merkezi olması özelliği kayboldu. Bu saldırı ile İstanbul'un başkentlik statüsü ilk kez sarsılmıştı.⁹

23 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile Ankara yeni bir döneme girdi. Ankara, birçok açıdan gözlem ve incelemeler yapılan bir yer haline gelmişti. Bu dönemde İttihat ve Terakki Partisi'nin yarı resmî gazetesi olan Tanin gazetesi yazarı Ahmet Şerif'in, Ankara'ya yaptığı seyahat neticesinde verdiği bilgiler şehrin sosyal yapısı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Ahmet Şerif, Ankara'daki kahvehanelerde vakit geçiren vatandaşların sayıca çok olduğunu, insanların boş vakitlerini bu şekilde geçirdiğini gözlemleyerek, bu durumun en önemli sebebinin şehirdeki okul ve öğretmen eksikliği olduğu kanaatine varmıştı. Bununla beraber şehir içerisinde bulunan yolların ve köprülerin bakımsız olduğunu, sokaklarda insan sayısının az olduğunu da belirtmişti.¹⁰

II. Meşrutiyet sonrasında Osmanlı Devleti, 1912'de başlayan Balkan Savaşları'ndan mağlup ayrıldı. Böylece İstanbul daha da çok tehdit altına girmişti. I.

⁶ Şimşir, *Ankara Bir Başkentlin Doğuşu*, s. 23.

⁷ Günsel Renda, Aynur Durukan, Yüksel Öztan, *Ankara Başkentlin Tarihi Arkeolojisi ve Mimarisi*, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara 2004, s. 24-26.

⁸ Şimşir, *Ankara Bir Başkentlin Doğuşu*, s. 25.

⁹ Bilal Niyazi Şimşir, *Ankara'nın Başkent Oluşu*, Ankaralılar Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s. 11.

¹⁰ Ercimet Sarıay, *II. Meşrutiyet Döneminde Ankara Vilayeti'nde Asayiş, Suç ve Ceza*, (Doktora Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2019, s. 21.

Dünya Savaşı'nın kaybedilmesinin ardından 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile İstanbul'un durumu ve söz hakkı İtilaf Devletleri'nin inisiyatifine bırakılmıştı.¹¹

Ateşkes ile ülkenin birçok yerinde başlayan işgaller neticesinde Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Millî Mücadele hareketi başladı. Bu hareket başlamadan önce Mustafa Kemal Paşa, Padişah Vahdettin ile İstanbul'da bir görüşme gerçekleştirmişti. Padişahın kendisine işgal kuvvetlerine ait olan gemilerin boğazda beklediğini gösterdiğini ve bu durumun padişahı tedirgin ettiğini ifade etmişti. Mustafa Kemal Paşa, mücadelenin ardından yeni bir hükümet merkezi kurulacak olsa bile buranın İstanbul olamayacağını o anki durumdan anlamıştı. Öyle ki Samsun'a çıkmadan önce bile hükümet merkezinin Anadolu'da bir yer olması gerektiğini düşünmüştü. Bu düşünce doğrultusunda kendisi ve arkadaşları Ankara'yı 20. Kolordu Komutanlığı'nın merkezi olarak planladılar. Bu ordunun başına da Ali Fuat Paşa getirildi. Böylece Ankara daha güvenilir bir yer olmaya ve Millî Mücadele hareketinde önemli bir rol oynamaya başladı.¹²

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkmasıyla Millî Mücadele başladı. Bu süreçte Ankara önemli bir telgraf ve haber merkezi olmuştu. Özellikle Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararların İstanbul'a ve aynı şekilde İstanbul'dan gelen haberlerin de Anadolu'ya ulaştırılmasında Ankara kilit rol oynamaktaydı. Millî Mücadele süreci devam ederken 27 Aralık 1919'da Mustafa Kemal Paşa ve heyeti Ankara'ya geldiler. Ankara, Millî Mücadeleyi yürüten Temsil Heyeti'nin merkezi haline gelince, heyet üyeleri Anadolu'ya da hükümet etme görevini üstlenmiş oluyordu. Bu bağlamda Ankara geçici bir hükümet merkezi olarak konumlandı.¹³

28 Ocak 1920'de Misak-ı Milli Kararları, Son Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından kabul edilmesiyle beraber, 16 Mart 1920'de başkent İstanbul işgal edildi. Osmanlı Devleti'nin meclisi ve bakanlıkları işgal güçlerince ele geçirilerek bazı komutanlar ve bürokratlar sürgüne gönderildi. Dolayısıyla İstanbul'un başkent için güvenli kent olma özelliği tekrar tartışma konusu oldu.¹⁴

¹¹ Şimşir, *Ankara'nın Başkent Oluşu*, s. 15.

¹² Şimşir, *Ankara'nın Başkent Oluşu*, s. 19.

¹³ Şimşir, *Ankara'nın Başkent Oluşu*, s. 20-25

¹⁴ Şimşir, *Ankara'nın Başkent Oluşu*, s. 17.

22 Nisan 1920’de Mustafa Kemal Paşa, 23 Nisan Cuma günü Ankara’da yeni bir meclisin açılacağını, asker ve sivil makamların meclise bağlı olacağını duyurarak Ankara’yı tam anlamıyla bir hükümet merkezi konumuna getirdi.¹⁵ Ancak Mustafa Kemal Paşa’ya göre Ankara’nın başkent olarak resmiyet kazanması için Millî Mücadele’nin tam anlamıyla kazanılması ve İstanbul’un işgal kuvvetlerinden tamamen temizlenmesi gerekiyordu.¹⁶

Millî Mücadele’nin kazanılması, Lozan Anlaşması’nın TBMM tarafından onaylanması ve 2 Ekim 1923’te işgal kuvvetlerinin tamamen ülkeden ayrılmasıyla başkent in neresi olacağı konusu tekrar gündeme geldi. 9 Ekim 1923’te dönemin Dışışleri Bakanı İsmet Paşa ve arkadaşları, başkent in Ankara olması yönünde bir tasar ıyı meclise sundu. Bu tasar ı 13 Ekim 1923’te TBMM tarafından görüşülerek başkent in Ankara olması oy çokluğu ile kabul edilmiş oldu. Bu karar la Ankara, resmen Türkiye’nin başkent i oldu.¹⁷

Anadolu Selçuklu Devleti’nin başkent i Konya iken, Osmanlı Devleti’nin ilk başkent i Bursa’ydı. Ancak devletin genişleme politikası sebebiyle başkent Edirne’ye taşındı. 29 Mayıs 1453’te fethedilmesinin ardından yeni başkent İstanbul oldu.¹⁸ 13 Ekim 1923’ten itibaren ise yeni Türk Devleti’nin başkent i olan Ankara, konumunun yanında karayollar ı ve demiryollar ının ortasında olması açısından Anadolu şehirlerine de örnek olup modern anlamda şehirciliği yansıtabilecekti.¹⁹

Ankara’nın başkent yapılması, Atatürk inkılaplarının önemli bir parças ıydı. Çünkü devletler başkentlerden yönetilir ve bir başkent i değiştirmek, devletin beynini değiştirmek demektir. Ankara’nın başkent yapılması ile devletin ağırlık merkezi de İstanbul’dan alınıp Anadolu’ya kaydırılmış, bu durum devlet politikasına da yansımıştı.²⁰

Cumhuriyetin ilanı ile beraber Ankara’da belli bir sosyal tabaka oluşmuştu. Bunlar; Ankaralı olmayan üst düzey bürokratlar, Millî Mücadele döneminde yerleşenler ve orta kademed en oluş an kesimdi. Bu orta kademed e askerler, sivil bürokratlar ve esnaflar

¹⁵ Şimşir, *Ankara’nın Başkent Oluşu*, s. 20-25.

¹⁶ Oğuz Aytepe, “Millî Mücadelede Ankara”, Fulya Şenol Cantek (Haz.), *Cumhuriyet’in Ütopyas ı: Ankara*, Ankara Üniversitesi Yay ınevi, Ankara 2012, s. 129.

¹⁷ Şimşir, *Ankara’nın Başkent Oluşu*, s. 27-28.

¹⁸ Şimşir, *Ankara’nın Başkent Oluşu*, s. 10.

¹⁹ Şimşir, *Ankara’nın Başkent Oluşu*, s. 43.

²⁰ Şimşir, *Ankara’nın Başkent Oluşu*, s. 9.

bulunmaktaydı. Bunun yanında şehirde diğer bir kesim olan vasıfsız işçiler de vardı. Orta kademede bulunan kesimler Keçiören’de bulunan bağ evlerinde, memur ve asker kesimi Ulus’ta ikamet ederken, esnaflar eski yerleşim yerlerinde ikamet ederdi. İşçi kesimi ise geçici olarak hanlarda yaşırdı.²¹

Cumhuriyet ilan edildikten sonra kent için önemli bir konu haline gelen ve şehrin fiziki yapısını oluşturan altyapı sorunları baş gösterdi. Kentte o dönem su ve elektrik imkanlarından yoksun bir hal vardı. Şehir, kıraç ve kurak araziden oluşuyordu. İlerleyen yıllarda modern bir yapıya bürünecek olan Ankara’da sosyal mekanların sayısı artış göstererek kentte mekânsal bir dönüşüm başladı. 1930’dan sonra Bakanlıklar binası, Ulus ve Kızılay gibi merkezler ön plana çıkarılarak yeni yollar ve bulvarlar yapılmış, daha kentsel bir görünüm kazandırılmıştı.²² Şehrin fiziki yapısının önemli bir parçası olan sokakların aydınlatılması sorunu ise 1933’te kısmen çözüldü. Ayrıca bir arıza olma ihtimaline karşılık yurtdışından jeneratörler getirildi.²³

Birey, aile ve toplum hayatına katılımı sağlayan önemli bir unsur olan okuryazarlık oranı Cumhuriyetin ilanından sonra önem kazanmıştı. 1935’te Millet Mektepleri açılarak ülke nüfusunun yaklaşık %16’sına okuma yazma öğretilmişti. Ankara’da ise o yıllarda okur yazar oranı %20,2 dir. Bu oran 1945’e gelindiğinde %43,2 oldu.²⁴

Ankara’da önemli bir öge olan kahvehane kültürü, ilerleyen yıllarda sosyal hayatın önemli bir parçası olmuştu. Tütün maddesi halk arasında yaygınlaşmış, bu durum kahvehanelere de yansımıştı. O dönemde erkeklerin bir arada bulunduğu en önemli alanların başında kahvehaneler gelmekteydi. Ankara’da bulunan seğmen kahvehaneleri bunlara en önemli örnekti. Bu yerlerde günlük olarak bir konu hakkında sohbet edilip konuşulurdu.²⁵

Bunun yanında, 1950’li yıllara gelindiğinde Ankara’da Bentderesi olarak bilinen mevkide genelevlerin varlığı sebebiyle haraç gibi konular ortaya çıkmış, kabadayı olarak bilinen şahıslar yoğun olarak bu bölgede bulunmaya başlamıştı.²⁶ 1950’li yıllarda kadar

²¹ Nuray Bayraktar, *Ankara Yazıları*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2017, s. 22-23.

²² Bayraktar, *Ankara Yazıları*, s. 23.

²³ Gönül Güneş, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ankara’da Günlük Yaşam*, Alter Yayıncılık, Ankara 2013, s. 39-40.

²⁴ Güneş, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ankara’da Günlük Yaşam*, Alter Yayıncılık, Ankara 2013, s. 91.

²⁵ Nazmi Özalp, *Bir Başkent’in Anatomisi: 1950’lerde Ankara*, İdeal Kent Yayınları, Ankara 2016, s. 326.

²⁶ Halil Soyuer, *Ankara Kabadayıları*, Pencere Yayınları, Ankara 2015, s. 45.

pavyon ve gazino kültürü şehirde sosyal hayatın önemli bir parçası oldu. Özellikle Bentderesi Mevkii civarında müzikli ve alkollü mekanların sayısında artış görüldü.²⁷ Bunun yanı sıra kumarhaneler ve kulüpler giderek artmaya başladı. Bu durumu nüfus artışı daha da çok tetikledi. Sosyal yardımlaşma dernekleri adı altında açılan kulüpler kumar oynanan yer haline gelmeye başladı. Üst gelir grupları ile alt gelir grupları arasındaki ekonomik ayrım yerini bu mekanlara bırakmıştı.²⁸

Sosyal mekanların artışı bölgesel olarak nüfus hareketliliği sonucunu doğurmuş, şehrin asayişini de etkilemeye başlamıştı. Gazino, pavyon ve kumar oynanan alanların artması, asayiş olaylarında kişilere ve mal varlığına karşı işlenen suçların da artışına sebep olmaktaydı.

Çalışmada 1957-1960 yılları arası basına yansıyan başkentte asayiş suçları ele alınacaktır. Asayiş suçları yalnızca kriminal olarak değil, bir toplumun içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşulların göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Bu dönemde Ankara'daki asayiş suçlarının çeşitliliği, sadece kamu güvenliğini değil, kentleşme sürecindeki dengesizlikleri ve ekonomik krizin birey üzerindeki baskısını da yansıtır. Bu nedenle asayiş, dönemin toplumsal dokusunu anlamak açısından güçlü bir analiz aracıdır.

Ankara'nın başkent olma özelliği, buradaki güvenlik sorunlarını diğer şehirlerden daha görünür kılmıştır. Çünkü bu şehir sadece bir yerleşim merkezi değil; aynı zamanda hükümetin, askeri ve sivil bürokrasinin, diplomatik ilişkilerin merkezidir. Bu nedenle başkentten güvenliğinin sağlanması, yalnızca yerel bir mesele değil, aynı zamanda ulusal bir önem taşımıştır.

1957-1960 yılları, Türkiye'nin siyasi tarihine damgasını vuran bir kırılma dönemidir. DP iktidarının son döneminde, muhalefete yönelik baskıların arttığı ve siyasi huzursuzlukların yaygınlaştığı görülmektedir. Aynı zamanda, kırsal alanlardan kentlere göçün hızlanması ve toplumsal tabakalar arasındaki durum, gündelik yaşamı doğrudan etkileyen unsurlar haline gelmiştir. Bu nedenle, yalnızca siyasi gelişmeler açısından değil, toplumun gündelik düzenini ve kamu güvenliğini etkileyen bir dönem olması bakımından önem arz etmektedir.

²⁷ Özalp, *Bir Başkent'in Anatomisi: 1950'lerde Ankara*, s. 337.

²⁸ Tansu Şenyapılı, *Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü: 1923-1960*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s. 565.

Bu dönemde basına yansıyan asayiş haberleri, dönemin ruhunu ve medyanın olaylara yaklaşım tarzını anlamak açısından önemli bir kaynaktır. Gazetelerde yer alan suç haberleri halkın güvenlik algısını şekillendirir. Bu bağlamda, basının dili, seçtiği olay türleri ve olayları sunma biçimi incelendiğinde, devlet-toplum ilişkisine dair bir yorum geliştirilebilir.

I. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Amacı ve Problematik Soruları

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de DP’nin son dönem iktidarı (1957-1960) süresince, başkent Ankara’da yaşanan asayiş olaylarının ulusal ve yerel basındaki yansımalarını inceleyerek, dönemin toplumsal, siyasi ve güvenlik bağlamında nasıl bir görünüm arz ettiğini ortaya koymaktır. Söz konusu yıllar, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde siyasi ve toplumsal kırılmaların yoğunlaştığı bir dönemdir. DP ile muhalefet arasındaki gerginlik, toplumsal kutuplaşmalar, hızlı kentleşme, kırsaldan kente göç ve güvenlik mekanizmalarındaki durumlar, başkentteki asayiş sorunlarını artırmıştır. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi şu sorulara dayanmaktadır:

Ankara’da 1957-1960 döneminde ne tür asayiş olayları meydana gelmiştir ve bu olaylar hangi toplumsal koşulların ürünüdür?

Ulusal ve yerel basın, bu olayları nasıl yansıtmıştır? Basın, olayların aktarımında dönemin siyasi atmosferi doğrultusunda şekillenen bir söylem mi üretmiştir?

DP iktidarının son döneminde basın ve güvenlik politikaları arasında nasıl bir ilişki kurulmuştur?

Bu sorular aracılığıyla çalışmada, sadece asayiş olaylarının kronolojik olarak aktarımı değil, aynı zamanda bu olayların basındaki sunumu ve siyasi iktidar ile medya arasındaki ilişkiler çerçevesinde nasıl konumlandığı analiz edilmiştir.

B. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve Özgünlük Değeri

Araştırmanın kuramsal temeli, habercilik ve basın özgürlüğü teorileri, toplumsal yapı-güvenlik ilişkisi ve medya söylem analizi yaklaşımlarına dayanmaktadır. Bu

çerçevede, çalışmada gazetelerin hem bilgi verme hem de kamuoyu oluşturma fonksiyonları göz önünde bulundurulmuştur.

Literatürde genellikle 27 Mayıs Darbesi'ne giden sürece odaklanan siyasi tarih çalışmaları mevcuttur. Ancak bu tez, söz konusu dönemin asayiş boyutunu, özellikle başkent özelinde ve gazeteler üzerinden ele alan ender araştırmalardan biridir. Bu yönüyle hem metodolojik hem de tematik olarak literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Önceki çalışmalarda 27 Mayıs Darbesi'nin siyasi, ekonomik ve ideolojik yönleri incelenmiş; ancak Ankara'da yaşanan asayiş olayları, kentleşmenin suç üzerindeki etkisi ve bunların basına nasıl yansıdığı detaylı biçimde ele alınmamıştır. Bu araştırma, Ankara özelinde yerel suç dinamiklerini, basının işlevini ve güvenlik mekanizmalarının etkinliğini eş zamanlı olarak değerlendirmesi açısından bütüncül ve özgün bir çerçeve sunmaktadır.

C. Araştırmanın Ana Bilim Dalıyla İlişkisi

Araştırma, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı kapsamında, 1950'li yılların siyasal-toplumsal dönüşümlerine dair yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Ankara gibi siyasal merkez niteliğindeki bir kentte yaşanan güvenlik olaylarının tarihsel bağlamda analizi hem yerel tarih hem de Türkiye genelinde iç güvenlik politikalarının evrimi açısından tarih yazımına katkı sağlar.

Bu yönüyle araştırma akademik düzlemin yanı sıra, basın tarihi, kentleşme ve suç ilişkileri, toplumsal değişim dinamikleri, siyasal rejimler ve medya etkileşimi gibi birçok disiplini ilgilendiren alanlarda da değer taşımaktadır. Ayrıca çalışmanın elde ettiği sonuçlar, bugün Türkiye'de medya ve güvenlik politikaları üzerine yapılacak karşılaştırmalı çalışmalar için de zemin oluşturabilir.

D. Araştırma Yöntemi

Araştırmada hem birincil hem de ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Birincil kaynaklar arasında döneme ait ulusal ve yerel gazeteler (Cumhuriyet, Ulus, Zafer, Hürriyet, Ankara Telgraf vb.), Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Cerideleri (TBMMZC), Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, (B.C.A.), Resmî Gazete ve çeşitli kolluk kuvvetlerine ait raporlar yer almaktadır.

Gazete haberleri, basın tarama yöntemi ile incelenmiştir. Ankara’da Milli Kütüphane, TBMM Kütüphanesi ve Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi başta olmak üzere farklı arşivlere başvurulmuştur. Bu veriler, içerik analizi ve betimleyici istatistik yöntemleri ile sınıflandırılmıştır.

İkincil kaynaklar arasında araştırma kitapları, tezler, makaleler ve ilgili internet kaynakları kullanılmıştır. Ayrıca, dönemin siyasal atmosferini yansıtan söylem ve propaganda metinleri, dönemin karakteristiğini anlamak adına analize dâhil edilmiştir.

Araştırmada ; DP dönemi, basın tarihi ve Ankara’nın kentleşme sürecine ilişkin ön araştırmalar yapılmıştır. Konuya dair var olan literatürün eksiklikleri belirlenmiştir. Milli Kütüphane, TBMM ve Atatürk Üniversitesi’nden temin edilen gazete arşivleri üzerinden 1957-1960 yıllarına ait suç haberleri sınıflandırılmıştır. Suç türleri, olay yerleri, kullanılan dil ve sunum biçimleri dikkate alınmıştır. Toplanan veriler, TCK’ya göre suç sınıfları (kişilere karşı suçlar, mala karşı suçlar, vb.) esas alınarak yıllara göre ayrılmış ve istatistiki verilerle desteklenmiştir. Elde edilen veriler ışığında DP döneminde Ankara’daki asayiş sorunlarının nedenleri ve basının olaylara yaklaşımı kuramsal çerçevede değerlendirilmiş, dönemin politik yapısıyla ilişkilendirilmiştir.

Bu araştırma, 1957-1960 arasındaki toplumsal olayların sadece kriminal bir boyutunu değil, aynı zamanda medyanın siyasallaşması, kentleşmenin yarattığı sosyal çöküntü ve kamu güvenliği politikalarının dönüşümünü çok boyutlu şekilde ele almıştır. Ankara gibi bir siyasal merkezin, ülke genelindeki dönüşümlerin küçük bir modelini sunduğu düşüncesinden hareketle, çalışmanın sonuçları yalnızca geçmişi anlamaya değil, aynı zamanda bugünkü sosyal yapıların analizine de katkı sunacaktır.

E. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada kaynak seçimi, dönem kısıtı ve içerik analizi tercihleri, araştırmanın derinliği ve güvenilirliği açısından belirli sınırlamaları da beraberinde getirmiştir. Araştırma, DP’nin son iktidar dönemi olan 1957-1960 yılları ile sınırlandırılmıştır. Bu dönem seçilirken, siyasi baskıların arttığı, basın-yönetim ilişkisinin gerildiği ve toplumda huzursuzlukların sıklaştığı bir atmosferin asayiş olaylarına yansıdığı düşünülmüştür. Ancak, bu tarihler dışında yaşanan olaylara değinilmemesi, süreci daha geniş bağlamda değerlendirme imkânını kısıtlamıştır.

Araştırma yalnızca başkent Ankara ile sınırlıdır. Bunun sebebi, Ankara'nın Türkiye'nin siyasi, idari ve bürokratik merkezi olması ve burada yaşanan olayların ulusal çapta yansımalarının daha görünür hale gelmesidir. Ancak bu sınırlama, farklı illerdeki benzer olayların göz ardı edilmesine neden olmuş ve Türkiye genelinde karşılaştırmalı bir analiz yapılmasını engellemiştir.

Araştırmada, döneme ait bazı resmî suç istatistiklerine ve detaylı kolluk kuvveti raporlarına ulaşmak mümkün olmamıştır. Dönemin asayiş verilerinin incelenmesi için Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı ile yapılan yazılı ve sözlü başvurular sonucunda, Kişisel Verileri Koruma Kanunu (KVKK) kapsamında söz konusu verilerin paylaşılmasının mümkün olmadığı bildirilmiştir. Bu nedenle olaylara ilişkin istatistiksel analizler daha çok basın kaynaklarıyla sınırlı kalmıştır.

Araştırmada incelenen gazeteler, fiziksel veya dijital arşivlerde eksiksiz şekilde bulunan yayınlardır. Ancak bazı yerel gazetelerin eksik arşivleri, teknik zorluklar ya da bozulmuş kopyalar nedeniyle dışarıda bırakılmıştır. Bu durum, bazı haberlerin kaçırılmasına ya da bazı yıllarda veri yoğunluğunun dengesiz dağılmasına neden olmuştur.

Bu sınırlılıklar, çalışmanın bilimsel niteliğini azaltmaktan ziyade, kullanılan yöntem ve verilerin sınırlarının farkında olduğunu gösterir. Aynı zamanda, bu araştırmayı takip edecek diğer çalışmalara farklı zaman ve mekân boyutlarında yeni kapılar aralayabilir.

F. Yöntemsel Gerekçeleştirme

Bu araştırmada, 1957-1960 arasında Ankara'da gerçekleşen asayiş olaylarının basına yansıma biçimi incelenirken, dönemin ulusal ve yerel gazeteleri, tarihsel bağlam, arşiv erişilebilirliği ve ideolojik temsiliyeti dikkate alınarak seçilmiştir. Gazete ve haber seçiminde, yalnızca olayların aktarımı değil, aynı zamanda dönemin siyasal iklimini ve basın-siyaset ilişkisini analiz etmeye imkân tanıyan bir yöntem izlenmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan gazeteler, hem dönemin önemli olaylarına yer veren hem de farklı siyasal pozisyonları temsil eden yayın organları arasından seçilmiştir. Bu çerçevede öne çıkan gazeteler şunlardır:

Cumhuriyet: Dönemin ana muhalefet partisi CHP'ye yakınlığı ile bilinen bu gazete, DP iktidarına karşı eleştirel bir dil kullanmakta ve olaylara muhalif bir perspektiften yaklaşmaktadır. Bu nedenle, hükümetin güvenlik politikaları ve kamu düzeni algısı üzerindeki etkileri değerlendirmek açısından önemli bir kaynaktır. **Zafer:** DP'nin yarı-resmî yayın organı niteliğinde olan Zafer gazetesi, olaylara dair resmi yorumları yansıttığı için analizde önemli bir perspektif sağlamaktadır. **Ulus:** CHP çizgisini temsil eden bir diğer yayın organı olup, muhalefetin söylemini yansıtan içerikleriyle önemli bir referans noktası oluşturmuştur. **Hürriyet, Milliyet, Ankara Telgraf, Yenigün, Akşam, Tercüman ve Son Havadis:** Geniş okuyucu kitlesine ulaşan bu gazeteler, dönemin toplumsal nabzını tutan popüler haber sunumları ile dikkat çekmiş, kamuoyunun olayları nasıl algıladığına dair önemli ipuçları sunmuştur.

Seçilen gazetelerin hem ulusal hem yerel nitelikte olması, olayların kamuoyuna nasıl aktarıldığına dair geniş yelpazeli bir analiz imkânı sunmuştur. Ayrıca bu gazetelerin arşivlerine erişim imkânının yüksek olması ve belirtilen yıllar arasındaki sayılarının bulunması, yöntemsel tercihin belirleyicileri arasında yer almıştır.

Gazeteler içerisinden seçilen haberlerde ise temsil gücü, toplumsal etki, kent merkezine dair veri sunma kapasitesi ve söylem analizi yapılabilirlik gibi ölçütler dikkate alınmıştır. Araştırma yalnızca Ankara ili ile sınırlı olduğundan, Ankara'da gerçekleştiği açıkça belirtilmiş olaylara dair haberler seçilmiştir. Kamuoyunda geniş yankı uyandırmış, kamu düzenini bozma potansiyeli taşıyan cinayetler, gasp olayları, fuhuş baskınları, kavga ve silahlı çatışmalar, yangınlar ve gecekondu bölgelerindeki olaylar tercih edilmiştir. Olayın aktarım biçimi, faili ve mağduru tanımlama biçimi gibi kriterler seçilen haberlerin söylem çözümlemesi açısından anlamlı veri sunmasını sağlamıştır. Bu seçimler, yalnızca olayların niceliksel dökümünü değil, dönemin kamusal hafızasında olayların nasıl yer ettiği, devletin güvenlik algısının nasıl yansıtıldığı ve medyanın bu süreçte üstlendiği rolün çözümlemesini yapabilmek için yapılmıştır. Dönemin basın dilinin okuyucu tarafından daha iyi anlaşılması için gazete haberleri basında yer aldığı şekliyle verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

DP'NİN KURULUŞU, İKTİDARA GELİŞİ VE BASINLA İLİŞKİLERİ

1.1. DP'NİN KURULUŞU

Millî Mücadele kazanıldıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetecek iktidar partisi olan Halk Fırkası, 9 Ağustos 1923'te kurulmuştu. Bu parti Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) adıyla, Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkeyi uzun süre yönetmişti.²⁹

1935'te CHP ülke üzerinde büyük söz sahibi olmuştu. Partinin il başkanları vali olarak, parti genel sekreteri ise İçişleri Bakanı olarak görev yapmaya başlamıştı.³⁰ Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra İsmet İnönü 1938'de Cumhurbaşkanlığı'na seçilerek kendi kadrosunu kurmuş, parti tüzüğünde sürekli genel başkan seçilmesini mümkün kılan tüzüğü onaylamıştı.³¹

Adnan Menderes ise Serbest Cumhuriyet Fırkası ile siyaset sahnesine çıkmış, Mustafa Kemal Atatürk tarafından tanınır hale gelmiş ve CHP tarafından parlamentoya girmişti.³² Menderes, 1931-1945 yılları arasında CHP içerisinde birtakım görevler alsa da yükseldiği en üst düzey görev bütçe komisyonunda sözcülüktü. Milletvekili olmadan önce tarımla ilgilendiği için Ziraat Bakanlığı görevini istiyordu. Bu konuyla ilgili olarak İsmet İnönü ile görüştü. Fakat, bu görüşmede Menderes, İsmet İnönü'nün yeteri kadar dikkatini çekememişti.³³

II.Dünya Savaşı'nda ülkede izlenen iktisat politikası toplumsal dengeyi sarsmıştı. Enflasyonist baskılar fiyat artışlarına sebep olduğu için 1940 başlarında Milli Koruma Kanunu çıkartılmıştı. Bu kanun enflasyonist politikaların dayanağını oluşturmaktaydı. CHP bu enflasyonist süreç içerisinde memurları ve çalışan birçok kesimi yeterince memnun edememekteydi. DP ise savaş yıllarının bu huzursuz ortamında birçok toplumsal kesimin ortak tepkilerinin eseri olarak ön plana çıkmaya başlayacaktı.³⁴ 1945'te, dünyada

²⁹ Ahmet Mumcu, *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1979, s. 114.

³⁰ Şerif Demir, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesine Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 13.

³¹ Demir, *Düello ...*, s. 14.

³² Demir, *Düello ...*, s. 14.

³³ Demir, *Düello ...*, s. 14- 15.

³⁴ Taner Timur, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İmge Yayınevi, İstanbul 2003, s. 24-26

olduğu gibi Türkiye’de de çok partili hayata sıcak bakan kesimlerin sayısı artmaya başlamıştı. Bu değişim hareketi, İnönü’ye göre halkın doğal bir isteğiydi.³⁵

21 Mayıs 1945’te mecliste bütçe görüşmeleri başladı. Birçok milletvekili ekonomi adına bu görüşmelerde söz aldı. Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünsel, Hikmet Bayur gibi yöneticiler artan devlet borçları, hayat pahalılığı, dar gelirliilerin ve memurların durumu gibi konularda hükümeti eleştiriyordu. Bu eleştirileri yapan isimler artık yeni bir düzenin hâkim olmasını istiyordu.³⁶

Hükümet Mayıs 1945’te Toprak Reformu yasa tasarısını çıkardı. Bu tasarı 50 dönüme kadar arazinin topraksız ve az toprakları olanlara dağıtılmak üzere kamulaştırılabilmesini içeriyordu. Toprak sahiplerinin sözcüleri bu reformu esnetmek istemişlerdi. Adnan Menderes ve diğer muhalifler, toprakların kamulaştırılmasının üretimi azaltabileceğini öne sürerek bu reformların daha az radikal yöntemlerle yapılmasını talep ediyordu.³⁷

Bu dönemde ülkede demokratikleşme konusunda da bazı hareketler yaşanmıştı. CHP Kars Milletvekili Fuat Köprülü’nün evinde hazırlamış olduğu “*Dörtlü Takrir*”, diğer vekillerin de düşüncelerini almak üzere dağıtılmaya başlandı. Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes tarafından imzalandı. Bu önerge işleme alınarak görüşülmeye başlandı. Önergede, demokrasinin en temel prensip olduğunu ve bu sayede ülkenin huzura ve refaha kavuşacağından bahsediyordu. Önergede Mustafa Kemal Atatürk’e de atıf yapılarak dikkat çekilmişti.³⁸ Önerge sonrası CHP; Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan’ı partiden ihraç etti. Celal Bayar ise kendi isteği ile partiden istifa etti.³⁹

“ *Dörtlü Takrir* ” parti içerisinde oluşan muhalefetin giderek artmasına ve demokratik yaklaşım söyleminin oluşmasına sebep olmuş, ayrı bir parti kurulmasının öngörülmesi olarak yorumlanmıştı. Cumhurbaşkanı İnönü’nün de desteği ile CHP içinde

³⁵ Demir, *Düello ...* , s. 15-16.

³⁶ TBMMZC, Devre: 7, Cilt: 17, İçtima Senesi: 2, 21.05.1945, s. 204-229; Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Yayınevi, İstanbul 2013, s. 11.

³⁷ TBMMZC, Devre: 7, Cilt: 17, İçtima Senesi: 2, 16.05.1945, s. 111-117; Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, s. 12.

³⁸ Işıl Tuna, “Verilişinin 70.Yılında Demokratikleşme Belgesi Olarak Türk Siyasal Hayatında Dörtlü Takrir”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 15(30), 2015, s. 206.

³⁹ Turan Akıncı, *Demokrat Parti*, Remzi Kitabevi, Ankara 2021, s. 38

kontrollü olarak muhalefet edilmesi fikri gündeme gelmişti. Parti içindeki muhaliflerin partiden uzaklaşması ile yeni bir muhalif grubun var olması artık gündemdeydi.⁴⁰

1945 Aralık ayına gelindiğinde DP'nin kurulması kamuoyunda konuşulmaya başlanmıştı. CHP'nin politikalarını beğenmeyen ve “*Yeter Söz Milletindir*” sloganını kullanan bir muhafazakâr taban yeni bir düzen istemekteydi. İçeride ve dışarıda tüm etmenler DP'nin kuruluşuna zemin hazırlıyordu.⁴¹

7 Ocak 1946'da Refik Koraltan tarafından verilen parti kuruluş dilekçesi İçişleri Bakanlığı'na ulaştı. Böylece DP, resmen kurulmuş oldu.⁴² Partinin kurucu başkanlığına Celal Bayar seçildi. Parti genel sekreterliğine ise Adnan Menderes getirildi. Ancak Anadolu'daki halk her ne kadar bu gelişmeleri olumlu karşılasa da henüz partinin kuruluş felsefesine pek hâkim değildi. Dolayısıyla partinin tabana yayılması için birçok çalışma gerekiyordu.⁴³

Parti programında yerel yönetimlere yetkiler tanınması, devletin minimize edilmesi gibi söylemlerle Terakkiperver Partisi'ne benziyordu. Üniversitelere idari-bilimsel özerkliğin tanınması gibi söylemler ile DP, üzerine olan ilgiyi artırmıştı. Program toplamda 85 maddeden oluşmaktaydı. Eğitim, adalet, sanayi, orman işleri, bayındırlık ulaştırma, sağlık gibi alanlardan söz edilmişti. Programda aile kavramının korunması gereken bir kavram olduğu, yüksek öğretim öğrencilerine meslek kazandırma, insan haklarına bağlılık, seçimlerin serbest olması, tek dereceli seçim sistemine bağlılık, memurların siyaset yapmaması, sanayi alanında özel teşebbüsün desteklenmesi gibi birçok alandan bahsedilmişti.⁴⁴

Parti, İstanbul ve Ankara olmak üzere büyük kentlerde örgütlenmeye başlamış, bu illeri Samsun, İzmir, Aydın takip etmişti. Bu örgütlenmenin giderek artması ve halkın destek vermesinin nedeni ise halkın artık CHP'nin yönetim dönemlerinde bazı beklentilerinin karşılanamadığı şeklinde yorumlanmaktaydı.⁴⁵

⁴⁰ Ömer Ali Keskin, “Türk Siyasi Tarihinde Dörtlü Takrime Kaynaklık Etmesi Bakımından Serbest Cumhuriyet Fırkası”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 2021, s. 731-732.

⁴¹ Hüseyin Şeyhanlıoğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, Kitapyurdu Doğrudan Yayınları, İstanbul 2020, s. 45.

⁴² Şeyhanlıoğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, s. 46.

⁴³ Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 39.

⁴⁴ “*Demokrat Parti Programı*”, TBMM Kütüphanesi, 1946, s. 1-24; Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 40.

⁴⁵ Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 42.

Olağan koşullarda 1947’de yapılması gereken seçimler erkene alınmak istenmişti. Kırklareli Milletvekili Naif Kansu’nun verdiği önerge 10 Haziran 1946’da 381 oy ile kabul edilerek seçimlerin 21 Temmuz 1946’da yapılması planlandı. Mecliste söz alan CHP Milletvekillerine göre seçimleri yenilemek demokrasiyi tazelemek anlamına geliyordu.⁴⁶ Bir başka görüşe göre ise bunun temel gerekçesinin İsmet İnönü’nün DP’nin kuruluşundan sonra güç kazanmadan seçimlerde mağlubiyete uğramasının istediği olduğu değerlendirilmekteydi. Çünkü DP, seçimlere kısa süre kala 41 ilde ve 200 ilçede örgütlenmişti. Bu durum DP’nin tabana tamamen ulaşamadığı anlamına geldiğinden o dönemki iktidar partisinin bir seçim hamlesi olarak görülmekteydi.⁴⁷

TBMM o dönemde 465 milletvekili ile temsil ediliyordu. 21 Temmuz 1946 seçimleri sonucunda; DP 66, CHP 395, bağımsızlar 4 milletvekili kazandılar. Ancak yapılan itirazlar neticesinde; DP 54, CHP 403, bağımsızlar ise 8 milletvekili olarak güncellendi. DP illere tamamen yayılamadığından, 465 vekil için 273 aday göstermişti ve 273 aday içinde 54 vekil kazanabilmişti. Seçimlerin 1 yıl önceye alınması da henüz teşkilatlanamayan DP için olumsuz bir durumdu. Tüm bu sebeplerden dolayı DP’nin kazandığı 54 vekil parti için bir başarıydı.⁴⁸

Celal Bayar’ın DP’nin 7 Ocak 1947’de yaptığı I.Kongresi’nde 4 bildiri olarak verdiği metin büyük yankı uyandırdı. “*Hürriyet Sözleşmesi*” olarak da bilinen bu bildiride; yeni seçim yasalarının düzenlenmesi, Cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığının ayrılması, anayasaya aykırı tüm antidemokratik uygulamalara son verilmesi gibi hükümler yer alıyordu. Bu bildiri CHP kanadında olumlu karşılanmadı ve önemli eleştirilere konu oldu. Celal Bayar yaklaşık 1 saat süren kongredeki nutkunda CHP’nin uygulamalarını eleştirirken seçim kanununun değiştirilmesini savunmuş, hükümet otoritesi için partilerin beraber karar almaları gerektiğini de dile getirmişti.⁴⁹

İnönü, partiler arası bu karmaşıklığı dengede tutabilmek için 11 Temmuz 1947’de bir beyanname ile tüm siyasi partilere karşı eşit olunmasının gerektiğini açıklayan bir

⁴⁶ TBMMZC, Devre: 7, Cilt: 24, İçtima Senesi: 8, 10.06.1946, s. 81-125.

⁴⁷ Şeyhanlıoğlu, *Türkiye’nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, s. 124.

⁴⁸ Demir, *Düello ...*, s. 52-53.

⁴⁹ “Demokrat Parti Büyük Kongresi Dün Toplandı”, *Cumhuriyet*, 08.01.1947, s. 1; Dilşen İnce Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2024, s. 63.

bildiri yayımladı. Bu bildiri 12 Temmuz 1947’de “*Demokrasi Beyannamesi*” olarak ulusal basında yankı buldu.⁵⁰

Verilen bu bildiri CHP içerisinde farklı görüşlere sebep olmuş, dönemin başbakanı Recep Peker’in muhalefete karşı sert söylemlerini kabullenemeyen bir grup oluşmuştu. CHP içerisinde 34 kişiden oluşan ve bunlara İnönü’nün de destek vermesiyle sayıları 35 kişiye ulaşan “35’ler” hareketi Peker’e karşı muhalif bir hareket olarak doğmuştu.⁵¹ Bu 34 kişi Recep Peker’in sunduğu kabine listesine güven oyu vermemişti.⁵² CHP içerisindeki bu görüş ayrılıklarını fark eden Peker, 9 Eylül 1947’de başbakanlıktan istifa etti. Bu istifadan sonra İnönü yeni başbakan için Celal Bayar’la görüştü. Görüşmede Hasan Saka’nın, muhalefete daha ılımlı olabileceği kanaatine varılmış böylece Hasan Saka hükümeti 10 Ekim 1947’de kurulmuştu.⁵³

Hasan Saka göreve geldikten sonra, istenilen muhalefet ortamı tam olarak sağlanamıyordu. CHP içindeki muhalif 35 kişilik grubun istekleri de karşılanamıyordu. Ayrıca Hasan Saka’nın siyasi üslubu Recep Peker’e göre daha ılımlıydı. Bu durum CHP’de birtakım sorunlara sebep oldu. Özellikle meclis görüşmelerinde muhalif gruba karşı bu tutum hissediliyordu. Bazı bakanlıklarda da bu konu muhalefet yaratmıştı. Bunun üzerine 16 Ocak 1949’da Hasan Saka istifa etmiş, Şemsettin Günaltay hükümeti kurulmuştu. Yardımcı olarak da Nihat Erim atanmıştı.⁵⁴ Nihat Erim, uygulanan açık oy sisteminin kaldırılması için görevlendirilmişti. 7 Şubat 1950’de bu sistemin kaldırılması için başlayan meclis görüşmeleri 16 Şubat 1950’de seçim kanunu olarak yasalaştı. Seçimlerin güvenliği algısının oluşumu için kurulan Yüksek Seçim Kurulu ile de ülkede genel bir seçim havası hissedilmeye başlanacaktı.⁵⁵ Meclis 24 Mart 1950’de, 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçimlerine gidileceğini kararlaştırdı.⁵⁶

14 Mayıs 1950’de seçimler yapıldı. Yüksek bir çoğunlukla seçimi DP kazandı. DP 416 milletvekili, CHP ise 69 milletvekili ile mecliste temsil edilecekti. DP’nin oy oranı

⁵⁰ “İnönü’nün Beyannamesi”, Cumhuriyet, 12.07.1947, s. 1; Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 68.

⁵¹ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 69-70.

⁵² TBMMZC, Devre:8 , Cilt: 1, İçtima Senesi: 0, 12.08.1946, s. 11-12.

⁵³ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 70-71.

⁵⁴ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 79-80.

⁵⁵ TBMMZC, Devre: 8, Cilt: 24, İçtima Senesi: 4, 7.02.1950, s. 160-163; Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 89-90.

⁵⁶ TBMMZC, Devre: 8, Cilt: 25, İçtima Senesi: 4, 24.03.1950, s. 1107-1110.

%53,59, CHP'nin oy oranı ise %39,98 olsa da o dönem çoğunluk sistemi uygulandığı için mecliste bulunan milletvekillerin %83 ünü DP, %14 ünü CHP temsil etti. DP ve CHP böylesine bir sonuç beklememekteydi. Bu sonuçlardan ötürü, DP yeni geçiş düzeni için büyük bir güç kazandı.⁵⁷

Cumhuriyetin ilanından sonra yeni bir siyasi oluşuma ihtiyaç duyulmuştu. Meclisteki bazı milletvekilleri, daha özgür bir yönetim anlayışının benimsenmesi kanaatindeydi. Bu durum CHP içerisinde birtakım ayrılıklara sebep oldu. Bu ayrılıklar yeni bir partinin doğuşuna zemin hazırladı. Bu oluşum, halkın yönetime katılımını sağlamak ve farklı düşüncelerin temsil edilmesini desteklemekteydi. DP, halkın desteğini almak için il ve ilçelerde teşkilatlar kurdu. 1946 seçimlerine kısa bir zamanda hazırlandı. Parti bu seçimlerde istediği sayıda milletvekili çıkaramasa da aldığı oy oranı ve gördüğü ilgiyle dikkatleri üzerinde topladı. Ülkede siyasal bir değişimin başladığı da hissedilmekteydi.

1950 seçimlerimde ülke tarihinde ilk kez bir parti, seçimle bir başka partiye iktidarı devretti. Bu sonuç, Türkiye için yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmekteydi. DP'nin iktidara gelmesiyle, tek partili hayat sona erdi. Çoğulcu bir yönetim düzeni de böylece başlamış oluyordu. Bu süreç, Türkiye'de demokrasi açısından önemli bir adım olarak kabul edildi. Seçimlerdeki katılım ve halkın tercihinin yönetimi belirlemesi, siyasi düzende önemli değişiklikleri beraberinde getirdi.

1.1.1. DP'nin İlk Hükümet Politikaları

Adnan Menderes 1946'dan 1950'ye kadar CHP hükümetine, özellikle bütçe konusunda ciddi eleştirilerde bulunarak tanınır hale gelmişti. Eleştirilerini ise son derece kibar ve dikkatli bir şekilde yapıyordu. Ülkeyi uzun yıllar tek başına yönetmiş olan CHP'nin DP ile olan münasebetlerinde her ne kadar siyasi kavgalar yaşansa da Adnan Menderes bu durumlarda çözüm figürü olmuştu.⁵⁸ Ayrıca 14 Mayıs 1950 seçimlerine kadar partiler arası gerginlikler yaşansa bile İnönü ile Bayar da bu sorunları büyütmeden çözebilme imkânı elde etmişlerdi.⁵⁹

⁵⁷ https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_Sonuclari.pdf Erişim Tarihi (E.T) 17.12.2024; Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 20-22.

⁵⁸ Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 16.

⁵⁹ Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 17.

22 Mayıs 1950’de toplanan meclis grubunda Cumhurbaşkanlığı seçimi için DP’nin adayı Celal Bayar olmuştu. Oylama sonuçlarında 387 kabul 66 ret oyu ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar oldu. Ancak başbakan henüz belirlenememiş olduğundan 1924 Anayasası’na göre cumhurbaşkanı seçilen kişi başbakanı da kendisi belirleyecekti.⁶⁰ Celal Bayar yakınlarında bulunan arkadaşlarını düşünüp DP kabinesini kurması gereken en uygun kişinin Adnan Menderes olduğuna karar verdi. Ayrıca Türk devlet geleneklerinde güçlü bir hükümetin oluşması zaruriydi. Dolayısıyla hükümetin sık sık değişmemesi gerekiyordu. Bu durum halka güven de veremezdi. Bayar, DP Genel Başkanı ve Başbakan olan kişinin aynı kişi olması gerektiğini düşünmekteydi. Celal Bayar, bu konuda Adnan Menderes’in kendisine Fuat Köprülü’yü önerdiğini ancak kendisinin bunu kabul etmeyip Fuat Köprülü’ye kabinde Dışişleri Bakanlığı için görev verebileceğini belirtmişti. Sadece Başbakan değil, DP Başkanlık görevini de Adnan Menderes’in almasını isteyen Celal Bayar’ın bu düşünceleri Adnan Menderes’i şaşırtmıştı. Bu düşünceler ışığında Adnan Menderes parti genel başkanı ve başbakan oldu. Bu olay kamuoyunda büyük bir şaşkınlıkla karşılandı.⁶¹ Adnan Menderes göreve getirildiği aynı gün bakanlar listesini Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a sunmuş, Celal Bayar da aynı gün listeyi onaylayınca I. Menderes hükümeti kurulmuş oldu. Celal Bayar, Cumhurbaşkanı olduktan sonra parti genel başkanlığı makamından ayrılması üzerine 9 Haziran 1950’de toplanan parti kurulu Menderes’i genel başkanlığa getirdi. Böylece hem Başbakanlık hem parti genel başkanlığı görevleri ile siyasi gücünü pekiştiren Menderes, yetkilerini artırmış oldu.⁶²

Bununla beraber, Menderes iktidar olduktan sonra ordu içerisinde bir Albay, DP’ye muhalif grupların bir darbe yapacağı bilgisini Menderes’e ulaştırdı. Menderes bu gelişmeler üzerine, dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Abdurrahman Nafiz Gürman’ı görevden alarak, Orgeneral Nuri Yamut’u göreve getirdi. Genelkurmay 2. Başkanı İzzet Aksalur’un yerine ise Korgeneral Şahap Gürler göreve getirilmişti. Deniz Kuvvetleri Kumandanı Mehmet Ali Ülgen ve Hava Kuvvetleri Kumandanı Zeki Doğan

⁶⁰ Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 24.

⁶¹ Celal Bayar, *Başvekilim Adnan Menderes*, Baha Matbaası, İstanbul 1969, s. 103-108.

⁶² Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 24.

da görevden alınmışlardı.⁶³ Menderes ayrıca orduda geniş tasfiyeler gerçekleştirerek 15 general ve 150 Albayı emekliye sevk etti.⁶⁴

DP'nin iktidara gelmeden önce vadettiği konulardan biri ezanın Arapça okunmasına geri dönülmesiydi. 1932'den itibaren ezan Türkçe okunuyordu. Menderes'e seçim zamanında en çok destek gelen konuların birisi de bu uygulamanın sona erdirilmesiyle ilgili taleplerdi. Menderes iktidara geldikten sonra bu konuyu parti grubuna göndererek görüşülmesini istemiş, parti grubu bu konuyu yasa tasarısı haline getirmişti. Tasarı, 16 Haziran 1950 günü TBMM'ye sunularak yasalaştı. Böylece DP'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra yaptığı bu düzenleme basın ve kamuoyunda geniş yankı bulmuş, Arapça ezan ve kamet okuma yasağı kaldırılmıştı.⁶⁵ Ayrıca o tarihe kadar devlet radyolarından herhangi bir dini programın yapılması yasaktı. 5 Temmuz 1950'de bu yasaklar kaldırıldı.⁶⁶

II.Dünya Savaşı ile beraber Türkiye, Sovyet baskısı karşısında Batılı Avrupa ülkelerinin güvenlik sistemine dahil olmak istiyordu. ABD Başkanı Harry Truman, II. Dünya savaşından sonra SSCB'nin yayılmacı politikalarına müdahale etmek için 12 Mart 1947'de Türkiye'ye 400 milyon dolar civarında bir yardım yapılmasını talep eden bir konuşma gerçekleştirmişti. Bu konuşma, literatüre Truman Doktrini olarak geçmişti.⁶⁷

II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1948'de kuzeyde Kore Halk Cumhuriyeti, güneyde ise Kore Cumhuriyeti kurulmuştu. Bu iki devlet arasında ileride oluşabilecek bir probleme karşı SSCB Kuzey Kore ile, ABD ise Güney Kore ile askeri yardım konularında anlaşmalar imzaladılar. Bu anlaşmalar iki blok olan SSCB ve ABD öncülüğünde yürüyen ve giderek artan kutuplaşmaya sebep oldu. Bu bloklaşma ve çıkar uyuşmazlığı 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore ile Güney Kore arasında vuku bulan Kore Savaşı'nın ortaya çıkmasına kadar devam etti.⁶⁸ Truman doktrini ile beraber açılan yolda Batı'dan askeri ve ekonomik yardım görebilmek adına Menderes, Kore Savaşı'nı değerlendirmek istemişti.

⁶³ Arda Baş, "Orgeneral Şahap Gürler ve Demokrat Parti Döneminde Siyasi Faaliyetleri", *History Studies*, C.2, s. 3, 2019, s. 841-842.

⁶⁴ Nizamettin Aydoğdu, *Türkiye'de Demokrasinin Gelişme Süreci*, Cinius Yayınları, İstanbul 2021, s. 134.

⁶⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 51.0.0.0/4.31.12; "Meclis Arapça Ezan Yasağını Kaldırdı", *Cumhuriyet*, 17.06.1950, s. 1; Şeyhanlıoğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, s. 163-165.

⁶⁶ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 122.

⁶⁷ Ulvi Ufuk Tosun, "Truman Doktrini'nin İlanı ve Türkiye'deki Etkileri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(4), 2022, s. 1713.

⁶⁸ Doğan Duman, "Kore Savaşı ve Türkiye'de Savaş Karşısı Bir Örgütlenme: Türk Barışseverler Cemiyeti", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19(39), 2019, s. 668.

25 Haziran 1950'de Birleşmiş Milletler'den (BM) gelen yardım çağrısı karşılık buldu. 18 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar başkanlığında toplanan kabine Kore'ye asker gönderme kararı aldı.⁶⁹ Meclis 25 Temmuz 1950'de Kore'ye askeri birlik görevlendirildiğini duyurdu.⁷⁰ Bu durum üzerine Türkiye'nin 1 Ağustos 1950'de NATO'ya resmen üyelik başvurusu yapılmasının da önü açıldı.⁷¹

16-20 Eylül 1951'de NATO konseyi toplantı yaparak Türkiye'nin NATO'ya katılması konusunda ortak fikir birliğine vardı. Türkiye'nin üyelikten sonra hangi komutanlığı idare edeceği sorunu uzlaşmaya varılamayan bir konu olarak baş gösterdi. İngiltere, Türkiye'nin Ortadoğu idaresinden sorumlu olmasını isterken ABD, Avrupa ile askeri kanadı beraber yürütmesi gerektiğini öne sürdü. Türkiye'nin NATO'ya üyelik sürecinin bu sebeplerden ötürü uzadığı düşünülmektedir. Tüm bu sorunlara rağmen NATO'ya üye ülkelerin meclislerinde Türkiye'nin NATO'ya kabul edilmesi kararlaştırılarak katılım konusunda Türkiye'ye davetiye gönderildi. TBMM'de bu konuda oturum açılarak görüşmeler başlanmış yapılan oylama neticesinde üyelik kabul edilerek 18 Şubat 1952'de Türkiye NATO'ya üye olmuştur.⁷²

Bunun yanında DP, muhalefette iken basınla iyi ilişkiler içindeydi. Hatta iktidar olduktan sonra gazete kapatma yetkisinin tamamen mahkemelerin alanına bırakılması ve mahkeme kararı olmadan hiçbir gazetecinin tutuklanmaması için kanun çıkarılmıştı.⁷³ Parti, iktidar olup icraatlarının eleştiri almasıyla basındaki muhalefeti kontrol altında tutmak için bir kararname çıkardı. Böylece başbakanlığın takdir ettiği yayınlar basında yer bulacaktı. Basının yanında DP, muhalefete karşı da kontrolcü siyaset tarzını benimsemişti. DP, CHP'yi zayıf düşürmek için çıkardığı bir kanunla Halkevleri ve Halkodalarını kapattı.⁷⁴

1953'te DP bir hamle daha gerçekleştirdi. CHP'ye ait malları haksız kazanç olarak nitelendirip 14 Aralık 1953'te bununla ilgili bir yasa çıkardı.⁷⁵ Bu, ana muhalefet

⁶⁹ Şeyhanlioğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, s. 166-168.

⁷⁰ Kore Savaşına 4500 Kişilik Bir Askeri Kuvvetle Katılıyoruz, *Son Posta*, 26.07.1950, s. 1; "Kore'de Hizmet Etmek Üzere Birleşmiş Milletler Emrine Asker Veriyoruz", *Cumhuriyet*, 26.07.1950, s. 1.

⁷¹ Şeyhanlioğlu, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, s. 166-168.

⁷² Ayşe Erkmen, "Türkiye'nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM'de Kabulü", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 2020, s. 1035.

⁷³ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 123.

⁷⁴ Aydoğdu, *Türkiye'de Demokrasinin Gelişme Süreci*, s. 134-135.

⁷⁵ TBMMZC, Devre: 9, Cilt: 26, İçtima Senesi: 4, 14.12.1953, s. 234-236.

partisinin bazı mali olanaklarını azaltmak için bir hareketti.⁷⁶ Bu kısıtlama faaliyetlerinin yanı sıra 1954 seçimleri yaklaşırken hükümet basından gelen eleştirilere karşı ağır cezalar içeren bir yasa çıkarttı.⁷⁷ Mahkemeye çıkartılan gazeteciler, iddialarını ispat etmek hakkından da yoksun bırakılıyordu. Bu yasaya birçok DP milletvekili de karşı çıktı. 19 DP milletvekilinin bu yasaya karşı faaliyetleri sonuçsuz kalınca, DP'den ayrıldılar ya da çıkarıldılar.⁷⁸ 1955 sonunda bu milletvekilleri Hürriyet Partisi'ni (HP) kurdular.⁷⁹

Seçim kanunu gereğince seçimler 4 yılda bir yapıldığından ötürü bu süre Mayıs 1954'te bitiyordu. DP meclis grubu 9 Mart 1954'de aldığı kararla milletvekili genel seçimlerinin, 2 Mayıs 1954 Pazar günü yapılmasını kararlaştırdı. Seçimlere katılım oranı %88,63 oldu. DP %58,42, CHP %35,11 oy aldı. DP 503 milletvekili, CHP ise 31 milletvekili ile TBMM'de yer aldı. Çoğunluk sistemi uygulanması nedeniyle meclisin %93'ünü DP'li vekiller oluşturdu.⁸⁰

1.1.2. DP'nin Yükselişi

Menderes'in özellikle ilk döneminde uyguladığı ekonomi politikaları halk nezdinde destek bulmuştu. Bu desteğin bulmasının birçok sebebi vardı. Özellikle tarımsal üretimde ciddi artışlar görülmüş ve hükümetin ilk 4 yılında altın yıllar yaşanmıştı. Traktör sayısındaki artış üretim artışına yansımış, çiftçi daha fazla alanda sürüm yaparak daha çok ürün almıştı. Bu da ABD'den gelen Marshall yardımlarıyla desteklenmişti. Tarımda modernleşme teknikleri, gübre, ilaçlama gibi kavramlarla Menderes döneminde tanışılmıştı. Bununla beraber barajlar yapılarak geniş alanlar sulamaya açılmış hem elektrik ihtiyacı hem de sulama ihtiyacı karşılanmıştı.⁸¹

Bu dönemde bir diğer uygulama ise tarımsal ekonominin gelişebilmesi için destekleme alımlarının yapılması ve tarımsal kredi kullanımlarının artırılmasıydı. Bu uygulamalarla çiftçinin elindeki mallar karşılığı verilerek alınmış, çiftçilere tanınan

⁷⁶ Sina Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007, s. 251.

⁷⁷ TBMMZC, Devre: 9, Cilt: 29, İçtima Senesi: 4, 09.03.1954, s. 569-571.

⁷⁸ Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s. 251.

⁷⁹ "Hürriyet Partisi Dün 16'da Resmen Kuruldu", *Cumhuriyet*, 21 Aralık 1955, s. 1; Akşin, *Kısa Türkiye Tarihi*, s. 251.

⁸⁰ https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf, E.T 18.12.2024; Akıncı, *Demokrat Parti*, s. 25-27.

⁸¹ Süleyman Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 179-180.

krediler vasıtası ile girdi ihtiyaçları karşılanmıştı.⁸² 1950’de başlayıp 1953’te sona eren Kore Savaşı ile de tarımsal ürün ihracatı artmıştı. Çünkü savaş sonrası Avrupa’nın gıda maddelerine olan talebi artıyordu. Dolayısıyla bu durum daha çok ülke içerisindeki esnafın ve çiftçinin kalkınmasını gerçekleştirdi.⁸³

7 Mart 1954’te Petrol Kanunu çıkarılmıştı.⁸⁴ 1 yıl sonra kanunda yapılan değişikliklerle devletin tekelinde olan petrol arama ve işletme hakkı kaldırılmıştı. Bu kanun CHP tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı. Ayrıca daha önceden kısıtlı olan yabancı sermaye girişleri 1956’dan sonra artmış, Türkiye’ye özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından önemli sermaye girişleri olmuştu.⁸⁵

Ancak bu olumlu gelişmeler uzun vadeli değildi. Dış yardımların kesilmesi, ülkedeki plansız ekonomi yönetimi, Kore Savaşı’nın bitmesi, ABD’de ortaya çıkan ekonomik buhran ve dış ticarete liberalizasyona erken gitme durumları yüzünden durgunluk ve enflasyonist dönem kendisini gösterdi. 29 Ocak 1956’da revizyonist program açıklayan hükûmet bu durumun önüne geçmek istese de başarılı olamadı.⁸⁶

1.1.3. 6-7 Eylül Olayları

Kıbrıs Sorunu, DP zamanındaki önemli konulardan biriydi. Yunanistan’ın Kıbrıs’ı istemesi adada Türkiye ve Yunanistan arasında gerginliğe yol açtı. Bu sorun, 1954’te Yunanistan tarafından BM’ye taşınarak uluslararası mesele haline geldi ve BM Genel Kurulu’nda görüşüldü. Yunanistan’ın ada üzerindeki self determinasyon (kendi kendini yönetme) isteği BM tarafından uygun görülmemişti. General Grivas tarafından EOKA adlı örgüt bu olay sonrasında kurularak terör eylemlerine başladı. İngiltere bu durum üzerine Türkiye ve Yunanistan’ı Londra’ya görüşmeye çağırdı. Londra Konferansı 29 Ağustos’ta toplanmış, 4 Eylül’e kadar çalışmalarını sürdürmüştü. Toplantılar esnasında Türkiye denetimin İngiltere’de olmasını ve adaların kendisinde kalmasını önermekteydi. Yunanistan ise self determinasyonda ısrar etmekteydi. Görüşmelerden beklenen sonuç alınamadı. Bu süreçte 4 Eylül’de Londra’da ikamet eden Türkler gösteri yürüyüşleri

⁸² Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı*, s. 181.

⁸³ Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı*, s. 182.

⁸⁴ T.C. Resmî Gazete, 07.03.1954, Sayı: 8659, s. 879-907.

⁸⁵ Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı*, s. 193-194.

⁸⁶ Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı*, s. 205.

düzenlemişti. 6-7 Eylül 1955’ te İstanbul, Ankara, İzmir’de toplumsal olaylar yaşandı.⁸⁷ Olayları büyüten gelişme ise İstanbul Ekspres gazetesinin Selanik’te Atatürk’ün doğduğu evin bombalanması haberini vermesi ile gerçekleşti.⁸⁸ Haber kısa süre içerisinde İstanbul’a yayıldı. Kıbrıs Türk’tür Derneği ve üniversite öğrencileri tarafından gösteri organizasyonları düzenlendi.⁸⁹

Gösteriler ilk başta doğrudan azınlıklara karşı değildi. Giderek sayıları artan kalabalık grubun yirmi bin kişiyi bulmasıyla halk galeyana geldi. Taksim Meydanı’nda yürüyen halk burada “Kıbrıs Türk’tür Türk kalacak” sloganları atarak, azınlıklara yöneldi. Beyoğlu ve Karaköy’e doğru yürüyüşe geçen kalabalık grup özellikle azınlıkların yoğun olduğu yerlerde eylemler yaparak, bu semtlerde yangınlar çıkarmış, mağazalara ve mezarlıklara saldırılar düzenlemişti. Şehrin büyük çoğunluğunda kiliseler, evler ve işyerleri yağmalanmıştı.⁹⁰

6-7 Eylül olaylarının başlamasının ardından Ankara’da bulunan Bayar, Menderes ve Köprülü İstanbul’a dönerek toplantı yapmış ve örfi idare kurulmasını kararlaştırmışlardı. Hükümet 7 Eylül günü İstanbul, Ankara, İzmir’de sıkıyönetim ilan ederek olaylarla ilgili soruşturma başlattı. Soruşturma sonucunda olayları başlatan 2.032 kişiden 17’si üniversite öğrencisi toplam 42 kişi tutuklanmış, 4 polis ve 2 jandarma yaralanmış, 60 kişi de gözaltına alınmıştı. Örfi idare, bir bildiri sunarak olayın sorumlusunun komünistler olduğunu 7 Eylül günü yayımladı. Bu bağlamda içlerinde Aziz Nesin, Kemal Tahir gibi isimlerin de yer aldığı 33 kişi komünist oldukları ve olaylarda etkisi olduğu düşüncesiyle tutuklandı.⁹¹

Yaşanan bu olaylar karşısında DP hükûmetinin aldığı güvenlik tedbirleri kamuoyu tarafından küçümsenmişti. Olayların başlamasından itibaren İçişleri Bakanlığı İstanbul Emniyet Müdürlüğü’ne gereken emirleri vermiş ve polis kuvvetleri bölgeye intikal etmişti. Ancak olaya intikal eden polisler, müdahalede yetersiz kaldıkları için asker devreye sokuldu. Polisin yetersiz kaldığı bu tablo karşısında Emniyet Genel Müdürü

⁸⁷ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 734-738.

⁸⁸ “Atamızın Evi Bomba ile Hasara Uğradı”, *İstanbul Ekspres*, 06.09.1955, s. 1.

⁸⁹ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 734-738.

⁹⁰ “Selanik’te Atatürk’ün Evine Atılan Bomba Halkı Galeyna Getirdi”, *Yeni Sabah*, 07.09.1955, s. 1; “İstanbul ve İzmir’de Örfi İdare”, *Zafer*, 07.09.1955, s. 1; “İstanbul ve İzmir’de Örfi İdare”, *Ulus*, 07.09.1955, s. 1; “Dün Şehrimizde 2032 Yağmacı Sorguya Çekildi”, *Cumhuriyet*, 08.09.1955, s. 1; Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 738-739.

⁹¹ Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 739-741.

Ethem Yetkiner ve İçişleri Bakanı Namık Gedik 10 Eylül’de istifa etti. Devlet Bakanı Osman Kapani ve Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes de istifalarını 15 Eylül’de sundu. Bu gelişmeler nedeniyle 1955 yılı, DP’nin yaşadığı en zor yıllardan biri olarak anıldı.⁹²

Hükümet, göstericiler arasında kalan ve ihmali olduğu düşünülen İstanbul Emniyet Müdürü Alaattin Eriş’ in istifasını da sağladı. Alaattin Eriş’ in yerine Mehmet Hayrettin Nakipoğlu tayin edildi. Emniyet Genel Müdürü ise o dönem Ankara Valisi olarak görev yapan Kemal Aygün oldu. Ayrıca, Millî Savunma Bakanlığı 9 Eylül’de bir tebliğ yayınlarak 2 korgeneral ve 1 tuğgeneralı görevden almış, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay da istifasını vermiştir. TBMM, 12 Eylül’de Celal Bayar başkanlığında özel bir şekilde toplanarak tüm vatandaşları itidalli şekilde davranmaya çağırdı.⁹³

Oluşan hasarlardan ötürü hükümet bu zararları gidermek istemiş ancak en fazla 60 milyona kadar ödemeye karar vermiştir. Böylece mağdur olan vatandaşlara vergi muafiyeti sağlanmış ve binaların yapımı için inşaat malzemeleri konusunda gereken ucuz malzemeler temin edilmişti. Banka borcu olanlara da kolaylıklar sağlanmıştı. Hükümet yetkilileri de zararları gidermek istemişti. Celal Bayar’ın öncülüğünde bir bağış kampanyası başlatılmış ve toplamda 9 milyon liraya yakın para toplanmıştı. Olaylarda rolü olan 288 kişi tutuklanmış, 228 kişi hapis cezası almıştır. Kıbrıs Türk’tür cemiyeti suçsuz bulunmuş, Başkanı Hikmet Bil ve yöneticileri tahliye edilmişti.⁹⁴

1.2. DP İKTİDARININ SON İKTİDAR DÖNEMİ (1957-1960)

1.2.1. 1957 Seçim Öncesi Genel Durum

1957’nin ilk aylarında yaşanan ve katlanarak artan ekonomik sorunlar üzerine seçimlerin erkene alınması uygun görülmüş ve partiler arasında da hissedilen bu çekişme

⁹² “Büyük Millet Meclisi Toplantıya Çağrıldı”, *Cumhuriyet*, 08.09.1955, s. 1; Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 742-743.

⁹³ BCA,30.11.1.0/ 253.31.15; BCA, 30.11.1.0/ 253.31.16; TBMMZC, Devre:10, Cilt: 7, İctima Senesi:80, 12.09.1955, s. 668-694; “Büyük Millet Meclisi Bugün Saat 15’te Toplanıyor”, *Cumhuriyet*, 12.09.1955, s. 1; “Başvekilin Nutkundan Parçalar”, *Cumhuriyet*, 13.09.1955, s. 1; Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 743-745.

⁹⁴ BCA, 30.01.0.0/ 37.226.1; BCA, 30.01.0.0/37.226.5; BCA, 30.01.0.0/37.226.2; “Nümayiş Gecesi Tahrikat Yapan 30’dan Fazla Komünist Yakalandı”, *Hürriyet*, 08.09.1955, s. 1; “Zararların Tazmini İçin Hükümet Tedbir Alıyor”, *Akşam*, 09.09.1955, s. 1; Erdoğan, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, s. 746-748.

giderek artmaya başlamıştı. Nisan ayında CHP erken seçime hazır olduğunu açıklamış, DP ise hazırlıklara başlamıştı. 12 Haziran'da çıkarılan yasa ile daha önceden ilçe yapılan Kırşehir il yapılmış, 78 bucak da ilçe seviyesine yükseltilmişti. Seçimler öncesinde görüş ayrılıkları nedeniyle birçok vekil DP'den istifa etmişti. İktidar partisi meclisin seçimleri yenileme kararı verdiği 11 Eylül 1957'den önce hazırlıklarını yapmıştı. Yeni fabrikalar açılmış, gecekonduların ve işçilerin oturduğu konutların tapuları dağıtılmaya başlanmıştı. Ayrıca çiftçi borçlarını taksitide bağlanmasını öngören yasalar çıkarıldı.⁹⁵

DP ve CHP arasındaki rekabetin belirginleşmesi özellikle 1957 seçimi sürecinde daha çok hissedilir hale gelmişti. Bu durumu daha da kötü bir çatışma noktasına getiren nedenler ise demokrasi, kişisel hak ve özgürlükler, anayasal çizgilerin aşılması, 6-7 Eylül Olayları ve Kıbrıs Sorunu gibi iç ve dış politik gelişmeler etrafında ortaya çıkan sorunlardı. 1954'te iktidarını garanti eden bir sonuç alan DP, sert ve etkili bazı önlemlerle gelecekteki konumunu sağlamlaştırmak adına bazı uygulamalarını devreye soktu.⁹⁶

İç ve dış politik gelişmelerin gündemi zorlaması erken seçim tartışmalarını da beraberinde getirdi. Bu süreçte DP, halkın desteğini tazeleme isteğini öne çıkardı. Alınan karar üzerine Başbakan Adnan Menderes seçimlerin 27 Ekim 1957'de yapılacağını duyurdu. Erken seçim kararının ardından muhalefet partileri ortak hareket etmek için bir toplantı yapmışlar ve ortak liste düzenleme konusunda uzlaşmışlardı. DP, seçim kanununda yaptıkları çeşitli değişikliklerle bu bloğu yıkmayı amaçladı.⁹⁷ Seçim kanununda değişikliğe giden DP, HP'nin olası bir muhalefet ittifakına katılmasını engellemek için seçim tarihinden asgari altı ay önce mensup oldukları siyasi partilerden ayrılmamış olanların başka bir siyasî parti tarafından aday gösterilemeyeceğini ifade eden bir düzenleme çıkardı.⁹⁸ Ayrıca çıkarılan kanuna göre bir siyasi partiye başvuru yapan kişinin kendi seçim çevresinde, partisi dışında bağımsız aday olamayacağını da önüne geçilmiş oldu. Partilerin seçim bölgelerinde ortak liste hazırlama sistemine son verilirken memurlar üzerinde de bir düzenleme yapılmış ve memurların seçimden önce 6 ay gibi bir sürede istifa etmeleri şartı getirildi. Böylece bilinen bazı isimlerin aday olmalarının önüne

⁹⁵ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004, s. 294-296.

⁹⁶ Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, s. 298.

⁹⁷ Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, s. 299.

⁹⁸ T.C. Resmi Gazete, 13.09.1957, Sayı: 9705, s. 17850.

geçildi. Bu alınan tedbirler muhalefeti tek blok halinde çalışmasını engelleyemedi. Toplantı gösteri yürüyüşü kanunun çıkarılmasıyla da siyasi ortamı iyice gerilmişti.⁹⁹

Hükümet ordunun da DP'yi desteklediği iddiasını güçlendirebilmek için, Kara Kuvvetleri Komutanı Nurettin Aknoz, Hava Kuvvetleri Komutanı Fevzi Uçaner'i ve Deniz Kuvvetleri Komutanı Sadık Altıncan'ı parti listelerinden aday gösterdi. CHP söylemlerinde ise baskıcı idareye son verileceğini, hâkim teminatının sağlanacağını, üniversite özerkliğinin sağlanacağını, anayasa değişiklikleri yapılarak çift meclis ve anayasa mahkemesi kurulacağını, içtüzük değişiklikleri ile TBMM'nin denetim fonksiyonunun güçlendirileceğini belirtiyordu.¹⁰⁰

1957 seçimleri öncesinde ülkede siyasi ortam bir hayli gergin hâldeydi. İktidarın muhalefeti sindirme çabalarına karşın; muhalefet bir bütün olarak, CHP'nin düzenlediği kurultayın ardından HP ve Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin (CMP) katılımı ile “Birleşmiş Muhalefet Cephesini” oluşturdu. Bu partiler 1947'de DP'nin yayımladığı Hürriyet Misakına benzeyen “Hürriyet Andını” kabul etti. Üç parti adına yayımlanan bu sözleşme ile seçimlere tek parti halinde gidilmesi planlandı. Fakat Menderes, bu tehlikenin farkına varmış; seçim yasasında değişiklik yaparak partiler arasında bir güç birliği yapılmasına engel olmuştu.¹⁰¹

DP, 1957 seçimleri öncesi vatandaşlara seçim beyannamesini bildirmemişti. Öyle ki Celal Bayar bile Taksim Mitinginde vatandaşlara hitaben: “*Benim sizlere tek vaadim ancak sizlere hizmet etmektir.*” diyerek beyanname konusunu üstü kapalı bir şekilde geçmişti. Bunun yanında 10 Ekim 1957'de CHP seçim beyannamesini sunmuştu. Beyannamede, ülkenin son günlerinde ekonomik ve idari olarak sıkıntılara girdiğinden bahsetmiş, iktidara geldiğinde bunları düzelteceğinin vaadini vermiş ve seçim sistemini değiştireceğinden bahsetmişti. Diğer partilerden CMP de DP gibi seçim beyannamesini sunmamış, söylemlerinde DP'yi ekonomi politikaları yönünden eleştirmişti. HP ise seçim beyannamesini sunmuş, mevcut seçim sisteminin değiştirilmesini ve nispi temsil

⁹⁹ Tülay Aydın, “1957 Genel Seçimleri: Taşrada Değişen Siyaset Dengesi”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 2023, s. 867-869.

¹⁰⁰ Tanel Demirel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2021, s. 275-277.

¹⁰¹ Fatma Kuzey Bulut, *Demokrat Parti Dönemi Asayiş ve Güvenlik Sorunları ve Bunlara Karşı Alınan Önlemler*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum 2019, s. 46-47.

sistemine geçilmesi gerektiğini vurgulamıştı. Ülkenin her yanında seçim propagandaları yapılmış, özellikle son günlerde İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde DP ve CHP arasında geçen tartışmaları halk büyük bir ilgi ile takip etmişti.¹⁰²

1.2.2. 1957 Seçimleri Üzerine Genel Değerlendirme

Seçimlerde CHP, DP, CMP ve HP yarıştı. Seçimlerden kısa bir süre önce Hikmet Kıvılcımlı başkanlığında kurulmuş olan Vatan Partisi yalnızca İstanbul ve İzmir'den seçimlere katılmıştı. Seçimlerde, muhalefete önceki seçimlerde olduğu gibi yine CHP öncülük etti. O güne kadar meydan mitingleri ve kahve toplantılarından öteye gitmeyen propagandalara 1957 seçimleri ile birlikte ev toplantıları da eklendi. 1957 seçimlerinde seçim yolsuzluklarının yapıldığı da iddia edildi. Özellikle bazı seçmenlerin bazı seçim bölgelerinde bulunan seçim listelerine tekrar eklenip oy kullandırıldığı, parti gözlemcilerine baskılar yapıldığı şeklinde şikayetler dile getirildi.¹⁰³

CHP seçim kampanyalarında en çok ekonomi konusunun üzerinde durmuştu. İnönü seçim kampanyasını 21 Eylül'de Malatya'da başlatmış, bunu Elâzığ mitingi takip etmişti. İnönü bu mitinglerinde DP'ye oy verilmemesi telkinlerinde bulunmuştu. Ona göre ekonomik sıkıntılar köylülere ve çiftçilere yansımaktaydı ve bu duruma da aniden değil, plansız ekonomi yönetiminin sebep olduğundan bahsetmekteydi. Ekonomiden sonra üzerinde en çok durulan konu seçim sistemiydi. Çünkü Türkiye'de 1946 seçimlerine kadar çift dereceli seçim sistemi uygulanırken, 1946 seçimlerinden sonra tek dereceli sistem ve çoğunluk usulü kabul edilmişti. Çoğunluk usulüne göre, oyların çoğunluğunu alan parti o seçim bölgesinde bulunan tüm milletvekilliklerini de kazanmaktaydı. CHP lideri İnönü, mitingleri sırasında seçim sisteminin nispi temsil olması gerektiğini savunan konuşmalar yapmıştı. DP ise bir zamanlar bu sistemi reddederek nispi temsil sistemini

¹⁰² “Menderes Trabzon'da İnönü'ye Çok Şiddetli Bir Cevap Verdi”, *Cumhuriyet*, 14.10.1957, s. 1; “İnönü Samsun'da Menderes'e Cevap Verdi”, *Cumhuriyet*, 15.10.1957, s. 1; “Hür P. Dün İlk Büyük Mitingini Adapazarı'nda Yaptı”, *Cumhuriyet*, 16.10.1957, s. 1; “Menderes ve İnönü Dün Karşılıklı Hücumlarına Devam Ettiler”, *Cumhuriyet*, 18.10.1957, s. 1; “Hürriyet Partisi Seçim Beyannamesini Açıkladı”, *Cumhuriyet*, 19.10.1957, s. 1; “Dün Taksim Mitinglerinde Celal Bayar Konuştu, Fakat İnönü Konuşmadı”, *Cumhuriyet*, 21.10.1957, s. 1; Orhan Aldıkaçtı, “27 Ekim 1957 Milletvekili Seçimleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1959, s. 19.

¹⁰³ Şakir Batmaz, Serdar Sakin, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Not Yayınevi, Kayseri 2014, s. 312.

savunduysa da iktidar olduktan sonra çoğunluk sisteminin devam etmesi söylemini devam ettirmekteydi.¹⁰⁴

CHP'nin propaganda beyanları ve vaatleri arasında; partizan idareye son verilmesi, radyonun bağımsız hale getirilmesi, mahkeme bağımsızlığı, basın özgürlüğü, nispi temsil seçim sistemi, üniversite özerkliği, yolsuzlukların önlenmesi, ispat hakkı tanınması, iki meclisli parlamento sisteminin oluşturulması, kanunları denetleyen Anayasa Mahkemesi kurulması, milletvekili sayısının azaltılması, TBMM'nin hükümet üzerinde denetim kurması, Cumhurbaşkanının tarafsızlığı, işçiye grev ve toplu sözleşme hakkının verilmesi, memura sendika kurma hakkı tanınması gibi konular yer alıyordu. Beyannamede ekonominin kötüye gittiği iddiaları, anti demokratik kanunlar ve dinin siyasete alet edilmesi konuları da ele alınmıştı. CHP'ye göre DP iktidarı sona ererse bu sorunlar da ortadan kalkacaktı.¹⁰⁵ Bu açıklamalar akabinde DP seçim çalışmalarına 12 Ekim'de Erzurum'da başlamış, bir gün önce Afyon'da fabrika açılışında kalkınma hamlelerin özetini anlatmıştı. DP'nin seçim politikalarına Celal Bayar ve Adnan Menderes öncülük ettiler. Bakanlar da seçim çalışmalarında etkili oldu. Celal Bayar ve Adnan Menderes söylemlerinde kalkınan ve büyüyen ülke argümanını kullanmışlardı.¹⁰⁶

1957 seçimleri Menderes'in siyasi hayatındaki en stresli seçimlerinden biriydi. Seçim kampanyaları, seçime katılan siyasi parti sayısının çokluğu, seçim öncesi partiler arası iş birliği girişimleri, Türkiye'de uygulanan son çoğunluk usulü seçimi olması gibi özelliklerinden dolayı 1957 seçimlerinin Türk Siyasi Hayatında ayrı bir önemi vardır.¹⁰⁷

27 Ekim 1957 günü seçmenler oy kullanmaya başladılar. Oy kullanma işlemi esnasında saatler 14:30'u gösterdiğinde radyodan sonuçlar ilan edilmeye başlandı. Bu durumu kanunsuz olarak değerlendiren İsmet İnönü, Yüksek Seçim Kurulu'na itiraz etti. Bu yayın ile seçimi DP'nin kazandığına dair algı yaratıldığı düşünülmekteydi. Oyların

¹⁰⁴ “İnönü Malatya'da Seçim Kampanyasını Açtı”, *Ulus*, 22.09.1957, s.1; “İnönü İlk Seçim Nutkunu Malatya'da Söyledi”, *Cumhuriyet*, 22.09.1957, s. 1; Yunus Özduygün, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanlar ve Tartışmalar”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 51, 2021, s. 468-478.

¹⁰⁵ “Muhalef Partilerin Seçim Beyannameleri”, 11.10.1957, *Cumhuriyet*, s. 1; Özduygün, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanlar ve Tartışmalar”, s. 472

¹⁰⁶ “Başvekil İlk Seçim Nutkunu Erzurum'da Söyledi”, *Havadis*, 13.10.1957, s. 1; “Liderlerin Dünkü Seçim Konuşmaları”, *Cumhuriyet*, 12.10.1957, s. 1; “Söz Düellosu Tatlı Sert Başladı”, *Milliyet*, 12.10.1957, s. 1; Özduygün, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanlar ve Tartışmalar”, s. 472

¹⁰⁷ Özduygün, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanlar ve Tartışmalar”, s. 478.

sayımı devam ettiği esnada DP 41 ilde, CHP ise 9 ilde seçimi kazandığını belirten söylemlerde bulunuyordu.¹⁰⁸

1957 seçimlerinde seçmen sayısı 12.078.623 kişiydi. DP oyların %47,9 unu alarak meclisteki temsili %69,8 olurken, CHP oyların %41,1'ini alarak %29,2 temsil yüzdesine sahip oldu. Yani DP 424 milletvekili, CHP 178 milletvekili çıkarabilmişti.¹⁰⁹

Bu seçimlerde DP, teşkilatlanma olarak CHP'yi geride bırakmış olsa da yaptığı reformları köylüye iyice benimsetememişti. 1957 seçimlerinde DP 1954'e göre 750.000 oy az aldı, ama bu oyların önemli bir kısmı CHP'ye gitmeyip CMP ve HP'ye gitmişti. Ayrıca 1957 seçimlerine katılım düştü. Bunun sebebi DP'nin seçmenlerce yine iktidarda kalacağı düşüncesinden ileri gelmekteydi.¹¹⁰

Yıl	Seçmen Sayısı	Kullanılan Oy Sayısı	Katılım Yüzdesi
1954	10.250.338	9.097.451	88.75 ¹¹¹
1957	12.078.623	9.334.241	77.15 ¹¹²
1961	12.864.299	10.522.446	81.80 ¹¹³

YSK, seçimden 3 gün sonra sonuçları resmen ilan etti. Yaklaşık 12.100.000 seçmenin yalnızca 9.344.000'i yani %77,15'i oy kullandı. Bu oranlar 1954'te %88,75; 1950'de ise %89.06 olarak gerçekleşmişti. Resmî sonuçlar DP'nin muhalefeti yaklaşık 380.000 oy farkıyla geride bıraktığını ortaya koydu. DP ile CHP birbirine yakın oranlarda oy almalarına rağmen mevcut Seçim Kanunu'na göre çıkardıkları milletvekili sayısında büyük fark oluşmuştu. Büyük umutlarla seçime giren diğer muhalefet partileri HP ve CMP açısından ise seçim sonuçları hayal kırıklığı oldu.¹¹⁴ Sonuç olarak; DP oyları, sabit

¹⁰⁸ Recep Murat Geçikli, *Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye ABD İlişkileri*, İleri Yayınları, İstanbul 2016, s. 448.

¹⁰⁹ Erol Tuncer, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, Tesav Yayınevi, Ankara 2003, s. 228-229.

¹¹⁰ Walter F. Weiker, *Amerikalı Fransız Rus Gözüyle 1960 Türk İhtilali*, (Çev.: Mete Ergin), Cem Yayınevi, İstanbul 1967, s. 125.

¹¹¹ https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_Sonuclari.pdf E.T 18.12.2024.

¹¹² https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Secim_Sonuclari.pdf E.T 19.12.2024.

¹¹³ https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1961MilletvekiliSecimi/1961_Secim_Sonuclari.pdf E.T 24.12.2024.

¹¹⁴ https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Secim_Sonuclari.pdf E.T 19.12.2024; "Seçimlerde Kati Netice Bugün Alınacak", *Cumhuriyet*, 28.10.1957, s. 1; Geçikli, *Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye Amerika Birleşik Devletleri İlişkileri*, s. 448-449.

fiyatlarla kişi başına düşen gelirin arttığı yıllar olan 1950-1953 dönemi sonrasındaki 1954 seçiminde artmış, ancak 1954-1956 yıllarında azalan ekonomik gösterge sonucu olan 1957 seçiminde azalmıştı.¹¹⁵

Bu durum DP' nin bu seçimlerde almış oy olduğu oranlarının eskiye oranla azalmasının, dönemin ekonomik gidişatıyla örtüşen bir durum olduğu şeklinde yorumlanabilir. İktidarının ilk 4 yılında ülke içerisinde iyi bir ekonomik gösterge yakalayan DP, halktan bunun karşılığı olarak destek görmüştü. Bu destek 1950-1954 seçimlerine yansımıştı. Ancak, 1957'ye gelindiğinde ekonomi yönetiminde eskisi kadar başarılı olunamadığını hisseden vatandaş bu duruma tepkisini karşılık olarak bu seçimlerde yansıtmıştı.

1.2.3. Seçim Sonrası Oluşan Siyasi Atmosfer

1923'ten 1945'e kadar ülkemizde iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. Çok partili hayata geçtikten sonra yapılan ilk seçimlerden yani 1946'dan, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ne kadar olan dönemde yapılan bütün seçimlerde “*tek turlu basit çoğunluklu liste sistemi*” uygulanmıştır. Bu sistem, ülkemizde orantısız sonuçların çıkmasına sebep olmuş bu durum aynı zamanda temsilde adalet ilkesi açısından da olumsuz bir sonuç doğurmuştur. Çok partili hayata geçişle birlikte yapılan ilk seçim 1946'da yapılmıştır. Türkiye geneli 465 milletvekilliği için ancak 273 aday gösterebilen DP, 62 milletvekili çıkarınca, bir yandan seçimlerin dürüst yapılmadığını ileri sürmüş bir yandan da seçimlerin güvenceye kavuşturulmasını istemiş olup değiştirilmesi gerektiğini savunmuştur. 1950, 1954 ve 1957 yıllarındaki genel seçimlerde uygulanan geniş bölgeci liste usulü çoğunluk sistemi ülke içerisinde istikrar ilkesini gerçekleştirmiş olsa da temsilde adalet ilkesi açısından olumsuz sonuçlar vermiştir.¹¹⁶

1957 seçimleri Liste Usulü Çoğunluk sisteminin uygulandığı bir sistem olup iktidar olan partinin almış olduğu oy oranı ile temsil ettiği oy oranının farklar oluşmasına sebep olmuştur.¹¹⁷

¹¹⁵ Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Seçmen Davranışı Önceki Kırlmalar ve 2002 Seçimi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 40-41.

¹¹⁶ İsmail Safi, Talip Kurşuncu, “Siyasal Partizanlığın Bir Göstergesi Olarak Seçim Hileleri ve Türkiye’deki Bazı Uygulamaları”, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, C.4, s. 8, 2019, s. 50-51.

¹¹⁷ Erol Tuncer, Necati Danacı, *Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri*, Tesav Yayınevi, Ankara 2003, s. 52.

27 Ekim 1957 seçimleri son derece sert bir seçim kampanyası ile geçmiştir. Seçim sonuçları DP'nin kazandığını gösterse de DP iktidara geldiğinden beri ilk kez oy oranı %50'nin altına düşerek %47,70'e gerilemiştir. Ayrıca CHP %40,82 oy alarak iktidarın oy oranına yaklaşmış, diğer partiler HP ve CMP'nin toplamı ile bütün muhalefet partileri oy oranı toplamı DP'yi geçmiştir.¹¹⁸

Seçim kampanyasında olduğu gibi seçimlerin sonucunda da siyasi ortam gergindi. Sonuçlara itiraz edenler gösteriler düzenlemiş, pek çok kavgalar çıkmış birçok insan yaralanmıştır. Yapılan itirazlar neticesinde bazı seçim bölgelerinde yeniden seçimler yapıldı. Bunun yanı sıra seçim sonuçlarının erkenden radyodan haber verilmesini CHP çok ciddi bir şekilde eleştirmiştir. DP ve CHP milletvekilleri birbirleri hakkında seçimde yolsuzluk yapıldığı iddiası ile meclis araştırması için önergeler vermişti.¹¹⁹

Seçim sonuçlarının hükümeti kurma sürecini de etkilediğini söyleyebiliriz. Nitekim Menderes uzun çabalardan sonra bir aya yakın sürede hükümeti kurabilmiş, kamuoyunda bu durum eleştiri konusu olmuştur. Menderes ilk iki kabinesini bir günde kurmuşken bu kabineyi bir ayda kuramadığı düşüncesi kamuoyunda yankı bulmuştu.¹²⁰

1957 seçim sonuçları DP'yi ve Menderes'i oldukça etkilemiş, Menderes bu duruma bazı tedbirler alınması gerektiğini düşünmeye başlamıştı. Seçimler sonrasında CHP daha aktif muhalif siyaset yapmaya başladı. Muhalefetin mecliste etkin alanına müdahale etmek için içtüzükte değişiklikler yapıldı. 15 kişiden az olan milletvekillerinin grup kuramayacakları konusu gibi değişiklikler tartışma ve kavgalar çıksa da kabul edildi.¹²¹

Seçim sonuçlarından anlaşıldığı üzere halkın Menderes'in iktidarına bir tepki ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Çünkü seçim sonuçları ile halk, iktidara olan desteğini yavaş yavaş azaltmıştır. Bunu gören muhalefet grupları iktidar partisinin çoğu politikasını eleştirmeye başlamış, ülkede iki parti arasında uzlaşılabilir bir durum yaşanmıştır. Muhalefet, iktidarın neredeyse tüm çalışmalarını tıkmak için elinden geleni yaparken,

¹¹⁸ Ayşe Asker, *Askeri Darbeye Doğru Demokrat Partinin Tahkikat Komisyonu Girişimi*, İmge Yayınevi, Ankara 2003, s. 140.

¹¹⁹ "Seçimlerde Yolsuzluk ve Usulsüzlük Oldu", *Cumhuriyet*, 28.10.1957, s. 1; Asker, *Askeri Darbeye Doğru ...*, s. 140.

¹²⁰ Asker, *Askeri Darbeye Doğru ...*, s. 141.

¹²¹ "Meclis Müzakereleri Dün Gürültülü Geçti, Gece Oturumu Yapılmadı", *Cumhuriyet*, 24.02.1958, s. 1; Şerif Demir, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınevi, İstanbul 2010, s. 335.

iktidar partisi de bu duruma misliyle karşılık vererek yeni tedbirler alacağından bahsetmiştir.¹²²

1957 seçimleri sonrası oluşan ülke genelindeki siyasi çalkantılı dönem etkilerini sonraki yıllarda göstermiştir. Türkiye'nin siyasi tarihine etki eden ve önemli sonuçları olan 1960 darbesi de bunlardan biridir. Darbeye giden olaylar incelendiğinde, 1957 seçimleri sonrasında oluşan politik düzen toplumsal olaylara da sirayet ederek siyasi atmosferi şekillendirdiği düşünülmektedir.

1.2.4. 1960 Askeri Darbe Sürecine Genel Bakış

27 Ekim 1957 seçimleri sonrasında, 25 Kasım 1957'de kurulan ve 27 Mayıs 1960'a kadar görev yapan 5.Menderes Hükümeti olarak bilinen dönem önemli bir dönemdir. Hükümette görev yapacak bakanları Başbakan Adnan Menderes, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a sunarak hükümet kurulumunu tamamladı.¹²³ Adnan Menderes 4 Aralık 1957'de hükümet programını açıklamış, büyük bir çoğunlukla güvenoyunu almıştı.¹²⁴

1957 seçim sonuçlarından sonra Menderes ve İnönü arasında yoğun bunalımlı siyasi atmosfer hali vardı. Bu bağlamda Menderes Manisa'da yaptığı açıklamada Vatan Cephesi'nin kurulması ve muhalif diğer gruplara karşı bu cephenin çalışması gerektiğini 12 Ekim 1958'de belirtmiş, bu söylem gittikçe DP ve CHP arasındaki siyasi gerilimi tırmandırmıştı.¹²⁵ 1957-1960 yılları arası enflasyonun hızlı artışı alım gücünü düşürmüştü böylece birçok vatandaşın kenar mahallelerde ve gecekonduarda yaşamlarını sürdürmesine sebep olmuştu. Bu durumu ordu içerisindeki birçok subay da yaşıyordu.¹²⁶ Dış açıklar ve 1958'te yaşanan devalüasyon ile birlikte ülke ekonomi de kötüye gitmekteydi.

¹²² Nadir Yurtoğlu, *Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi Sosyal Hayata Etkileri 1950-1960*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2014, s. 248-249.

¹²³ Faruk Sükan, *Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları 1950-1960*, Kültür Ofset Yayınevi, Ankara 1991, s. 405.

¹²⁴ Sedef Bulut, "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, C.2, s. 4, 2009, s. 132.

¹²⁵ "Söz Düellosu Tekrar Başladı", *Milliyet*, 13.10.1958, s. 1; Fuat Uçar, *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Cephe Hükümetleri*, Berikan Yayınevi, Ankara 2021, s. 86-90.

¹²⁶ Cengiz Sunay, "Demokrat Parti", Turgay Uzun (Ed.), *İttihat ve Terakkiden Günümüze Siyasi Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara 2010, s. 187.

Ayrıca Türk Silahlı Kuvvetleri içindeki subayların çoğusu DP'nin Kemalist fikirlere karşı olduğunu düşünüyordu.¹²⁷

Gerilimli siyasi atmosfer Menderes ve İnönü arasında devam ettiği sırada, 8 Mayıs 1959'da İnönü İstanbul'a geldiğinde Topkapı Civarında bir grup İnönü'nün yolunu keserek darp etmek istese de oradan geçen bir askeri birlik İnönü'yü kurtarmıştı. Yine CHP Kayseri'ye kongre yapmak için 3 Nisan 1960'ta hareket etmiş ancak resmi makamlar bu kongreyi iptal etmek istemişler ve Himmetdede istasyonunda karşılanmalar yasaklanmak istenmiş, İnönü “*geri dönün*” çağrısını kabul etmeyince 3 saat boyunca İncesu'da yolu kapalı kalmıştı. Bu durumlar halk nezdinde giderek kutuplaşmayı artırıyordu.¹²⁸

DP son iktidar dönemine yaklaşırken ordu ve üniversite partiye cephe almış, memurlar ve askerler giderek bozulan ekonomiden dolayı şikâyet etmeye başlamış, sanayiciler de bu durumdan çok muzdarip olmuştu. DP'nin çöküşüne giden önemli bir başka sebep ise 29 Nisan 1959'da 46 milletvekili ile gazetecilerin olduğu ve başında İsmet İnönü'nün olduğu “*Büyük Taarruz*” isimli mitinglerdi. İlk miting Uşak'ta olaylı geçmiş, İnönü sonrasında İstanbul'a gitmiş burada da saldırıya uğramıştı. Bu durum DP döneminde muhalif liderlerin can güvenliğinin olmadığını düşündürüyordu. 11 Mayıs 1959'da Ankara'da mecliste CHP ve DP tarafları arasında tartışma kavgaya dönmüştü. 12 Nisan 1960'ta DP, CHP hakkında meclis soruşturması açılmasını istemiş böylece muhalefeti tamamen kontrol altına almaya çalışmıştı. 27 Nisan 1960'ta kabul edilen yasa ile meclis soruşturma komisyonunun yetkileri düzenlendi.¹²⁹ Buna göre komisyon hâkim ve savcı gibi yargılama yaparak basım evlerini kapatma, gazete dergi toplatma gibi yetkilerle donatılmıştı. Alınan kararlara uymayanlara hapis cezası öngörülüyordu.¹³⁰ 28 Nisan 1960'ta İstanbul ve Ankara'da öğrenciler bu durumu protesto etmek için gösteriler düzenledi.¹³¹ Bu gösteriler 27 Mayıs'a kadar devam etti.¹³²

¹²⁷ Çağlar Keyder, “Türkiye Demokrasisinin Ekonomi Politikası”, Irvin Cemil Schick, Ertuğrul Ahmet Tonak (Der.), *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul 1992, s. 61-62.

¹²⁸ Rasih Nuri İleri, *Örtülü Ödenek, 27 Mayıs Menderes'in Dramı*, Ceylan Matbaacılık, İstanbul 1996, s. 17-18.

¹²⁹ Cem Eroğul, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu 1945-1971”, Irvin Cemil Schick, Ertuğrul Ahmet Tonak (Der.), *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul 1992, s. 131-132.

¹³⁰ “Komisyon Sert Tenkitlerden Sonra Dün Teklifi Kabul Etti”, *Cumhuriyet*, 27.04.1960, s. 1

¹³¹ “İstanbul ve Ankara'daki Hadiseler Üzerine Dün Bu 2 Şehirde Örfi İdare İlan Oldu”, *Cumhuriyet*, 29.04.1960, s. 1.

¹³² Eroğul, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu 1945-1971”, s. 132.

28 Nisan 1960'ta İstanbul'da yaşanan öğrenci olayları ve olayları yönlendiren birçok öğretim üyesinin mevcut olduğu ve bu durum asker ve öğrenciler arasında bağın kurulduğu, asker sivil ittifakının oluştuğu şeklinde yorumlanmıştı.¹³³ İstanbul'dan sonra Ankara'da da gösteriler devam etmiş, 29-30 Nisan tarihleri arasında her türlü toplantının yasaklanmasına rağmen kurallara uyulmamış, polis halkın üzerine ateş açmıştı. 3 Mayıs 1960'ta dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı olan Cemal Gürsel, Milli Savunma Bakanı Ethem Menderes'e mektup yazarak Başbakan'ın istifa etmesi, siyasi suçluların affedilmesi gibi önerilerde bulunmuştu.¹³⁴

Ankara'da DP aleyhinde yapılan bu faaliyetler üzerine karşı gösteri olarak DP, 5 Mayıs 1960'ta bir gösteri planladı. Plana göre Celal Bayar ve Adnan Menderes Çankaya'ya gidecek, genç gruplar da onları alkışlayacaktı. Bunun haberini alan muhalif gruplar 5.ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da yani " 555K " parolası ile toplanıp karşı gösteri düzenledi. DP'li gençler gösterilerde azınlık durumuna düştü. Bu gösteriler esnasında Menderes'e, istifa sesleri yükseldi. Darp edilme tehlikesi yaşayan Menderes burada gazeteci Emin Karakuş'un aracına sığınarak darp edilme tehlikesinden kurtuldu.¹³⁵ Mayıs 1960'ta neredeyse tüm gün Ankara'da gösteriler yapıldı. Bu gösterileri halk ilgiyle karşılayarak göstericileri daima korudu. İktidar bu durumlar karşısında tedbiren yetersiz ve yıpranmış haldeydi. O günlerde seçime gidileceği ilan edilseydi gösterilerin durabileceği düşüncesi vardı.¹³⁶

Ankara'da düzenlenen gösteriler devam ettiği sırada Harp Okulu öğrencileri tarafından 15 Mayıs 1960 ve 21 Mayıs 1960'ta yürüyüşler düzenlendi. Hatta yürüyüş yapan öğrencilerin arasında rütbeli subaylar da bulunuyordu. Bu gruplar önce Kızılay'a sonra da TBMM'ye sessiz bir şekilde yürüyüş düzenlediler. Bu yürüyüşler darbenin ayak seslerini hissettiriyordu.¹³⁷ Yürüyüşten sonraki günde basındaki köşe yazılarına bakıldığında ise köşe yazarlarının DP aleyhine yazılar yazdığını söyleyebilmek mümkündür. Özellikle 22 Mayıs 1960'ta çıkan köşe yazısında fikirlerin ve düşüncelerin

¹³³ Sunay, "Demokrat Parti", s. 189.

¹³⁴ "Ankara'da Çıkan Hadiselerin Neşri Yasak", *Milliyet*, 30.04.1960, s. 1; Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991, s. 198.

¹³⁵ "Ankara'da Dün Talebeler Nümayiş Yaptı", *Hürriyet*, 06.05.1960, s. 1; Şehmus Güzel, *Türk Usulü Demokrasi*, Doruk Yayınları, Ankara 1997, s. 165.

¹³⁶ Metin Toker, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları Demokrasiden Darbeye 1957-1960*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1992, s. 352.

¹³⁷ İrfan Neziroğlu, *Türkiye'de Askeri Müdahaleler ve Basın (1950-1980)*, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara 2003, s. 73.

özgür bir şekilde söylenebilmesinin önüne geçilmemesi gerektiği vurgusu yapılmıştı. Gazetecilere göre medeni bir ülke olabilmek için yanlış olduğu düşünülen politikaların değiştirilmesi için susmak yerine hür bir şekilde fikirlerin açıklanmasının önünün açılması gerekmektedir.¹³⁸

Dönemin Milli Emniyet Hizmeti Teşkilatı (MEH) Başkanı olarak görev yapan, Celal Tevfik Karasapan darbe haberini Adnan Menderes'e bildirdiğini ve kesin olarak 26-27 Mayıs tarihini haber aldığını söylemesine rağmen Menderes buna pek ihtimal vermemişti. Menderes, bu haberi Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a iletip yapılması gerekenin kendisinin istifa edip tahkikat komisyonu yetkilerini kaldırması olduğunu söyleyince Celal Bayar buna karşı çıkıp istifa etmesini doğru bulmadı. Menderes bu gelişmeler üzerine Eskişehir'e gitti ve 25 Mayıs günü tahkikat komisyonunun görevlerinin sona erdiğini söyleyip kısa sürede seçimlerin yapılacağını bildirdi.¹³⁹

26-27 Mayıs gece yarısı tanklar Atatürk Bulvarı'nda görüldü. Çoğunluğu yüzbaşı ile albay arasında olan rütbeli subaylarca yapılan darbenin başına Cemal Gürsel getirilmiş, Milli Birlik Komitesi (MBK) kurulmuş, ülke yönetiminde tüm yetkiler ele alınmış, o gün Ankara dışında olan Menderes nezaret altına alınmıştı.¹⁴⁰ MBK, 27 Mayıs gecesi saat 03.00'tan itibaren ülke idaresini ele aldığını radyo ve diğer yollarla duyurdu.¹⁴¹ İstanbul'da gece 3'te başlayan darbe hareketinin daha sonra Ankara'da tamamlandığı ve DP yöneticilerimin tamamına yakınının evlerinden alındığı bildirilerek haberler yapıldı. Buna ek olarak İstanbul'a Askeri Vali Tuğgeneral Refik Tulga'nın atandığı, İsmet İnönü'nün darbe sonrası sağlık durumuyla ilgili bir olumsuzluğu olmadığı haberleri de mevcuttu.¹⁴² Gazete manşetlerinde Menderes'in yakalanmamak için saklandığı ve Kütahya yolunda bulunduğu yönünde haberler de vardı.¹⁴³ Cemal Gürsel yaptığı açıklamalarla memlekette 27 Mayıs 1960'tan önceki son bir ayda toplumsal

¹³⁸ Nadir Nadi, "Fikirden Korkma", *Cumhuriyet*, 22.05.1960, s. 1.

¹³⁹ "Başvekil Eskişehir'de Dün Gece Çok Mühim Bir Konuşma Yaptı", *Tercüman*, 26.05.1960, s. 1; Kemal Bağlum, *Bir Dönemin Uyuyan Kulağı*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2001, s. 15-16.

¹⁴⁰ Celal Ertuğ, *Çözüksüz Demokrasi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s. 39-41.

¹⁴¹ "Kansız Olarak Ordu İdareyi Ele Aldı", *Tercüman*, 27.05.1960, s. 1; "Meclis Feshedildi, Yeni Anayasa ve Demokratik Müesseselerin Kurulma Hazırlığına Başlandı", *Cumhuriyet*, 28.05.1960, s. 1; "Meclis Feshedildi", *Milliyet*, 28.05.1960, s. 1; "Türk Ordusu Vazife Başında", *Hürriyet*, 27.05.1960, s. 1; "Ordu İdareyi Ele Aldı", *Vatan*, 28.05.1960, s. 1; "Ordu Bu Gece 3'te İdareyi Ele Aldı", *Dünya*, 27.05.1960, s. 1; "Türk Silahlı Kuvvetleri Memlekette Bütün İdareyi Ele Aldı", *Ulus*, 28.05.1960, s. 1.

¹⁴² "27 Mayıs Hareketi Nasıl Hazırlandı", *Cumhuriyet*, 28.05.1960, s. 1.

¹⁴³ "Başvekil Nasıl Yakalandı?", *Yeni Sabah*, 28.05.1960, s. 1; "Menderes Kütahya Yolunda Yakalandı", *Milliyet* 28.05.1960, s. 1.

olayların giderek arttığını ve bu durumun kardeş kavgasına dönmesinden endişe ettiğini bildirerek darbenin meşruluğunu öven açıklamalar yapmıştı.¹⁴⁴

Darbe sonrası aynı gün içerisinde MBK, NATO'ya ve BM'ye bağlı kalınacağı vurgusunu yaptı. En kısa süre içerisinde seçimlerin yapılarak memleketin sivil idareye teslimini öngören açıklamalar da yapıldı. Vatandaşın darbe esnasında günlük ihtiyaçlarının karşılanması hususunda gerekli kolaylığın sağlanacağı ve memurların ikinci bir emre kadar görevlerine devam etmemeleri gerektiği bildirilmişti. Mülki idarenin askeri idarenin emri altına gireceği hususları kapsamında İstanbul Valisi Ethem Yetkiner'in, İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün'ün ve İstanbul Emniyet Müdürü Faruk Oktay'ın İstanbul'da nezaret altına alındığı da basında yer almıştı.¹⁴⁵

Yabancı radyolarda ise darbenin takdirle karşılandığı Londra BBC gibi haber kaynaklarında mevcuttu. Darbe esnasında 1 teğmenin görevi sebebiyle vefat ettiği, 2 vatandaşın ise yaralandığı da aktarılıyordu. Tutuklu subaylar ve gösteriler sebebiyle hapiste bulunan öğrenciler serbest bırakıldı. Yeni anayasayı ise İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sıddık Sami Onar'ın yapacağı belirtiliyordu. Tahkikat komisyonu üyeleri tutuklanarak meclisin feshedildiği haberleri de mevcuttu.¹⁴⁶

27 Mayıs günü sabaha doğru, Eskişehir'de Porsuk Otel'de Celal Bayar'dan darbe haberi aldığı düşünülen Menderes, buradan hareket etmişti. Gazetelerde, darbe yapılmasaydı Menderes'in kitleler halinde tutuklama yapılacağı da belirtiliyordu. İnönü parti teşkilatına yayınladığı bildiride “*memleketi çöküntüye götüren idarenin sona erdiği ve MBK kararlarına uyularak huzurun bulunacağını*” ifade etmişti.¹⁴⁷ 27 Mayıs günü Celal Bayar, Adnan Menderes ve diğer DP'li siyasiler tutuklandı. 14 Ekim 1960'ta Yüksek Adalet Divanı'nda yargılama aşamasına geçildi. Buna rağmen, darbe sonrası DP resmi olarak kapatılmamış, DP üyelerinin kongre süresini zamanında yapmadığı gerekçesiyle Ankara 4.Asliye Hukuk Mahkemesi'ne yaptıkları başvuru neticesinde 29 Eylül 1960'ta kapatılarak Türkiye'de çok partili hayata geçişin ilk aşaması sona ermişti.¹⁴⁸

¹⁴⁴ “Gürsel: Diktatör Olmayacağım Dedi”, *Milliyet*, 28.05.1960, s. 1.

¹⁴⁵ “Kansız Olarak Ordu İdareyi Ele Aldı”, *Tercüman*, 27.05.1960, s. 1.

¹⁴⁶ “Milletçe Bayram Sevinci İçindeyiz”, *Tercüman*, 28.05.1960, s. 1.

¹⁴⁷ “Kabine Kuruldu”, *Tercüman*, 29.05.1960, s. 1.

¹⁴⁸ Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, s. 198-199.

Çoğu devrimlerin geçirdiği bir süreç vardır. Bu süreçler o devrimi, topluma atfeder.¹⁴⁹ Bu bağlamda, 27 Mayıs öncesi DP hakkında kamuoyunda özellikle bir itibar kaybı yaşatılmış, özellikle iktisadi açıdan kitleler memnuniyetsizlik yaşadığından ötürü basın ve muhalefet hayatıyla birlikte uzun zamandır parti baskı altındaydı. Bu sebeple 27 Mayıs sabahı memurlar, öğrenciler ve birçok kesim bu darbe durumunu mutlulukla karşılamıştı.¹⁵⁰ Ayrıca 27 Mayıs bazı kesimler için 14 Mayıs'ta DP'nin kazandığı seçim zaferi ve DP'nin 10 yıllık iktidarına karşı alınan bir karşı zafer olarak nitelendirilmişti.¹⁵¹ Ayrıca dönemin basını darbeyi sorgulamak ve eleştirmek yerine darbenin meşru bir eylem olduğunu ve bu kararın isabetli bir karar olduğunu yazmışlardı.¹⁵²

27 Mayıs Darbesi'nin 14 numaralı bildiri metni ile DP döneminde basına konulan yasaklar kaldırıldı. DP döneminde tutuklu bulunan subay, öğrenci, gazeteciler serbest bırakıldı. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Meclis Başkanı, Genelkurmay Başkanı ve DP milletvekilleri tutuklandı.¹⁵³ Darbe, uluslararası arenada da yer bulmuş olup bu konuda dönemin ABD Başkanı Eisenhower tarafından Cemal Gürsel'e destek mesajı 11 Haziran 1960'ta yayımlanmıştı.¹⁵⁴

Darbe sonrası yargılamalar başlamış, Yassıada'daki duruşmalar 15 Eylül 1961'de sona ermişti. Duruşmalar sonrasında 15 DP idarecisi için ölüm kararı, 32 yönetici için yaşam boyu hapis cezası verildi. 16 Eylül'de Fatin Rüştü Zorlu ile Hasan Polatkan, 17 Eylül 1961'de ise Adnan Menderes idam edildi.¹⁵⁵ Bu kararlar sonrasında ülkede oluşan sosyal yapı hem siyasi hem de ekonomik yönden önemli değişikliklere yol açtı.¹⁵⁶

Türkiye, zaman zaman demokratik hayattan vazgeçen ülkelerden biri olmuştur. Bunun sebebi ise batıdan alınan demokrasinin yeterince halkın bünyesine oturtulamamasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Çünkü Batı dünyasında mevcut olan çoğulculuk fikri, yönetim ve halk arasındaki dengeye bağlıdır.¹⁵⁷ Buna

¹⁴⁹ Mehmet Arif Demirel, *27 Mayıs Masallar ve Gerçekler*, Toplumsal Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 11.

¹⁵⁰ Turan Güneş, *Türk Demokrasisinin Analizi*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s. 94.

¹⁵¹ Sunay, "Demokrat Parti", s. 192-193.

¹⁵² Neziroğlu, *Türkiye'de Askeri Müdahaleler ve Basın (1950-1980)*, s. 79.

¹⁵³ Alpaz Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s. 276.

¹⁵⁴ Hüseyin Yürük, *Darbe Esaret ve Ölüm*, Okul Yayınları, İstanbul 2004, s. 412.

¹⁵⁵ T.C. Resmî Gazete, Sayı: 10908, 16.09.1961, s. 1; "Menderes İdam Edildi", *Akşam*, 18.09.1961, s. 1; Kabacalı, *Türk Basınında Demokrasi*, s. 284.

¹⁵⁶ Yürük, *Darbe Esaret ve Ölüm*, 389.

¹⁵⁷ Ahmet Yeşil, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 155.

rağmen DP'nin kuruluşu ve iktidardan düşürülme sürecine kadar, ülkenin siyasi hayatında inişli çıkışlı dönemler yaşansa da parti içerisinde demokrasi olgusu tükenmeden devam etmiştir. Günümüzde bile birçok siyasi parti DP dönemine atıfta bulunarak dönemin yaklaşımlarını ilke edinmiştir.¹⁵⁸

DP 1960'a gelene kadar memurlardan hakimlere kadar birçok yere nüfuz ederek birtakım kontroller ve önlemler almış, birçok noktada etkili olmuştu. Demokrasilerin vazgeçilmezi olan basın alanında da etkin kontrol noktası oluşturulmuştu.¹⁵⁹ Partinin kuruluşundan kapatılmasına kadar geçen 10 yıllık süre zarfındaki en önemli niteliği CHP ile olan siyasi ayrışmasıydı. Bu ayrışmalar ekonomik politikalar, dini uygulamalar ve siyasi hakların kullanılması ile ilgiliydi. Uluslararası arenada ise Menderes'in iktidarını kaybetmesine yol açan en büyük gelişme siyasi özgürlükler konusunda alınan kararlar olduğu değerlendirilmekteydi.¹⁶⁰

27 Mayıs Askeri Darbesi, Türkiye'nin demokrasi yolunda karşılaştığı önemli dönüm noktalarından biridir. Bu müdahale, o dönemde yaşanan siyasi ve toplumsal huzursuzluğun bir sonucu olduğu düşünülse de demokratik kurumlar ve siyasi hayat üzerinde etkileri olmuştur. Basın üzerindeki kısıtlamaların kalkması ve siyasi tutukluların serbest bırakılması her ne kadar dönemin kamuoyu tarafından olumlu karşılansa da askeri müdahale demokratik sürece zarar vermiştir. 27 Mayıs sonrasında siyasi partiler arasındaki mücadele daha da artmış, demokrasiye olan inanç bazı kesimler tarafından tartışılmıştır.

1.3. DP DÖNEMİ İKTİDAR-BASIN İLİŞKİLERİ

1.3.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Basının Geçirdiği Evreler

Geçmişten günümüze kadar toplum içerisinde değişimler yaşanmakta olup birey hayatında bulunan çoğu şey bu değişimlerden etkilenmektedir. Kitle iletişim araçları da bunların başında gelmektedir. İnsanoğlunun en gerekli ihtiyaçlarından biri olan iletişim, çağdaş düzeyde gerçekleşmekte olup hızlı ve teknik olarak ilerlemektedir. Gazete yayıncılığı ise bu anlamda önem taşımış, başlangıcı Gutenberg'e dayanmıştır. Günümüz

¹⁵⁸ Suavi Tuncay, *Parti içi Demokrasi ve Türkiye*, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1996, s. 146.

¹⁵⁹ Şükran Özkaya, *Adım Adım 27 Mayıs*, İleri Yayınları, İstanbul 2005, s. 69-71 .

¹⁶⁰ Walter F. Weiker, *1960 Türk İhtilali*, (Çev.: Mete Ergin), Cem Yayınevi, İstanbul 1967, s. 15-17.

yayıncılığı ise 19.yy'da ortaya çıkmıştır. Teknolojik ilerleme, haber metinlerden görsel kaynaklara doğru bütünleşmeye başlayınca gazete daha çekici bir hal almaya başlamış ve bu durum giderek kendini teknik anlamda yenileyen sistemlerle toplum içerisindeki önemini muhafaza etmiştir.¹⁶¹

1789 Fransız Devrimi, toplumun birçok sosyal araçlarını etkilemiş, basında da ciddi değişikliklere sebep olmuştu. Özellikle muhalefet gazetelerin artışı ve siyasi olayların basında yer bulması ve teknik açıdan gereken niteliklere sahip makinelerin üretilmesi ile yüksek tirajlı gazeteler basılmaya başlanmıştı.¹⁶²

Gazetenin gelişimi Osmanlı Devleti'nde II. Mahmud'un öncülüğünde başlamıştı. Bu dönemde Türkçe olarak çıkarılan ilk gazete Takvim-i Vakayı isimli gazeteydi. Bu gazete 11 Kasım 1831'de yayınlanmıştı.¹⁶³ Haftalık olarak çıkarılması planlanan Takvim-i Vakayı hiçbir zaman haftalık çıkarılamamış, yılda en fazla 15-20 civarı kadar basımı yapılmıştı. Bu durum gazetenin haberleri güncel olarak verememesi sorununu doğurmuştu. 1879'da kapanıp 1891'de tekrar yayın hayatına giren gazete, II. Meşrutiyet'in ilanına kadar kapalı kalmıştı.²⁷ Temmuz 1908'de basın hayatına tekrar giren gazete 4 Kasım 1922'de tamamen kapandı.¹⁶⁴

Özel ilk Türkçe gazete ise William Churchill tarafından 1840'ta yayın hayatına giren Ceride-i Havadis isimli gazeteydi. 1876-1908 arasında Osmanlı basınında diğer gazeteler ise sınırlı olarak yayın hayatına devam etti.¹⁶⁵

Bu zaman aralığında çıkarılan diğer yerel gazetelerde ise kamu görevlileri atamaları, idari işleyişler ve sosyal hayattaki gelişmeler halka aktarıldı. Ancak, I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile çoğu gazetenin yayın hayatı durmuş, Millî Mücadeleyi başlatan döneme kadar bu durum devam etmişti. Millî Mücadele döneminde çıkarılan gazetelerin bazıları yerel nitelikte olup kimisi milli mücadeleyi destekleyen kimisi ise Milli Mücadeleye karşı çıkan nitelikte haberler yapmıştı. Bu dönemde çıkan gazeteler özel

¹⁶¹ Enver Özgür Gönenç, "Türkiye'de Gazete Yayıncılığının Başlaması ve Gelişmesi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 15, 2012, s. 165-166.

¹⁶² Gönenç, "Türkiye'de Gazete Yayıncılığının Başlaması ve Gelişmesi", s. 169.

¹⁶³ Ali Gevgilili, *Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi Sivil Toplum Basın ve Atatürk*, Bağlam Yayıncılık, Ankara 1990, s. 37-40.

¹⁶⁴ Hıfzı Topuz, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996, s. 7-8

¹⁶⁵ Murat Özgen, "Türk Basının Gelişimine Tarihsel Bir Yaklaşım ve Değerlendirme", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, s. 11, 2012, s. 20-22.

olarak savaş haberlerini yazmıştı. Millî Mücadele yanlısı gazeteler ise toplumun milli bilincini ayakta tutmak için yapmış olduğu haberler ile bu amaca yönelik hareket etmişti.¹⁶⁶

Toplumsal değişimlerle birlikte iletişim biçimleri de dönüşüme uğramış, bu süreçte kitle iletişim araçları önemli bir rol üstlenmiştir. Yazılı basının temelini oluşturan gazetecilik, matbaanın icadıyla gelişmeye başlamış, teknik ilerlemelerle birlikte içerik ve sunum bakımından çeşitlenmiştir. Fransız Devrimi'nin ardından siyasi yayıncılık öne çıkarken, Osmanlı'da gazete faaliyetleri II. Mahmud döneminde başlamıştır. Osmanlı basını, savaşlar ve siyasi gelişmelerle birlikte dönemsel kesintiler yaşamış, Millî Mücadele döneminde ise basın hem destekleyici hem karşıt yayınlarla toplumu etkileme gücüne sahip olmuştur. Bu süreçte gazeteler, halkın bilgilendirilmesinde ve toplumsal bilinç oluşturulmasında önemli bir araç olmuştur.

1.3.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Basını

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesinin imzalanması ile basın hayatı yeni bir düzene girdi. Bu dönemde basın sesini olabildiğince duyurmaya çalışan bir yapıya sahip olup işgaller karşısında Türk halkının haklılığını tüm topluma yaymayı hedefledi.¹⁶⁷

14 Eylül 1919'da Mustafa Kemal Atatürk'ün ismini verdiği İrade-i Milliye gazetesi Sivas Kongresinde alınan kararları halka duyurmak için çıkarılmıştı. Atatürk'ün öncülük ettiği Hakimiyet-i Milliye isimli gazete ise yeni rejimin ilkelerini halka duyurmak için yayınlanmaktaydı. Cumhuriyetin ilanı ile gazetelerin teknik anlamda gelişimi giderek arttı. Öyle ki 1924'te Yunus Nadi'nin çıkardığı Ulus gazetesi bu gelişmelere bir ön ayak oldu.¹⁶⁸

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemde basın ile ilgili kimi zaman kısıtlayıcı kimi zaman serbest bir tutum benimsenmişti. 1945-1950 yılları arasında CHP bu duruma yeni bir düzenleme ekleyerek gazete kapatma yetkisini idari makamlardan alarak mahkemelere veren bir yasa çıkarmıştı. Bu durum basın özgürlüğü açısından olumlu bir

¹⁶⁶ Olcay Uçak, Abdi Erkal, "Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Yerel Basının Gelişim Süreci", *Selçuk İletişim Dergisi*, 12(1), 2019, s. 94-102.

¹⁶⁷ Ceyhan Koç, *Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri (1929-1938)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006, s. 151-155.

¹⁶⁸ Gönenç, "Türkiye'de Gazete Yayıncılığının Başlaması ve Gelişmesi", s. 173.

gelişmeydi. Bunun yanında 1950’de iktidara gelen DP de basın ile başlangıçta iyi ilişkiler kurmayı hedeflemişti.¹⁶⁹

1950 yılları ile birlikte basın, toplum hayatına önemli derecede etki ederek yayılmış ve toplumu yönlendirme ivmesini kazanmıştı. Gelişen teknoloji ile klasik basım tekniği yerine, elektronik makinelerin kullanılması artmış elektronik gazetecilik ön plana çıkmıştı. Günümüz dünyasında artık daktilolar yerini bilgisayarlara bırakmış ve hızlı yazım teknikleri gelişmiştir. Türkiye gelişen teknolojiye uyum sağlayarak basın hayatının kolaylaşması ve hızlı haber alınması için gerekli teknik ve donanımsal özelliklere sahip olan makineleri kullanarak basın hayatındaki dönüşüme yabancı kalmamıştır.¹⁷⁰

1950-1960 yılları arasında yayımlanmış gazeteler incelendiği zaman bilgi yanlışlığı en az olan, kesinleşmiş haberlerin veya varsayımsal ifadeler kullanma oranının en az olduğu gazeteler arasında Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleri gelmektedir. Gazetelere bakıldığında haber yaparken verilen başlıkların daha düz ve sade olduğu ve ifadelerin daha nitelikli cümleler ile kullanıldığı gözlemlenmektedir. Haber başlıkları incelendiğinde, okuyucuları inandırarak etkileme amacı taşıdığı görülmekle birlikte bu durumun gazete haberciliğinin dönüşümünü oluşturduğu söylenebilir. Okuyucuların düşüncelerini etkileme isteği, önemli karşılaştırmalar yapmak ve sıkça özelden genele doğru yorumlamalar yapmak gibi durumlarla haber metinlerinin bazı zamanlar propaganda amaçlı kullanıldığı yönünde yorumlar da mevcuttur.¹⁷¹

1.3.3. Çok Partili Hayat Döneminde Basın

DP’nin iktidara geldikten sonraki 4 yılda ekonomik ve idari yönden başarılı bir yönetim tarzı yürüttüğü düşünülmektedir. 1954-1957 arası seçim sonuçlarıyla galibiyetini pekiştiren parti güç kazanmış buna rağmen birtakım eleştiriler almıştı. 1957-1960 arası seçim sonuçlarından yüksek oylar almasına rağmen bu yıllar arasında DP zor süreçlerden geçmişti. Parti, iktidara geldiğinde Basın Kanunu’nu çıkararak gazeteciler ve sendikalar için özgürlük alanı yaratmıştı. Bu durum basının tamamına yakınının DP’yi desteklemesi

¹⁶⁹ Orhan Koloğlu, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992, s. 61-77.

¹⁷⁰ Gönenç, “*Türkiye’de Gazete Yayıncılığının Başlaması ve Gelişmesi*”, s. 174-176.

¹⁷¹ Şengül Özerkan, *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye’de 9 Gazete*, Özyurt Basımevi, Ankara 2009, s. 242.

sonucunu doğmuştu. İlerleyen yıllarda basın üzerinde ağır bir şekilde tedbirler alınmaya başlandı.¹⁷²

1954'te Bakanlara yönelik açılan hakaret davalarında eski usul olan şikâyet tabilik kaldırılarak bakan veya savcının izniyle soruşturma açılması hükmü getirildi. Bir takım basın çevrelerinde bu durum eleştirilmeye başlanmıştı. Bununla birlikte 6-7 Eylül 1955'te olayların hareketlenmesini sağladığı düşünülen İstanbul Ekspres gazetesi eleştirilere maruz kalarak Menderes ve arkadaşları tarafından suçlu gösterilmişti. Bu durum üzerine basına karşı bazı sınırlamalar getirilmiş, gazete kapatılmaları gibi birtakım olayların yaşanmasına neden olan yasal düzenlemeler ile basın sınırlanmaya başlanmıştı.¹⁷³

1957'den sonra DP seçim sonuçları ile basın üzerinde daha baskıcı bir hakimiyet kurmuştu. Özellikle 26 Kasım 1957'de çıkarılan kararname ile gazete ve dergilerin basımı tek elden yapıldı. Bu durum gazete çıkarma maliyetlerini artıracığından, basın üzerinde ekonomik bir sıkıntı baş gösterdi. 14 Temmuz 1958'de Irak'ta gerçekleşen ihtilal sonrasında basının bu ihtilali haklı gerekçeler ile yapıldığını vurgulaması üzerine DP buna müdahale etmek istemiş ve sayısız basın davası açmıştı. Ulus, Milliyet, Cumhuriyet ve Tercüman gibi gazete sahipleri birden çok mahkemede yargılanarak açılan davalar sonucunda ifade vermişti. Basın kanunları ve ceza kanunlarındaki tutuklamalar, kapatma kararları, sansür gibi durumların çoğalmasi ile ceza uygulamaları sertleşmişti.¹⁷⁴ Bu gelişmeler üzerine 9 Eylül 1958'de Uluslararası Basın Enstitüsü adlı kuruluş Başbakan Menderes'e bir mektup yazarak basın özgürlüğüne getirilen sınırlamaların durması gerektiğinden bahsetti.¹⁷⁵

1959 ve 1960 yılları arasındaki bir diğer bahse konu önemli olay ise Pulliam davaları olarak bilinmektedir. Amerikalı gazeteci Eugene Pulliam, Türkiye'ye geldiğinde bir dönem Başbakan Menderes ile görüşmek istemiş ancak Menderes o anki yoğunluğunu öne sürerek kendisiyle görüşmemişti. Gazeteci bu durumu Amerika'ya gittiğinde kendi gazetesinde yazarak eleştirmişti. Amerika'daki birçok gazete de bu yazıyı yayımlanmıştı. Türkiye'de bulunan diğer gazeteler de bu konuyla alakalı yazı yazdıkları için Menderes bu gazeteleri mahkemeye verdi. Ulus ve Akis gibi gazeteler kapanırken bazı gazeteciler

¹⁷² Barış Bulunmaz, Birsal Çetin, *Türkiye'de Gazetecilik*, Der Yayınları, İstanbul 2021, s. 37-39.

¹⁷³ Bulunmaz, Çetin, *Türkiye'de Gazetecilik*, s. 40-43.

¹⁷⁴ Bulunmaz, Çetin, *Türkiye'de Gazetecilik*, s. 45-46.

¹⁷⁵ Hıfzı Topuz, *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 202.

de hapis cezası ile cezalandırıldı.¹⁷⁶ 27 Nisan 1960'ta Meclis Tahkikat Komisyonu'na verilen birtakım yetkilerle gazetelerin basımının yasaklanması ve yayın hayatının tamamen durdurulması gibi uygulamalar basın sınırlamasının yaşandığı ciddi örneklerden birisi oldu.¹⁷⁷

1.3.4. DP Dönemindeki Gazete Örnekleri

1.3.4.1. Akşam

Necmettin Sadık, Ali Naci Karacan, Kazım Şinasi ve Falih Rıfkı Atay, 20 Eylül 1918'de İstanbul'da Akşam gazetesini kurdular. Başyazarlığını Necmettin Sadık yaparken, yazı işleri müdürlüğünü Ali Naci Karacan yapmaktaydı. Falih Rıfkı Atay da burada yazılar yazdı. Cumhuriyetin ilanından sonra gazetede Atatürk İlke ve İnkılapları korunur mahiyette yazılar yazılmıştır. Harf İnkılabından sonra büyük punto harfler kullanılmaya başlaması sonucu tirajı yüksek gazeteler arasına girdi. En eski günlük gazete olan Akşam gazetesi, önceleri akşamları çıkarılırken, 9 Haziran 1957'de sabahları çıkarılmaya başlandı. Millî mücadele döneminde mücadele hareketini desteklemesiyle bilinen Akşam gazetesi 1950 sonrası DP aleyhinde yazılar yazdı.¹⁷⁸

1957'de Akşam gazetesini, iş adamı Malik Yolaç satın aldı. 27 Mayıs Askeri Darbesi'nde Akşam gazetesi kapalı durumdaydı. 1962'de basımı Ankara'da yapılan ilk İstanbul gazetesi oldu. Daha sonra İzmir'de de basımevi kurulması istenmesine rağmen burada tutunamadı. Yurtdışında basılan gazetelerini öncüsünü de Akşam oluşturdu. 1965'e gelindiğinde gazete masrafları ile beraber yazarların siyasi görüşleri yüzünden tiraj kaybı yaşadı. Teknolojik gelişmelere ayak uyduramayan bu gazete 1982'de tamamen kapandı. 1994'te açılarak aynı adla basın hayatına devam etmiştir.¹⁷⁹

¹⁷⁶ Topuz, *Türk Basın Tarihi*, s. 206.

¹⁷⁷ Bulunmaz, Çetin, *Türkiye'de Gazetecilik*, s. 46-47.

¹⁷⁸ Enver Behnan Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, Güven Matbaası, Ankara 1971, s. 225-226; Erdoğan Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, İsim Yayınları, Ankara 2011, s. 18-19.

¹⁷⁹ Hıfzı Topuz, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996, s. 162.

1.3.4.2. Vatan

26 Mart 1923' te Ahmet Emin Yalman tarafından kurulan siyasi içerikli yazılar yazan gazeteydi. Başyazarlığını Ahmet Emin Yalman yapmıştı. Yazı işleri müdürlüğünü ise Lütfi Arif yapmaktaydı. Ahmet Emin Yalman'ın yazıları halk tarafından önemli bir şekilde ilgiyle takip ediliyordu. İç ve dış politika ile ilgili Yalman birçok yazı yazdı. Takrir-i Sükûn kanuna muhalefet ettiği için 1925'te kapatılan gazete, 1940'ta yayın hayatına tekrar geri döndü.¹⁸⁰ Yaklaşık 15 yıl kapalı kalan gazete 1946 sonrası DP'yi destekler nitelikte yazılar yazsa da 1950 ve 1960 arası DP aleyhinde yayınlar yaptı.¹⁸¹

Ahmet Emin Yalman 1960'tan sonra gazeteden ayrılarak, Hür Vatan isimli gazeteyi çıkarsa da bu gazete pek tutunamadı. Yalman'ın, 1972'de vefatından sonra 1975'te yeni bir kadro gazeteye sahip oldu. Her ne kadar bu dönemde yüksek bir tiraj seviyesine ulaşılsa da 19 Mart 1978'de tamamen kapanarak gazetenin yayın hayatı sona erdi.¹⁸²

1.3.4.3. Cumhuriyet

7 Mayıs 1924'te Yunus Nadi tarafından kurulan gazete Cumhuriyetin ilanıyla Mustafa Kemal Paşa'nın görüşlerini halka daha iyi aktarabilmek için İstanbul'da yayın hayatına devam etti. Gazeteye adını Mustafa Kemal Atatürk verdi. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra gazete İsmet İnönü'ye karşı muhalif çizgide yazılar yazdı. Akabinde 1954'e kadar DP'yi destekler nitelikte yazılar yazsa da 1954 sonrasında bunun tam tersi bir tutum takındı.¹⁸³

Cumhuriyet gazetesini yönetenlerin uzun süreli olarak bu görevlerde bulunması ve istikrarlı bir yönetim tarzının benimsenmesi gazeteyi diğer gazetelerden ayıran en büyük özellik oldu. 1924'te kurulan gazete, yazılarında kendisini partiler üstü ve hükümetten bağımsız olarak yayın yaptığını belirtir başlıklar attı. Özellikle Atatürk İlke ve İnkılaplarının savunulması ve halka doğru aktarılması yönünde bir amaç edildi. Ayrıca bu gazete 27 Mayıs Darbesi'ni demokratik bir devrim olarak nitelendirdi. Çünkü gazete

¹⁸⁰ Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 227.

¹⁸¹ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 226-227; Tevfik Çavdar, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, İmge Kitabevi, Ankara 2007, s. 225.

¹⁸² Topuz, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, s. 170-171.

¹⁸³ Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 70-71.

DP'nin basın politikasını beğenmeyerek, basın hakkında alınan kararları basın özgürlüklerine müdahale olarak yorumluyordu.¹⁸⁴

Gazetede çıkan haberlerde; hırsızlık, kavga gibi konular paylaşılmış buna ek olarak ön sayfalarda ilgiyle takip edilen haberlere yer verilmişti. Özellikle cinayet haberleri ön sayfalarda verilirken haber yazımında nitelikli ifadeler kullanıldı. Bu haberler “feci” veya “ürpertici” şeklinde ifadeler kullanılarak verilmiş, haberlerin devamında suçu işleyen faillerin yakalanarak adalete teslim edildiği vurgusu yapılarak adalet duygusunun halk nezdinde oluşması amaçlanmıştı.¹⁸⁵

Gazetenin 3.ve 5. Sayfalarında polis haberleri yer almış, haberlerdeki olaylar aktarılırken tarafsız bir dil kullanılarak nesnel ifadelerle okuyucunun zihninde olayın canlanması sağlanmıştı. Ayrıca bazı haberlerde kullanılan ifadelerin sert biçimde bir üslup taşıdığı da söylenebilir.¹⁸⁶

1.3.4.4. Ulus

Mustafa Kemal Paşa, tarafından 1920’de Ankara’da Hakimiyet-i Milliye Gazetesi kurulmuştu. Bu gazete Millî Mücadele hareketiyle ilgili yayınlar yapmaktaydı.¹⁸⁷ Hakimiyet-i Milliye gazetesinin 1934’ten sonraki adı Ulus gazetesi olarak değiştirildi. Başyazarı Falih Rıfkı Atay, yazı işleri müdürlüğünü Naşid Hakkı Uluğ, Nasuhi Baydar, Bülent Ecevit, Altan Özmen gibi isimler yapmıştı. Günlük yayımlanan gazete hükûmetin ve CHP’nin görüşlerini yansıttı. DP zamanında matbaasına el konuldu. Çok partili hayat ile birlikte tiraj kaybına uğrayarak 1953’te kapandı. 1955’te yayın hayatına tekrar döndü. Kadrosunda Nurullah Ataç, Burhan Belge, Yaşar Nabi, Bülent Ecevit ve Hüseyin Cahit Yalçın gibi yazarların yazdığı gazete DP’nin baskılarına uğradı. Aktif olarak yayın hayatına devam etmemektedir.¹⁸⁸

¹⁸⁴ Özerkan, *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye’de 9 Gazete*, s. 9.

¹⁸⁵ Özerkan, *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye’de 9 Gazete*, s. 12.

¹⁸⁶ Özerkan, *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye’de 9 Gazete*, s. 20.

¹⁸⁷ Topuz, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, s. 94.

¹⁸⁸ Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 222-223.

1.3.4.5. Yeni Sabah

Cemalettin Saraçoğlu ve İlhami Safa'nın İstanbul'da 6 Mayıs 1938'de çıkardığı günlük siyasi gazeteydi. 1948'de Safa Kılıçoğlu gazeteyi satın aldı. Muhafazakâr ve milletçi söylemleriyle gazete dikkat çekti. DP iktidarının kuruluşundan yıkılışına kadar kimi zaman destekler nitelikte kimi zaman da eleştirel nitelikte yazılar yazdı. Sabri Esat Siyavuşgil, Murat Sertoğlu gibi isimler gazetede yazılar yazdı. Sosyal ve siyasal olayları okuyucuya aktarmada başarılı bir gazete haline geldi. Askeri darbeden sonra tiraj kaybına uğradı. Gazete 30 Haziran 1964 de kapanmıştı.¹⁸⁹

1.3.4.6. Hürriyet

1 Mayıs 1948'de Sedat Simavi'nin İstanbul'da kurduğu gazete yayım hayatına başladıktan sonra okuyucuların ilgisini kısa sürede çekmeyi başardı. Başyazarı Sedat Simavi, Yazı İşleri Müdürü Semih Tiryakioğlu'ydu. Gazete halkın şikayetlerini dile getirirken Kıbrıs ve Oniki ada davalarını da yazmıştır. Zaman zaman Türkiye'nin en çok okunan gazetesi olarak kabul edilmiş ve bu sırayı başka gazetelere de bırakmıştı.¹⁹⁰

1949'da elli bin civarında başlayan tirajı, 1951'e gelindiğinde beş yüz bine yükseldi. Bunun arkasında yatan sebep kurucu Sedat Simavi'nin karikatürcü ve ressam olması ve yeni baskı tekniğini gazeteye yansıtmasıydı. Gazetenin basım dili anlaşılır ve sade olduğu için halka hitap ediyordu. Cinayet, intihar gibi haberleri resmederek, canlandırıcı bir anlatımla okuyucunun sürekli dikkatini çekmişti. Bu durumlar sebebiyle ciddi bir tiraj artışına geçmiş ve uzun süre yerini korumuştur.¹⁹¹

1.3.4.7. Zafer

30 Nisan 1949'da kurulan gazete, 27 Mayıs Askeri Darbesi'ne kadar DP'nin yayın organı olarak Ankara'da basım faaliyetini yürüterek yayın yapmıştır. Gazete Güneş Şirketi isimli şirkete aitti. Baskı makineleri büyük olan bir gazeteydi. Gazetenin başyazarı Mümtaz Faik Fenik olup, yazı işleri müdürlüğünü Fatin Fuad yapmaktaydı. Gazetenin haber alma ve yazı kadrosu çok geniş olup özellikle DP'nin faaliyetlerini anlatıyordu.

¹⁸⁹ Çavdar, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, s. 235.

¹⁹⁰ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 242; Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 122-123.

¹⁹¹ Topuz, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, s. 103.

Gazetede Burhan Belge, Ahmet Muhip Dranas, Orhan Seyfi Orhon, Samet Ağaoğlu, Fuat Köprülü, gibi yazarlar yazmışlardı. 27 Mayıs Askeri Darbesi'nden sonra gazete kapanınca yazı işleri müdürü tutuklandı. Ancak 7 Ocak 1962'de gazete yayın hayatına geri döndü. Muammer Kıraner gazetenin imtiyaz sahibi oldu. Yazı işleri müdürlüğünü ise Turhan Dilligil yürüttü. Gazete bir dönem Adalet Partisi'ni destekledi.¹⁹²

1.3.4.8. Milliyet

Kurucusu Ali Naci Karacan, daha önce Tasviri Efkar, İkdâm gibi gazetelerde yazı yazmıştı. Yaratıcı gazeteci tekniğine sahip bir kişilik olması sebebiyle Milliyet gazetesini iyi bir konuma getirmiştir. Milliyet gazetesi farklı konularda özgün yazılar yazarak bazı gazetelerden farklı olarak yayın hayatında çeşitlilik yaratmıştır.¹⁹³

Ali Naci Karacan tarafından İstanbul'da çıkarılan gazete 3 Mayıs 1950'de yayın hayatına başlamış, ilk başlarda DP'yi destekler çizgide yayın yapmıştı. Başyazarlığını Ali Naci Karacan, yazı işleri müdürlüğünü ise Faruk Demirtaş ve akabinde Abdi İpekçi yapmıştı. Refik Halit Karay, Tarık Buğra, Peyami Safa gibi yazarlar gazetede yazı yazmışlardır. Abdi İpekçi'nin gazetenin başına geçmesinden sonra yayım tekniği ile ilgili bir takım modern uygulamalara geçildi. Ofset baskı tekniği olarak bilinen tekniğe geçilerek 1970 li' yıllarda Türkiye'nin en çok satan gazeteleri arasında yer aldı. Gazete, hâlen yayın hayatına devam etmektedir.¹⁹⁴

1.3.4.9. İstanbul Ekspres

1951'de Mithat Perin tarafından çıkarılmaya başlanan gazetedir. Yazı işleri müdürü Abdi İpekçi'nin olduğu gazetede Cevdet Perin, Hüsrev Tokin, İsmet Yenisey gibi isimler vardı. Günlük akşam olarak çıkarılan gazete siyasi olayları gündeme taşımıştır. Abdi İpekçi ve Osman Necmi Karaca gibi yazarlar kullanmış oldukları yazı dilindeki sansasyonel teknikle bu konuda gazeteyi öncü bir yayım organı haline getirdiler. 1955'te 6-7 Eylül olaylarının çıkmasına sebep olan Atatürk'ün evine bomba atıldığı haberini

¹⁹² Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 248; Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 239.

¹⁹³ Topuz, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, s. 104.

¹⁹⁴ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 245; Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 160-161.

abartılı olarak verdikleri düşünüldüğü için olayları çıkaran gazete olarak itham edilmiştir. Gazetenin yayım hayatı 1986'da sona ermiştir.¹⁹⁵

1.3.4.10. Dünya

1 Mart 1952'de Falih Rıfkı Atay ve Bedii Faik tarafından çıkarılmıştır. Günlük olarak siyasi ve ekonomi haberleri yazan bir gazeteydi. Başyazarlığını Falih Rıfkı ATAY yapmış, yazı işleri müdürlüğünü ise Yekta Ragıp Önen yapmıştı. Hayri Alpar, İhsan Barlas, Behçet Cemal, Muzaffer Aşkın gazetede yazı yazmıştı. İlerleyen yıllarda Bedii Faik gazetenin sahibi olmuştu. Gazete Uzun yıllar DP'ye karşı muhalif olarak tutum sergiledi. 27 Mayıs Askeri Darbesi'ni destekledi. Özellikle bu tarih sonrasında CHP'yi destekler nitelikte yazılar yazdı. 1981'de Nezih Demirkent gazeteyi satın alarak, ekonomi haberleri sunan bir gazete haline dönüştürdü.¹⁹⁶ Gazetenin Ankara temsilci bürosu olarak Oktay Ekşi görev almış olup daha sonra Çetin Altan bu görevde bulunmuştur. Nilüfer Yalçın, Nureddin Tekiner, Teoman Eral gibi yazarlar da bu gazetede birtakım görevlerde bulunmuşlardır.¹⁹⁷

1.3.4.11. Son Havadis

1953'te Cemil Sait Barlas tarafından Ankara'da günlük olarak akşamları çıkarılmaya başlanan gazetedir. Başyazarı Cemil Said, yazı işleri müdürü ise Kemal Deniz olup Nurullah Ataç, Baki Kurtuluş, Firuzan Hüsrev gibi isimler gazetede yazı yazmışlardır. Bazı yazarları gazeteden ayrılarak diğer gazetelere geçmişti. Gazetede sosyal güvenlikle ilgili sloganlar kullanılmıştı. 1951'de İstanbul'a taşınan gazete 1955'te sabahları çıkarılmaya başlandı. 1961'de Adalet Parti'sinin yayın organı olarak yayın hayatını devam ettirdi. 1974'te Mustafa Özkan'ın satın aldığı gazete 1997'de kapanmıştır.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 246; Çavdar, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, s. 133.

¹⁹⁶ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 245; Çavdar, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, s. 84.

¹⁹⁷ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 262.

¹⁹⁸ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 247; Tokmakçıoğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 192.

1.3.4.12. Tercüman

26 Mayıs 1955'te Cihat Baban yönetiminde İstanbul'da günlük olarak yayımlandı. Cihat Baban, DP milletvekili olmasına rağmen parti aleyhinde tutum benimsedi.¹⁹⁹ İmtiyaz sahibi Semih Tanca, yazı işleri müdürü ise Tefik Erol'un olduğu gazetede Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Haldun Taner gibi isimler yazı yazmışlardır. Gazetenin İslami bilgilere yönelik yayınlar yapması üzerine bir anda okuyucu kitlesi artmaya başladı. 1961'de Semih Balcıoğlu gazetenin imtiyaz sahibi olmuştu.²⁰⁰ 1962'de Kemal Ilıcak, gazete idaresine katılarak gazetenin sahibi oldu. Tarık Buğra, Rauf Tamer, Murat Sertoğlu gibi yazarlar gazetede yazı yazmışlardır. Zamanla gazete tirajları yükseldi. Birçok yönetim değişikliğinden sonra Tercüman gazetesi günümüzde halen yayın hayatını sürdürmektedir.²⁰¹

1.3.4.13. Yeni Gün

İstanbul ve Ankara'da Yunus Nadi tarafından 2 Eylül 1918-11 Mayıs 1924 arasında yayımlanan gazeteydi. Mütareke dönemlerinde Ankara Hükümeti'ni desteklediği için İngilizler birkaç kez bu gazeteyi kapatmıştı. Ancak Yunus Nadi basım makinelerini Ankara'ya taşıdığı için gazete 9 Ağustos 1920'de açılarak, "Ankara'da Yeni Gün" ismiyle Türkiye Komünist Partisi'nin yayın organı olarak devam etti. Sakarya Savaşı sonrasında ise Kayseri'de faaliyetlerini sürdürdü. Cumhuriyetin ilanıyla Ankara'da yayım hayatına geri dönmüş olup kısa süre burada yayım yaptı. Aka Gündüz, Ziya Gökalp, Şükrü Kaya ve Enver Behnan bu gazetede yazılar yazmıştır. İlerleyen yıllarda "Yeni Gün" adıyla başka bir gazete daha çıkartıldı. HP tarafından Cihat Baban yönetiminde Ankara'da 1958'de yayın hayatına başlayan bu gazete ise toplamda 8 yıl basın hayatında kalarak 1966'da kapanmıştı.²⁰²

1.3.4.14. Ankara Telgraf

Fethi Giray, Gazanfer Kund ve Tuğrul Aşuroğlu tarafından 12 Temmuz 1962'de Ankara'da akşamları yayımlanmaya başlanan gazetedir. Yazı işleri müdürü Fethi Giray

¹⁹⁹ Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 212.

²⁰⁰ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 247.

²⁰¹ Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 212.

²⁰² Tokmakçioğlu, *Türk Basın Tarihi*, s. 234.

olup Ülkü Arıman, Ayhan Bilgin, Aydın Köken, Mustafa Salihoğlu, Gazanfer Kund yazı işleri görevlerinde bulunmuşlardır. Haber alma kısmında ise Faruk Taşkıran, Kenan Harun, Raşid Giray, Adnan Akdan, Ahmed Arif, Cevat Oktay görev yapmışlardır. Gazetede Aka Gündüz, Şinasi Nahit Berker, Necip Fazıl Kısakürek, Şevket Süreyya Aydemir ve Niyazi Acun gibi isimler bulunmuştur. Günümüzde gazetenin yayım hayatı devam etmemektedir.²⁰³

²⁰³ Şapolye, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, s. 250.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK KOLLUK DÜZENİ BAĞLAMINDA DP’NİN SON DÖNEMİNDE BAŞKENTTE ASAYİŞ

2.1. TÜRKİYE’DE KOLLUK TEŞKİLATLARI

19.yy’da Osmanlı Devleti’nin idari yapılanmasında; vergilerin tahsis edilmesi, asayiş düzeninin korunması, eğitim ve öğretim hayatının sağlanması gibi konular valilerin sorumluluğu altında yürütülmekteydi. Yolların, köprülerin, ulaşım ağlarının tamiri ve tadilatı vali tarafından takip edilmekteydi. Bu çalışmaların yapılabilmesi, başkent İstanbul’daki merkezi yönetimin iznine tabiydi.²⁰⁴ Güvenlik, ordu tarafından sağlanırdı. 19.yy’da Yeniçeri Ağası, Cebecibaşı ve Topçubaşı İstanbul’da, Kapıkulu askeri ise İstanbul dışındaki diğer yerleşimlerde güvenliği sağlardı. İlerleyen yıllarda çağdaş bir güvenlik teşkilatının kurulması ihtiyacı hasıl olacaktı.²⁰⁵

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte iller merkezi yönetim içerisinde yer aldı. Bir ilin yönetimi vali tarafından sağlanır. Vali, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na göre ildeki memurların amiri ve hiyerarşik olarak üstüdür. Ancak adli ve askeri teşkilatlar bu kapsam dışında kalmaktadır. İlçe yönetiminin ise başında kaymakam bulunur.²⁰⁶

Türkiye Cumhuriyeti, üniter bir devlet yapısına sahip olan ve iki tür yönetim tarzını benimseyen bir devlettir. Bu yönetim tarzları, merkezden yönetim ve yerinden yönetimdir. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar merkez teşkilatı içerisinde yer alırken, il özel idaresi, belediye ve köyler yerel teşkilatlar içerisinde yer almaktadır.²⁰⁷

Ülkemizde iç güvenlik, İçişleri Bakanlığı’na bağlı olan Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) ve Sahil Güvenlik Komutanlığı (SGK)

²⁰⁴ Abdulhamit Kırmızı, “19. Yüzyılda Osmanlı Taşra İdaresi”, Erol Özvar, Arif Bilgin (Ed.), *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Forart Basımevi, İstanbul 2008, s. 318.

²⁰⁵ Salih Zeki Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2024, s. 19.

²⁰⁶ Turgut Göksu, Süleyman Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, “Türkiye”, Hasan Hüseyin Çevik (Ed.), *Karşılaştırmalı Polis Yönetimi*, Strateji Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 416.

²⁰⁷ Göksu, Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, “Türkiye”, s. 412-413.

tarafından sağlanmaktadır. Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü'nün de kolluk yetkisi bulunması sebebiyle iç güvenliğin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.²⁰⁸

Osmanlı döneminde illerin yönetimi vali eliyle yürütülürken, merkezden gelen izinler doğrultusunda çeşitli kamu hizmetleri organize edilmekteydi. Güvenlik işlerinden ise özellikle askerî kadrolar sorumluydu. Cumhuriyet dönemiyle birlikte iller, merkezi otoritenin yönetiminde yapılandırılmış; valiler ise bölgedeki en üst düzey yöneticiler olarak görev yapmaya başlamıştır. Türkiye'de idare, tek bir merkezden kontrol edilirken yerel düzeyde de yetkili kurumlar bulunmaktadır. İç güvenliğin sağlanması ise farklı kolluk kuvvetlerinin koordinasyonu ile gerçekleştirilmektedir.

2.1.1. Polis Teşkilatı

Osmanlı Devleti'nde Yeniçeri Ocağı'nın kapatılması ile iç güvenlik birden çok makama bağlı hale gelmişti. Bu durumun önüne geçmek için 10 Nisan 1845'te bir nizamname hazırlandı. Bu Polis Nizamnamesi 17 maddeden oluşmaktaydı. Böylece Türk Polis²⁰⁹ Teşkilatı kurulmuş oldu.²¹⁰ 24 Haziran 1920'de Ankara'da Emniyet Umumiye Müdürlüğü kuruldu. İlerleyen yıllarda İstanbul ve Ankara'da bulunan ve merkezi Ankara olan Polis Teşkilatı, 24 Şubat 1923'te tek çatı altında birleşti.²¹¹

1932'de Polis Teşkilatı Kanunu, 1934'te Polis Vazife Salahiyetleri Kanunu (PVSK), 1937'de ise Emniyet Teşkilatı Kanunu (ETK) ile emniyet teşkilatında yasal açıdan birtakım düzenlemeler yapıldı. Bu düzenlemeler ile polis, İçişleri Bakanlığı'na bağlandı. Polisin eğitimi, yetkileri, nitelikleri, karakollarda gereken polis sayısı gibi konular bu düzenlemeler ile ele alındı.²¹²

Türk Polisi, EGM'ye bağlı olarak görev yapan, kişilerin huzur ve güvenliğinin sağlanmasında önemli görevleri olan bir teşkilattır. Türk Polisinin suçu önlemek ve suç oluştuktan sonra failleri yakalamak gibi görevleri bulunmaktadır. Trafik hizmetlerini sağlamak, güvenlik soruşturmaları yapmak gibi birtakım görevler de kendisine tevdi

²⁰⁸ Göksu, Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, "Türkiye", s. 420.

²⁰⁹ Polis kelimesinin etimolojisine bakıldığında sivil, şehirli gibi anlamlara gelmektedir. İbrahim Cerrah, *Demokratik Toplumlarda İç Güvenlik*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2011, s. 48.

²¹⁰ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 19.

²¹¹ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 28.

²¹² Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 31.

edilmiştir.²¹³ Polisin idari görevlerinden sorumlu amirleri, merkezde İçişleri Bakanı illerde vali, ilçelerde kaymakamdır. Ayrıca polis, adli işlemi gerektiren hallerde doğrudan cumhuriyet savcısından talimat almaktadır.²¹⁴

2018’de çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle üst düzey kamu yöneticilerini atama yetkisi Cumhurbaşkanı’na verilmiştir. Bu kapsamda Türk Polis Teşkilatı’nın en üst düzey yöneticisi olan Emniyet Genel Müdürü Cumhurbaşkanı kararnamesiyle atanmaktadır. Türk Polis Teşkilatı’nın en üst rütbesi, sınıf üstü emniyet müdürüdür. Emniyet teşkilatında diğer hizmetler sınıfı personel ise büro vb. hizmetleri yürütmektedir.²¹⁵ 2024 itibariyle toplamda 352.188 personele sahip olan EGM’de bu personelin %95,4’ü emniyet hizmetleri sınıfından, %4,6’sı diğer hizmetler sınıfından oluşmaktadır.²¹⁶ Emniyet hizmetleri sınıfının %7,19’unu polis amirleri oluştururken, %83,62’sini polis memurları, %9,19’unu ise çarşı mahalle bekçileri oluşturmaktadır.²¹⁷ EGM ’nin taşra teşkilatındaki temel hizmet birimi polis merkezi amirliğidir. “*Karakol*” adıyla bilinen bu birimler günümüzde “*Polis Merkezi Amirliği*” adı altında hizmet yürütürler. Bu birimlerde adli ve idari işlemler yapılırken asayiş hizmetleri de sunulmaktadır.²¹⁸

Türkiye Cumhuriyeti’nin 1927’de yapılan ilk nüfus sayımında toplam nüfus, 13.648.270 olarak belirlenmişti. Bu nüfusun %25’i, polis teşkilatının görev alanı olan il ve ilçelerde yaşamaktaydı. Kırdan kente göç ile birlikte kentli nüfusu giderek arttığından polisin görev sahası da genişledi. Günümüzde gelişen teknoloji ile beraber siber suçlardaki artış, çevre doğa ve hayvanın korunması, toplumsal hareketlilikler gibi konular polisin sorumluluklarını artırmış ve yeni tedbirler almasını gerektirmiştir.²¹⁹

Türk Polisinin insan gücü Polis Akademisi tarafından sağlanmakta olup burada lisans ve lisansüstü akademik hizmetler sunulmaktadır. İç Güvenlik Fakültesi ve Polis Amirleri Eğitimi Merkezi amir sınıfı personel yetiştirirken, Polis Meslek Yüksek Okulu

²¹³ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 33.

²¹⁴ Cerrah, *Demokratik Toplumlarda İç Güvenlik*, s. 48.

²¹⁵ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 34.

²¹⁶ <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/strateji/MaliDurum/2024-Performans-Programi.pdf>, E.T 15.01.2025.

²¹⁷ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 34-35.

²¹⁸ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 35-38.

²¹⁹ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 40-41.

ve Polis Meslek Eğitim Merkezleri ise memur yetiştirmektedir.²²⁰ Ancak polisler her ne kadar akademide veya okullarda eğitilse de tüm tecrübesini sokaklar ve sahada kazanır.²²¹

Emniyet Teşkilatı suçla mücadele eden bir kurum olarak suç oluşmadan önce gerekli çalışmaları yapmaktadır. Buna “*proaktif polislik*” denir. Suç sonrası çalışmaları yapmak ise “*reaktif polislik*” olarak bilinir. Reaktif polislikte, artık suç işlenmiş ve polis failleri tespit edip adalete teslim etmiştir. Şüpheli veya sanık, suçun kesinleşmesine kadar suçsuz olarak kabul edilir. Bununla ilgili mevzuatlarda birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu durum demokratik devlet hayatının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Toplumsal alanda vatandaşlara yönelik yapılan etkinliklerle Türk Polisi son zamanlarda önleyici polislik adına da birden çok faaliyet yürütmektedir.²²²

Polis teşkilatı; merkez teşkilat, taşra teşkilatı ve yurtdışı teşkilatı olarak üçe ayrılmaktadır. Merkez teşkilatı EGM olup, taşra teşkilatları il emniyet müdürlükleri ve ilçe emniyet müdürlüklerinden oluşmaktadır. Bu düzenleme 3201 sayılı ETK’da yer almaktadır.²²³ Polis görevini yerine getirirken Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK), PVSK, ETK gibi kanunlardan yetki alır. Bu kanunlarda önleme (tedbir alma), durdurma, arama yapma, yakalama, zor kullanma, muhafaza altına alma gibi yetkiler polise tanınmıştır.²²⁴

Polise doğrudan yetki veren ve asli görevlerini belirleyen kanun, 2559 sayılı PVSK’dır. 3201 sayılı ETK da polisliğin temel kanunu olarak kabul edilmektedir. Bu kanunların verdiği yetkilerle polis, başka bir kanuna ihtiyaç duymadan doğrudan görevlendirilmiş gibi görevini ifa edebilir. Herhangi bir talep olmadan çevreye rahatsızlık veren şahısların men edilmesi gibi görevler buna örnektir.²²⁵ Ayrıca çalışmamızın içeriğini oluşturan Polis Teşkilatı ile DP ilişkisi bir dönem süreklilik arz ederek ilerleme kat etmiş ve bu ilişki birçok yönleriyle çalışmamızda incelenmiştir.

Polis ve siyaset arasındaki bağlamlı bir ilişki her daim mevcut olmuştur. Bu ilişki çift taraflı olarak değerlendirilebilir. Polisin, siyaseti kısmen de olsa belirleme gücü

²²⁰ Haklı, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına Girerken Türk Polis Teşkilatı*, s. 42.

²²¹ Erkan Koca, *Polisliğin Kitabını Yazmak*, Atıf Yayınları, Ankara 2013, s. 174.

²²² Göksu, Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, “Türkiye”, 426-427.

²²³ Murat Boz, *Türkiye’nin Mevcut İç Güvenlik Yapılanması ve Kaçakçılık Suçları ile Mücadeleye Etkileri*, Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara 2020, s. 27.

²²⁴ Ortaç Şekeroğlu, İbrahim Deniz, Nihat Duygu, *Polis Müdahale Yöntem ve Teknikleri*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2020, s. 2; Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, (1934), *T.C Resmî Gazete*, 3751, 14 Temmuz 1934.

²²⁵ Aytekin Geleri, *Devriye Polisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s. 42; Emniyet Teşkilatı Kanunu, (1937), *T.C. Resmî Gazete*, 3629, 4.06. 1937.

vardır. Hükümete karşı oluşan bir eyleme karşı toplumsal hareketliliğe yön verebilmesi bu kapsamda değerlendirilebilir. Kanunları uygulayıcı olduğu için sahada takdir yetkisinin kullanılması açısından geniş bir bağımsızlığa sahip olabilmesi de bir başka yetkisidir. Kriz hallerinde veya siyasi iktidarın zayıf olduğu dönemlerde polisin, siyasi iktidar tarafından denetimi azalır. Bu dönemler polis teşkilatının bağımsızlık seviyesinin yüksek olduğu dönemlerdir.²²⁶

1950’de çok partili yaşama geçişle beraber, polis-siyaset ilişkisinin daha önce olmadığı kadar yakınlaştığına dair iddialar ortaya atıldı. DP döneminde, bu ilişki için birden çok elverişli ortam hazırlandığı da ileri sürülmekteydi. DP muhtemel bir darbeye karşı polisi kendisine bir destek kurumu olarak görmüştü. Nitekim 6-7 Eylül 1955 olayları gibi birçok olayda polisin, siyasal iktidar tarafından yönlendirildiği tartışmaları mevcuttu. Askeri darbe sonucunda Yassıda yargılamasında da emniyet teşkilatı, suçlamaların odağı haline gelmişti.²²⁷

6-7 Eylül 1955’te İstanbul Ekspres gazetesinin Selanik’te Atatürk’ün evinin bombalandığı haberi ile bazı azınlıklara yönelik şiddet içeren eylemlerin başlaması, polisin yetersiz kaldığı tartışmalarını beraberinde getirmişti. Hatta polisin olaylara bilinçli bir şekilde müdahale etmediği gibi iddialar bile ortaya atıldı. Nisan ve Mayıs 1960’a doğru giderek artan öğrenci eylemleri polis müdahalesi ile bastırılırken müdahaleler esnasında polisin güç kullanma orantısı tartışmalarını da beraberinde getirdi. Bu tarz hareketlilikler sokağa müdahale etmede yetersiz kalınması ile birlikte birçok sorunu da ortaya koymuştu. DP sokaklarda polisin yetersiz kalması nedeniyle tedbirlere ek olarak asker görevlendirdi. Böylece sahada görev yapan polisler askeri emir komutaya bağlı olacak ve asker tarafından yönetilecekti. 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile üst düzey polis idarecileri, siyasi iktidarın kontrolünde olduğu gerekçesiyle önemli suçlamaların başında görüldü. Polis üzerindeki hâkimiyetini tamamen güçlendiren asker bürokrasisi bu süreçle, emniyet teşkilatının başına asker kökenli kişileri getirmiş, polisin eğitimi ve teşkilatlanması gibi konuları da devralmıştı.²²⁸

²²⁶ Ayfer Genç Yılmaz, “Türkiye’de Polis Siyaset İlişkisi: Nedenler, Yöntemler ve Tarihsel Gelişimi”, Salih Zeki Haklı (Der.), *Modern Dönem Türk Polis Tarihi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2023, s 219-220.

²²⁷ Yılmaz, “Türkiye’de Polis Siyaset İlişkisi: Nedenler, Yöntemler ve Tarihsel Gelişimi”, s. 224-225.

²²⁸ Yılmaz, “Türkiye’de Polis Siyaset İlişkisi: Nedenler, Yöntemler ve Tarihsel Gelişimi”, s. 225-227.

2.1.2. Jandarma Teşkilatı

Jandarma teşkilatının kuruluş tarihi olarak 14 Haziran 1869 kabul edilmektedir. Bu tarihte jandarmanın kuruluşuna dair bir nizamname yayınlanmıştır. Jandarma'nın günümüzdeki statüsü 10 Haziran 1930'da çıkarılan 1706 sayılı kanun ile sağlanmıştır.²²⁹ Teşkilatın subay ihtiyacı Harp Okulu'ndan sağlanırken, 1935'te Anıttepe'de bir subay okulu açıldı ve teşkilatın adı JGK olarak değiştirildi. Komutan olarak korgeneral rütbesine haiz bir rütbeli atandı. Seyyar ve sabit birlikler olarak ikiye ayrıldı. 1937'de Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesi çıkarıldı. 1949'da yapılan düzenlemelerle vilayetlerde polisin görev yükünü azaltmak için jandarma birlikleri oluşturuldu. Teşkilatın adı 1953-1961 döneminde Jandarma Umum Kumandanlığı olarak değişmiş ancak 1961'de tekrar JGK adını almıştır. 1961'den sonra bot birlikleri kuruldu ancak SGK'nın kurulmasıyla 1982'de bu görevi devretti. Kara sınırlarının korunması görevi de 1988'de Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na devredildi. 10 Mart 1983 tarihli yasal düzenleme ile jandarmanın görevleri mülki, adli, askeri ve diğer görevler olarak 4 sınıfa bölündü.²³⁰ İl ve ilçe belediyesi sınırları dışında kalan alanlarda hizmetini yürüten jandarma, İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir kolluk teşkilatı olarak görevine devam etmektedir.²³¹ Ayrıca Jandarma teşkilatının bir yan kuruluşu olarak 1 Eylül 1982'de SGK kuruldu. Bu teşkilat jandarma içerisinde faaliyetine devam ederken, 18 Haziran 2003'te ayrı bir yapıya kavuşmuştur. Boğazlarda ve deniz sularında güvenlik ve asayişin sağlanması gibi önemli görevleri bulunmaktadır.²³²

2.2. SUÇ OLGUSUNA KAVRAMSAL ÇERÇEVEDE BAKIŞ

Suç, hukuk düzeni tarafından belirlenen, ceza veya güvenlik tedbiri ile sonuçlanan bir insan davranışdır.²³³ Yüzyıllardır var olan ve ilk çağlardan beri günümüze kadar devam eden bir olgudur. Suçun olmadığı bir dünyanın gerçek olmayacağı ve bu olgunun

²²⁹ Göksu, Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, "Türkiye", s. 430.

²³⁰ Güler Yarcı, *Jandarma Tarihi Kaynakları*, Kriter Yayınevi, İstanbul 2019, s. 11.

²³¹ Göksu, Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, "Türkiye", s. 430.

²³² Göksu, Sözen, Hasan Hüseyin Sözen, "Türkiye", s. 432.

²³³ Ali Rıza Töngür, Ekrem Çetintürk, Ufuk Ayhan, *Ceza ve Muhakeme Hukukunun Temel Kavramları*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2021, s. 5.

süreklilik arz ettiğini bilmemiz gerekir. Kültürel ve sosyal şartlara bağlı olarak gelişen suç ile mücadele etmek için devlet kurumları bazı kural ve yasaklar getirmişlerdir.²³⁴

Ceza, kelime anlamı olarak karşılık, hukuki anlamı olarak ise suçlu bireylere yasal olarak uygulanan yaptırımlar demektir.²³⁵ Tarihte her toplum belirlenen yasak hareketlere karşı daima tepki vermiştir. Her toplumda haksız fiil işleyenler mutlaka bir yaptırımla karşılığını almıştır.²³⁶

Kanunlara ve yasaklara uymayarak suç işleyen insanlara karşı yaptırım olarak ceza verilir. Yaptırımlar 2 türdür. Resmi yaptırımları polis, asker, yargı uygularken; gayri resmi yaptırımları toplum uygular. Cezanın amacı toplumsal düzenin sağlanması ve bunun korunmasıdır. Cezanın bir diğer amacı ise insanları suç işlemekten alıkoymaktır. Bu şekilde gelecekte suçun işlenmesinin önüne geçilebilir.²³⁷ Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre cezanın amacı kişi hürriyetlerini ve hukuk devletini koruyup suç işlenmesini önlemektir.²³⁸ Ceza hukukuna göre suç unsuru hukuk kurallarının ihlal edildiği anda orta çıkar. Bu anlamda her hukuk kuralı ihlal edilen fiil karşısında bir yaptırım olacaktır. Bunun sebebi işlenen bir suçun daha sonra diğer vatandaşlar için örnek oluşturmasının önüne geçilmesidir.²³⁹

İnsanoğlu, sosyal bir varlık olması sebebiyle bir düzen içerisinde yaşamak zorundadır. Bunun da sağlanması ancak güvenlik ihtiyacının karşılanması ile gerçekleşebilir. Toplum, kendini asayişin ve emniyetin temin edildiği bir yerde yani huzur içerisinde bulmak zorunda hisseder. Güvenlik kavramı sosyal hayatın düzenli bir şekilde yürümesi olarak adlandırılırken; emniyet, insanların huzurlu bir şekilde yaşaması durumudur. Güvenlik, anlamı gereği daha geniş bir kapsamda da yorumlanır. Devletin korunmasından bireyin korunmasına kadar olan geniş bir alanda var olur. Asayiş kavramı ise bir yerin ve bulunulan bir ortamın düzenli ve güvenli halde olması durumu olup aynı zamanda endişelerden uzak bir hayat anlamını da çağrıştırabilir.²⁴⁰

²³⁴ Hakan Tunç, *Polisin Suç Olgusuna Bakışı ve Suça Karşı Uzmanlaşma Çalışmaları* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, s. 8-9.

²³⁵ Töngür ve diğerleri, *Ceza ve Muhakeme Hukukunun Temel Kavramları*, s. 1

²³⁶ Tunç, *Polisin Suç Olgusuna Bakışı ve Suça Karşı Uzmanlaşma Çalışmaları* (Yüksek Lisans Tezi), s. 13.

²³⁷ İdris Güçlü, Halil Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara 2019, s. 11-12.

²³⁸ Türk Ceza Kanunu, (1926), *T.C. Resmî Gazete*, 320, 13.03.1926.

²³⁹ Tunç, *Polisin Suç Olgusuna Bakışı ve Suça Karşı Uzmanlaşma Çalışmaları* (Yüksek Lisans Tezi), s. 16.

²⁴⁰ Şafak Kaypak, "Kent Güvenliğinde Yeni Açılımlar: Toplum Destekli Polislik", Muhittin Karakaya, Sabahattin Gültekin (Ed.), *Suçla Mücadelede Çağdaş Yaklaşımlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara

Her devlet kendi yapısını korumak ve toplumun huzurunu temin etmek için güvenliği sağlamak durumundadır. Bu da ancak kolluk güçleriyle tesis edilmektedir. Kolluk, kavram olarak “*kollamak*” anlamına gelmektedir. Devletlerin teşkilat yapılarında kolluk güçleri büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de kolluk hizmetleri genel olarak polis ve jandarma tarafından sağlanmaktadır. Bunun yanında çarşı mahalle bekçileri ve sahil güvenlik teşkilatı bu birimlere destek olmaktadır. Demokratik toplumlarda genel olarak sivil bürokrasinin emrinde olan kolluk güçlerinden öncelikli olarak polis akla gelmektedir. Polis kentte kamu düzeninin sağlanması adına görev yapan ve yetkilerini kanunlardan alan bir kolluk gücüdür.²⁴¹

Artık suç fiilleri bazı imkanları değerlendirmek üzere odaklandığı için suç şekilleri de değişebilir. Örneğin birçok suç internet üzerinden işlenebildiği için insanlar hırsızlık gibi suçlardan kaybettikleri maddiyattan daha fazlasını bu internet ortamlarında kaybedebilir. Teknolojik değişimler ve internetin kullanımının artması bazı suçların niteliğini değiştirebildiği gibi suçluların niteliği hakkında da bilgi vermektedir. İnternetin yaygınlaşması ile suçun geleceği paralellik gösterir. Günümüzde gönderilen bir mesaj ile başlayan bu süreç binlerce insanın maddi ve manevi kaybına sebep olabilir.²⁴² Dünya üzerindeki birçok devletin kolluk kuvvetleri suçla ilgili delil elde etmek için bilgi teknolojisinden faydalanmaktadır. Çünkü bir suçun önlenmesi ve suçlunun yakalanması için onu delillendirebilmek önemli olduğundan, suç yönetimi kanıtlara dayalı olmalıdır.²⁴³

Bir suçu önlemek tek taraflı olarak değerlendirilecek bir olgu olmayıp kentleşme, mimari tasarım, çevre koşulları gibi birçok faktörle ele alınmalıdır. Bunlarla beraber suça erişim fırsatlarının azaltılması devletin görevleri arasında olup yerel yönetimlerle birlik halinde çalışması gereken konulardandır. Yerel imkanlarla birlikte başvurulanan bir tedbir olan mobese kameraları kamuoyunda son yıllarda ciddi yankı uyandırmıştır. Bunun yanında özel güvenlik teşkilatı da önemli derecede suç önlemede önemli bir aktör olmuş, genel kolluğun sorumlu olduğu sahada ve alanlarda ona yardımcı olmuştur. Bu anlamda özel güvenlik teşkilatı kâr amacı gütsen de teşkilat kanunlarındaki yetkilerine binaen kamu

2011, s. 45-46.

²⁴¹ Kaypak, “Kent Güvenliğinde Yeni Açılımlar: Toplum Destekli Polislik”, s. 49.

²⁴² David Carter, *Suç Psikolojisi*, (Çev.: Defne Yazıcıoğlu), Sola Unitas Yayınları, İstanbul 2020, s. 377-378.

²⁴³ Carter, *Suç Psikolojisi*, s. 388.

güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Suç önleme faaliyeti kolluk güçlerinin yanı sıra yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının, medya kuruluşlarının ve tüm vatandaşların paydaş olarak çözmesi gerektiği bir alandır. Suç önleme faaliyeti sadece bir bölgeye ait olmayan ulusal ve uluslararası bir meseledir.²⁴⁴

Suçu önlemek polisin görevleri arasında olduğundan bununla ilgili görevlendirilen ve üniformalı olarak görev yapan devriye polisleri bu konuda önemli bir unsurdur. Birçok polis amirinin ve teşkilatta üst yöneticilerin suçu önlemede başarıya ulaşması için devriye hizmetlerini aksatmadan devam ettirmeleri gerekmektedir.²⁴⁵ Bunun yanında polisin halk ile olan ilişkilerinin kuvvetlendirilmesi, işlenen suçlar hakkında vatandaşlara tanıtıcı bilgilendirme çalışmalarının yapılması gibi ilişkiler kurularak suç önleme faaliyetleri gerçekleştirilebilir.²⁴⁶

Suçlarla ilgili analiz ve tasnif yapabilmek için suç istatistikleri önem taşımaktadır. Ulusal suç istatistikleri tüm illerden alınan bilgilerle ilgili daire başkanlığına ve EGM'ye ulaşır. Bu şekilde hangi suçun azaldığı veya arttığı anlaşıldığı düşünülse de bu verilerin tam olarak kesin bilgi içermediği bir gerçektir. Çünkü suç sadece istatistikle izahı yapılacak bir konu olamaz. İstatistikler sadece analiz yapmaya yaramaktadır.²⁴⁷ Çalışmamız için suç istatistiklerinin de kullanılması adına resmi makamlara başvuru yapılmış ise de KVKK kapsamında ilgili istatistikler tarafımıza verilmemiştir.

Bazı bölgelerde suç yoğunluğu fazla, bazılarında ise azdır. Suçun yoğunlaştığı bölgelere özel uygulama müdahaleleri yapılır. Bu müdahaleler klasik olarak yoğun bir şekilde gerçekleşen devriye faaliyetleri, trafik kontrolleri veya şok ani baskın uygulamalarından oluşur.²⁴⁸ İngiltere'de "*hot spots policing*" olarak bilinen "*suç yoğun bölge polisliği*", suç oranlarının yüksek olduğu mahallelerde cadde ve sokaklarda polislik uygulamalarının o bölgeye has artırılması anlamına gelmektedir. Bu durum suçu makro planda değil mikro planda önlemektedir. Bu uygulamaların yapılan araştırmalarda başarılı

²⁴⁴ Ahmet Polat, *Suç Önleme*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2014, s. 48-49.

²⁴⁵ Geleri, *Devriye Polisi*, s. 29.

²⁴⁶ Geleri, *Devriye Polisi*, s. 39.

²⁴⁷ Ahmet Polat, Serdar Kenan Gül, *Suçun Ölçümü*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010, s. 38.

²⁴⁸ Anthony Braga, "Suç Yoğun Bölge Polisliğinin Suç Üzerine Etkisi", (Çev.: Serkan Altıntop), Serkan Altıntop (Ed.), *Suçla Mücadele ve Güvenlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2015, s. 55-57.

olduğu ve özellikle mal varlığına ve kişilere karşı işlenen suçlarda önemli sayıda azalmalar meydana getirdiği gözlemlenmektedir.²⁴⁹

Bu uygulamalar suçun önüne tam anlamıyla geçemez. Çünkü suçun mekanla da bir ilişkisi vardır. Örnek vermek gerekirse; sokak lambaları yanmayan caddeler üzerinde görünürlük olmaması sebebiyle bir suçun işlenmesi daha kolaydır. Aynı zamanda suç profiline sahip kişilerin bu tarz görünürlükten uzak mekanlarda barınması da söz konusudur. Dolayısıyla bu tarz çevresel mekanların düzenlenmesi gerekmektedir.²⁵⁰

Bu nedenle günümüzde İçişleri Bakanlığı kent estetiğine uygun olmayan, suçların yoğun olarak işlendiği alanlar olan metruk binaların yıkılması yönünde valiliklere genelgeler göndermektedir. Bu yerlerin tespiti ve yıkımının gerçekleştirilmesi için ise belediye ve il özel idaresi gibi kurumlarla iş birliği yapılmaktadır. Bu minvalde ülke genelinde tespiti yapıp yıkılan en fazla metruk bina olan il Ankara olurken, Ankara'yı Aksaray, Kayseri, Erzincan gibi iller takip etmektedir.²⁵¹

Toplumlar içinde düzenin korunması için bazı davranışların sınırlandırılması gereklidir. İnsanlar bir arada yaşarken haklarını gözetmeli ve bu uyumu sağlayan kurallara uymalıdır. Ancak bu kurallara uymayan bireyler olabilir. Bu gibi durumlarda toplum ve devlet birtakım önlemler alır. Bu önlemler hem bireyleri haksız davranışlardan uzak tutmak hem de toplumun güvenliğini sağlamak amacı taşır. Devlet, bireylerin güvenliğini sağlamakla görevlidir. Bunu yaparken yalnızca fiziksel müdahaleler değil, aynı zamanda yasal ve idari düzenlemeler de kullanılır. Suçla mücadelede görevli olan kolluk güçleri suçu ortaya çıkarmanın yanında suçu önlemek için de çabalar. Şehirlerin planlanması, kamusal alanların düzeni ve teknolojik takip sistemleri de suçla mücadelede önemli araçlardır.

Zamanla suçların işleniş biçimi de değişmiştir. Özellikle dijitalleşen dünya ile birlikte suçlar sanal ortama taşınmıştır. Bu durum yeni önlemlerin alınmasını gerekli kılmıştır. Bu yüzden oluşan suçların önüne geçebilmek için sadece klasik yöntemlerle değil, teknolojik yöntemlerle de önlemler alınmaktadır. Suç, yalnızca kolluk güçleriyle çözülecek bir mesele değildir. Kurumların ve toplumun bu konuda ortak hareket etmesi

²⁴⁹ Ekrem Muş, Murat Gözübenli, Ersin Karapazarlıoğlu, “Suç Yoğun Bölge Polisliği”, Ekrem Muş, Alper Sözer (Ed.), *Çağdaş Kolluk Stratejileri*, Adalet Yayınevi, Ankara 2015, s. 103.

²⁵⁰ Muş, Gözübenli, Karapazarlıoğlu, “Suç Yoğun Bölge Polisliği”, s. 107.

²⁵¹ www.aa.com.tr/tr/turkiye/sehirlerin-guvenligi-icin-metruk-binalar-yikiliyor/1157396# E.T 03.02.2025.

gerekmektedir. Eğitim, şehir planlaması, teknoloji, yerel yönetimler gibi birçok unsur suçla mücadelede gereklidir. Tüm bireylerin bu konuda bilinçli olması önem arz etmektedir.

2.3. TCK'YA GÖRE SUÇLAR

Ülkemizde, 765 sayılı TCK ilk haliyle 1926'da yürürlüğe girmiş, 1930 ve 1945'e kadar birçok kez değişikliğe uğramıştır. 1 Haziran 2005'te AB uyum yasaları kapsamında yeni TCK yürürlüğe girmiştir.²⁵² Çalışmamız 1957-1960 dönemini kapsadığı için suçların tasnifi yapılırken 1926'da yürürlüğe girerek 2005'e kadar yürürlükte kalan 765 sayılı TCK'da bulunan suçlar incelenecektir.²⁵³

765 sayılı TCK'da suçlar tasnif edilirken cürüm ve kabahat adıyla bölünmüştür. Cürüm, birey veya toplumun güvenliğine yönelik saldırırken, kabahat ise suç sayılan eylemler olarak adlandırılmaktadır. Cürümler kabahatlerden daha ağır niteliktedir. Cürüm idam, ağır hapis gibi cezaları öngörürken kabahatler ise hafif hapis veya hafif para cezasını öngörmektedir.²⁵⁴

1 Haziran 2005 tarihi öncesi yürürlükte olan TCK'ya göre suçların sınıflandırılması şu şekildedir:

2.3.1. Vatana İhanet Suçları

Bu suçun oluşması için bir vatandaş tarafından işlenmesi gerekmekte olup, askeri bilgileri deşifre etmek veya başka bir ülke lehine casusluk yapmak sayılabilir. Bu suçlar şu şekilde sınıflandırılır:

- Devletin Şahsiyetine Karşı Suçlar
- Devlet Güçlerine Karşı Suçlar
- Devletin Ülkesine ve Egemenliğine Karşı Suçlar

²⁵² Ahmet Polat, *Suç Önleme*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004, s. 47.

²⁵³ Ahmet Gökçen, Ertuğrul Ünal, "27 Mayıs 1960 Tarihinde Yürürlükte Olan Ceza Mevzuatımız ve Evrensel Hukuk Bağlamında Yassıada Yargılamaları", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C.28, s. 1, 2022, s. 142-143.

²⁵⁴ Türk Ceza Kanunu, (1926), *T.C. Resmî Gazete*, 320, 13.03 1926.

2.3.2. Hürriyete Karşı Suçlar

Kanunda hürriyetler kişilere ait olarak değerlendirilmiş olup bu hürriyetleri ihlal edilen bireylere karşı işlenen suç olarak tanımlanmıştır. Bu suçlar şu şekilde sınıflandırılır:

- Siyasi Haklara Karşı Suçlar
- Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma Suçu
- Konut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar

2.3.3. Devletin Yönetimine Karşı Suçlar

Para, evrak, senet veya bunun benzeri herhangi bir devletin kontrolünde olan bir nesneyi kendi zimmetine karşı geçiren memur bu suçu işlemiş sayılacaktır. Bu durum memurun görevini kötüye kullandığı anlamına da gelebilir. Bu suçlar şu şekilde tasnif edilmiştir:

- Zimmet ve İhtilas
- İrtikap
- Rüşvet
- Resmi Sıfata Karşı İşlenen Suçlar
- Memura Tecavüz
- Heyete Tecavüz

2.3.4. Adliyeye Karşı İşlenen Suçlar

Adli makamlarca şahitliği veya bir konuda bilirkişi olduğu kabul edilen kişilerin bu görevlerini suistimal etmeleri durumunda adliyeye karşı suç işlemiş sayılırlar. Bu suçu oluşturan faktörler de şunlardır:

- Kanunen Gereken bir Hizmetten Kaçınmak
- Suç Uydurma
- İftira
- Yalan Yere Yemin Etme
- Kendiliğinden Hak Alma

2.3.5. Kamu Düzenine Karşı Suçlar

Suç sayılan fiilleri övdüğü tespit edilen veya halkı bir suç işlenmesine veya düşmanlığa tahrik eden kişiler kamu düzenine karşı suç işlemiş sayılır. Bu suçlar şunlardır:

- Suç İşlemeye Tahrik
- Suç İşlemek İçin Örgüt Kurmak

2.3.6. Kamu Güvenine Karşı Suçlar

Devletin, kamuya olan güvenini koruması temel esas olduğu için halkın buna karşı sorumlu olduğu kabul edilir. Bu koruma kollektif bir özelliğe sahiptir. Bu suç tipleri şunlardır:

- Umumi Sahtecilik
- Resmi Evrakta Sahtecilik
- Özel Evrakta Sahtecilik
- Sahtecilikle İlgili Suçlar
- Sahte Evrak Kullanma
- Evrakı Yok Etmek

2.3.7. Kamu Esenliğine Karşı Suçlar

Toplumun genelini ilgilendiren ve hayat güvencesi sağlayan kuralların hepsi kamu esenliği içerisinde değerlendirilir. Uyuşturucu madde kullanımı ve genel sağlığı tehdit eden her türlü fiiller bu kapsamda yer alır. Bu suç tipine örnek suç tipi şudur:

- Uyuşturucu Maddeler Kullanmak, Satın Almak, İmal Etmek

2.3.8. Genel Ahlaka ve Aile Düzenine Karşı İşlenen Suçlar

Küçük yaşta şahıslara karşı genel olarak vuku bulan bu suç tipleri toplum ve aile yapısını ilgilendirir. Özellikle zina ve fuhuş suçu bu kapsamda değerlendirilir. Bu suç tiplerini aşağıdaki suçlar oluşturur:

- Irza geçmek, Irza tasaddi

- Kaçırmak, Alıkoymak
- Zina

2.3.9. Kişiyeye Karşı Suçlar

Bireyin temel haklarına karşı işlenen suçlar kategorisinde yer alır. Örneğin adam öldürme fiili bireyin yaşam hakkını yani en temel hakkı sınırlandırdığı için bu kapsamda yer alır. Diğer suçlar şunlardır:

- Kasten Adam Öldürme
- Kastı Aşan Adam Öldürme
- İntihara Katılmak
- Taksirle Adam Öldürme
- Müessir Fiil
- Hakaret
- Özel Tahrik
- Karşılıklı Tahrik
- Kişiyeye Karşı Şiddet Kullanılması

2.3.10. Mala Karşı Suçlar

Anayasamıza göre herkes mülkiyet ve miras hakkına sahiptir. Dolayısıyla bu haklara karşı oluşan dolandırıcılık ve yağma gibi suç tipleri bu kategoride değerlendirilir.

Mala karşı işlenen suçlar arasında şunlar da vardır:

- Başkasının Malına Zarar Verme
- Dolandırıcılık
- Emniyeti Suistimal
- Hırsızlık
- Yağma ²⁵⁵

²⁵⁵ Tülin Günşen İçli, *Kriminoloji*, Mart Kitap ve Yayınevi, Ankara 2004, s. 8-14.

765 sayılı kanunda suçlar; vatana ihanet, hürriyete karşı suçlar, devletin yönetimine karşı suçlar, adliye karşı işlenen suçlar, kamu düzeni ve güvenine karşı suçlar, kamu esenliğine karşı suçlar, genel ahlak ve aile düzenine karşı suçlar, kişiye karşı suçlar ve mala karşı suçlar şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu tasnif hem toplumsal düzeni hem birey haklarını koruma amacı taşımaktadır.

Özellikle vatana ihanet ve kamu düzenine karşı suçlar gibi kategoriler, devletin varlığını ve toplumun temel düzenini güvence altına almayı hedefler. Kişiye ve mala karşı suçlar ise bireysel hakların korunmasına odaklanmaktadır. Bu yapısı ile 765 sayılı TCK, toplumun farklı alanlarındaki hukuk düzenini kapsamlı biçimde düzenleyen bir hukuk metni olarak değerlendirilmelidir.

2.4. ANKARA'DA ASAYİŞİ OLUŞTURAN ETMENLER

2.4.1. Kentleşme ve Suç İlişkisi

Şehirlerin nüfusunun giderek artmasıyla kentleşme kavramı ortaya çıkmıştır. Kentleşme ile toplumsal yapı ve hayat tarzı giderek değişiklik göstermiştir. Bu durum sanayileşme ile ortaya çıkarak suç ve kentleşme arasındaki ilişkinin incelenmesine sebep olmuştur. Kırsal bölgelerden kentlere doğru artan göç, suç oranlarına da etki etmiştir. Çünkü kırsal bölgelerden göç eden şahısların suç işleme profiline daha yatkın olduğu yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır.²⁵⁶ Kentlerde suç oranlarının artmasının sebepleri arasında kent yaşamının birey üzerindeki tahrip edici etkisi, kargaşa, trafik sorunları, ekonomik sıkıntılar gibi durumlar vardır. Yine bireyin toplumsal kurallara olan bağlılığının azalması ve kontrol mekanizmasının zayıflaması gibi durumlar da bu durumun sebebi olarak değerlendirilmektedir.²⁵⁷

Kentleşme kavramını ele alırken üzerinde önemle durulması gereken konu medeniyetlerin doğuşudur. Medeniyet kavramı ile uygar olmak ve şehirli olmak kavramı iç içedir. Şehirleşme ile toplumsal yapılar iç içe geçerek ekonomik ve kültürel olarak

²⁵⁶ Güçlü, Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, s. 152-153.

²⁵⁷ Güçlü, Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, s. 154-155.

medeniyetlerin başlangıcını oluşturmaktadır. Dolayısıyla kültürel anlamda gelişim gösteren bu yapı taşı medeniyet kavramını oluşturmaktadır.²⁵⁸

Sanayi devrimin getirdiği kırdan kente göç olgusu ülkemizde de etkisini hissettirmiş, nüfus yoğunluğunun arttığı şehirlerimizde suç artışına sebep olmuş, nitelikli suçların ortaya çıkışını ve suç işleyen profillerin kentsel alanda çoğaldığını göstermiştir. İşsizlik, eğitim ve çevreye yabancılaşma gibi sorunlar kent hayatına yeni uyum sağlayan bireyler için bir sorun haline gelerek birçok sosyolog tarafından inceleme alanı olmuş ve kentlerin kırsal alanlardan suç ithal eden yerler olduğunu göstermiştir.²⁵⁹ Türkiye’de kentleşme olgusu çok eski bir süreç olmayıp 1950’ler itibariyle başlamıştır.²⁶⁰

Bu durumdan en çok etkilenen illerin arasında Ankara da bulunmaktadır. Özellikle başkent oluşundan sonra hükümet merkezinin burası olması, askeri-sivil bürokrasinin merkezi olması gibi etkenler nedeniyle Ankara oldukça yoğun bir göçe maruz kalmıştır.

Bireyi suça yönlendiren veya suça yönelimini azaltan birden çok faktör vardır. Aile kavramı, suç olgusunun inceleneceği bireyin sosyalleşmesine etki eden önemli bir ortamdır. Bireyler ailenin yaşam boyu yönlendirmesiyle şekil alır. Özellikle çocukluk dönemlerinde aile, bireyin davranışlarını etkileme sebebiyle önemli bir faktördür. Çünkü çocuğun aileden kazandığı davranışsal deneyimler onun tüm hayatını etkileyecektir. Bunun yanında, eğitim kurumları da bireyin bilincini ve suça karşı hassasiyetini etkileyeceğinden bireyin suçla baş edebilme ve suça başvurma yöntemlerine karşı engel olarak ortaya çıkabilir.²⁶¹ Buna ek olarak din kurumları da sosyalleşme süreci açısından sosyal bağları kuvvetlendiren bir olgudur. Birçok toplumda cinayet ve hırsızlık gibi suçlar dini açıdan kabul görmediği için bireylerin bu tarz yönelimlere uzak kalmalarını sağlar. Bireyin arkadaş çevresi suça yönlendirmede bir diğer etkidir. Kişinin suç işleme motivasyonunu oluşturan ve suç işlemesine yönelik yöntem ve bilgisini artıran bu birimler, kişinin suç işleme potansiyelini artırabilir.²⁶²

Gelişmiş ülkelerde kentleşme süreci sanayileşmeye bağlı olmuşken, Türkiye’de bu durum sanayileşme endeksli olmamıştır. Türkiye’de kırsal bölgelerdeki halkın daha çok

²⁵⁸ Orhan Kabay, “Kültür ve Medeniyet Kavramlarının Farklılığı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cultur and Civilization*, s. 8, 2025, s. 29.

²⁵⁹ Güçlü, Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, s. 169-170.

²⁶⁰ İhsan Sezal, *Şehirleşme*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1992, s. 49.

²⁶¹ Güçlü, Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, s.190-191.

²⁶² Güçlü, Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, s.190-191.

eğitim ve sosyal ihtiyaçların karşılanamaması sorunu sebebiyle oluşan göç dalgası ve tarım arazilerinin yeterince bireyin ihtiyaçlarını karşılayamaması gibi etkenler nedeniyle aileler ekonomik yönden sıkıntıya düşüp şehirlere göç etmeye başlamıştı. Kentleşmenin olduğu yerde yoğun göç nedeniyle oluşan işgücü talebi karşılanamamış ve dolayısıyla işsizlik artmıştır. Bu durum suçu besleyen bir sebep olarak değerlendirilmiş, özellikle fuhuş ve hırsızlık gibi suçlar giderek artmaya başlamıştır.²⁶³

Bir kentin güvenliğinin sağlanmasında polis ve diğer kolluk kuvvetleri haricinde diğer kurumlara da görev düştüğünü daha önce belirtilmişti. Suç oranlarının azaltılmasına yönelik uygulanan politikalarda özellikle yerel güçlerin ve kolluk güçlerinin bir arada çalışmaları ile bu durum daha iyi hal alabilir. Örneğin kentlerde cadde ve sokakların aydınlatma problemlerinin çözümü, alt yapı ve yol yapımı gibi düzenlemeler ile kentsel çevrenin daha iyi hale getirilmesi suçun önlenmesine yarar sağlayacaktır. Bunun yanında gençlere açılan iş imkânları ve eğitim seviyelerinin artırılması da toplumsal bir dayanışma sağlayarak suç oluşumun önüne geçecektir. Kent güvenliği yönetim sisteminin faal olduğu alanların artırılması ile suç oluşuktan sonra suçluların araştırılması ve yakalanmasına yönelik bir durum oluşacağı için bu, insanlarda suç işlemeyi caydırıcı bir hale getirecektir.²⁶⁴

Geçmişten günümüze gelişen ve büyüyen kentler için güvenlik önemli bir unsurdur. Bilindiği gibi kırsal alanlarda işlenen suçlar kentsel alanlarda işlenen suçlardan oransal anlamda azdır. Dolayısıyla kentin güvenliğini sağlamak ayrı ve önemli bir meseledir. Suç ve şiddetin önüne geçildiğinde yaşanabilir şehirler ortaya çıkmaktadır. Bir şehri yaşanabilir kılan şey, ulaşım imkanları ve şehrin mimari dokusunu oluşturan yapıdır. Bunlar o şehirdeki hareketliliği belirler. Bir şehrin ulaşım imkanlarıyla beraber çevresel ve fiziksel faktörlerin iyi olması demek, güvenliğinin de sağlanabilir olması demektir. Nitekim şehri çekici hale getiren şey de o şehrin güvenli olmasıdır. Eğer yaşanan yerde güvenlik algısı yoksa hem nüfus hareketliliği oluşmayacak hem de şehir ekonomik yönden gelişemeyecektir. Bu durumda şehrin güvenliğin sağlanmasında kolluk güçleri ve

²⁶³ Güçlü, Akbaş, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, s.344-345.

²⁶⁴ Kaypak, "Kent Güvenliğinde Yeni Açılımlar: Toplum Destekli Polislik", s. 59.

mülki amirlerin yanısıra, belediye başkanı, diğer yöneticiler ve o şehirde yaşayan tüm vatandaşlar katkıda bulunabilir.²⁶⁵

Bir şehrin mekânsal yapısının oluşumunda o şehrin imar düzeni de öne çıkmaktadır. İmarla ilgili birçok yetki belediyelerin takdirinde olduğu için şehrin imar ve altyapısını belirleyerek o şehre bir yaşam kalitesi sunar. Örneğin, şehir plancılarının oluşturdukları planlarda çoğunlukla şehirdeki eğlence mekanları bir araya toplanmıştır. Bu durumun zaten kalabalık olan bu mekanları daha çok kalabalık hale getirdiğini söyleyebiliriz. Buna rağmen eğlence mekanlarının kalabalık olması güvenlik yönünden sakıncalı olduğunu göstermez. İnsanlar kalabalık yerlere daha çok güven duyarlar. Bu durumda alınması gereken önlemler mekanların güvenliğinin devriye faaliyetinin sıklaştırılması ve aydınlatılmasının sağlanmasıdır. Bir diğer güvenlik algısı ise şehrin fiziki önlemlerinin alınması ile oluşur. Şehirde bulunan otogar ve dolmuş hatlarının takibi ile cadde ve yolların ışıklandırılması şehrin ulaşım güvenliği için elzemdir. Şehir girişlerinde bulunan kontrol noktaları da şehirde yaşayanlar için güvenlik hissinin devamını sağlar. Bu bağlamda, güvenlik hissiyatının en önemli teorilerinden biri olan kırık cam teorisine göre; var olan düzensiz veya bozuk bir görüntü, devamında kendisini tekrar eden, sürekli bir bozulmaya yol açar. Örneğin; sokak ve caddelerde göze hitap etmeyen duvar yazılarının olduğu yerler ile kapısı penceresi kırık ve terkedilmiş evler, potansiyel suçun barınabildiği ve insanların hafızasında suç çağrışımının yapıldığı yerler olmuştur. Dolayısıyla bunun önüne geçip güvenli şehir algısını oluşturabilmek için mekânsal çevrede fiziki tedbirler alınmalıdır.²⁶⁶

Kentleşme, toplumların ekonomik ve demografik yapılarında önemli dönüşümlere neden olmuştur. Nüfusun kırsal alanlardan şehirlere yönelmesiyle birlikte kentlerdeki sosyal yapı, yaşam biçimi değişmiş; bu da toplumsal düzenin korunmasında yeni ihtiyaçları beraberinde getirmiştir. Özellikle hızlı ve plansız kentleşme, bireylerin sosyal çevreyle uyum sorunları yaşamasına yol açmakta ve suç davranışlarının ortaya çıkmasını kolaylaştıran bir zemin oluşturmaktadır.

Güvenlik, bireyin ve toplumun kendini huzurlu hissetmesi için temel bir gereksinimdir. Modern şehir yaşamında bu ihtiyacın karşılanması, yalnızca polisiye

²⁶⁵ Birol Ekici, “Güvenli Şehir ve Belediyeler”, Orçun İmga, Emir Osmanoğlu (Der.), *Şehir ve Güvenlik*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2020, s. 281-283.

²⁶⁶ Ekici, “Güvenli Şehir ve Belediyeler”, s. 285-287.

tedbirlerle değil, sosyal, ekonomik ve çevresel faktörlerin de dikkate alınmasıyla mümkündür. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi, sosyal destek mekanizmalarının geliştirilmesi ve işsizlikle mücadele gibi alanlarda atılan adımlar, bireylerin suça yönelmesini önleyici etki yaratabilir. Dolayısıyla suça mücadelede yalnızca sonuçlara değil, nedenlere odaklanan sosyal politikaların uygulanması önemlidir.

Kentleşme süreciyle birlikte sosyal bağların zayıflaması, bireylerin toplumsal denetimden uzaklaşması ve aidiyet duygusunun zayıflaması, bireyleri suça daha açık hale getirmiştir. Bu noktada suçun yalnızca bireysel bir eğilim değil, aynı zamanda sosyal çevreyle doğrudan ilişkili bir sonuç olduğu unutulmamalıdır. Çalışmada Ankara örneğinde, planlı kentleşme ile kamu güvenliği arasında bir bağın olduğunu görebiliriz. Bu dönemde Ankara’da altyapı yetersizlikleri, gecekondu alanlarının çoğalması, ulaşım ve aydınlatma sorunları, asayiş etkileyen mekânsal faktörler arasında yer almıştır.

Planlı kentleşme yapılmadığında, göçün yarattığı sosyal ve mekânsal baskılar suçu artırmakta, güvenlik sorunlarını derinleştirmektedir. Başkent Ankara, bu yıllarda hızlı büyümenin yarattığı dengesizliklerle mücadele etmiş; bu mücadele, ilerleyen yıllarda kent planlaması ve toplumsal güvenlik anlayışının şekillenmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Hızlı kentleşme süreciyle birlikte gelen düzensizlik, suç oranlarının da yer yer yükselmesine neden oluyordu. Ankara’nın merkezinden uzak, yeni kurulan semtlerde polis varlığı daha az hissedildiği için bazı bölgeler zamanla asayiş açısından sorunlu alanlara dönüşmüştü. 1957–1960 dönemi Ankara için hem büyüme hem de güvenlik açısından zorlu bir süreçti. Emniyet teşkilatı, sınırlı imkânlarla büyüyen bir kenti kontrol etmeye çalışıyor; kentleşmenin hızına ayak uydurmakta zorlanıyordu.

2.4.2. Ankara’da Göç Hareketleri ve Gecekondu Hayatı

Ankara şehri İç Anadolu bölgesinde bulunmakla birlikte, konumu bölgenin kuzeybatısındadır. Ankara bu konumu sebebiyle birçok şehrin arasında kaldığı için, bir kesişim kavşağı gibi birçok zaman boyunca tarihin önemli hatıralarına ev sahipliği yapmıştır.²⁶⁷

²⁶⁷ Sargon Erdem, “Ankara”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1991, III, 201.

1950 sonrası başlayan hızlı kentleşme ve nüfus artışıyla birlikte şehrin sorunları da hızla artmıştı.²⁶⁸ 1950-1960 arasında Ankara, İstanbul'dan sonra en fazla göç alan 2. il olmuştu. Hem başkent hem de metropol bir şehir olma özelliği bunda çok etkiliydi. İstihdam oranlarının artışı burayı cazip bir hale getirdi ve yakın illerden şehre çalışmak için göçler yaşandı. 1975'e kadar Ankara'ya göç edenlerin oranı ülke ortalamasının üzerindeydi. Bu dönemde en yoğun göç, 1950-1955 arasında gerçekleşti.²⁶⁹ Bunun sonucunda gecekondular oldukça fazlalaşmıştı. İmar kanunlarına aykırı bir şekilde yapılan ve yapımla ilgili şartlara uymadan acele bir şekilde oluşturulan yapı olarak tanımlanan gecekondular, Türkçe 'ye 1940'lı yıllarda girdi. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra artan gecekondular Türkiye'de önemli bir sayıya ulaşmıştı.²⁷⁰ Nüfus artışıyla hem ekonomik hem de politik anlamda değişim gösteren kent statüsü gecekondular tarzı yapılar ile tanışmıştı. Hem bina yapım maliyeti hem de ucuz iş gücünün bir arada olması açısından gecekondular bu anlamda kent statüsü ile bütünleşmeye başlamıştı.²⁷¹

Gecekondular şehrin kenar yerleşimlerinde yapılan şehir hayatına bağlı yerleşim şekli olup, bir gecede yapıp oturulan ev manasına da gelmektedir. Bu yapılar izin alınmadan ilk birkaç yıl kullanılıp herhangi bir kamu veya şahıs arazisine bilgi verilmeden yapıldığı için teminatları yoktu. Daima yıkım tehlikesi ile karşı karşıya kaldığından insanlarda çıkarılma korkusu mevcuttu. Bir başka özellik ise yapım maliyetlerindeki ucuz malzemelerdi. İlk resmi bilgilere göre 1955'te mevcut gecekondular sayısı şehirlerde 50.000 civarındayken yoğun bir artışla 1960'larda 240.000'e ulaştı. Bu sayı ilerleyen her 5 yılda bir yaklaşık olarak 2 katı olarak artmaktaydı. Bu gecekondular sayıları İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerde oldukça fazlaydı.²⁷²

Daha önce bahsedilen göç hareketlerinin bir sonucu olarak Ankara'da konut ihtiyacı baş göstermişti. 1958'de dönemin İçişleri Bakanı, Namık Gedik Ankara'da toplam 45.580 gecekondunun olduğunu, bunların 222.275'ine tapu verildiğini 29.345 kişiye daha tapu verileceğini duyurmuştu.²⁷³ Ancak göçe bağlı olarak konut sorununun çözülmemesi

²⁶⁸ Kemal Görmez, *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, Odak Yayınevi, Ankara 2004, s. 23.

²⁶⁹ Şenyapılı, *Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü: 1923-1960*, s. 178-179.

²⁷⁰ Görmez, *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, s. 85.

²⁷¹ Şenyapılı, *Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü: 1923-1960*, s. 272.

²⁷² Sezal, *Şehirleşme*, s. 57-59.

²⁷³ Suavi Aydın ve diğerleri, *Küçük Asya'nın Bin Yüzü Ankara*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005, s.

nedeniyle vatandaşlar kullanılmayan arazilere ruhsatsız yapılar inşa etmeye devam ettiler. Bu durum kent hayatını da etkiledi. Kentli ve göç eden insanların oluşturduğu iki tabaka ortaya çıktı. Göç eden insanların birbirleriyle aynı hayat tarzını paylaşması nedeniyle, kendi aralarında birliktelik ve yardımlaşma duygusu da ön plana çıktı.²⁷⁴

1950'lerden itibaren giderek artan bu gecekondulaşma kentin ekolojik yapısını bozmuştu. İmara dayalı bazı düzenlemeler yapılması gerekmektedir.²⁷⁵ Ankara'nın başkent olması ile hızla artan nüfus ve göç sorunu konut sorununu da ortaya çıkardığı için devlet bu soruna birtakım çözümler getirmek istedi. Öyle ki 1960'lı yıllarda gecekonduda yaşayan insanlar Ankara nüfusunun yaklaşık %60'ını oluşturuyordu.²⁷⁶

Gecekonduda oturanların kente uyum sağlama problemleri de başlıca bir sorundu. Gecekondu mahallelerindeki eğitim seviyesi ve okuma yazma oranının düşük olması, iş imkânı problemini ve ekonomik açıdan yetersiz kalma gibi durumları da beraberinde getirmektedir. Kentsel mekâna uyum sağlama ve kent kültürüne hâkim olma gibi birtakım sorunlar da baş göstermişti.²⁷⁷ İnsanların kaliteli hayat sürmesinin önündeki en büyük problem olan ve toplumsal açıdan bir sorun teşkil eden yoksulluk gecekondu bölgelerindeki en temel problemlerden biri haline geldi.²⁷⁸

Ankara'da gecekondu hayatının gençler üzerinde etkileri ile ilgili birçok veri mevcuttur. Gecekondu ortamında yaşayan gençlerin bir sosyal geçiş aşamasında olan kuşağın üyesi oldukları, ekonomik anlamda sıkıntılı süreçlerden geçtikleri, beslenme ve barınma imkanlarından yoksun oldukları bilinmektedir. Dolayısıyla eğitim imkanlarının yetersizliği sebebiyle ve boş zamanlarını değerlendirme konusunda imkânların oluşturulamaması gibi sebepler gecekondu gençliğinin suça eğilimini artırmaktaydı.²⁷⁹

1957-1960 arasında Ankara hem fiziksel olarak büyümüş hem de sosyal yapısı karmaşık hale gelmiştir. Bu dönemde gecekondu alanlarının artması, yalnızca bir konut

541.

²⁷⁴ Görmez, *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, s. 86-87.

²⁷⁵ Suavi Aydın, "Ekolojik Tahribat ve Kültürel Çöküş: Bir Şehir Yaratma Projesinin İflası Olarak Ankara", Funda Şenol Cantek (Der.), *İcat Edilmiş Şehir: Ankara*, İletişim Yayınevi, İstanbul 2017, s. 46.

²⁷⁶ Görmez, *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, s. 88-90

²⁷⁷ Görmez, *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, s. 96.

²⁷⁸ Kayhan Mutlu, Ramazan Taş, *Ankara'nın Kentsel Yoksulluk Haritası*, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012, s. 33.

²⁷⁹ Birsan Gökçe, *Gecekondu Gençliği*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1971, s. 157-158.

sorunu değil; aynı zamanda kent güvenliği, toplumsal huzur ve gençlerin geleceği açısından önemli bir mesele haline gelmiştir.

2.4.3. Ankara'nın Kentleşme Süreci: Şehir Planları

Beldede yaşayan insanların sosyal ve kültürel gereksinimlerinin sağlanması, kaliteli yaşam standartlarının sunulması, kentsel gelişmeye çözümler üreterek arazi kullanımının düzenlenmesi amacıyla çıkarılan planlara imar planı denmektedir.²⁸⁰

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Anadolu'nun imarı adına birçok kanun tasarısı düzenlenmişti. Diğer illerde olduğu gibi Ankara'nın da bir imar planı yoktu. Mustafa Kemal (Atatürk) bu konuyla ilgili 1 Mart 1924'te meclis açılışında yaptığı konuşmasında başkentin imar planının elzem olduğundan bahsetmişti. 1928'de çıkarılan yasa ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Ankara'da imar müdürlüğü kuruldu.²⁸¹

2.4.3.1. Lörcher Planı

Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber Avrupa'ya kurumsal açıdan yaklaşma hedefleri oluşmuştu. Bu doğrultuda öncelikle savaştan yıkılmış kentlerin inşası ve başkentin imar planının düzenlenmesi konusu gündeme gelmişti. Cumhuriyetin kurucu kadroları bu düşünce ile hareket ederek başkentin modern bir şekilde kurgulanması ve şehir düzeninin Avrupa şehir düzenlerine yakın olmasını hedeflemişlerdi. İlk imar planında şehre geniş müdahaleler yerine, iki katlı ve bahçeli konut yapıları düşünülmüştü. O dönem ülkede imar planlamacı bulunamadığı için yabancı plancılardan görüşler alındı.²⁸² Ankara'nın ilk şehir planı 1924'te çıkarılan Lörcher planıydı.²⁸³ Bu plan kendisinden sonra gelen diğer planlara katkı sağlayıp yön vererek kamusal mekanların kurulmasına öncülük edecekti. Planın o günkü şartlarda değeri tam olarak anlaşılamamıştı.²⁸⁴

²⁸⁰ Ferruh Yıldız, *İmar Bilgisi*, Nobel Yayınevi, Ankara 2009, s. 110.

²⁸¹ Güneş, *İkinci Dünya savaşı yıllarında Ankara'da Günlük Yaşam*, s. 31-32.

²⁸² Tolga Ünlü, "Mekânın Biçimlendirilmesi, Kentsel Planlama ve Plancı", Suna Senem Özdemir, Burcu Özdemir, Nil Uzun (Der.), *Kent Planlama*, İmge Kitabevi, Ankara 2017, s. 122.

²⁸³ Plan haritası için bkz. Ek.7.

²⁸⁴ Ali Cengizkan, "Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekanları için Bir Çalışma Programı", Güven Arif Sargın (Der.), *Başkent Üzerine Mekân-Politik Tezler Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2002, s. 220.

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte Ankara, diğer kentler için örnek bir model şehir olarak düşünülmüştü. Şehre, modernizm anlayışı kazandırılmaya çalışılmıştı. Hem çağdaş kent hem de yerel kent kavramları bir arada düşünülerek Lörcher planı oluşturuldu. Bu plan ile sanayi, tarım, hastane ve kamu kurumları birbirlerinden ayrıldı. Fakat plan, kentin ilerleyen süreçlerdeki gelişimine dair öngöründen yoksundu. Nitekim uzun süre yürürlükte kalmadı.²⁸⁵

Lörcher Planı, Cumhuriyet'in ilanı sonrasında Ankara için düşünülmüş ilk şehircilik girişimidir. Ancak o dönemde Ankara küçük ve kontrollü bir yerleşim olduğundan, asayiş sorunu fazla öne çıkmamıştı. Lörcher Planı'nın en önemli eksikliği, kentsel büyüme ve kırsal göç gibi dinamikleri öngörememesiydi. Bu nedenle gelecekte oluşacak düzensiz yerleşimlerin yaratacağı güvenlik problemleri konusunda hazırlıksız kalmıştır. Yani plan, sosyal kontrolü sağlamaya yönelik önlemlerden yoksundu.

2.4.3.2. Jansen Planı

Lörcher planının , kentleşme ve göç hareketleri gibi konulardaki eksikliği sebebiyle yeni bir plan oluşturulması amacıyla 1927'de bir yarışma düzenlendi. Düzenlenen bu yarışmayı Hermann Jansen kazandı. Jansen, önceki planı destekleyerek birtakım düzenlemeler oluşturdu. Bu plana ek olarak Bakanlıklar ve TBMM binalarını kentin merkezinden ziyade kentin bir uzantısı olarak kabul etti.²⁸⁶

Plan, Ankaralıların konut ihtiyacını yüksek oranda artırmıştı. Bu durum karşısında alternatif olarak kooperatif çözümü getirilmek istendi. II.Dünya Savaşıyla beraber ortaya çıkan hayat pahalılığı inşaat malzemelerine de yansdığı için bu gerçekleştirilmedi. İlerleyen süreçte artan göçle beraber konut sorunu ciddi bir sorun teşkil etti.²⁸⁷ 1940'lara gelindiğinde kent nüfusunun kır nüfusunu kısa zamanda geçmesi şehrin planındaki tutarlılığı ve dengeyi bozdu. Konut ihtiyacı arttığından bulvarlar daraltılarak, kat planları yükseltildi, ticari alanlar giderek arttı ve başkentin özgün yapısı birçok yerde niteliğini kaybetti. 1957'ye gelindiğinde birçok şehir gibi Ankara da iç göçe maruz kaldı. Kentte gecekondulaşmanın artmasıyla Ankara plansız bir şekilde büyüdü.²⁸⁸

²⁸⁵ Bayraktar, *Ankara Yazıları*, s. 2-3.

²⁸⁶ Bayraktar, *Ankara Yazıları*, s. 3-4.

²⁸⁷ Güneş, *İkinci Dünya savaşı yıllarında Ankara'da Günlük Yaşam*, s. 32-33.

²⁸⁸ Güven Dinçer, *Ankara Kent Yazıları*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2006, s. 233.

Jansen Planı²⁸⁹ 1950'ye kadar uygulamada kaldı. Ankara'ya çağdaş bir kent görünümü kazandırmışsa da trafik yoğunluğu, nüfus artışı ve meydanların düşünülmemiş olması planda ilk göze çarpan eksiklerdi.²⁹⁰ Jansen Planı, Ankara'nın büyüme eğilimini ve gelişme bölgelerini şekillendirmeye çalışan sistematik bir girişimdi. Plan bir denge kurmaya çalışsa da hızla artan şehir nüfusu ve iç göç hareketleri planın dışına taşan yerleşimlere yol açtı. Bu plansız gelişmeler, özellikle 1940'ların sonundan itibaren gecekondulaşmayı hızlandırdı. Yeni oluşan yerleşim bölgeleri denetimden uzak kalmış, polis ve zabıta hizmetleri bu alanlara yayılmakta zorlanmıştır. Şehirdeki merkezi otoritenin düzenleyici etkisi şehir kenarlarında azalmış, bu da suç oranlarının arttığı kontrolsüz bölgelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.4.3.3. Yücel-Uybadin Planı

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Ankara'nın kentleşme sürecinde uygulanan Lörcher ve Jansen planlarından sonra 1957'de Yücel-Uybadin planı olarak bilinen yeni bir plan düzenlendi. Yücel-Uybadin planı²⁹¹ arazi kullanımını artırma ve hızla büyüyen kente yön verme amacı taşımaktaydı. 2000'lere kadar Ankara'daki imar uygulamaları genel itibariyle bu plan doğrultusunda gerçekleşecekti.²⁹²

1950'de Ankara nüfusu 288.000'di. Bu sayı Jansen planında öngörülen nüfusa yakın bir sayı olmasına rağmen giderek artan nüfus hareketliliği yeni bir plan yapılmasını zaruri hale getirdi.²⁹³ 1954'te yeni bir plan yapılması düşünülmüş ve bu amaçla 1955'te bir yarışma düzenlenmişti. Yarışmaya katılanlara 30 yıllık bir sürede şehrin nüfusunun 750.000 olacağını öngörerek bir plan yapmaları istenmişti.²⁹⁴ Nihat Yücel ve Raşit Uybadin yarışmayı kazandı. Yücel-Uybadin planı olarak bilinen bu plan 1957'de onaylandı. Önceki planların özünden vazgeçilmeyerek hazırlanan bu planda gecekondutipi konutların artışının önüne geçmeyi başaramadı. Plan, kenti Ulus ve Kızılay merkezli

²⁸⁹ Plan haritası için bkz. Ek.8.

²⁹⁰ İlhan Tekeli, *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011, s. 281.

²⁹¹ Plan haritası için bkz. Ek.9.

²⁹² Ali Cengizkan, "1957 Yücel Uybadin İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi", Tansu Şenyapılı (Der.), *Cumhuriyet'in Ankara'sı*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2005, s. 25.

²⁹³ Tekeli, *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, s. 284.

²⁹⁴ Tekeli, *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, s. 285.

olarak tasarlamıştı.²⁹⁵ Kent plan doğrultusunda kuzeyden güneye doğru önemli ölçüde büyüyecekti.²⁹⁶

Planın uygulama döneminde şehirleşmenin artışıyla beraber arsa değerleri artmış dolayısıyla orta gelirli bir vatandaşın ev yapabilme imkânı azalmıştı. Bu durum kat mülkiyeti kavramının gelişmesine ve toplu halde yapılan konutlara ilginin artmasına sebebiyet verecekti. Ankara’da hareketlilik ve yoğunluk durumu göz önüne alınarak yolların genişletilmesi de düşünülmüştü. Planın uygulanmasıyla beraber şehirde iki tip kent yapısı olan gecekondü binaları ve imar yapılarına uygun konut tipleri oluştu. Gecekondü binaları alt yapı eksikliğiyle, imar konutları ise parçalı mülkiyeti ve eksik bina donatımı ile sağlıklı bir görüntü oluşturmuyordu.²⁹⁷

1928 Jansen planı ile 1957 Yücel-Uybadin planı arasındaki temel fark; Jansen planı Ankara kentine bir şekil verme düşüncesi ile cumhuriyetin kurucu kadrolarının da desteklediği ve cumhuriyetin istediği nitelikleri temsil eden bir plan olarak tasarlanmıştı.²⁹⁸ Buna mukabil Yücel-Uybadin planı ise ruhsatı olmayan binaların yapılaşması ve gecekondü ile ilgili sorunları çözme odaklıydı. Gecekonduda ikamet edenleri başka bir yere taşımak hem masraflı hem de çözüm niteliği taşıymıyordu. Bunun yerine bu binaları yasal statülerine uygun olması için belediyeye devredip buradan elde edilecek gelirlerle gecekondü bölgelerine yol ve kanalizasyon gibi alt yapı imkanları sağlamak düşünüldü. Bununla beraber genel veya yerel seçimlerde bu düzenleme bir seçim aracı olarak da kullanılacaktı.²⁹⁹

Kentlerde nüfus artışıyla birlikte düzensiz ve dengesiz yerleşimlerin ortaya çıkması kent planlarında bir değişikliği gündeme getirdi. Bu doğrultuda 1956’da yeni imar kanunu yürürlüğe girdi. Bu kanuna göre nüfusu 5000’in üzerindeki belediyelerde imar planı yapılması zorunluluğu getirildi. Kent planların gelecek temelli olması gerekirken yapılan planlar dönemin koşuluna ve günün ihtiyaçlarına göre yapılmıştı.³⁰⁰ Bu gelişmelere ek olarak 1958’de çıkarılan kanunla İmar ve İskân Bakanlığı kuruldu. İmar ve planlama

²⁹⁵ Bayraktar, *Ankara Yazıları*, s. 4-6.

²⁹⁶ Tekeli, *Anadolu’da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, s. 285.

²⁹⁷ Tekeli, *Anadolu’da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, s. 286.

²⁹⁸ Yener Baş, “Yenişehirin İlk Sahipleri ve İlk Sakinleri”, Ali Cengizkan, N. Müge Cengizkan (Ed.), *Bir Şehir Kurmak: Ankara 1923-1933*, Koç Üniversitesi Yayınları, Ankara 2009, s. 81.

²⁹⁹ Cengizkan, “1957 Yücel Uybadin İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi”, s. 33-34.

³⁰⁰ Zerrin Toprak, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2016, s. 74.

konularını düzenleyen bir uzman kuruluşun mevcut imar sorunlarına çözüm bulması amaçlandı. 1959'da ise bu bakanlığın görev alanına afet konuları da dahil edilmişti.³⁰¹ Yücel- Uybadin planı Ulus ve Kızılay merkezli bir yapılanmayı temel almış ise de İmar ve İskân Bakanlığı'nın kuruluşuyla şehrin diğer bölgelerinde yeniden projelendirme çalışmaları yapılarak problemlerin önüne geçilmeye çalışılacaktı.³⁰²

Çalışmamız 1957-1960 arasındaki asayişe konu olan fiilleri içermesi açısından dönemin imar planı olan Yücel-Uybadin planı önem taşımaktadır. Plan incelendiği zaman başkentin gecekondu sorununa bir çözüm niteliği taşıdığı düşünülmektedir. Bu sorun o dönem için çözülememiştir. Ciddi bir iç göçe maruz kalan Ankara'da giderek artan gecekondu tipi yapıların varlığı ve gecekondulaşmanın kente getirdiği yük, sosyal ve ekonomik açıdan eleştiri konusu olabilmektedir. Özellikle kentin imar dokusunu bozan gecekondu yapıları suç-mekân ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde önem kazanmaktadır. Bu mekânların aydınlatma, ulaşım ve altyapı gibi hizmetlerden mahrum olması suç olgusunun doğmasındaki sebepler arasındadır.

Çalışmanın ilerleyen aşamasında ifade edileceği üzere çevresel ve mekânsal faktörler suçu doğuran sebeplerdendir. Bu bağlamda Yücel-Uybadin planı bazı merkezleri öne çıkarmış ancak daha sonra diğer bölgelere yoğunluk kaydırılmak istenmiş ise de başarılı olunamamıştır. Ticari hareketlilik göz önüne alınarak, Ulus ve Kızılay'ın ön plana çıkarılmış olması sosyal anlamda hareketliliği de bu bölgelere yönlendirdiği için malvarlığına ve kişilere karşı suç işlenmesi bu merkezlerde artış göstermiştir.

1956'ya kadar yapılan diğer kent planlarının, gelecek temelli olmaması da ayrı bir eleştiri konusuydu. Yoğun bir iç göçe maruz kalan bir metropol ve aynı zamanda başkent olan Ankara'nın şehir planlaması yapılırken bu özellikleri göz önünde bulundurulması gerekirdi. Kırdan kente göç eden vatandaşların şehirle uyumu da uzun zaman aldı. Kent hayatına alışamayan bazı vatandaşların birlikte hareket etme duygusu bir sosyal tabakanın da doğmasına sebep oldu. Eğitim seviyesinin düşük olması ve ekonomik sıkıntılarla beraber gecekondulardaki vatandaşların bir kısmını suça yönlendirdi.

³⁰¹ İlhan Tekeli, *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2009, s. 118.

³⁰² Ayten Çetiner, *Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri*, (Doçentlik Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İTÜ Matbaası, İstanbul 1972, s. 93-94.

Bu durum asayiş açısından ciddi sorunları da beraberinde getirmişti. Gecekondularda yaşayan genç nüfusun işsizlik, yoksulluk ve eğitimsizlik gibi nedenlerle suça yöneldiği gözlemlenmişti. Hırsızlık, kavga, mala zarar verme gibi suçlar bu bölgelerde yaygın hale gelirken, polis teşkilatı da bölgelere yeterince nüfuz edememişti. Kent planı şehirleşmeyi düzenlemeye çalışsa da sosyal güvenlik önlemleri ve kent içi kontrol mekanizmalarını dikkate almaması nedeniyle asayişin sağlanmasında etkisiz kalmıştı.

Yücel-Uybadin Planı gecekonduılara yasal statü kazandırarak kamu kontrolünü bir ölçüde sağlamıştı. Suçun sosyal nedenlerine dokunulmadığı için uzun vadede asayiş problemleri büyüyerek devam etti. 1957-1960 döneminde uygulamada olan bu imar planı Ankara'nın düzenli büyümesine tam olarak katkı sağlayamadı. Plansız yapılaşma, kontrolsüz göç ve altyapı eksiklikleri kent güvenliğini olumsuz etkiledi. Bu durum Ankara'da asayiş sorunlarının artmasındaki en önemli sebeplerden biriydi.

2.4.4. DP'nin İç Güvenlik Politikası

DP'nin 1950'de iktidara gelmesiyle birlikte iç güvenlik anlayışında bazı değişimler yaşandı. Bu dönemde güvenliği sağlamak, sadece suçla mücadele etmek anlamına gelmiyor; aynı zamanda siyasi iktidarın kendini koruma aracı olarak da görülüyordu.³⁰³ İlk yıllarda halkla yakın ilişki kurmaya çalışan DP, ilerleyen yıllarda muhalefet güçlendikçe ve toplumsal hareketler arttıkça daha ciddi güvenlik önlemleri almaya başladı. Emniyet birimleri hem şehirlerdeki protestoları hem de muhalif faaliyetleri takip etmek için birçok kez devreye girdi.³⁰⁴

1954 seçimlerinden sonra muhalefet partilerine karşı yapılan polis takibinin daha fazla yoğunlaştığı ve muhalif partilerin siyasi faaliyetlerinin takip edildiği ile ilgili iddialar vardı.³⁰⁵ Jandarma ise bu dönemde kırsal bölgelerde asayişin sağlamakla görevlendirilmişti. DP'nin hükümet politikalarına muhalif olduğu iddia edilen köylülere karşı, otoriteyi sağladığı düşünülmekteydi.³⁰⁶

³⁰³ Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev.: Yasemin Saner), İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 270-272.

³⁰⁴ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayınları, İstanbul 1996, s. 98-99.

³⁰⁵ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 220.

³⁰⁶ Mustafa Albayrak, "Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları", *ATAM Dergisi*, Ankara 2005, s. 240-241.

1957 seçimleri öncesinde İçişleri Bakanlığı'na bağlı kurulan özel birimlerin, muhalefetin seçim kampanyalarında polis denetimi ile mitinglere baskınlar yaptığı yönünde haberler mevcuttu. Bu uygulamalar emniyetin tarafsızlığını yitirdiği yönünde tartışmalara yol açmıştı.³⁰⁷

Seçimlerden sonra 5.Menderes Hükümeti'nin programı 4 Aralık 1957'de açıklandı. Ağırlıklı olarak ekonomik açıdan ülkenin gelişimi için yapılması zorunlu durumlardan bahsedilmekteydi. Bununla birlikte ülkenin geleceği, halkın huzur ve güven içerisinde yaşamasının sağlanması ve yaşam standardının yükseltilmesi adına “*toplum içinde emniyetin*” sağlanmasının zorunlu olduğu ileri sürülmüştü. Emniyet ve adliye kurumları başta olmak üzere birçok alanda kamu hizmetlerinin milletin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenerek yürütülmesi ve geliştirilmesi de ifade edilmekteydi.³⁰⁸

1958'den sonra, DP kendi aleyhinde yayınlar yaptığını düşündüğü bazı gazeteler üzerinde sansür ve yayın durdurma cezaları vermişti. Bu cezaların tebliği kimi zaman polis eliyle yürütmekteydi.³⁰⁹ Hatta bazı konularda yayın yasaklarını dahi içeren yasa teklifleri sunmuştu. Bu durum kamuoyunda tepki ile karşılanmıştı. Ankara ve İstanbul'da gerçekleşen öğrenci olaylarına karşı polisin müdahalesi basında geniş yankılara sebep oldu.³¹⁰ Bu dönemde bazı yasal işlemlerin antidemokratik olduğu ve sınırların aşıldığı da iddia edilmişti. Bu uygulamalar kolluk-adliye çevrelerinde de eleştirilmekteydi.³¹¹

DP'nin son döneminin İçişleri Bakanı Namık Gedik, 25 Şubat 1960'ta TBMM'de yapmış olduğu konuşmasında ülke asayiş ile ilgili önemli bilgiler vermişti. Ülke nüfusundaki milyonluk artışların sosyal ve ekonomik hareketliliğe sebep olduğunu ve bunun suç artışlarına yansıdığını ileri sürmüştü. İçişleri Bakanı, asayiş olaylarını; basit nitelikli olaylar ve asayişe müessir olaylar olmak üzere 2 kısma ayırmıştı. 1951-1959 arasındaki olay sayısının geçmiş 10 yıla göre azaldığını belirtmişti. 1957 ile 1959 arasında genel asayiş suçlarına bakıldığında önceki 10 yıla göre %15,6 oranında bir azalışın olduğunu dile getirmişti. Suç istatistiklerinin daha ölçülü değerlendirilmesi için İstanbul ve Ankara gibi metropol şehirleri diğer ülkelerin metropol şehirleri ile kıyaslayarak

³⁰⁷ Zürcher, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, s. 291-292.

³⁰⁸ TBMMZC, Devre: 11, Cilt: 1, İçtima Senesi: 10, 04.12.1957, s. 61.

³⁰⁹ Alpaslan Öngel, *DP Dönemi Basın-İktidar İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017, s. 74-75.

³¹⁰ Öngel, *DP Dönemi Basın-İktidar İlişkisi*, s. 62-64.

³¹¹ Bülent Tanör, *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapıkredi Yayınları, İstanbul 2014, s. 310-312.

ülkenin asayiş durumunun Avrupa başkentlerine göre daha iyi durumda olduğunu ileri sürmüştü.³¹²

Ankara’da yaşanan her güvenlik sorunu, başkent olduğu için ülke genelinde dikkat çekiyordu. 6-7 Eylül olayları ve sonrasındaki gelişmeler, güvenlik kurumlarının kriz anlarındaki yetersizliklerini ve tarafsızlık sorunlarını ortaya koymuştu. Özellikle 1959 ve 1960’ta siyasi gerilimlerin de etkisiyle meydanlarda ve kalabalık alanlarda sık sık polis müdahaleleri yaşanmaktaydı. Emniyet, bu dönemde suçla mücadele ederken toplumsal düzeni sağlamaya da ağırlık vermişti.

DP, güvenlik politikalarında sadece kamu düzenini sağlamak amacıyla hareket etmemişti. Parti, zamanla artan toplumsal muhalefet karşısında daha sıkı güvenlik önlemlerine yönelmişti. Bu dönemde iç istihbarat faaliyetlerinin artması, basına yönelik sansür ve muhalefet partilerine karşı uygulamalar güvenlik anlayışına siyasi açıdan da bakıldığı şeklinde yorumlanmaktaydı.

2.4.5. DP İktidarının Son Döneminde Basına Yansıyan Başkent Asayiş Haberleri

Çalışmamızda Ankara’daki basın bülteninde yer bulan asayiş suçları incelenmiş olup “*asayiş suçunun*” tanımı gereği; toplumsal nitelikli olaylar ile kaçakçılık-organize suçları, yaralamalı-ölümlü trafik kazaları, terör nitelikli suçlar kapsam dışında tutulmuş bu suçlar dışında kalan suçlara yer verilmiştir.³¹³

2.4.5.1. 1957 Yılı Asayiş Suçları

Cinsel Sarkıntılık

“2 deli karakolu birbirine kattı (25 Eylül 1957)”

“Karakoldaki bir kadına evlenme teklifinde bulunan deliler, Bakırköy’e sevk edildi. Bu sabah şehrimizde 2 deli Anafartalar polis merkezini birbirine kattılar. Anafartalar Emniyet Amirliği binasına getirilen 2 deli koridordan geçen bir kadına sarkıntılık etti. “Bu kadınla ben evleneceğim” deyip birbirlerinin üzerine yürüdüler. Her ikisinin de elleri arkadan kelepçeli bir şekilde akıl hastanesine sevk edilmiştir.”³¹⁴

³¹² TBMMZC, Devre: 11, Cilt: 12, İçtima Senesi: 47, 25.02.1960, s. 477-478.

³¹³ <https://www.egm.gov.tr/asayis-suclari> E.T 20.02.2025.

³¹⁴ “2 deli karakolu birbirine kattı”, *Yenigün*, 25.09.1957, , s. 2.

Cinsel Taciz

“Kız kaçıran 2 genç dün tevkif bulundular (21 Şubat 1957)”

“Yeni mahallede oturan Önder B. ve Süreyya S. adında 18 yaşlarında 2 genç 14 yaşında bir kızı kaçırmak ve alıkoymak suçlarından dolayı tutuklanmıştır. Ailenin iddiasına göre gençler kızı kaçırdıktan sonra 2 gün Yeni Mahalle sirtlarındaki bir bekçi kulübesinde alıkoymuş ve tecavüz etmişlerdir.”³¹⁵

“4 yaşındaki çocuğa tecavüz eden cinsi sapık (25 Şubat 1957)”

“Vilayetimize bağlı çubuk kazasının köyünde oturmakta olan Kadir adında 20 yaşında bir şahıs, evvelki gün saat 17’de aynı köyden 4 yaşındaki kız çocuğunu zorla kaçırarak evlerine götürmüş ve tecavüz etmiştir. Kızın, kanlar içinde ve koma halinde bulunmasından sonra durum anlaşılmış ve numune hastanesine kaldırılmıştır. Kız hastanede kendine geldikten sonra ifade vermiş ve mütecavizi tarif etmiştir. Dün yakalanan Kadir Çubuk Asliye mahkemesi tarafından tutuklanmıştır.”³¹⁶

Dolandırıcılık

“Talebe cemiyeti namına para çalan 2 dolandırıcı (8 Mart 1957)”

“Yenimahalle semtinde yaşlı şahıslar bazı gençler tarafından fakir yüksek okul talebelerine yardım bahanesiyle dolandırıldıkları sebebiyle ilgililere şikâyet etmesiyle polis dün Hüseyin K. ve başka bir genci bir evden para alırken suçüstü yakalayarak haklarında düzenlenen evrakla adalete sevk etmiştir.”³¹⁷

Hırsızlık

“Trenlere dadanan hırsız çetesi Elmadağ’da tutuldu (1 Şubat 1957)”

“Elmadağ civarında türeyen bir çete 1 Ocak 1957’de faaliyete geçmiş, doğu istikametine canlı hayvan götürmekte olan bir trenden 20 koyun çalmıştır. Jandarma yaptığı tahkikat sonucunda koyunlardan 17 tanesini bulmuşsa da failleri ele geçirememiştir. Ancak aradan birkaç gün süre sonra Elmadağ civarında bir tren daha soyulmuş, bu sefer de sigara çalınmıştır. Pazar gecesi sabaha karşı Ankara’dan Muş istikametine hareket eden trenin aynı şekilde soyulması üzerine Jandarma Komutanlığı harekete geçmiş yapılan tahkikat sırasında ihbardan kısa süre sonra çaldıkları eşyalarla beraber yakalanan Ali H. ve diğer soyguncular yakalanmıştır. Dün geç vakitte adalete teslim edilen hırsız çetesi tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir.”³¹⁸

“Doktor sormak bahanesiyle eve giren hırsız (23 Şubat 1957)”

³¹⁵ “Kız kaçıran 2 genç dün tevkif bulundular”, *Zafer*, 21.02.1957, s. 2.

³¹⁶ “4 yaşındaki çocuğa tecavüz eden cinsi sapık”, *Zafer*, 25.02.1957, s. 2.

³¹⁷ “Talebe cemiyeti namına para çalan 2 dolandırıcı”, *Son Havadis*, 08.03.1957, s. 2.

³¹⁸ “Trenlere dadanan hırsız çetesi Elmadağ’da tutuldu”, *Zafer*, 01.02.1957, s. 2.

“Bozkurt Mahallesi’nde oturan Halil N. adında bir şahsın evinden bazı eşyalar çalan ve tutuklanan Şefik Y. adında 15 yaşındaki hırsızın duruşmasına devam edilmiştir. Dünkü duruşmada dinlenen ev sahipleri, hırsızın 2 defa doktor sormak bahanesiyle evlere girdiğini ve eşyalar çaldığını iddia etmişlerdir. Hırsız tutuklanmıştır.”³¹⁹

“Üç dolandırıcı ile hırsız suçüstü yakalandılar (23 Şubat 1957)”

“Sami K. adında bir şahıs dün Ak köprü, garajlar civarında Hasan T. adında bir şahsın 50 lirasını dolandırmış, Zeki Ç. adında bir şahısla Belediye Su İşleri Genel Müdürlüğü’nde kurşun boruları çalarken yakalanmış ve tutuklanmıştır. Ayrıca 20 senedir dolandırıcılık yapan Pırpır Y. namı ile bilinen dolandırıcı dün bazı şahısları dolandırırken, polis karakoluna mensup devriyeler tarafından yakalanmıştır. Tabanca satacağını iddia eden şahıslar dolandırdığı şahsa içi taş veya tuğla dolu paketi veren sabıkalı dolandırıcılardan Yaşar Y. adalete teslim edilmiş ve tutuklanmıştır.”³²⁰

“Otomobilleri soyan iki hırsız suçüstü yakalandı (7 Mart 1957)”

“Bir müddetten beri ve Çorum’dan şehrimize gelen Hamdi Y. ve Mehmet Ö. adındaki şahıslar evvelki gece saat bir sıralarında Yenişehir Ataç Sokak’ta Amerikalılara ait 2 otomobilin içindeki eşyaları çalıp kaçarken suçüstü yakalanmıştır. Adalete teslim edilen hırsızlar ilk sorgularından sonra tutuklanmıştır.”³²¹

“5 kişilik hırsız çetesi 15 suçun faili imiş (15 Mart 1957)”

“Şehrimizin muhtelif yerlerinde 15’e yakın bakkal dükkânı ve ev soyan Kadir Y. başkanlığında Muammer D., İlhami B, Hüseyin B., Safa D.’den müteşekkil bir hırsız çetesi dün emniyet memurları tarafından çaldıkları eşyalarla birlikte yakalanmıştır. Hırsızlar hakkında tahkikata başlanılmıştır.”³²²

“30 ev soyan bir hırsız dün yakayı ele verdi (29 Mart 1957)”

“Bahçelievler ve Cebeci semtlerinde şimdiye kadar 30’a yakın ev soyan ve polis tarafından aranan sabıkalılardan Abdullah Ç. dün emniyet memurları tarafından yakalanmıştır.”³²³

“Camiden ayakkabı çalan 8 ay ağır hapis yatacak (30 Mart 1957)”

“Birkaç gün önce Hacı Bayram Camii’ne namaz kılmak bahanesiyle giren ve bir çift ayakkabı çalıp kaçarken yakalanan Arif A. adındaki şahıs, dün 3. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 8 ay ağır hapse mahkûm edilmiştir.”³²⁴

“Şehrimizden otomobil çalan bir şebeke Çankırı’da yakalandı (11 Nisan 1957)”

³¹⁹ “Doktor sormak bahanesiyle eve giren hırsız”, *Zafer*, 23.02.1957, s. 2

³²⁰ “Üç dolandırıcı ile hırsız suçüstü yakalandılar”, *Zafer*, 23.02.1957, s. 2

³²¹ “Otomobilleri soyan iki hırsız suçüstü yakalandı”, *Zafer*, 07.03.1957, s. 2

³²² “5 kişilik hırsız çetesi 15 suçun faili imiş”, *Zafer*, 15.03.1957, s. 2.

³²³ “30 ev soyan bir hırsız dün yakayı ele verdi”, *Zafer*, 29.03.1957, s. 2.

³²⁴ “Camiden ayakkabı çalan 8 ay ağır hapis yatacak”, *Zafer*, 30.03.1957, s. 2

“Yusuf E. adında bir otomobil tamircisi Yaşar C., Hüseyin D., Osman Ç. adındaki arkadaşlarıyla birlikte dün Çankırı caddesinden çaldıkları Hüsnü B. 'nin otomobilini Çankırı vilayetine kaçırırken, Çubuk kazasında kendilerini takip etmekte olan polisler tarafından yakalanmışlardır.”³²⁵

“Irak uyruklu 3 hırsız çetesi dün yakalandı (15 Eylül 1957)”

“Şehrimizde bulunan Irak uyruklu Hacı A. ve diğer 2 şahıs bir şebeke kurarak Bahçelievler’de bir çadıra yerleşmiş, dükkân ve mağazaları soymak suretiyle bir miktarda para ve eşya çalmışlar; dün akşam ikinci şube dolandırıcılık masası memurları tarafından yakalanarak adalete teslim edilmişlerdir.”³²⁶

Fuhşa Yer Temin Etmek

“Ahlak zabıtası bir randevu evini daha bastı (7 Mart 1957)”

“Emniyet İkinci Şube Müdürlüğü, ahlak zabıtası memurları tarafından bir Maltepe’de randevu evi basılmış, genç 2 kadın 2 erkekle birlikte suçüstü yakalanmıştır. Adalete teslim edilen 2 genç kızın evli oldukları ve her ikisinin de kocalarının kardeş olduğu tespit edilmiştir.”³²⁷

“Amerikalılara kadın satan 3 garson tevkif edildi (21 Ekim 1957)”

“Son günlerde kadın avcılarının çoğaldığı ve bu kimselerin şehrimizde gece kulüplerinde saz salonlarındaki konsomatris olarak çalışan kadınları yüksek ücret karşılığında sattıkları tespit edilmiştir. Kavaklıdere’de Turhan G. isminde bir şahsın işlettiği Capri gece kulübünde 3 kadın 200 TL karşılığında Amerikalılara garsonlar tarafından satılmıştır. Amerikalılarla geç vakitlere kadar içen kadınlar Amerikalıların pansiyonuna gece yarısı gitmişlerdir. Pansiyonda kalan diğer Amerikalıları hücumuna ve iğrenç hareketlerine maruz kalan kadınlar perişan bir halde vaziyeti karakola bildirmişlerdir. Tahkikat neticesinde satış yapan garsonlar, ilk sevk edildikleri nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesince tutuklanmış, kadınlar numune hastanesine yatırılmıştır.”³²⁸

Kasten Öldürme

“Bir genç ablasını keserle öldürdü (22 Ocak 1957)”

“Şehrimizde yeni yılın ilk cinayeti dün işlenmiş ve bir otomobil yıkayıcısı, ablasını keserle öldürmüştür. Uzun zamandan beri İstanbul’da otomobil yıkayarak hayatını kazanan Mehmet Y. adındaki genç geçen hafta şehrimize gelmiş ve kendisine bir iş bulmuş otelde çalışmaya başlamıştır. Evvelki gün işe giderken akrabasına rastlayan Mehmet, ablası Münevver’in yeni doğan mahallesinde bir evde bir erkekle gayrimeşru bir şekilde

³²⁵ “Şehrimizden otomobil çalan bir şebeke Çankırı’da yakalandı”, *Zafer*, 11.04.1957, 2.syf

³²⁶ “Irak uyruklu 3 hırsız çetesi dün yakalandı”, *Yenigün*, 15.09.1957, s. 2

³²⁷ “Ahlak zabıtası bir randevu evini daha bastı”, *Zafer*, 07.03.1957, s. 2.

³²⁸ “Amerikalılara kadın satan 3 garson tevkif edildi”, *Yenigün*, 21.10.1957, s. 2.

yakalandığını öğrenmiş ve ablasını bulabilmek için Yenidoğan'a gitmiş ve ablasını orada keserle öldürmüştür.”³²⁹

“Karisını öldürdü ve intihar etti (26 Ocak 1957)”

“Dün gece Cebeci’de bir cinayet vuku bulmuştur. Senelerden beri Kurtuluş Uğurlu Sokak 17 numaralı Uğurlu apartmanında oturan emekli albaylardan Tefik K., dün gece saat 10 sıralarında henüz anlaşılamayan bir sebepten tabanca ile 40 yaşındaki karısı Sabahat K’yi öldürmüş, daha sonra da aynı tabancayla intihar etmiştir. Tefik K. 70 yaşlarındaydı. Hadise sırasında silah sesleri civardan duyulmamış vaziyet ancak çocukların okuldan gelmesiyle anlaşılmıştır. Cumhuriyet Savcılığı olaya el koymuş ve tahkikat başlamıştır.”³³⁰

“Yenituran’da bir kadın çocuğunu boğarak öldürdü (8 Şubat 1957)”

“Dün sabah tüyler ürpertici bir cinayet işlenmiş bir kadın, yeni doğan çocuğunu boğarak öldürmüştür. Yeni Turan mahallesi Bozkurt sokak, 123 sayılı evde oturan Ali adındaki şahıs dün sabah bahçesinde dolaşırken otlar arasında gazeteye sarılı bir çocuk cesedi görmüş ve polisi haberdar etmiştir. Derhal hadise mahalline gelen polis, normal şartlar altında doğan çocuğun bir havlu ile boğularak öldürüldüğünü tespit etmiştir. Anafartalar Emniyet Amirliği’nce yapılan tahkikat genişletilmiş ve çocuğun Kıymet B. adındaki kadın tarafından boğularak öldürüldüğü ve cesedinin bahçeye atıldığı tespit edilmiştir. Derhal yakalanarak adalete teslim edilen Kıymet B. sorgusunda gayri meşru bir erkekten olan çocuğunu boğarak öldürdüğünü itiraf etmiştir. Katil ana geç vakitlerde tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir.”³³¹

“Kalecik’te bir yumrukta bir şahsı öldüren şahıs aranıyor (11 Şubat 1957)”

“Evvelki gün Kalecik’te feci bir cinayet işlenmiştir. Vilayetimize bağlı Kalecik kazasının nahiyesinde oturan Mehmet Ali T. isminde bir köylü evvelki gün evine dönerken bir şahıs tarafından atılan bir yumruk neticesinde öldürülmüştür. Yumrukla Mehmet Ali’yi öldüren meçhul şahıs aranmaktadır.”³³²

“Kurukafanın esrarı halen çözülemedi (20 Şubat 1957)”

“2 gün evvel vilayet nüfus müdürlüğü odasında bulunan kuru kafanın esrarı hala çözilememiştir. Öğrendiğimize göre 5-10 sene evvel ölen bir şahsa ait bulunan kuru kafada bir kurşun deliği de bulunmaktadır. Kurşun alt çeneyi ve alın kemiğini kırarak dışarı çıkmıştır. Cumhuriyet Savcılığı, kuru kafanın esrarını çözebilmek için tahkikata devam etmektedir.”³³³

“Ölü olarak bulunan galibin katilleri yakalandı (20 Şubat 1957)”

“Bir müddet önce vilayetimize bağlı köyler arasında Galip S. adında bir şahıs vücudunda kurşun yaraları ile ölü olarak bulunmuştur. Uzun

³²⁹ “Bir genç ablasını keserle öldürdü,” Zafer, 22.01.1957, s. 1.

³³⁰ “Karisını öldürdü ve intihar etti,” Zafer, 26.01.1957, s. 4.

³³¹ “Yenituran’da bir kadın çocuğunu boğarak öldürdü,” Zafer, 08.02.1957, s. 2.

³³² “Kalecik’te bir yumrukta bir şahsı öldüren şahıs aranıyor,” Zafer, 11.02.1957, s. 2.

³³³ “Kurukafanın esrarı halen çözülemedi,” Zafer, 20.02.1957, s. 2.

zamandan beri tahkikat neticesinde Hüseyin Y., Mustafa Y., Veli Y. adlı şahısların maktulün katilleri oldukları tespit edilip adalete teslim edilmiştir.”³³⁴

“20 yaşındaki genç, kendisini terk eden metresini öldürdü (15 Mart 1957)”

“Dün Kaman’da korkunç bir cinayet işlenmiştir. Vilayetimize bağlı Kaman kazasında oturan Salih adında 20 yaşında bir genç uzun zamandan beri metres hayatı yaşadığı ve bir müddet evvel kendisinden ayrılarak köyüne dönen Hüsnîye adında 25 yaşındaki kadına tekrar eve dönmesini bildirmiş ve kendisine anlaşılmak üzere randevu vermiştir. Sabah Kaman’a gelen Hüsnîye, Salih’in evine gitmiş ve burada aralarında bir münakaşa çıkmış, bir daha eve dönemeyeceğini anlatan Hüsnîye, kapıdan çıkarken Salih tarafından tabancayla vücudunun muhtelif yerlerinden yaralanarak öldürülmüştür. Katil jandarmaya giderek teslim olmuştur. Katil ilk sorgusuna müteakip Kaman Asliye Hakimliği tarafından tutuklanmıştır.”³³⁵

“Yılın 14. cinayeti dün Polatlı’da işlendi (19 Mart 1957)”

“Yılın 14. cinayeti dün Polatlı’da işlenmiştir. Polatlı kazasının köyünde oturan Kerim K. adında 50 yaşında bir köylü arazi sebebinden dolayı aralarında çıkan ihtilaf yüzünden köy ihtiyar heyetinden bir şahsı tabanca ile 8 yerinden vurarak öldürmüş, Halil D. adındaki şahsı da vücudundan yaralamıştır. Yaralı Halil hastaneye kaldırılmış, katil Kerim cinayeti müteakip yakalanarak adalete teslim edilmiş ve tutuklanmıştır.”³³⁶

“İntihar mı cinayet mi? 21 Mart 1957”

“Atıf Bey mahallesinde dün sabaha karşı bir kadın cesedi bulunmuştur. Burhanettin B. adındaki şahıs polise müracaat ederek 20 yaşındaki karısı Özen B. ’nin gece evinden kaybolduğunu bildirmiştir. İhbar üzerine tahkikata başlayan Altındağ Emniyet Amirliği ekipleri, genç kadının cesedini evdeki kuyunun içinde bulmuşlardır. Kuyudan kadının ayaklarına bağlı 14 kiloluk bir taşla ceset çıkarılmıştır. Sebebi anlaşılamayan hadise hakkında tahkikat devam etmektedir.”³³⁷

“2 kardeş hasımlarını pusuya düşürüp öldürdü (27 Mart 1957)”

“Kalecik kazasının Yalın köyünde oturan Ali K. ve Osman K. adındaki kardeşler geçen sene bir hırsızlık ve kadına sarkıntılık olayından dolayı aralarında husumet bulunan Adem E. adında 25 yaşındaki köylüyü pusuya düşürmüş ve vücudunun belli yerlerinden sopalarla yaralayarak feci şekilde öldürmüştür. Cinayeti müteakip cesedi gömmeye teşebbüs eden katiller yakalanarak adalete teslim edilmiş ve sorguları sonucu tutuklanmıştır.”³³⁸

“2 köy halkının kavgası cinayetle sonuçlandı (30 Mart 1957)”

³³⁴ “Ölü olarak bulunan galibin katilleri yakalandı”, Zafer, 20.02.1957, s. 2.

³³⁵ “20 yaşındaki genç, kendisini terk eden metresini öldürdü”, Zafer, 15.03.1957, s. 2

³³⁶ “Yılın 14. cinayeti dün Polatlı’da işlendi”, Zafer, 19.03.1957, s. 2

³³⁷ “İntihar mı Cinayet mi?” Zafer, 21.03.1957, s. 1

³³⁸ “2 kardeş hasımlarını pusuya düşürüp öldürdü”, Zafer, 27.03.1957, s. 2.

“Arazi ihtilafı yüzünden dün Kızılcahamam’da korkunç bir cinayet işlendi. İddiaya göre vilayetimize bağlı Kızılcahamam kazasının köylüleri ile diğer köylüler arasında sınır ihtilafı yüzünden dün bir münakaşa çıkmış ve kırka yakın kişi arasında arbede çıkmıştır. Bu arada karşılaşan 2 köy halkı arasında bir çarpışma vuku bulmuştur. Çarpışma sırasında Osman E. silahı ile Hüseyin M. adındaki köylüyü öldürmüş, diğer köylüyü ağır şekilde yaralamıştır. Hadiseye Kızılcahamam Cumhuriyet Savcısı Hüseyin Y. tarafından el konmuştur.”³³⁹

Kasten Yaralama

“Karısını, sokak ortasında evire çevire dövdü (24 Ekim 1957)”

“Dün Abdullah adında bir şoför karısını sokak ortasında dövmüştür. Hırsını alamayan koca, yanında taşıdığı tornavida ile karısını muhtelif yerlerini yaralamıştı. Etraftan yetişenler tarafından kadın zorla kurtarılmış suçlu adliyeye teslim edilmiştir.”³⁴⁰

“Tabanca ile dostunu vuran polis hapsedildi (17 Şubat 1957)”

“Evvelki gece genelevlerde sahibi olduğu tabanca ile dostunu vuran polis memuru hakkındaki tahkikat dün devam etmiştir. Genelevlerde dostunun evine giden Yusuf A. adındaki polis memuru, gece saat 23:30 sıralarında aralarında çıkan bir kargaşa sebebiyle dostunu sağ kolundan ağır şekilde yaralanmıştır. Daha sonra numune hastanesine yaralı şahsı götüren Yusuf pansuman sırasında Doktor Orhan’a tabancasını çekmiş hadiseden kimseyi haberdar etmemesini söylemiştir. Ayrıca 2 hasta bakıcıyı da silahla tehdit etmiştir. Yusuf emniyet nöbetçi müdürüne giderek tabancasını teslim etmiştir. Dün saat 10:00 sıralarında adliyeye teslim edilen polis Yusuf A., Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından tabanca ile yaralamak, silahla tehdit, silahla fiili mukavemet suçlarından tutuklanmıştır.”³⁴¹

“Münakaşa neticesinde arkadaşını yaraladı (14 Nisan 1957)”

“Hasanoğlu Atatürk okulu öğrencilerinden Hamdi Z. temizlik meselesinden ötürü aralarında çıkan arbede sonucunda Mehmet adındaki arkadaşını bıçakla vücudunun çeşitli yerlerinden yaralamıştır. Yaralı şahıs okul idaresi tarafından numune hastanesine kaldırılmış suçlu yakalanarak takibata başlanılmıştır.”³⁴²

“Çatalla düello neticesinde yaralanıp hastaneye gittiler (21 Şubat 1957)”

“Evvelki gece genelevlerde çalışan Sudi’ye adında bir kadın, aralarında çıkan bir münakaşa neticesinde Nizam adındaki şahsı düelloya davet etmiştir. Çatalla düelloya başlayan taraflar birbirlerini yaralamışlardır. Şahıslar sonrasında hastaneye gitmişlerdir.”³⁴³

³³⁹ “2 köy halkının kavgası cinayetle sonuçlandı”, *Zafer*, 30.03.1957, s. 2.

³⁴⁰ “Karısını, sokak ortasında evire çevire dövdü”, *Yenigün*, 24.10.1957, s. 2.

³⁴¹ “Tabanca ile dostunu vuran polis hapsedildi”, *Zafer*, 17.02.1957, s. 2.

³⁴² “Münakaşa neticesinde arkadaşını yaraladı”, *Zafer*, 14.10.1957, s. 2.

³⁴³ “Çatalla düello neticesinde yaralanıp hastaneye gittiler”, *Zafer*, 21.02.1957, s. 2.

“Arkadaşının parmaklarını makineye koyup kıymış (21 Şubat 1957)”

“Necati Y. adındaki 15 yaşında bir çocuk şaka amacıyla Mehmet A. adında işçiyi kıyma makinesinin üzerine itmiş ve bu arada Mehmet’in parmakları kesilmiştir. Mehmet hastaneye kaldırılmış, suçlu yakalanarak hakkında takibata geçilmiştir.”³⁴⁴

Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma

“Komşusunun kızını kaçırarak mütecaviz tutuklandı (20 Şubat 1957)”

“Dün Altındağ’da bir tecavüz hadisesi vuku bulmuştur. Aktaş mahallesinde oturan C.M adında 14 yaşında bir kız, aynı mahallede oturan Burhan S. tarafından kaçırılmış ve tecavüz edilmiştir. Burhan ilk sorgusuna müteakip tutuklanmıştır.”³⁴⁵

“2 genç tarafından kaçırılan genç kızlar, Bağdat’ta sabahlamış (11 Ekim 1957)”

“Hamam önündeki 46 numaralı evde oturan şahısla aynı evde ikamet eden başka şahıs aralarında samimiyet bulunan 2 genç tarafından taksiye bindirilerek kaçırılmış ve kızlar orada gençlerle beraber sabahlamak zorunda kalmıştır. Kızları kaçırıp seyrana bağlarına götüren Dumlupınar mahallesi 21 numaralı evde oturan Ahmet oğlu 21 yaşında İlyas K. ile aynı mahallede oturan başka bir şahıs, yapılan şikâyet üzerine yakalanmış ve tutuklanmıştır.”³⁴⁶

Kumar Oynamak İçin Yer Temin Etmek

“5 kumarcı yakalandı (6 Nisan 1957)”

“Dün sabah Altındağ’da 5 amelenin kumar oynadığı haberi alınması üzerine yapılan baskında taşradan şehrimize çalışmak üzere gelen şahıslar suçüstü yakalanmıştır. Sanıklar suç aleti ve yakalanan paralarla birlikte adalete teslim edilmiştir.”³⁴⁷

“Dün Yenişehir’de bir kumarhane basıldı (4 Kasım 1957)”

“Emniyet ikinci şube memurları evvelki gece saat 20:00 sıralarında Yenişehir’de büyük bir kumarhaneyi bastılar. Mithat paşa caddesindeki Erzurum kulübünde kumar oynatıldığı haberini alan memurlar, itfaiyeden tedarik ettikleri bir merdiven ile binaya tırmandılar ve kulübü bastılar. Memurların içeriye girmesi ile kulüpte büyük bir panik olmuş. 16 kişiden, 1000 küsur lira, 24 adet fiş ve 2 deste iskambil kâğıdı ele geçirilmiştir. Şahıslar emniyete getirilmiş ve tahkikata başlanılmıştır.”³⁴⁸

“Dün Gece şehrimizde büyük bir kumar salonu basıldı (2 Şubat 1957)”

³⁴⁴ “Arkadaşının parmaklarını makineye koyup kıymış”, *Zafer*, 21.02.1957, s. 2.

³⁴⁵ “Komşusunun kızını kaçırarak mütecaviz tutuklandı”, *Zafer*, 20.02.1957, s. 2.

³⁴⁶ “2 genç tarafından kaçırılan genç kızlar Bağdat’ta sabahlamış”, *Yenigün*, 11.10.1957, s. 2.

³⁴⁷ “5 kumarcı yakalandı”, *Son Havadis*, 06.04.1957, s. 2.

³⁴⁸ “Dün Yenişehir’de bir kumarhane basıldı”, *Yenigün*, 04.11.1957, s. 2.

*Emniyet ikinci şube memurları tarafından dün gece şehrimizde büyük bir kumar salonu meydana çıkarılmış ve aralarında tanınmış kişilerin olduğu 22 kişi kumar oynarken suçüstü yakalanmıştır. Verilen bilgiye göre, İkinci Şube Müdürlüğü memurları tarafından bir müddetten beri izlenen Yenişehir'deki turist kulübünde kumar oynatıldığı tespit edilmiş ve dün gece saat 23:30 sıralarında kulübe bir baskın yapılmıştır. Bu baskında kumar salonunda 1112 TL nakit para 94 adet fiş ele geçirilmiştir. Ayrıca 9 deste iskambil kâğıdı bulunmuştur.*³⁴⁹

Resmî Belgede Sahtecilik

“İki sahte polis tutuklandı (11 Ekim 1957)”

*“İbrahim D. adında sabıkalı bir dolandırıcı geçen hafta bara gitmiş kendisine polis süsü vererek konsomatris kişilerle bir hayli masraf ettikten sonra tuvalete gitmek bahanesiyle dışarı çıkarak ortadan kaybolmuştur. Sahte polis ertesi günü de boş durmamış ve otelde ikamet eden genç ve güzel bir kızı “Ben polisim senin hürriyetin yok. Karakola kadar seni götürceğim” diyerek bir taksiyle kaçırmış ve tecavüz etmiştir. Sahte polis, kızı döverek yaralamış ve taksiden aşağı atarak firar etmiştir. Dolandırıcı daha sonra Hasan Y. adında bir arkadaşıyla birlikte bazı otel sahiplerini de dolandırmıştır. Sahte polis evvelki gece itfaiye meydanındaki otelinin kapılarını kırıp oteli soymaya teşebbüs ederken suçüstü yakalanmıştır. Şahıs tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir.”*³⁵⁰

Rüşvet

“Polise rüşvet teklif eden bir şoför yakalandı (12 Ekim 1957)”

*“Şehrimizde polise rüşvet teklif eden bir kamyon şoförü yakalandı. Dün saat 13:30 sıralarında itfaiye meydanında kamyonu usulsüz olarak müşteri alan şoför Ahmet K. hadiseyi görerek müşteri almasından dolayı hakkında ceza düzenlemek isteyen polis memuru Mustafa G. 'ye ceza tanzim etmemesi için 20 TL ücret teklif ettiğinden sanık yakalanmış ve tutuklanmıştır.”*³⁵¹

Yankesicilik

“Sabıkalı bir yankesici suçüstü yakalandı (1 Temmuz 1957)”

*“Işık sineması önünde bir yankesicilik hadisesi olmuş Hacı K., bir işçinin dalgınlığından istifade ederek 200 lirasını cebinden çalmıştır. Hacı K. ilk sorgusunun ardından tutuklanarak cezaevine girmiştir.”*³⁵²

“Kadın yankesici yakalandı (23 Ekim 1957)”

“Şehrimizde dün bir yankesicilik hadisesi oldu. Saat 10 sıralarında genç ve güzel bir kadın kalabalık durakta yan kesicilik suretiyle erkeklerin

³⁴⁹ “Dün Gece şehrimizde büyük bir kumar salonu basıldı”, *Zafer*, 02.02.1957, s. 2.

³⁵⁰ “İki sahte polis tutuklandı”, *Yenigün*, 11.10.1957, s. 2.

³⁵¹ “Polise rüşvet teklif eden bir şoför yakalandı”, *Yenigün*, 12.10.1957, s. 2.

³⁵² “Sabıkalı bir yankesici suçüstü yakalandı”, *Ankara Telgraf*, 01.07.1957, s. 2

cebinden para çalmaya başladı. Fatma adındaki güzel kadın Gazi adındaki zengin bir şahsın cebinden 110 TL çalarken suçüstü yakalanmış karakola götürülerek adalete teslim edilmiştir.”³⁵³

Hırsızlık ve yankesicilik suçunda; basında yer bulan haberlere bakıldığında hırsızlık suçunu işleyenlerin genellikle toplu halde hareket ettikleri, otomobil dükkân ve evlere yönelik bu suçu gerçekleştirdikleri anlaşılmıştı. Suçu işleyen şahısların bu suçu genellikle geç saatlerde işledikleri, şahısların suçüstü hali de dahil olmak üzere yakalandığı ve adalete teslim edildiği vurgusu haberlerde yer bulmuştu. Yankesicilik suçlarını işleyenlerin genellikle kalabalık mekanları tercih ettiği ve yakalandıkları aktarılmıştı.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda; şahısların birbirlerini tanıdıkları ve genellikle gönül ilişkisi sebebiyle bu suçun gerçekleştiği anlaşılmıştı.

Fuhşa yer temin etmek suçunda; genellikle gece kulübünde veya ikamette işlendiği ve suçun mağdurlarının birden çok kadın olduğu anlaşılmaktaydı.

Resmî belgede sahtecilik suçunda; kendilerini genellikle kamu görevlisi olarak tanıtan şahıslarca işlendiği anlaşılmış, bu sıfatı kullanarak vatandaşların istismar edildiği görülmüştür.

Kasten yaralama suçunda; bu suçun genel olarak aile veya arkadaşlık ilişkisi yaşayanların arasında gerçekleştiği anlaşılmış, şahısların birbirleriyle aralarındaki anlaşmazlıklar sebebiyle gerçekleştiği düşünülmüştür.

Rüşvet suçunun; bir kamu görevlisine karşı görevini yapmaması için kendi lehine karar almasını isteyen vatandaşlarca işlenen bir suç olduğu görülmüştür.

Cinsel taciz ve sarkıntılık suçunda; suçun mağdurlarının genel olarak 18 yaşından küçük veya kendisini savunamayacak durumlarda olan şahıslara karşı işlendiği görülmüştür.

Kasten öldürme suçunda; bu suç tipine bakıldığında suçun işlendiği aletlerin kesici, delici, yaralayıcı aletler veya ateşli silahlar ile işlendiği, suçu işleyen şahısların mağdurlar ile aralarında gönül ilişkisi olduğu veya aile, akraba, arkadaşlar arasında gayrimeşru ilişkilerin öğrenildiği ayrıca köylüler arasındaki arazi sınır uyuşmazlığı sebebiyle bu suç tipinin ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Bazı cinayet haberlerinde olayların kolluk tarafından

³⁵³ “Kadın yankesici yakalandı”, *Yenigün*, 23.10.1957, s. 2

araştırıldığı gizemini koruduğu yazsa da çoğu olayda şahısların yakalanarak adalete teslim edilip tutuklandığı vurgusu yapılmıştır.

Polisin olaylardan sonra faili ya da failleri yakalaması, ilk bakışta bir başarı gibi görünmektedir. Ancak olayların çokluğu ve çeşitliliği emniyet güçlerinin reaktif, yani olay olduktan sonra müdahil olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Öte yandan bazı davalarda “*sabıkalı*” ifadesi sıkça yer almaktadır. Bu da yeniden suç işleme potansiyeline sahip olan kişilerin olduğunu göstermektedir.

Bu suçlar, kentin kontrolsüz büyüdüğünü, ekonomik koşulların suça yönelimi artırdığını, göçle birlikte gelen nüfusun “*kent kültürü*” ile bütünleşemediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bu suçlar sadece bireysel açıdan değil, toplumsal açıdan da değerlendirilebilir. Dönemin politik atmosferindeki değişimin, halka yansıdığını düşünmek de mümkündür.

2.4.5.2. 1958 Yılı Asayiş Suçları

Dolandırıcılık

“Dolandırıcılık Yapan Amerikalı Bir Çavuş Yakalandı (19 Aralık 1958)”

“Bugün Amerika yardım heyetinde vazifeli bir çavuş hakkında dolandırıcılık iddiası ile takibata geçilmiştir. R.M.K. Türkiye’de bulunduğu müddet içinde birçok kimseleri dolandırmış bu arada tanınmış bir tabibe otomobiline senedi mukabili vermiş birkaç gün evvel de revizyona sokmak için alarak bir başka şahsa devretmiştir. Bugün yakalanan R.M.K hakkında savcılıkça takibata başlamıştır.”³⁵⁴

Fuhşa Aracılık veya Yer Temin Etme

“Kızları fuhşa sürükleyen bir karı koca yakalandı (4 Eylül 1958)”

“18 yaşından küçük kızları bularak bu kızları fuhşa teşvik eden bir karı koca tüm gece ikinci şube ahlak masası memurlarınca yakalanmıştır. Geceliğini yüksek fiyatlarla sattıklarını öğrenen memurlar randevu evine baskın yaparak, şahısları savcılığa teslim edince nöbetçi yargıç tarafından tutuklanmış cezaevine gönderilmiştir.”³⁵⁵

“Bir elçilik müsteşarı randevu evinde basıldı (21 Kasım 1958)”

“Yenimahalle’de bir apartmanda içki alemleri ve fuhuş yapıldığı öğrenilen ikinci şube ahlak masası memurları dün geceye hazırlık yapmışlar ve

³⁵⁴ “Dolandırıcılık Yapan Amerikalı Bir Çavuş Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 19.12.1958, s. 3.

³⁵⁵ “Kızları fuhşa sürükleyen bir karı koca yakalandı”, *Ulus*, 04.09.1958, s. 2.

pencerelerden sessizce içeri girmişlerdir. Derhal evin içinde araştırmalara başlayan emniyet memurları kadınlarla 4 erkeği yakalamıştır. Bundan sonra sanıklar şubeye getirilmiş, yapılan kimlik tespitinde erkeklerden birinin elçilikte müsteşar olduğu anlaşılmıştır. Diplomat olan müsteşar serbest bırakılmış, kadınlar zührevi hastalıklara götürülmüştür.”³⁵⁶

“Ankara’da Bir Randevucu Suçüstü Yakalandı (16 Ekim 1958)”

“Şehrimiz ahlak zabıtası İstanbul’dan uçakla çalışmak üzere kadın getiren bir randevucuyu suçüstü yakalamıştır. Ahlak zabıtası memurları daha evvel Esenboğa’da tertibat almıştır. Uçakla gelen 18 yaşındaki genç bir kadını karşılayan randevucu, takip edilerek Kavaklıdere’deki evine gidilmiştir. Öğleden sonra eve bazı şahısların gelmeye başladıkları görülünce eve baskın yaparak bir kadınla bir erkek yakalanmıştır, gerekli takibat yapılmaktadır.”³⁵⁷

Görevli Memura Mukavemet

“Bu sefer jandarma ve bekçiler dayak yedi (21 Eylül 1958)”

“Yenipınar mahallesinde havaya tabanca ile ateş eden 3 kişiyi yakalamak için olay yerine giden mahalle bekçisi ve görevli jandarmalar ile sanıklar arasında kavga olmuştur. Eli tabancalı şahıslar, jandarmayla bekçileri dövmeye kalkmış bu şekilde büyüyen olay sonunda sanıklar yetişen diğer emniyet kuvvetleri tarafından yakalanmıştır.”³⁵⁸

Hırsızlık

“Radyonun Yardımı ile Hırsızlık (16 Eylül 1958)”

“Kızılay’daki şeker sigortasının kasasının bulunduğu odaya giren soyguncu odadaki radyoyu sonuna kadar açtıktan sonra bir matkap ile kasanın tahta kısmını parçalamış sonra bir bekçi durumu fark etmiş ve şahıs pencereden kaçarak olay yerinden uzaklaşmıştır. Polis bazı izler üzerinde çalışmaktadır.”³⁵⁹

“Akise Dadanan Hırsız Yakalandı (28 Ekim 1958)”

“Bir müddetten beri her gece Akis mecmuası idaresine girmeyi adet edinmiş olan hırsız nihayet dün gece yakalanmıştır. Hırsızın bu itiyadını gören Akis idarecileri dün gece bir hademe tutmuşlardır. Gece yarısı kapıya demir sokularak tıkırtıyı duyan hademe derhal polisi aramış, polis gelmiş ve hırsız elindeki demir sopayla yakalamıştır. Tahkikat için Ankara Emniyeti 2.şube müdürü bizzat meşgul olmuş çalınan eşyalar gazete idaresine teslim edilmiştir.”³⁶⁰

“Bahçelievler hırsızları yakalandı (27 Aralık 1958)”

³⁵⁶ “Bir elçilik müsteşarı randevu evinde basıldı”, *Ulus*, 21.11.1958, s. 2.

³⁵⁷ “Ankara’da Bir Randevucu Suçüstü Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 16.10.1958, s. 5.

³⁵⁸ “Bu sefer jandarma ve bekçiler dayak yedi”, *Ulus*, 21.09.1958, s. 2.

³⁵⁹ “Radyonun Yardımı ile Hırsızlık”, *Cumhuriyet*, 16.9.1958, s. 3.

³⁶⁰ “Akise Dadanan Hırsız Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 28.10.1958, s. 5.

“Bahçelievler’de soydukları bir evden 6000 liralık ziynet çalan ve hırsızlıktan sonra İstanbul’a kaçan Oktay ve Remzi isimindeki hırsızlar dün İstanbul’dan şehrimize getirilmiştir. Hırsızlar adliyeye sevk edilmiştir.”³⁶¹

Kasten Öldürme

“Ankara’da Bulunan Ceset (5 Eylül 1958)”

“Bugün çiftlik civarında bir erkek cesedi bulunmuştur. Cesedin hüviyeti tespit edilememiştir. Cesedin jandarma bölgesinden olması sebebiyle bilgi alınamamıştır. Hüviyeti tespit edilemeyen şahsın bir cinayete kurban gidip gitmediği hususunda tahkikat yapılmaktadır.”³⁶²

“Ankara’da Yılın 9’uncu Cinayeti (15 Ağustos 1958)”

“Dün gece Ragıp Turan Caddesi’nde yılın dokuzuncu cinayeti işlenmiş Urfalı Hürrem Rafet K. arkadaşı Mesut Ç.yi bıçakla feci surette yaralayarak öldürmüştür. Hürrem ile Mesut akşamüzeri bir yere gidip biraz eğlenmeye karar vermiştir. Eğlenmek için gidecekleri yer hakkında karara varırken çıkan bir anlaşmazlık sonucunda Rafet K. Mesut’la kavgaya başlamış ve bir ara koltuk altından çıkardığı bıçakla arkadaşını bacaklarından ve göğsünden ağır surette yaralamıştır. Hadiseyi görenler derhal yetişmişler. Katil yakalayarak polise teslim etmişlerdir. Yaralı ise hastaneye kaldırılırken ölmüştür. Katil bu sabah ağır ceza Mahkemesi’nde suçüstü hükümlerine göre yargılanarak 50 yıl 3 ay ağır hapse mahkûm edilmiştir.”³⁶³

“El Öperken İşlenen Cinayet (23 Haziran 1958)”

“Bayramın birinci günü çıkan bir hadise cinayetle sonuçlanmıştır. Nazım adında bir genç bayram namazına müteakip yakınlarından olan Mustafa S. ’nin evine gitmiş, Mustafa’nın elini öperken yaptığı bir hareket yüzünden münakaşa çıkmış, iddiaya göre Nazım, Mustafa’nın hareketi karşısında eline geçirdiği bir bahçe küreği ile rastgele sallamıştır. Mustafa’nın başına isabet eden kürek ölümüne sebep olmuş Nazım yakalanmıştır.”³⁶⁴

“20 yıllık Karısını Balta ile Öldürdü (9 Haziran 1958)”

“Ankara’da evvelki gece bir cinayet işlenmiş ve bir adam 20 yıllık karısını balta ile öldürmüştür. Macun köyünde bir çiftlikte oturan 6 çocuk babası Alim S. bir münakaşa sonunda çocuklarının gözleri önünde karısı Hanife’yi başına balta vurmak suretiyle öldürmüştür ve kaçmıştır. Baltalı katil kısa bir zaman içerisinde tavukçuluk enstitüsünün arkasında yakalanarak tevkif edilmiştir.”³⁶⁵

“Kadın Yüzünden Bir Köylü Öldürüldü (12 Şubat 1958)”

³⁶¹ “Bahçelievler hırsızları yakalandı”, *Ulus*, 27.12.1958, s. 2.

³⁶² “Ankara’da Bulunan Bir Ceset”, *Cumhuriyet*, 5.9.1958, s. 3.

³⁶³ “Ankara’da Yılın 9’uncu Cinayeti”, *Cumhuriyet*, 15.8.1958, s. 5.

³⁶⁴ “El Öperken İşlenen Cinayet”, *Cumhuriyet*, 23.6.1958, s. 3.

³⁶⁵ “20 yıllık Karısını Balta ile Öldürdü”, *Cumhuriyet*, 9.6.1958, s. 3.

“Ankara’ya bağlı Keskin kazasının Duranlı köyünde bir cinayet işlenmiş, 32 yaşında bir adam tabanca ile öldürülmüştür. Dün sabah Turanlı köyü civarında köy korucuları orman içinde yaralı bulduğu şahsı Rumeli Hastanesi’ne sevk etmişlerdir. Yaralı hastanede yapılan bütün tedavilere rağmen kurtarılamamıştır. Yapılan tahkikat sonucunda maktulün Derviş Hamza A. adında bir köylü olduğu tespit edilmiştir. Tahkikata el koyan jandarma, katili bu sabah köy civarında saklandığı yerde bulmuş ve derhal tutuklamıştır. Katil 19 yaşında Fehmi B. isimli şahıs olduğu ve bir kadın meselesinden dolayı Hamza A’yı öldürdüğü tespit edilmiştir.”³⁶⁶

“Bir Er Kafası Taşla Ezilerek Öldürüldü (25 Mart 1958)”

“Dün gece Dikmen’de feci bir cinayet işlenmiş ve bir asker başı taşla ezilerek öldürülmüştür. Harp okulu erlerinden olan Recep B’nin cesedi Ankara-Konya yolunda 12.km’de bulunmuştur. Jandarma ve polis in müstereken yaptığı araştırma devam etmektedir. Katil henüz bulunamamıştır.”³⁶⁷

“Ankara’da Bekçiyi Öldüren Sabıkalı Yakalandı (7 Temmuz 1958)”

“2 gece evvel Hacettepe’de vazifesi başında olan bekçi Ali G. ’yi öldüren sabıkalı gece hırsızlarından Arap A. gizlendiği yerde yakalanarak Ankara’ya getirilmiştir. Bugün hakkında tanzim edilen tutanakla birlikte adliyeye sevk edilen bekçi katilinin sorgusuna müteakip cezaevine gönderilmiştir.”³⁶⁸

“Ankara’da Dünkü Kanlı Vaka (7 Kasım 1958)”

“Bektaş K. adında evli bir şahıs ifade edildiğine göre Ali P. ve Hüseyin A. adında iki kişiyle bir para meselesinden dolayı kavgalı olduğundan dolayı Bektaş K. bugün saat 16’da Dışkapı’da bir kiraathanede oturan Ali P. ve Hüseyin A. ’yi öldürmeye ve sonra da intihara karar vermiş ve kezzap içerek yanlarına gitmiş ve tabancasını ateşlemiştir. Fakat kezzabın tesiri ile atışı isabet etmemiş Ali ile Hüseyin’i el ve kollarından yaralayabilmiştir. Sonra yaralananları öldü zannederek tabancayı karnına boşaltmış ve derhal ölmüştür. Savcılık soruşturmaya başlamıştır.”³⁶⁹

Kasten Yaralama

“Ankara’da Bir Yaralama Hadisesi (31 Şubat 1958)”

“Bir apartmanın kapıcısı parasına tamah eden bir mühendisi ağır yaraladı. İncesu semtinde oturmakta olan Arsen G. adında bir mühendis apartmanın kapıcısı Kasım D. tarafından kafasına vurularak ağır bir şekilde yaralanmıştır. Etibank Genel Müdürlüğü’nde müfettiş olan Arsen G. pazartesi gecesi eve giderek yatmış ertesi gün saat 15’te uyanan Arsen G. kendisinin banyoda bulunduğunu görmüş ve başında bir ağrı hissetmiştir. Güçlkle kalkarak vazifesine giden Arsen G. orada arkadaşlarına olayı

³⁶⁶ “Kadın Yüzünden Bir Köylü Öldürüldü”, Cumhuriyet, 12.2.1958, s. 3.

³⁶⁷ “Bir Er Kafası Taşla Ezilerek Öldürüldü”, Cumhuriyet, 25.3.1958, s. 3.

³⁶⁸ “Ankara’da Bekçiyi Öldüren Sabıkalı Yakalandı”, Cumhuriyet, 7.7.1958, s. 3.

³⁶⁹ “Ankara’da Dünkü Kanlı Vaka”, Cumhuriyet, 7.11.1958, s. 3.

anlatmıştır. Arkadaşlarının yardımı ile bir hastaneye kaldırılmış kapıcı şahıs da adliyeye intikal ettirilmiştir.”³⁷⁰

“Kadın Kılığına Giren Erkek (8 Temmuz 1958)”

“Bugün şehrimizde kadın kılığına giren bir erkek şahıs polisi hayli ulaştırmıştır. Yeni şehirde bir sokakta bir erkekle bir genç kızın boğuştuğunu ve erkeğin hayli hırpalandığı görenler gencin yardımına koşmuşlardır. Durum hemen en yakın polis memuruna bildirilmiştir. Trafik polisi genç kıyı perişan bir halde kavga yerinden uzaklaştırarak karakola götürmeye muvaffak olmuştur. Karakola götürülen gencin erkek olduğu ve şehrimizde F.A adındaki bir müteahhidin yanında çalıştığı birkaç saat için kadınlığa özendiği tespit edilmiştir. Bu sırada şahıs karakola sevk edilmiş ve kadın kılıklı erkek babasına teslim edilmiştir.”³⁷¹

Kumar Oynanması İçin Yer Temin Etme

“Bir kumarhane basıldı, 7 kişi adalete verildi (23 Kasım 1958)”

“Dün saat 10 sıralarında itfaiye meydanında aralarında kadın polislerin de bulunduğu ikinci şube ekipleri tarafından bir kumarhane basılmış ve suçüstü yakalanan kumarbazlar adliyeye sevk edilmiştir. Kumar masası üzerinde 2000 TL para ile zar ve iskambil kağıtları ele geçirilmiş, kumarhane kapatılmış 7 şahıs adliyeye sevk edilmiştir.”³⁷²

“Kumar oynamışlar (22 Aralık 1958)”

“Dumlupınar Mahallesi’ndeki bir kahvede kumar oynatıldığı ihbarı üzerine dün yapılan bir baskın sonucunda kumar aletleri ve bir miktar para ile şahıslar yakalanarak teslim olmuşlardır.”³⁷³

Kasten öldürme ve kasten yaralama suçunda; özellikle cinayet haberleri yer almış olup, failin kaçıp olay yerinden uzaklaştığı söylense de ya kendisi teslim olmuş ya da hızlı bir şekilde yakalandığı okuyucuya aktarılmıştır. Cinayet haberleri verilirken başlıklarda nitelikli ifadeler kullanılmıştır. Ayrıca suçu işleyen şahıslara verilen cezaların sınırının diğer suçlara oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Suçların çoğunlukla yakın ilişkiler, para meselesi, aile içi geçimsizlik ve küçük çaplı anlaşmazlıklardan kaynaklandığını göstermektedir. Cinayetlerin yalnızca sonuç olarak değil, sebepler olarak da “gündelik yaşamın içinde” gelişiyor olması, bireysel şiddetin sıradanlaştığını göstermektedir.

Hırsızlık suçunda; genellikle bir bölgede devriye halinde olan bekçi veya polisin hızlı bir şekilde olaya el koyduğu okuyucuya aktarılmıştır. Önleyici kolluk hizmeti olarak

³⁷⁰ “Ankara’da Bir Yaralama Hadisesi”, *Cumhuriyet*, 31.2.1958, s. 3.

³⁷¹ “Kadın Kılığına Giren Erkek”, *Cumhuriyet*, 8.7.1958, s. 5.

³⁷² “Bir kumarhane basıldı, 7 kişi adalete verildi”, *Ulus*, 23.11.1958, s. 2.

³⁷³ “Kumar oynamışlar”, *Ulus*, 22.12.1958, s. 2.

da adlandırılan bu devriye hizmetleri özellikle mala karşı işlenen suçlardan olan hırsızlık suçunun önlenmesi için hayati bir önem arz etmektedir. Hırsızlık suçu ile, başkentte mala karşı suçların hem yaygınlaştığını hem de profesyonelleştiğini göstermektedir. Bu da suçun artık bireysel bir sapma olmaktan çıkıp, planlı ve alışkanlığa dönüşmüş eylemler halini aldığını düşündürmektedir.

Fuhşa yer temin etme suçunda; genellikle ahlak şube polisleri tarafından alınan ihbarlara binaen yapılan baskınlar neticesinde basına yansımakta, organize olarak çalışan birtakım kimselerin olduğu ve bu şahısların ev veya bir apartmanda bu suçu işledikleri anlaşılmıştır. Bu suç tiplerinin sosyal ağ yapılarıyla organize edildiği değerlendirilmektedir. Ankara gibi bürokratik yapısı güçlü bir şehirde bu tür yapıların barınabiliyor olması toplumsal denetim mekanizmalarının yeterince aktif olmadığını göstermektedir.

Görevli memura mukavemet suçunda; görevli kolluk kuvvetlerine görevlerinin yapılmasında engel olan şahısların işlediği bu suç tipi basında pek yer bulduğu söylenmese de faillerin yakalanıp adalete teslim edildiği aktarılmıştır.

1958, DP iktidarının son dönemine damga vuran siyasal çözülmenin toplumsal düzene de yansımaya başladığı bir geçiş evresidir. Ankara, bu çözülmenin etkilerini yalnızca siyasi çekişmelerle değil, aynı zamanda kamusal güvenlikte de hissetmiştir. Özellikle basına yansıyan cinayetler, hırsızlıklar, fuhuş vakaları ve görevli memura karşı direnişler, başkentte kamu düzeninin problemlerini artırdığı şeklinde yorumlanabilir.

1957 ve 1958 yılları karşılaştırmalı olarak ele alındığında, Ankara'da suç profili ve toplumsal düzenin kırılganlığı daha görünür hale gelmiştir. 1958, 1957'ye göre suçların niteliğinin daha şiddet içerikli ve organize hale geldiğini göstermektedir.

Bu yıllarda başkentte işlenen cinayetlerin çoğu bireysel anlaşmazlıklar, geçim sıkıntısı ve maddi sebepler üzerinden gelişmişti. Faillerin çoğu zaman teslim olduğu vakalar, basit silahlarla ya da darp yoluyla işlenmişti. 1958'de basına yansıyan cinayet sayısındaki artış dikkat çekmektedir. Aile içi şiddet, toplumun temel birimlerinde bile çözülmenin başladığının göstergesidir. Gündelik yaşam içinde işlenen cinayetler, toplumsal gerginliğin olağan etkileşimlere bile sirayet ettiğinin delili olarak yorumlanabilir.

1957’de hırsızlık olayları daha çok bireysel, rastlantısal düzeydeyken, 1958’ de ise profesyonel yöntemlerle karşılaşmaktadır. Polis ve bekçilerin hırsızları çoğu zaman suç üstü yakaladığı görülse de bu durum suçun tam anlamıyla önlenemediği ve suça bir reaksiyon gösterildiği şeklinde yorumlanmaktaydı.

2.4.5.3. 1959 Yılı Asayiş Suçları

Aile Hukukundan Kaynaklanan Yükümlülüğü Yerine Getirmeme

“Çocuğunu boğup öldüren ana (15 Mart 1959)”

“Gayrimeşru çocuğunu öldürerek tarlaya gömen dul bir kadın komşularının ihbarı üzerine yakalanmıştır. Yenidoğan ’da oturan bir dul kadın 10 gün evvel doğurduğu çocuğunu öldürmüş ve Keçiören’deki bir tarlaya gömmüştü. Çocuğunun birdenbire ortadan kaybolmasından şüphelenen komşuları durumu ilgililere bildirmiş, çocuk katili kadın yakalanmıştır. Kadın tutuklanmıştır.”³⁷⁴

“Terkedilmiş Bebek Kundağında Uyurken Bulundu (9 Temmuz 1959)”

“Bugün Hacettepe’de çamlıklar arasında dolaşan gençler 15 aylık bir bebeği kundağın içinde uyurken bulmuşlardır. Bir buçuk aylık kız çocuğu polislere teslim edilmiş ve annesinin aranmasına başlanılmıştır.”³⁷⁵

Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun (6136 Sayılı Kanun’a Muhalefet)

“500 polis Ankara’yı sabaha kadar taradı (6 Haziran 1959)”

“Dün gece şehrimiz şimdiye kadar misali görülmemiş bir kontrole tabi tutulmuştur. 500 polis, belediye zabıtası memurlarının iştirak ettiği kontrolde gazino ve barlar kahvehaneler ile genelevler aranıp taranmıştır. Bu kontrollerde beş ruhsatsız tabanca, 27 bıçak ve külliyetli miktarda şiş tornavida yakalanarak müsadere edilmiştir. Bu arada 1.şube müdürü Y. O. da kendisini tanımayan bir memur tarafından aramaya tabi tutulmuş ve üzerinde tabanca bulunarak Anafartalar Emniyet Amirliği’ne götürülmüştür. Karakola götürülünceye kadar hiçbir şey söylemeyen müdür bilahare serbest bırakılmıştır.”³⁷⁶

³⁷⁴ “Çocuğunu boğup öldüren ana”, *Ulus*, 15.03.1959, s. 2

³⁷⁵ “Terkedilmiş Bebek Kundağında Uyurken Bulundu”, *Cumhuriyet*, 9.7.1959, s. 3.

³⁷⁶ “500 polis Ankara’yı sabaha kadar taradı”, *Akşam*, 06.06.1959, s. 3.

Cinsel Sarkıntılık

“Sarkıntılık Eden Şahıs İntihara Kalkıştı (20 Temmuz 1959)”

“İlhami adında kadınlara sarkıntılık eden şahıs doğum evinde bulunan hemşirelere sarkıntılık etmiş ve polisler tarafından yakalanınca çakısı ile kendisini göğsünden yaralamış oradan geçen bir taksi ile de kaçmak istemişse de Dörtyol’da yakalanmış ve hastaneye kaldırılmıştır.”³⁷⁷

Cinsel Taciz

“Bir belediye başkanı tecavüze kalktı (22 Mart 1959)”

“Şehrimizde bulunan bir Belediye Başkanı hakkında bir kadını silahla tehdit etmek suçundan savcılıkça başlatılan soruşturmada bir süreden beri şehrimizde bir otelde kalan Belediye Başkanı dün gece içkili vaziyette bir otele gelmiş ve odasına çekilmiştir. Bir müddet sonra otelde yalnız kalmakta olan Naciye adında bir kadının odasına giren Belediye Başkanı kapıyı açmış ve kadının odasına girmiştir. Bu arada uyuyan Naciye’nin bağırmasından endişe eden belediye reisi tabancasını çekerek kadının susmasını istemişse de tabancadan daha fazla korkan kadın iyice bağırıştır. Otelde kalan diğer müşteriler durumu emniyete bildirmişler sanık belediye başkanı hakkında kovuşturma başlanmıştır.”³⁷⁸

“Ankara’da çirkin bir tecavüz olayı (1 Kasım 1959)”

“ Bugün şehrimizde hastalıklı bir adamın gözleri önünde karısının ırzına tecavüz edilmiştir. Tüberkülozdan mustarip olan şahıs karısı evlerinde oturmakta iken Mehmet B. isimli sarhoş bir adam odadan içeri girerek yataktaki hastayı bağlamış, sonrada karısının ırzına tecavüz etmiştir. Kısa bir zaman sonra yakalanan şahıs tutuklanmıştır.”³⁷⁹

“13 yaşındaki kızlar yarı çıplak vaziyette basıldı (15 Aralık 1959)”

“Yaşları 13 ve 15 arasındaki kızları fuhşa teşvik eden Yamalı namıyla bilinen Melek adlı bir adın bugün suçüstü yakalanmıştır. Melek’in Samanpazarındaki evine baskın yapan yıldırım ekibi küçük kızları yabancı erkeklerle yarı çıplak vaziyette ayrı odalarda bulunmuştur.”³⁸⁰

Dolandırıcılık

“Sahte Kumaş Satan İki Kişi Yakalandı (20 Mart 1959)”

“Christian R. ve Enrica T. isminde iki dolandırıcı Türkiye’ye gelmiş ve İnterpol teşkilatı durumu haber alınca Ankara polisi bunları yakalamıştır. Araştırma sonunda İtalyan şahısların Türk kumaşlarının damgalarını silerek bunları Avrupa malı olarak tanıtıp sattıkları anlaşılmıştır.”³⁸¹

³⁷⁷ “Sarkıntılık Eden Şahıs İntihara Kalkıştı”, *Cumhuriyet*, 20.7.1959, s. 3.

³⁷⁸ “Bir belediye başkanı tecavüze kalktı”, *Ulus*, 22.03.1959, s. 2

³⁷⁹ “Ankara’da çirkin bir tecavüz olayı”, *Akşam*, 01.11.1959, s. 3.

³⁸⁰ “13 yaşındaki kızlar yarı çıplak vaziyette basıldı”, *Akşam*, 15.12.1959, s. 3.

³⁸¹ “Sahte Kumaş Satan İki Kişi Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 20.3.1959, s. 3.

“Bir ton yerine 400 kilo odun satan açık göz yakalandı (3 Eylül 1959)”

“Bir ton diye 400 kilo tahta parçası satarak Yeni Mahalledeki birçok kimseyi dolandıran açık göz bir seyyar satıcı dün yakalanmıştır. Son olarak 4 kadını kandırarak bir ton tahta parçası parası alan Bayram adındaki satıcı, kadınların tahtaları taktırmaları üzerine yakalanmıştır. Bir ton diye aldıkları tahta parçalarının 400 kilo geldiğini gören kadınlar, durumu karakola haber vererek satıcıyı yakalatmışlardır.”³⁸²

“Para makinası ile dolandırıcılık eden 2 kişi yakalandı (28 Eylül 1959)”

“Ankara polisi, para makinası ile bazı vatandaşları dolandıran iki şahsı yakalamıştır. Şahıslar birtakım âletleri birbirine ekleyerek acayip bir makina yapmışlar ve bu makinanın para imal ettiğini ileri sürerek, birçok vatandaşın parasını sızdırmışlardır. Vatandaş, para imali işine inanmadığı için durumu polise bildirmiştir. Dün gece polisler, vatandaşın evine bir baskın yaparak şahısları yakalamışlardır.”³⁸³

“2 dolandırıcı suçüstü yakalandı (28 Eylül 1959)”

“Polis bülteninin bildirdiğine göre, emniyet teşkilatının çalışmaları sonucunda 2 dolandırıcı yakalanmıştır. Bazı kimyevi maddeler ve parşömen kağıdından ibaret olan malzemelerle dolar ve sahte para bastıkları yolunda bazı şahıslara vaatler veren sanıkların buldukları ortaklardan binlerce lira dolandırmaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Kavaklıdere’de bir eve yapılan baskın sonucunda Kenan ve Halit yakalanarak ikinci şubeye götürülmüş, polis bültenindeki ifadeye göre bütün gece devam eden tahkikat neticesinde her şeyi itiraf eden şahıslar suç delilleriyle yakalanmıştır. Polis bültenindeki ifade bu şekildedir.”³⁸⁴

“Hayali ziyafetten 50 bin lira kazandılar (6 Aralık 1959)”

“Şimdiye kadar eşine rastlanmayan bir sahtekarlık olayı bugün ortaya çıkmıştır. Ankara palas salonlarında Öz Fenerbahçe kulübü adına verilecek ziyafet için 50 bin liradan fazla para toplayan meçhul şahıslar ziyafet tarihinden üç gün evvel Ankara palas ilgilileri ile temasa geçerek otelin büyük salonunda 500 kişilik yer hazırlatmaya başlamışlar ve ortadan kaybolmuşlardır. Fenerbahçe kulübü gazeteye ilan vererek konuyla ilgileri olmadığını açıklamışlardır.”³⁸⁵

Fuhşa Aracılık veya Yer Temin Etme

“Fakirlikten dolayı zina yapıyormuş (28 Eylül 1959)”

“Serçe sokaktaki apartmanların birinde oturan evli ve 6 çocuklu bir kadın dostunun evinde bugün zina halinde suçüstü yakalanmıştır. Fakirlikten dolayı bu işi yaptığını itiraf eden kadın savcılığa sevk edilmiştir.”³⁸⁶

³⁸² “Bir ton yerine 400 kilo odun satan açık göz yakalandı”, *Ulus*, 03.09.1959, s. 2

³⁸³ “Para makinası ile dolandırıcılık eden 2 kişi yakalandı”, *Tercüman*, 28.09.1959, s. 5

³⁸⁴ “2 dolandırıcı suçüstü yakalandı”, *Ulus*, 28.09.1959, s. 2

³⁸⁵ “Hayali ziyafetten 50 bin lira kazandılar”, *Akşam*, 06.12.1959, s. 1.

³⁸⁶ “Fakirlikten dolayı zina yapıyormuş”, *Akşam*, 28.09.1959, s. 5.

“Kız öğrencileri fuhşa teşvik eden bir şebeke yakalandı (1 Kasım 1959)”

“İlk ve ortaokul kız öğrencilerini fuhşa teşvik eden bir şebeke uzun bir takip sonunda ikinci şube polisi tarafından yakalanmıştır. Hamamönü semtinde faaliyette bulunduğu tespit edilen şebeke Nevzat B. adındaki şahsın bilhassa o ilkokulun son sınıfında bulunan öğrencileri muhtelif olaylarla eve getirerek kendilerinin çırılçıplak resimlerini çektiği ve sonradan bu resimlerle şantaj yapıp bu iş yolunda kullandığı öğrenilmiştir. Geniş bir şebeke halinde çalıştığı tespit edilen fuhuş yuvasının bilhassa hususi şahıslar tarafından açılmış dersanelerde ki öğrencilerden faydalandığı bildirilmektedir. Şüpheli şahısla birlikte aynı usule başvurarak şebeke halinde çalıştıkları tespit edilen 10 şahsın aranmasına başlanmıştır.”³⁸⁷

“Fuhuş yaptıran otel kapatıldı (28 Kasım 1959)”

“Sanayi caddesi üzerindeki bir otele ikinci şube yıldırım ekibi bir baskın yapmıştır. Yapılan baskında N.O ve R.K. adındaki kadınlarla otel sahibinin kardeşi uygunsuz vaziyette yakalanmıştır; otel kapatılmıştır.”³⁸⁸

“Zina yapan evli 2 kadın hapis yatacak (2 Aralık 1959)”

“2. şube yıldırım ekibi başlarında şube müdürü Kemal Ö. ile birlikte sabaha karşı 3 sıralarında bir randevu evine baskın yapılmıştır. Zina yapan kadınlar 2 yabancı erkekle suçüstü yakalanmıştır. Her 2 evli kadın bugün adliyeye sevk edilerek duruşmaları sonunda 3 ay 15 gün hapse mahkûm olmuştur.”³⁸⁹

Gasp (Yağma)

“Ankara’da Bir Gangsterlik Vakası (15 Mart 1959)”

“Saat 16.20 sıralarında Amerikan İktisadi İş birliği program müdürü R. R.’nin Yeni Paris caddesindeki evine Rifat E. isminde bir şahıs gelerek halı numunesi getirdiğini söyleyerek şahsı gasp etmiştir. Üzerinde bulunan kıymetli eşyalarını alan şahıs olay yerinden kaçmıştır. Polis yaptığı araştırmada Bahçelievler’de şahsı yakalamış ve eşyaları çalan şahıs sahibine teslim etmiştir.”³⁹⁰

“Ankara’da bir eczane güpegündüz soyuldu (23 Eylül 1959)”

“Dün akşam üzeri Anafartalar Caddesi’nde bir eczane soyulmuştur. Saat 19 sıralarında Anafartalar eczanesine giren iri yarı bir şahıs mendille yüzünü kapatarak veznenin önüne gelmiş ve para saymakta olan eczane sahibi Abdi A.’nın üzerine hücum etmiştir. Bu ani hücum esnasında şaşıran dükkân sahibinin elinden ve vezneden paraları alan şahıs kaçmaya başlamıştır. Kaybolan para miktarı 445 Liradır. Vakaya polis el koymuş, gangsteri aramaya başlamıştır.”³⁹¹

³⁸⁷ “Kız öğrencileri fuhşa teşvik eden bir şebeke yakalandı”, *Akşam*, 01.11.1959, s. 3.

³⁸⁸ “Fuhuş yaptıran otel kapatıldı”, *Akşam*, 28.11.1959, s. 3.

³⁸⁹ “Zina yapan evli 2 kadın hapis yatacak”, *Akşam*, 02.12.1959, s. 3.

³⁹⁰ “Ankara’da Bir Gangsterlik Vakası”, *Cumhuriyet*, 15.3.1959, s. 5.

³⁹¹ “Ankara’da bir eczane güpegündüz soyuldu”, *Milliyet*, 23.09.1959, s. 1

Görevi Kötüye Kullanma

“Ankara’da Büyük Bir Döviz Kaçakçılığı (14 Şubat 1959)”

“7 gümrük memuru nezaret altına alındı. Kaçakçı şebekenin şehrimizde de teşkilatı bulunduğu ileri sürülüyor. Ankara gümrük memurlarından bazılarının dış memleketlerdeki Türk öğrencilerinden birkaçının ismi karıştığı büyük bir döviz kaçakçılığı soruşturması tamamlanmak üzeredir. Emniyet Müdürlükleri tarafından titizlikle yapılan soruşturmada Ankara’da 7 gümrük memuru nezarete alınmıştır. Almanya’da bulunan bazı firmaların yurda sokacakları kaçak eşya ve dövizlerin olduğu bunları öğrenciler aracılığıyla yurda sokarak gümrük memurlarının buna müsaade ettiği düşünülmektedir.”³⁹²

“Ankara’da Dolar Kaçakçısı Bir Kadın Yakalandı (21 Aralık 1959)”

“S. isimli bir kadın memur, dolar kaçakçılığı yaptığı tespit edilerek Yüksel Caddesi’nde bulunan evine ani bir baskın yapılarak suçüstü yakalanmıştır. Baskın yapan polisler, şahsın evinde 287 adet Amerikan doları ve birçok para birimi ele geçirmişlerdir. Dolar kaçakçılığı yapan kadın şahıs dolarları bir Amerikalıdan aldığını beyan etmiş, tahkikat devam etmektedir.”³⁹³

Görevin Yapılmaması İçin Direnme

“Hacize gelen memuru dövdü (4 Kasım 1959)”

“Bugün Bahçelievler’de bir icra memuru evine hacze gittiği için bir şahıs tarafından öldürülmüştür. Bahçelievler 4.cadde 6.sokakta oturan Abdullah Ö. adında bir şahıs borcundan dolayı evine gelen memura hakaret ederek onu dövmüştü. Bahçelievler polisi suçlu Abdullah’ı yakalayarak adliye sevk etmiştir.”³⁹⁴

Görevli Memura Mukavemet

“Beş sarhoş jandarma karakoluna bastı (22 Kasım 1959)”

“Dün gece saat 24’te beş sarhoş Kayaş jandarma karakoluna baskın yaparak karakolu tahrip etmişlerdir. Ali, Abdullah, Hamdi Abdi ve Halil adlarındaki kişiler yakalanarak tutuklanmışlardır.”³⁹⁵

Hakaret-Tehdit

“Ankara’da Bir Gece Kulübünde Hadise Çıktı (7 Temmuz 1959)”

“Gece kulüplerinin birinde bir striptizcinin soyunmak istememesi üzerine hadise çıktı. Bazı politikacıların da mekânda olduğu ve karşılıklı

³⁹² “Ankara’da Büyük Bir Döviz Kaçakçılığı”, Cumhuriyet, 14.2.1959, s. 1.

³⁹³ “Ankara’da Dolar Kaçakçısı Bir Kadın Yakalandı”, Cumhuriyet, 21.12.1959, s. 3.

³⁹⁴ “Hacize gelen memuru dövdü”, Akşam, 04.11.1959, s. 5

³⁹⁵ “Beş sarhoş jandarma karakoluna bastı”, Akşam, 22.11.1959, s. 1.

sözlü atışmaların yaşandığı hadiseye polis el koymuştur. Adliyeye intikal eden hadise araştırılmaktadır.”³⁹⁶

Hırsızlık

“Camiden Kuran Çalan İmam (7 Nisan 1959)”

“Şehrimizde dün enteresan bir olay olmuş Maltepe cami imamlarından olan Hafız H. camiye ait bir Kuranıkerim’i çaldığı emniyet makamlarına ihbar edilmesi üzerine Hafız H. yakalanarak adalete teslim edilmiştir.”³⁹⁷

“Ankara’da 45 Günde 221 Hırsız Yakalandı (20 Nisan 1959)”

“Şehrimizde son bir buçuk ayda hırsızlık vakaları çok artmış olup 163 hırsızlık vakası olmuş emniyetin sıkı takibi neticesinde bu şahıslar yakalanmış toplam sayı 221’i bulmuştur. Bu şahıslar sorgulanarak tevkif edilmiştir.”³⁹⁸

“500 000 Liralık Eşya Çalan Bir Hırsız Yakalandı (2 Ağustos 1959)”

“Ankara’da 9 ev soyup 500 bin lira civarında eşya çalıp paraları Emniyet Sandığına yatırdıktan sonra eşyaları Kurtuluş’ta bir ev kiralayarak saklayan Ayhan K. yakalanmıştır. Eşya ve paralar emanete alınmış sanık hakkında kovuşturma başlamıştır.”³⁹⁹

“Mücevher çalan 3 kişi yakalandı (3 Eylül 1959)”

“Ahmet adında bir şahsın evinden 600 liralık mücevher çalan 3 kişi yakalanarak savcılığa sevk edilmiştir. Hoca Beyoğlu pasajındaki bir elektrikçi dükkanından ses alma makinesi ve plak çalan hırsızlar kaçtıkları İzmir ve İstanbul’da yakalanarak şehrimize getirilmişlerdir.”⁴⁰⁰

“Bir kız, hırsızla yarım saat boğuştu (23 Eylül 1959)”

“Ayrancı Bağlarında Yüksel K. adında bir genç kız, evvelki gece evine giren hırsızla yarım saat mücadele etmiştir. Uyuduğu sırada iri yarı bir şahsın pencereden girmesiyle uyanan genç kız, etrafta bulduğu eşyayı hırsızın üzerine atmıştır. Hırsız, bekçilerin gelmesi üzerine kaçmıştır.”⁴⁰¹

“Kuyumcuları soyan delikanlı yakalandı (31 Ekim 1959)”

“Dün sabah 3 sıralarında Anafartalar caddesinde 2 kuyumcu dükkanını soyan ve kaçan 17 yaşındaki bir gangster, bekçiler tarafından yakalanarak tevkif edilmiştir. 50000 TL kıymetinde ki altınları koynuna ve ceplerine yerleştiren gangster kuyumcu dükkanlarına girdiği yerden çıkarken bekçiler tarafından yakalanmış, silah atılarak yakalanmıştır.”⁴⁰²

“Bir veznedar kasasını soydu (16 Kasım 1959)”

³⁹⁶ “Ankara’da Bir Gece Kulübünde Hadise Çıktı”, *Cumhuriyet*, 7.7.1959, s. 5.

³⁹⁷ “Camiden Kuran Çalan İmam”, *Ulus*, 07.04.1959, s. 2.

³⁹⁸ “Ankara’da 45 Günde 221 Hırsız Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 20.4.1959, s. 3.

³⁹⁹ “500 000 Liralık Eşya Çalan Bir Hırsız Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 2.8.1959, s. 3.

⁴⁰⁰ “Mücevher çalan 3 kişi yakalandı”, *Ulus*, 03.09.1959, s. 2.

⁴⁰¹ “Bir kız, hırsızla yarım saat boğuştu”, *Milliyet*, 23.09.1959, s. 3.

⁴⁰² “Kuyumcuları soyan delikanlı yakalandı”, *Akşam*, 31.10.1959, s. 3.

“Otobüs işletmesinde veznedar olarak çalışan Ömer C. kasada bulunan 5.800 lirayı alarak kaçmıştır. Aslen Akhisarlı olan şahsın aranmasına başlanmıştır.”⁴⁰³

“Ankara fareleri dün tevkif edildi (3 Aralık 1959)”

“Bir ay içerisinde 150 evi soyan ve her soydukları eve “Ankara Fareleri” yazılı kartvizit bırakan hırsızlar ikinci şube memurları tarafından İstanbul’da yakalanarak şehrimize getirilmiştir. Babaları alay kumandanı, milli emniyet memuru ve avukat olan “Ankara Fareleri” adliyeye sevk edilerek tutuklanmıştır.”⁴⁰⁴

“Hırsızlıktan sanık Amerikalı adliyede (11 Aralık 1959)”

“Amerikan Kara Kuvvetleri’ne mensup Kenneth B. isminde bir çavuş çalıştığı dairede 2 adet ses alma makinesi çalmakla suçlanmıştır. Çavuş, kendisine suç isnat eden Amerikalılar tarafından yapılan ilk sorgusunda olaya bazı Türklerin karıştığını iddia etmiştir. Bunun üzerine Türk ve Amerikan adli makamları tahkikatı müşterek yürütmüşlerdir. Haber gece geç vakitte Amerikan haberler merkezi tarafından gazetelere bildirmiştir.”⁴⁰⁵

Kasten Öldürme

“Ankara’da Bir Aile Faciası (2 Ocak 1959)”

“Bir emekli albay karısını öldürdükten sonra intihar etti. Karanfil sokakta oturanlar 3 gündür şahısların dışarı çıkmadığını görerek durumdan polisi haberdar etmişlerdir. Bugün sabah apartmanın kapısını kırarak içeri giren polisler emekli Albay Hilmi O. ile karısı Necdet’i kanlar içinde yatak odasında bulmuştur. Yapılan adli tabip kontrolü sonrasında albayın karısını tabancı ile öldürdüğü sonra da intihar ettiği anlaşılmıştır.”⁴⁰⁶

“Bir kasap ortağını bıçaklayarak öldürdü (25 Şubat 1959)”

“Ortaklar arasında çıkan anlaşmazlıklardan biri daha dün gece cinayetle sona ermiş Mustafa isminde bir kasap eski ortağını dört yerinden bıçaklayarak öldürmüştür. İtfaiye meydanında kasaplık yapmakta olan Mustafa ile Abdullah 6 ay sonra ortak olmuşlar ve beraberce büyük bir kasap dükkânı açmışlardır. Ancak zaman geçtikçe iki ortak para konusunda anlaşmazlıklara kapılmışlardır. Nihayet ortaklıktan ayrılarak kavgalı duruma düşen şahıslar gün gece bir lokantada karşılaşmışlar ve sarhoş olan Mustafa kısa zamanda eski ortağını dört yerinden bıçaklayarak öldürmüştür. Sanık tutuklanıp cezaevine gönderilmiştir.”⁴⁰⁷

“Çöp atma yüzünden cinayet işlendi (20 Temmuz 1959)”

“Bu sabah saat 10:30’ da Yenişehir’deki turistik otellerin birinde bir cinayet işlenmiş otel personelinden Mehmet P., büfeci İsmail U. ’yu çöp atma

⁴⁰³ “Bir veznedar kasasını soydu”, *Akşam*, 16.10.1959, s. 3.

⁴⁰⁴ “Ankara fareleri dün tevkif edildi”, *Akşam*, 03.12.1959, s. 1.

⁴⁰⁵ “Hırsızlıktan sanık Amerikalı adliyede”, *Akşam*, 11.12.1959, s. 1.

⁴⁰⁶ “Ankara’da Bir Aile Faciası”, *Cumhuriyet*, 2.1.1959, s. 1.

⁴⁰⁷ “Bir kasap ortağını bıçaklayarak öldürdü”, *Ulus*, 25.02.1959, s. 2

meselesinden 40 santimlik bıçağı ile kalbinden vurarak öldürmüştür. Uğur hemen ölmüştür. Bu arada hadiseyi bastırmak ve cinayeti önlemek isteyen Ahmet A. da elinden yaralanmıştır. Bıçak Ahmet'in elini de delerek maktulün kalbine girmiştir. Hadiseyi müteakip otel personeli tarafından katil yakalanmış, emniyete teslim edilmiş ve tutuklanmıştır.”⁴⁰⁸

“Peripınar çiftliğinde bir cinayet işlendi (14 Ağustos 1959)”

“Koyun otlatmak yüzünden bugün Peripınar çiftliğinde bir cinayet işlenmiştir. Çitlik bekçisi Şevket G. 'yi öldüren Ahmet A. yakalanarak tevkif edilmiştir.”⁴⁰⁹

“Annesine tecavüze kalkışan öldürdü (18 Ağustos 1959)”

“Şehrimizde yılın yedinci cinayeti sabaha karşı saat 4'te Etimesgut'ta 16 yaşında bir çocuk tarafından işlenmiştir. 30 Ağustos Mahallesi'nde oturan Yüksel M. annesi Kezban'a ahırda tecavüz etmek isteyen Mustafa isminde taşeronu koyun kırpma makinesiyle kalbinden vurarak öldürmüştür.”⁴¹⁰

“Polatlı'da bir muhtar öldürüldü (3 Eylül 1959)”

“Polatlı'nın muhtarı kavgalı olduğu bir şahıs tarafından öldürülmüştür. Ailevi bir meseleden dolayı kavgalı olan Niyazi isminde birisi muhtarla münakaşa etmeye başlamış ve kendisine hâkim olamayarak muhtarı 3 yerinden yaralamıştır. Ağır yaralanan muhtar hastaneye kaldırılırken ölmüştür. Muhtarı öldüren sanık tevkif edilmiştir.”⁴¹¹

“Genç Bir Kızın İşlediği Feci Cinayet (25 Ekim 1959)”

“Ankara'da Yenice mahallesinde Aysel E. isminde 17 yaşında bir kız 8 yaşında Pakize Ç. isminde bir kızı boğarak öldürmüş ve sonra da ortadan kaldırmak için yakmıştır. 15.10.1959'da küçük kız kaybolmuş ve ailesi bulunması için polise başvurmuş aynı anda komşuları olan Şevket E. de kızının kaybolduğunu bildirmiş, bu durum şüphe çekmiş polis şahısların evinde yaptığı aramada küçük kızın yanık entarisini bulmuştur. Aysel E. dün yakalanmış ve polise şu ifadeleri vermiştir: “O Gün Pakize eve gelerek abisinin beni kaçıracağını söylemesi üzerine sinirlendim ve boğazını sıktım öldüğünü fark etmedim sonra cesedi kaldırmak için parçalayıp odunların üzerinde yaktım sonra kemiklerini de yaktım arta kalan parçalarını da gömdüm”. Aysel E. bu ifade üzerine tevkif edilmiştir.”⁴¹²

“Kıbrıslı Bir Genç Kızın Şüpheli Ölümü: (22 Kasım 1959)”

“İki yıldan beri Ankara'da fakülteye devam eden genç kızın bir hafta önce tecavüze uğradığı tespit edildi. Dün gece şüpheli şekilde ölen Kıbrıslı öğrenci Ö.Ö. nün ölüm hadisesi hala çözülememiştir. Bu yüzden tahkikat derinleştirilmiş, savcılık bugün genç kızın arkadaşlarının ifadesini almıştır. Ö.Ö. isimli genç bundan 2 yıl önce Ankara'ya gelerek Dil Tarih Coğrafya Fakültesine kaydolmuş bir ay evvel de bir öğrenci yurduna yerleşmiştir. Sakin

⁴⁰⁸ “Çöp atma yüzünden cinayet işlendi”, *Akşam*, 20.07.1959, s. 1

⁴⁰⁹ “Peripınar çiftliğinde bir cinayet işlendi”, *Akşam*, 14.08.1959, s. 1.

⁴¹⁰ “Annesine tecavüze kalkışan öldürdü”, *Akşam*, 18.08.1959, s. 1.

⁴¹¹ “Polatlı'da bir muhtar öldürüldü”, *Ulus*, 03.09.1959, s. 2.

⁴¹² “Genç Bir Kızın İşlediği Feci Cinayet”, *Cumhuriyet*, 25.10.1959, s. 5.

mizaçlı görünümüne sahip olan Ö.Ö. 11 Kasım günü yurttan fenalık geçirmiş, ertesi gün de Meftune isimli arkadaşı ile beraber yurt müdiresinin tavsiyesi ettiği bir doktora tedavi olmak için Gülhane Askeri Hastanesine gitmiştir. Yaklaşık 1.5 saattir bekleyen Meftune arkadaşının çıkmadığını görünce yurda dönmüş, Ö.Ö de yurda geri gelmiştir. Aradan birkaç gün geçtikten sonra Ö. isimli şahıs müdüriyet odasına iş teklifi aldığı bildirilerek beklemeye başlamıştır. Odada birdenbire fenalaşmaya başlayan Ö. hastaneye kaldırılırken yolda hayatını kaybetmiştir. Patoloji enstitüsünde yapılan otopsi sonucunda beyin, kalp, böbrek ve akciğerlerde iç kanama olduğu bunun da alınan meçhul bir maddeden ileri geldiği anlaşılmıştır. Genç kızın bir cinayete mi kurban gittiği yoksa intihar mı ettiği sorusu henüz belli olmadığından savcılık olayı aydınlatmak için gayret sarf etmektedir.”⁴¹³

“Ölen Üniversiteli Genç Kızın Esrarı Çözülemiyor (24 Kasım 1959)”

“Birkaç gün önce bir kız öğrenci yurdunda kalan üniversiteli bir genç kız kaldığı yurttan ölü olarak bulunmuştur. Yurt müdürü bu durum üzerine bir basın açıklaması yapmış, açıklamasında işlerinin çokluğundan olan bitenlerle ilgilenemediğini, öğrencinin mal varlıklı olduğunu bildirmiştir. Olay hala gizemini korumaktadır.”⁴¹⁴

“Ankara’da Esrarlı Şekilde Ölen Kız Dün Defnedildi: (25 Kasım 1959)”

“Birkaç gün evvel ani bir şekilde vefat eden Kıbrıslı talebe Özkan Ö’nün, bugün babası ve öğrenci arkadaşlarının eşlik ettiği defin işlemi gerçekleşmiştir. Yapılan otopsi sonucunda ölüm sebebi araştırılan öğrencinin intihar ettiği anlaşılsa da tahkikat çok yönüyle devam etmektedir.”⁴¹⁵

“Belediye Başkanı Ankara’da Otel Penceresinden Düşerek Öldü (17 Aralık 1959)”

“Dışkapı semtindeki bir otelin önünde bir adam ölü bulunarak derhal morga kaldırılmıştır. Öncelikle bir cinayet şüphesiyle değerlendirilen olay üzerinde yapılan araştırmalarda; ölü şahsın bir ilçenin Belediye Başkanı olduğu belirlenmiş, şahsın sarhoşluk nedeniyle otelin 3.katından düşerek öldüğü anlaşılmıştır.”⁴¹⁶

Kasten Yaralama

“Ankara’da Büyük bir Talebe Kavgası Oldu (5 Ocak 1959)”

“Basket maçında Harp Okulu ile Mülkiye arasında çıkan kavgada 8 kişi yaralandı. Oyunun bitmesine 38 saniye kala Harp Okulu 8 basket geride iken bir oyuncularının çıkartılmasına kızan Harp Okulu öğrencileri sahaya girmiş salonda büyük bir kavga başlamıştır. Salonun camları ve kapıları kırılmış, kavga ancak polis müdahalesiyle önlenebilmiştir. Fakat talebeler salonun dışında da kavgaya devam etmişlerdir. Harp Okulu öğrencileri palaska kullanırken, Siyasal Bilgiler talebesi de taş ve sopa ile karşılık vermiştir.

⁴¹³ “Kıbrıslı Bir Genç Kızın Şüpheli Ölümü”, Cumhuriyet, 22.11.1959, s. 3.

⁴¹⁴ “Ölen Üniversiteli Genç Kızın Esrarı Çözülemiyor”, Cumhuriyet, 24.11.1959, s. 3.

⁴¹⁵ “Ankara’da Esrarlı Şekilde Ölen Kız Dün Defnedildi”, Cumhuriyet, 25.11.1959, s. 5.

⁴¹⁶ “Bir Belediye Başkanı Ankara’da Otel Penceresinden Düşerek Öldü”, Cumhuriyet, 17.12.1959, s. 3.

Büyük meydan kavgası Harp Okulu Kumandanının müdahalesiyle önlenebilmiştir. Kavganın neticesinde Siyasal Bilgilerden 6, Harp Okulundan da 2 talebe yaralanmıştır. Siyasal Bilgiler Dekanlığı ve Harp Okulu Kumandanlığı, hâdise hakkında soruşturma başlatmıştır.”⁴¹⁷

“Pazarda yer için arkadaşını vurdu (10 Ocak 1959)”

“Turgut Reis pazar yerinde bir hadise olmuş bir kişi bıçaklanmak suretiyle yaralanmıştır. Satıcı, arkadaşı Metin S’yi bıçakla yaralamıştır. Yaralı hastaneye kaldırılmıştır. Olayla ilgili tahkikat başlamıştır.”⁴¹⁸

“Karısının burnunu ve kulaklarını kesti (4 Kasım 1959)”

“33 yaşındaki Hasan S. adlı bir işçi ayrı bulunan karısı Ayşe’nin bu sabah saat 7:30’da burun ve kulaklarını keserek kanlı bıçakla savcıya giderek teslim olmuştur, ilk sorgusuna müteakip tutuklanan Hasan S., karısı Ayşe’nin hapishanedeyken başka erkeklerle düşüp kalktığını ve şimdi şerefini kurtardığını bildirmiş, bu şekilde hareket eden kadınlara bir ders olsun demiştir.”⁴¹⁹

“Evli 2 Sanatkarın Sokak Ortası Kavgası (15 Kasım 1959)”

“Devlet Tiyatrosundan karı koca iki genç sanatkâr, bu sabah saat sekiz sularında Ankara’nın en işlek semti olan Kızılay Sıhhiye arasında kavgaya başlamışlar ve başlarına bir hayli kalabalık toplanmasına sebep olmuşlardır. Kavganın Kızılay’da başlamış ve yaya olarak Sıhhiye gelindiği zaman iyice büyümüştür. Kalabalık artınca iki şahıs olay yerinden ayrılmıştır.”⁴²⁰

“Ankara’da Kanlı Bir Hadise (19 Kasım 1959)”

“Bir genç evlatlık alındığı ailenin kızını karşılıksız kalan sevgi yüzünden öldürmeye teşebbüs etti ve kendi de intihara kalkıştı. A. ailesi Mehmet Ö. adında bir genci seneler önce evlatlık almıştı. Bu genç, ailenin kızı olan Ayla’yı severek büyümüştü. Bundan bir ay kadar önce Ayla’ya olan duygularını açıklayan Mehmet beklediği tepkiyi Ayla’dan görememişti. A. ailesi kızını Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne okuması için göndererek kızı İzmir caddesinde bir apartman dairesi kiralamıştı. Bu sabah 07.30 sularında Mehmet, Ayla’nın kaldığı eve gelerek sevgisine karşılık göstermediği için Ayla’ya iki el tabanca ile ateş etmiş, Mehmet olay yerinden uzaklaşarak bir parka gitmiş tabancayı kendisine çevirerek ateşlemiştir. Ancak bu olayda her iki genç de tesadüf eseri ölmemişlerdir. Savcılık olaya el koymuştur.”⁴²¹

“Ankara’daki Bir Yurtta Kavganın Çıktığı (14 Aralık 1959)”

“Ankara’da bulunan Samsun Yüksek Okul Yurdu’nda okuyan öğrenciler, yurtta yapılan kongre seçimi için saat 14:00’te iki grup halinde kongreye katılmışlardır. Seçimler sırasında Mücahit adındaki bir öğrenci diğer grup öğrencileri tarafından koridorda sıkıştırılarak dövülmüş ve

⁴¹⁷ “Ankara’da Büyük bir Talebe Kavgası Oldu”, *Milliyet*, 05.01.1959, s. 1

⁴¹⁸ “Pazarda yer için arkadaşını vurdu”, *Ulus*, 10.01.1959, s. 2.

⁴¹⁹ “Karısının burnunu ve kulaklarını kesti”, *Akşam*, 04.11.1959, s. 5.

⁴²⁰ “Evli 2 Sanatkarın Sokak Ortası Kavgası”, *Cumhuriyet*, 15.11.1959, s. 3.

⁴²¹ “Ankara’da Kanlı Bir Hadise”, *Cumhuriyet*, 19.11.1959, s. 3.

bayılmıştır. Akabinde salonda bulunan gençler birbirlerine olan şiddeti artırınca Emniyete bağlı Hazır Kuvvet ekipleri salona girerek toplantıyı dağıtmıştır.”⁴²²

Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma

“Polisin Karısını Kaçırarak İsteyenler Yakalandı (16 Nisan 1959)”

“Dün gece karısı ile misafirlikten dönen hazır kuvvet polislerinden olan Azmi Ç. ’nin önüne çıkan 3 şahıslardan biri kama ile polisin üzerine saldırınca polis memuru şahıslardan birini tabancasıyla etkisiz hale getirmiştir. Etrafta dolaşan bekçiler hadiseyi duyunca diğer şahısları da yakalamış, yaralı şahıs hastaneye götürülmüştür.”⁴²³

“Bir Astsubay ve Kaçırıldığı Bir Haftalık Gelin Aranıyor (9 Temmuz 1959)”

“N. Ç isminde bir kadın İzmir’de kahvecilik yapan M.Ç. isminde bir kahve işletmecisi ile evlenmiş, Mumcu Kahve Caddesi 744 sokak 41 numaralı evde yaşamaya başlamışlardı. Bu evlilik bir hafta sürmüş eskiden tanıştığı astsubay olan bir şahıs ile N. Ç kaçırılarak Ankara’ya getirilmiştir. Polis evli kadını ve astsubayı aramaktadır.”⁴²⁴

“Ankara’da 16 yaşındaki kız kaçırıldı (28 Kasım 1959)”

“S.A. adında 16 yaşlarında bir kız bugün Dikmen’deki evlerinden Arslan ve Kadriye isimli şahıslar tarafından kaçırılmıştır.”⁴²⁵

“Çarşafa sarıp kız kaçırıldılar (9 Nisan 1959)”

“Keskin’in köyünde oturan bir kızı ağzına mendil tıkayıp bir çarşafın içine sardıktan sonra kaçırarak 5 kişi yakalanarak savcılığa teslim edilmiştir.”⁴²⁶

Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama

“Ankara’da Bir Kumarhane Basıldı: (28 Aralık 1959)”

“Dün gece sabah saatlerinde Anafartalar semtinde lüks bir kumarhane basılmış, yakalanan 18 kişinin şehrin tanınmış tüccarlarından olduğu anlaşılmıştır. Kumar oynayan şahısların suçüstü yakalanmasına rağmen, şahıslar kendilerini “Mevlüt Okutuyorduk “şeklinde savunmuşlardır.”⁴²⁷

⁴²² “Ankara’daki Bir Yurtta Kavga Çıktı”, *Cumhuriyet*, 14.12.1959, s. 1.

⁴²³ “Polisin Karısını Kaçırarak İsteyenler Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 16.4.1959, s. 3.

⁴²⁴ “Bir Astsubay ve Kaçırıldığı Bir Haftalık Gelin Aranıyor”, *Cumhuriyet*, 9.7.1959, s. 5.

⁴²⁵ “Ankara’da 16 yaşındaki kız kaçırıldı”, *Akşam*, 28.11.1959, s. 3.

⁴²⁶ “Çarşafa sarıp kız kaçırıldılar”, *Ulus*, 09.04.1959, s. 2

⁴²⁷ “Ankara’da Bir Kumarhane Basıldı”, *Cumhuriyet*, 28.12.1959, s. 5.

Mala Zarar Verme

“Ankara’da Yılbaşı (2 Ocak 1959)”

“Yeni yıla girerken mühim bir trafik kazası olmamış trafik kazalarında 3 araba hafif bir araba da ağır şekilde hasara uğramıştır. Bu arada Gençlik Parkı içindeki Göl Gazinosu’nda eğlenmeye giden hafif alkollü bir şoförün idaresindeki araba merdivenlerden indiği için parktan bir kısım merdivenleri hasara uğramıştır.”⁴²⁸

Resmî Belgede Sahtecilik

“Bir sahte komiser yakalandı (10 Ocak 1959)”

“Kendisini komiser muavini olarak tanıtip bazı kişileri kandırarak paralarını alan Teyfik adındaki bir şahıs dün adliye karakolu komiseri Muhsin tarafından yakalanmıştır. Sanık 2.şubeye götürülürken polis ve görevli jandarmanın elinden kaçmışsa da sonradan yakalanmıştır.”⁴²⁹

“Sahte vali muavini yakayı ele verdi (19 Eylül 1959)”

“Kendisini zaman zaman vali muavini, gizli polis şefi ve ikinci şube müdürü olarak tanıtan ve bir gün evvel Keçiören verem hastanesini teftiş ederek 2 müstahdemin işine son veren sahte vali muavini Mithat V., bugün üçüncü Şube Müdürü Kenan K. tarafından yakalanmıştır. İkinci şube nezaretinde tutulan şahsın üzerinde sahte polis kimliği bulunmuştur. Sahte vali muavini yarın adliyeye sevk edilecektir.”⁴³⁰

“Kendisine Gazeteci Süsü Veren Sahtekâr (8 Kasım 1959)”

“M.E. adında bir şahıs Ankara vilayetine ait mührü taklit ederek sahte nüfus kâğıdı tertiplemek ve T.B.M.M.’nin mektup kağıtlarını bastırmak suretiyle tavsiye mektupları yazmak suçundan Valilikçe takibata uğramış, Ankara Valisi derhal şahsın nezarete alınması için emir vermiştir.”⁴³¹

“Müdürü Olduğu Bankayı Yakmak İstedi (31 Aralık 1959)”

“Kızılcahamam’daki Muhabank’ta 150 bin liralık ihtilas yaptıktan sonra banka binasını yakmaya teşebbüste bulunmak ve sahte evrak tanzim etmek suçundan sanık bulunan Bankanın Müdürü Ali B. ile veznedar Yusuf Kâmil A. ve odacı Remzi bugün, 2. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanmıştır. Bugünkü yargılamada savcı, sanıklardan Banka Müdürü olan Ali B.’yi üç ayrı suçtan yargılanması için mahkemeye sevk etmiştir.”⁴³²

⁴²⁸ “Ankara’da Yılbaşı”, *Cumhuriyet*, 2.1.1959, s. 5.

⁴²⁹ “Bir sahte komiser yakalandı”, *Ulus*, 10.01.1959, s. 2

⁴³⁰ “Sahte vali muavini yakayı ele verdi”, *Akşam*, 19.09.1959, s. 1.

⁴³¹ “Kendisine Gazeteci Süsü Veren Sahtekâr”, *Cumhuriyet*, 8.11.1959, s. 3.

⁴³² “Müdürü Olduğu Bankayı Yakmak İstedi”, *Cumhuriyet*, 31.12.1959, s. 5.

Taksirle Öldürme

“Kaza kurşunu ile bir cana kıydı (21 Nisan 1959)”

“Çamlıdere’nin köyünde oturan 12 yaşlarındaki Hüseyin adındaki bir çocuk, saat 8 gibi babasından kalan tabancayı kurcalarken tabanca ani olarak ateş almış ve fırlayan kurşun Hüseyin’in karşısında oturan 15 yaşındaki Münevver ismindeki kız kardeşine isabet etmiş, Münevver yapılan tüm müdahalelere rağmen kurtulamamıştır.”⁴³³

Uyuşturucu Maddeler Kullanmak, Satın Almak, İmal Etmek

“Bu sefer de Denk İçinden Afyon Çıktı (22 Temmuz 1959)”

“Devlet Demiryolları vasıtası ile İzmir’den şehrimize gelen bir kargo Ali isminde bir şahsa teslim edildiği esnada gar polisinin şüphelenmesi üzerine açılmış ve birkaç çuvala sarılı halde bir naylon torba içinde 15 kilo afyon uyuşturucu madde çıkması üzerine tahkikat başlatılmıştır.”⁴³⁴

Yankesicilik

“Bir yankesici yakalandı (22 Mart 1959)”

“Bir yankesici belediye otobüsünün içinden yakalanmıştır. Özdemir adındaki bu yankesici Sıhhiye’den otobüse binen Emin isminde birinin 530 lirasını, Osman adında birisinin 1100 lirasını çalmıştır. Yankesici çaldığı paralarla eğlenirken Doğanbey karakolu polisleri tarafından yakalanmıştır.”⁴³⁵

Hırsızlık yankesicilik gasp suçunda; şehirde özellikle evden hırsızlık konularının gündeme geldiği ve bu konuların arttığı basında yer bulmuş, kuyumcularda kıymetli maden hırsızlığı da basında yerini almıştır. Gasp ve yankesicilik yapan şahısların bu yılda da mevcut olduğu, hırsızlık gasp ve yankesicilik suçunda polisin sahadaki araştırmaları neticesinde faillerin yakalandığı anlaşılmıştır.

Kasten öldürme ve kasten yaralama suçunda; geçmişteki husumetlere dayanan konular ve namus sebebiyle işlenen cinayet haberleri basında yer almış bunun yanında “tüyler ürpertici vb.” ifadeler kullanılarak haberler yapılmıştır. Cinayet haberlerinin gizemli bir şekilde okuyucuya aktarılmış, işlenen cinayetin katilinin bulunması için günden güne haberler yapılarak halk aydınlatılmaya çalışılmıştır. Haberlerde otopside bahsedilmiş olup, maktullerin intihar mı yoksa cinayete mi kurban gittiğinin anlaşılması amaçlanmıştır. Kasten yaralama olaylarını genellikle toplu kavgaların oluşturduğu ve

⁴³³ “Kaza kurşunu ile bir cana kıydı”, *Ulus*, 21.04.1959, s. 2

⁴³⁴ “Bu Sefer De Denk İçinden Afyon Çıktı”, *Cumhuriyet*, 22.7.1959, s. 3.

⁴³⁵ “Bir yankesici yakalandı”, *Ulus*, 22.03.1959, s. 2

halka açık mekanlarda cereyan ettiği anlaşılmakta, olay daha fazla büyümeden emniyet güçlerinin müdahalesiyle sona erdiği aktarılmaktadır.

Taksirle öldürme suçunda; failin hatası sebebiyle bilinçli olarak işlenmediği aktarılan suç tipi olduğu için basında diğer suçlara nazaran daha az yer bulmuştur.

Cinsel taciz, cinsel sarkıntılık suçunda; basında yer aldığı ifadelerle kamuoyunun dikkatini çeken haberler verilmiş, özellikle şüpheli sıfatında olan siyasi kimlikli şahısların basında yer almasıyla, haber açık bir şekilde halka doğrudan aktarılmıştır. Diğer haberlerde ise suça sürüklenen yaşı küçük şahısların karıştığı olayların aktarımı ile halkı konuya duyarlı hale getirip dikkat çekilmek istenmiştir.

Fuhşa teşvik ve aracılık suçunda; geniş bir çete düzeninden kurulu olduğu aktarılan şahısların özellikle çocuk şahıslara yönelik bu eylemleri tercih ettiği söylenebilir. Bu anlamda kandırılacak potansiyele sahip olan çocuk şahısların suçun mağduru olduğu değerlendirilebilir.

Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçunda; suç tipinde, suçüstü hali yapılması hali gerektiği için basında pek fazla yer bulmamıştır. Toplu halde bulunan şahısların bu suça iştirak ettiği söylenebilir.

Resmî belgede sahtecilik suçunda; kendisini genellikle polis veya kamu görevlisi olarak tanıtan şahısların bu unvanları kullanıp vatandaşları maddi açıdan zarara uğrattıkları anlaşılmıştır.

Görevin yapılmaması için direnme ve görevli memura mukavemet suçunda; genellikle şüphelilerinin asker, polis veya memura göstermiş oldukları görevin ifasını önlemeye yönelik sözlü veya fiziki olarak tepkilerden oluşmaktadır. Basında pek fazla yer bulmamıştır.

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda; genellikle kadınlara yönelik işlendiği anlaşılan bu suç tipinde, bahse konu şahıs bilgilerinin açıkça verildiği, bunun da basını takip eden vatandaşların kaçırılan şahıs veya şahıslardan haberinin olması amaçlandığı ve ihbar sistemini güçlendirebildiği düşünülmektedir.

6136 SKM suçunda; haberlerde Ankara Emniyeti'nin özellikle umuma açık mekanlar üzerinde denetim yaptığı, bu denetimler esnasında sorgulanan şahısların üzerinde 6136 sayılı kanuna muhalefet edecek ateşli silahlar barındırdığı, kesici delici

aletlerin bu şahısların üzerlerinde olduğu, polisin bunlara el koyduğu haberleri yer almıştır. Bu tarz çalışmaların proaktif polislik olarak adlandırılan önleyici polislik hizmeti olduğu düşünülebilir. Yakalanan tabanca, bıçak gibi suç unsurlarına el koyularak adli işlemler yapılması ile bu suç unsurlarına sahip olan şahısların meçhul bir zamanda asayişe müessir fiil işleyeceği değerlendirileceğinden bunlara el koyulması emniyetin tesisi açısından önemlidir.

Dolandırıcılık suçunda; basın bülteninde polis yetkililerinin aktardığı haberlere göre, bu suç tipinde faillerin vatandaşlara sahte mal, eksik mal veya sahte para basımı yolu ile mağdur ettikleri anlaşılmıştır. Özellikle sahte para imal eden makinelere sahip olan bu şahıslara polisin yapmış olduğu baskınlar neticesinde yakalanarak tutuklanmışlardır.

Görevi kötüye kullanma suçunda; genellikle kamu görevlisinin işlediği suç tipinde dolar, döviz veya eşya kaçıran şahısların bu suçu işlerken kamu görevlisinden yardım aldığı anlaşılmaktadır.

Mala zarar verme-tehdit hakaret suçunda; basında pek fazla okuyucuya aktarılmayan bu suç tipi, adi suç tipi olarak bilindiği için az örnekli olarak haberlerde yer almıştır.

Aile hukukundan kaynaklanan yükümlüğünün ihlali suçunda; genellikle yaşı küçük şahısların mağdur olduğu, istenilmeyen birliktelik sonrasında doğan yaşı küçük şahısların ölüme terk edildiği haberleri basında yer bulmuştur.

Uyuşturucu madde kullanmak, satın almak, temin etmek suçunda: Başkent basınında uyuşturucuya dair pek fazla haber yer bulmamış mevcut haberle göre şehre gelen uyuşturucunun il dışından taşındığı aktarılmıştır.

1959, 1958'e göre suç çeşitliliğinin arttığı ve basına yansıyan suç gruplarının sayısında gözle görülür bir artış olduğu yıl olarak gözlemlenmişti. 1959, 1958'e kıyasla suçta kadın ve çocuk mağdurlarının arttığı, suça karşı korunmasız grupların çoğaldığı yıl olmuştu. Devletin güvenlik refleksinin arttığı gözlemlenmekteydi. Özellikle, çok sayıda personel ile yapılan asayiş baskınları buna örnektir. Uluslararası bağlantılı suçlar ise dolandırıcılık ve silah ticaretiyle gündemde yer almıştır.

2.4.5.4. 1960 Yılı Asayiş Suçları

Cinsel Taciz

“Bir Cinsi Sapık İki Yaşındaki Kıza Tecavüz Etti (27 Nisan 1960)”

“Fikret isminde bir şahıs bugün şehrimiz Dikimevi semtinde iki yaşındaki bir kız çocuğunun ırzına geçtikten sonra kaçmıştır. Kız çocuğu iç organlarının tahrip olunması sebebiyle ağır durumdadır ve hastaneye kaldırılmıştır. Fail henüz yakalanmamıştır.”⁴³⁶

“Ankara’da İki Şoför Bir Genç Kadının Zorla Irzına Geçti (11 Mayıs 1960)”

“İddiaya göre Salim ile arkadaşı Yalçın dün gece Dışkapı’dan otomobillerine binen M. isimli genç ve güzel kadını Ulus’ta indirmemişler ve Gölbaşı’na götürmüşlerdir. Korkudan bağırıp çağıran ve yardım isteyemeyen M. Gölbaşında iki şoförün tecavüzüne uğramış ve birkaç saat sonra Ulus’a getirilerek bırakılmıştır. Derhâl İkinci Şubeye müracaat eden genç kadının şikâyeti üzerine her iki şoför de yakalanarak tahkikata başlanılmıştır.”⁴³⁷

Gasp

“Bir Dilenci Soyuldu (2 Nisan 1960)”

“19 yaşındaki Hamdi S., 70 yaşındaki bir dilenciye başına taşla vurmak üzere bayılmış ve 400 lirasını çalmıştır. Kızılcahamam’ın Hacıışhlr köyünde oturan 70 yaşındaki Ahmet C., şeker bayramında dilenmek üzere geldiği Ankara’dan 400 TL topladıktan sonra köyüne dönmüş, köyüne yaklaştığı sırada Ahmet C.’nin karşısına aynı köyden Ahmet S. çıkmış ve arkasından başına taşla vurmak suretiyle bayılmış, cebindeki 400 lira parayı alarak kaçmıştır. Uzun süre yerde baygın yatan ihtiyarı, oradan geçen köylüler bulmuş ve durumu jandarmaya duyurmuştur. Tahkikat sonunda Hamdi S. yakalanarak tutuklanmıştır.”⁴³⁸

Hırsızlık

“Ankara’da Liseli Gençlerden Kurulu Bir Hırsız Çetesi Yakalandı (6 Mart 1960)”

“Lise son sınıfta memur çocuklarının olduğu bir öğrenci yurdunda kaldıkları tespit edilen öğrenciler, şimdiye kadar 12 otomobil soyduklarını, bunlardan radyo, palto, pardösü, fotoğraf ve sinema makinesi çaldıklarını ve sattıklarını beyan etmişlerdir. Gençler bugün karakolda iken hırsızlık yolu ile temin ettikleri paralarla sinemaya gittiklerini ve bazı eğlence yerlerinde

⁴³⁶ “Bir Cinsi Sapık İki Yaşındaki Kıza Tecavüz Etti”, Cumhuriyet, 27.4.1960, s. 3.

⁴³⁷ “Ankara’da iki şoför bir Genç Kadının Zorla Irzına Geçti”, Cumhuriyet, 11.5.1960, s. 5.

⁴³⁸ “Bir Dilenci Soyuldu”, Cumhuriyet, 2.4. 1960, s. 5

eğlendiklerini söylemişlerdir. Kendilerine “Yediler” çetesi ismini takan gençler adalete teslim edilmiştir.”⁴³⁹

Kasten Öldürme

“Bayram Günü Sevgilisini Öldürdü ve İntihar Etti (2 Nisan 1960)”

“Ayaş’ta 18 yaşında bir genç sevgilisini tabancayla vurarak öldürmüş, kendisi de intihar etmiştir. Ayaş’ın Çalımlı köyünde Muammer Y., sevgilisi 16 yaşındaki Fatma Ü’yü annesiyle bayramlaşmak üzere evine davet etmiş kız bu davete olumsuz cevabı vermiş, “evlenelim ondan sonra gideriz” demiştir. Bu cevaba sinirlenen Muammer, 16 yaşındaki kıza tabancasıyla ateş etmiş ve ağır surette yaralamıştır. Daha sonra Muammer tabancasını kafasına boşaltmış ve hemen ölmüştür. Fatma da hastaneye kaldırılırken ölmüştür. Tahkikata başlamıştır.”⁴⁴⁰

“Kan Davası Yüzünden Bir İhtiyar Öldürüldü (30 Nisan 1960)”

“Karaağaç köyünde kan gütme yüzünden bir cinayet işlenmiştir. 2 aile arasında uzun süreden beri devam eden kan davası yüzünden bir şahıs karşı taraftan 50 yaşındaki Halil K.’yı 6 el ateş ederek öldürmüştür. Katil yakalanmıştır.”⁴⁴¹

“Haymana da bir şoförü öldürenler Ankara’da Yakalandı (17 Mayıs 1960)”

“Şoför Kenan E.’nin on yedi yerinden bıçaklanarak öldürüldüğü Haymana cinayeti bugün aydınlatılmıştır. Haymana yakınlarında bir dereye bulunan cesetle başlayan tahkikat Ankara ikinci şube memurlarınca genişletilmiş ve bizzat ikinci şube müdürü Kemal Ö. idare etmiştir. Otomobilden çalınan bir radyonun genelevde bir şoföre satıldığını ve satan şahsın Hasan A. isminde bir oto tamircisi olduğu tespit edilmiş şahıs bugün 17 sularında genelevde yakalanmıştır. Şahsın üzerinde maktule ait kol saatti ehliyet cüzdanı otomobilin sigorta poliçesi çıkmıştır. Hasan cinayeti arkadaşları Nazım T. ve Şakir S. ile işlediğini bildirmiş tahkikat önemle devam etmektedir.”⁴⁴²

“Bir Genç Uyurken Tüfikle Öldürüldü (22 Mayıs 1960)”

“Sulakyurt kazasında dün bir cinayet işlenmiş ve katil yakalanarak tutuklanmıştır. 25 yaşlarında Ahmet A. gece ahırda uyurken eski bir kavgadan kendisine kızan 28 yaşındaki Osman A. tarafından tüfikle vurularak öldürülmüştür. Olay sonucu silahı ile firar eden fail bugün yakalanarak tutuklanmıştır.”⁴⁴³

⁴³⁹ “Ankara’da Liseli Gençlerden Kurulu Bir Hırsız Çetesi Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 6.3.1960, s. 5.

⁴⁴⁰ “Bayram Günü Sevgilisini Öldürdü ve İntihar Etti”, *Cumhuriyet*, 2 Nisan 1960, s. 5.

⁴⁴¹ “Kan Davası Yüzünden Bir İhtiyar Öldürüldü”, *Cumhuriyet*, 30.4.1960, s. 3.

⁴⁴² “Haymanada Bir Şoförü Öldürenler Ankara’da Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 17.5. 1960, s. 5.

⁴⁴³ “Bir Genç Uyurken Tüfikle Öldürüldü”, *Cumhuriyet*, 22.5.1960, s. 5.

Kasten Yaralama

“Bir Baba Oğlunu Bıçakladı (12 Nisan 1960)”

“Elmadağ Akağalar Caddesi 25 Numaralı evde oturan Garbis T. adındaki bir şahıs kendisinin sözünü dinlemeyen oğlu Nişan adındaki oğlunu bıçakla ağır surette yaralamıştır. Nişan hastaneye kaldırılmıştır. Yakalanan Garbis T. dün ilk sorgusunda tutuklanarak cezaevine gönderilmiştir.”⁴⁴⁴

“Vade dolmayınca tabanca bile ateş almıyor (3 Mayıs 1960)”

“Battal A. adında bir şahıs Zeki Ö. ismindeki hasmını bugün adliye binası içinde tabanca ile vurarak öldürmek isterken yakalanmış ve tevkif edilmiştir. Hâdise saat 16.30 sıralarında 6. Asliye Hukuk Mahkemesi kaleminin önünde cereyan etmiştir. Eski bir husumet yüzünden Zeki Ö. ismindeki şoför, Battal A’yı dâva etmiş, taraflar muhakeme için bugün adliyeye gelmişlerdir. Duruşma başlamadan evvel Battal A., Zeki’den, dâvasından vazgeçmesini istemiş, fakat Zeki bu teklife yanaşmamıştır. Buna fena halde sinirlenen Battal bir yumrukta Zeki’yi yere serdikten sonra tabancasını çekerek tetiğe 6 defa basmıştır. Tabanca ateş almayınca, Battal şarjörü yenilemiş bu sırada Zeki canını kurtarmak için mahkeme kalemine sığınmıştır. Battal, Zeki’yi vurmak için elinde tabanca ile koşarken adliye komiseri Muhsin tarafından yakalanmıştır. Tabancası elinden alınan Battal ilk sorgusunu müteakip tevkif edilmiştir.”⁴⁴⁵

“Aralarında çıkan bir kavgada 9 kadın birbirini yaraladı (19 Mayıs 1960)”

“Aralarında çıkan kavga sonunda Plevne Mahallesinde 9 kadın kavgaya tutuşmuş ve birbirlerini döverek yaralamışlardır. Sanık kadınlar tedavi altına alınmış ve haklarında takibata geçilmiştir.”⁴⁴⁶

“Ankara da İki İranlı talebe ev sahipler ile dövüştüler (24 Mayıs 1960)”

“İddiaya göre Muhammet ve Bassan adında üniversite öğrencileri dün gece Küçükkesat semtindeki evlerinde otururken Bassan’ın nişanlısı eve gelmiştir. Gençler eğlenmekte iken eve gelen ev sahibesi, gençlerle kavgaya başlamış ve Bassan’ın nişanlısı korkudan pencereden atlayarak kaçmış ve taraflar birbirlerini darp etmişlerdir.”⁴⁴⁷

Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Kılma

“Kız Kaçıran Bir Öğretmen Vekili Yakalandı (15 Mayıs 1960)”

“Bir köy öğretmeni kız kaçırdığından yakalanmıştır. Güdül kazasının bir köyünde öğretmen vekilliği yapan M.A. uzun zamandır sevdiği 15 yaşlarında H. adlı kızı kaçırmıştır. Kızın ailesinin müracaatı üzerine sanık

⁴⁴⁴ “Bir Baba Oğlunu Bıçakladı”, *Cumhuriyet*, 12.4.1960, s. 5.

⁴⁴⁵ “Vade dolmayınca tabanca bile ateş almıyor”, *Tercüman*, 03.05.1960, s. 5

⁴⁴⁶ “Aralarında Çıkan bir Kavgada 9 Kadın Birbirini Yaraladı”, *Cumhuriyet*, 19.5. 1960, s. 7.

⁴⁴⁷ “Ankara’da iki İranlı Talebe Ev Sahipleri ile Dövüştüler”, *Cumhuriyet*, 24 Mayıs 1960, s. 3.

öğretmen yakalanmış ve kız ailesine teslim edilerek tahkikata başlanılmıştır.”⁴⁴⁸

1960'ta basına yansıyan asayiş olaylarının içeriğinde değişiklik olduğu görülmektedir. Bu yılda işlenen suçlar haz ve öfke kaynaklı olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu durum toplumsal dengenin ve ahlaki bozulmanın önemli ölçüde arttığı şeklinde yorumlanabilir. Öğrenciler, öğretmenler, aile bireyleri, kadınlar ve resmi ortamlardaki bireylerin suça karıştıkları basına yansımıştır. Dolayısıyla suç artık toplumun birçok katmanına yayılmıştır.

1960'ta siyasi olayların artması nedeniyle asayiş olaylarının basında daha az yer bulduğu söylenebilir. Polis ve güvenlik güçleri büyük oranda siyasi olaylara ve düzenin sağlanmasına odaklandığı görülmektedir. Basın ve resmî kurumlar, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbe döneminde asayiş olaylarını daha az vurgulamış, ya da bu olayları gölgede bırakan siyasi gelişmeleri ön plana çıkarmış olabilir.

Çalışma, 1960 Mayıs ayına kadar olan kısmı kapsadığı için 5 aylık sürede işlenen suçlar incelenmiş, diğer üç yıla oranla bu yıl daha fazla toplumsal olaylara yer verildiği görülmüştür. Bu dönem gerek öğrenci olayları gerekse askeri yürüyüşlerin yapıldığı siyasi ve toplumsal olayların ön planda olduğu bir dönem olarak hafızalara kaydedilmişti. Siyasilerin açıklamaları, meclis konuşmaları, tartışmalar, kavgalar basında daha fazla yer almıştı. Bu konular asayiş suçları arasında değerlendirilmediği için inceleme dışında tutulmuştur.

⁴⁴⁸ “Kız Kaçıran Bir Öğretmen Vekili Yakalandı”, *Cumhuriyet*, 15.5.1960, s. 3.

SONUÇ

Başkent Ankara, tarihi ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir kenttir. Bu kentin M.Ö. yıllardaki serüveni birçok devletin egemenliği altına girmesiyle başlamış, bu serüven M.S. da kendisini göstermiştir. Son olarak Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti hakimiyeti altında bulunmuştu. Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak da yerini korumuştur.

Ankara, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak, modernleşme sürecinin odağı durumundaydı. Cumhuriyetle beraber şehir hızlı bir gelişim sürecine girmişti. Bu durumun olumsuz bir sonucu olarak köyden kente göç eden insanların şehre uyum sağlamada zorlandıkları görülmektedir. Bu da toplumsal değişimlerin asayiş olaylarına önemli oranda etki ettiğini göstermiştir

1957-1960 yılları, Türkiye'nin tarihindeki önemli bir geçiş dönemini temsil eder. Bu yıllar, DP' nin iktidardaki son yılları olup, Türkiye'nin siyasi, toplumsal ve ekonomik yapısındaki değişimlere giden bir süreçtir. DP iktidarın ilerleyen yıllarında artan siyasi, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal huzursuzluklar baş göstermişti. Bu dönem halkın siyasi ve sosyal taleplerinin yükseldiği bir dönemdir.

Dönemin siyasal bağlamı göz önünde bulundurularak, suç olaylarının yalnızca bireysel vakalar değil, aynı zamanda toplumsal yapıdaki gerilimlerin yansımaları olarak ele alınması amaçlanmıştır. Çalışmada olayların sıklığı ve çeşitliliği kadar, bunların kamuya nasıl aktarıldığı ve toplumun bu haberler üzerinden nasıl şekillendirilmeye çalışıldığı da analiz edilmiştir. Sayısal veri yerine, içerik çözümlemesi yoluyla basında aktarılan suç tipleri üzerinden yorumlama yapılmıştır. Bu yöntemle amaçlanan, asayiş olgusunun dönemin sosyal atmosferine olan etkilerini çok boyutlu bir şekilde ortaya koymaktır.

Bu çalışma, suçun yalnızca bireysel değil aynı zamanda yapısal bir olgu olduğu düşüncesinden hareketle şekillendirilmiştir. Asayiş olayları, toplumun içinde bulunduğu siyasal, ekonomik ve kültürel koşullarla doğrudan bağlantılıdır. Şehirleşmenin, kent suçlarına olan etkisi kuramsal referans noktaları olarak benimsenmiştir. Çalışma basının yalnızca olay aktarıcı değil; aynı zamanda suçun anlamını ve toplumsal algısını şekillendiren bir aktör olduğu görüşü esas alınarak tamamlanmıştır.

Bu yılların asayiş olaylarıyla incelenmesi, dönemin siyasi çalkantıları ve toplumsal gerilimleriyle doğrudan ilişkilidir. Ekonomik bunalımlar ve siyasi krizler, toplumsal huzursuzlukları artırmış ve bunun sonucunda güvenlik sorunları ve özellikle de asayiş suçları daha da belirginleşmişti. Büyük şehirlerde, özellikle de Ankara’da , ekonomik zorluklar başlamıştı.

Ankara’nın başkent olarak incelenmesi, sadece hükümetin siyasi kararlarının merkezi olmasıyla değil, aynı zamanda 1957-1960 yılları arasındaki ekonomik kriz, toplumsal huzursuzluk ve siyasi gerginliklerin yoğunlaştığı bir yer olmasıyla bağlantılıdır. Bu dönemdeki asayiş suçları, Türkiye’nin modernleşme sürecinde yaşadığı toplumsal ve siyasi zorlukları anlamak için bir pencere sunmaktadır.

Osmanlı Devleti’ne yaklaşık beş asır başkentlik yapan İstanbul, devletin son zamanlarında yaşadığı toprak kayıpları ile bir başkentlin korunaklı yer olması özelliğini yavaş yavaş kaybetmişti. Bu durum Millî Mücadele zamanına kadar devam etti. Cumhuriyetin ilanından hemen önce başkent olan Ankara, inkılapların diğer Anadolu şehirlerine de yayılmasında örnek teşkil etmekteydi. Cumhuriyetin ilanı sonrasında Ankara, konumu ve başkent olması sebebiyle diğer bölgelerden göç almaya başladı. Bu durum şehrin nüfus yoğunluğunun artmasına da sebep oldu. Nüfus yoğunluğunun artışı ile beraber şehirde birçok sosyal tabaka oluştu. İlerleyen yıllarda bu tabakalar arasında yaşam tarzı, eğitim, ekonomik durum gibi göstergeler açısından birtakım farklar ortaya çıktı. Şehirde mevcut olan altyapı sorunları ve düzensiz kentleşme giderek artmaya başladı. Kırdan kente göç eden insanların konut ihtiyacı yeterince karşılanamamaktaydı. Cumhuriyetin kurucu kadroları tarafından modernizmin şehirlere yansımaları hedeflendiği için kent planları konusu ön plana çıktı. Özellikle şehrin çevre, altyapı, trafik ve konut sorununa çözüm getirmesi beklenen imar planları hazırlandı. Bu planlarda başkent Kızılay ve Ulus gibi merkezleri ön planda tutulmuştu. Bu planlar günün koşullarına göre hazırlandığı için ilerleyen dönemlerde ortaya çıkacak sorunları çözmede yetersiz kaldı.

1940’lardan itibaren özellikle de 1950-1960 döneminin en dikkat çekici problemlerinden biri olan gecekondurunu, çözümü için ciddi bir çaba harcandı. Özellikle bina yapım maliyeti nedeniyle revaçta olan gecekondur tipi yapılar bu dönemde giderek arttı. Gecekondu oturan halkın barınma, ekonomi ve eğitim konusunda yaşanan eksikliklere ek olarak Ankara’ya uyum problemleri de ortaya çıkmıştı.

Cumhuriyetin ilanı sonrasında 27 yıl devam eden tek parti rejiminden sonra 1950’de DP’nin kuruluşuyla çok partili hayata geçiş yaşandı. İlerleyen yıllarda DP’nin son iktidar yılları olan ve çalışmanın da konusunu içeren 1957-1960 dönemi, iktidar muhalefet ilişkilerinin giderek gerginleştiği yıllardı.

Özellikle parti liderlerinin hem mecliste hem de açık havada yapmış olduğu konuşmalarla gerginleşen günlerde DP muhalefet üzerindeki etkisini tamamen hissettirmek için mecliste Tahkikat Komisyonu kurmuştu. Bu komisyon üst düzey yetkilerle donatılmıştı. Başta CHP, basın ve üniversite camiası olmak üzere kamuoyu bu durumdan rahatsızdı. İstanbul ve Ankara’da öğrenci olayları başlamış, hükümet protesto edilmişti. Bu yürüyüşlere polis müdahalesiyle karşılık verilmiş ve istenmeyen olaylar yaşanmıştı. 27 Mayıs 1960’a kadar devam eden bu süreç TSK’nın ülke yönetimi devralmasıyla beraber son bulmuş, DP mensupları tutuklanmıştı. DP dönemi böylece sona ermişti.

Çalışmada, askeri darbe ile sonuçlanacak bu gergin atmosferin asayişe yansıması incelenmiştir. Ankara’da asayiş olayları incelenirken bu dönemde basın hayatında olan yerel ve ulusal gazeteler incelenmiştir. Yapılan haberler tasnif edilerek asayiş konjonktürü açısından değerlendirmeler yapılmıştır. Olaylar ile suç tipi, suçun işlenişi, suçlu profili, olaylara müdahale gibi konularda analizler yapılmıştır. Bu kapsamda başkentte işlenen suçlara bakıldığında hırsızlık, gasp, yankesicilik, cinsel taciz, fuhuş, kasten öldürme, yaralama, kumar, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, mala zarar verme ve dolandırıcılık gibi suçların vuku bulduğu görülmüştür. Bu suçlar ülkenin gerginleşen ortamının toplumsal yapı üzerindeki etkisini ortaya koymakta bir gösterge olarak değerlendirilmiştir.

Gazetelerin genellikle 3. ve 5. Sayfalarında yer alan bu asayiş haberleri bazen de ön sayfada manşette verilmiştir. 1960 Askeri Darbesine yaklaşıldığı günlerde gazetelerde asayiş haberlerinin yerine toplumsal olaylara ağırlık verildiği gözlemlenmiştir.

5.Menderes Hükümeti (1957-1960) incelendiğinde; birçok neviden suçun oluştuğu görülmektedir. Bu suçlara kimi zaman para, arsa, arazi, eğlence hayatı, gönül ilişkileri ve ekonomik sebeplerin zemin hazırladığını söyleyebiliriz. Basına aktardığı haberlerle polisin basınla olan ilişkisinin de yakın olduğu gözlemlenmiştir. Polisin basına aktardığı

haberlerin hem kamuoyu yaratmaya katkı sağlamış hem de polisin suç ve suçluyula mücadelesinin halk nezdinde olumlu görünümünü artırmıştır.

Haberlerde yakalanan şahısların tutuklandığı veya adalete teslim edildiği ifadeleri sürekli kullanılarak, aslında basının bir suç önleme aracı olarak da görev ifa etmesinin hedeflendiği anlaşılmıştır. Bir suça yönelen şahsın akıbetinin dönemin en önemli kitle iletişim araçlarından biri olan gazetelerde verilmesi, basının bu misyonu taşıdığının bir göstergesidir.

Basında en çok şahsa ve mala karşı işlenen suçlar olan hırsızlık, öldürme veya yaralama suçları yer almıştır. Emniyetin çalışmaları sonucunda faillerin yakalandığının okuyucuya aktarılması ile güven duygusu halk nezdinde oluşturulmaya çalışılmıştır. Ankara polisinin, umuma açık mekanlar üzerindeki denetimleri, suç oluştuktan sonra harekete geçen adli kolluğun başarılı baskınları, birçok nitelikli suçun aydınlatılması ve suçlunun yakalandığı haberleri okuyucuya aktarılacak caydırıcılık sağlanmak istenmiştir.

Devletler, şehirlerin güvenliğini sağlayarak yaşanabilir hale gelmesini kolluk kuvvetleri ile sağlarlar. Çalışmada yapılan incelemelerde bir şehrin medeni ve güvenli hale gelmesi için sadece kolluk imkanlarının değil, yerel imkanlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve tüm vatandaşlarca bu durumun önemsenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bir şehri yaşanabilir yapan şey o şehrin güvenli olmasıdır. Bu ise kolluk güçlerinin yürütmüş olduğu devriye faaliyetleri, cadde ve sokaklarındaki alt yapı ve ulaşım imkanlarının geliştirilmesi, şehrin sokaklarının aydınlatma imkanlarının artırılması ve imar planlarının bu durumlara göre düzenlenmesiyle sağlanacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın kapsadığı yıllarda başkentte gerçekleşen asayiş olayları; dönemin sosyolojisi, DP iktidarının son döneminde oluşan siyasi atmosfer, şehrin imar planları, kentleşme, göç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan gecekondu hayatıyla yorumlanarak incelenmiştir. Asayiş suçlarının plansız kentleşme, gecekondulaşma ve sosyal uyumsuzlukla bağlantılı olduğu değerlendirilmiştir. Buna ek olarak ülke gündemindeki mevcut siyasi atmosferin asayiş suçlarına olan etkisi irdelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır; suçların giderek nitelikli hale geldiği, bireysel suç psikolojisinden toplumsal suç psikolojisine evrildiği, suçun birçok sosyal tabakaya sirayet ettiği, askeri darbeye giden süreçte ekonomik ve toplumsal huzursuzlukların başkent özelinde toplum üzerinde

hissedilir derecede etki ettiği, aile yapısında çözümlerin başladığı ve son olarak da iktidarın bu olumsuzlukları basın yoluyla minimize etmeye çalıştđı gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma Ankara’da 1957-1960 arasında meydana gelen asayiş olaylarını medyaya yansıma biçimini analiz etmeye odaklanmaktadır. Bu bağlamda dönemin gazetelerinde yer alan haberler taranarak; suç türleri, sunum biçimi, kullanılan dil ve kamuoyuna etkisi gibi temalar çerçevesinde değerlendirilmeler yapılmıştır. Dönemin siyasi konjonktürü göz önünde bulundurularak suç olaylarının bireysel vakalar olmakla birlikte toplumsal yapıdaki gerilimlerin yansımaları da olduğu değerlendirilmiştir. Olayların sıklığı ve çeşitliliği kadar bunların kamuya nasıl aktarıldığı ve toplumun bu haberler üzerinden nasıl şekillendirilmeye çalışıldığı da analiz edilmeye çalışılmıştır. Sayısal veri olmadığı için içerik çözümlemesi yoluyla basında aktarılan suç tipleri üzerinden yorumlama yapılmıştır. Bu yöntemin kullanılmasındaki amaç asayiş olgusunun dönemin sosyal atmosferine olan etkilerini çok boyutlu bir şekilde ortaya koymaktır. Suçun yalnızca bireysel değil aynı zamanda yapısal bir olduğu düşüncesinden hareketle çalışma şekillendirilmiştir. Basının yalnızca olay aktarıcı değil suçun anlamını ve toplumsal algısını şekillendiren bir aktör olduğu görüşü esas alınarak çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmadan elde edilen veriler ışığında, suçun günümüzde ve gelecekte de var olacağı gerçeğinden hareketle şu önerilerde bulunmaktadır:

Asayiş olaylarına dair istatistiksel verilerin araştırmacılara açık olması bilimsel çalışmaların kapsamını genişletecektir. Veri erişimi, tarih araştırmalarına katkı sunacak şekilde düzenlenmelidir. Kentleşme, göç ve yoksulluk gibi faktörler asayişin temel belirleyici unsurları olduğu için sadece kolluk kuvvetleri değil, sosyal hizmet kurumları ve yerel yönetimler de güvenlik politikalarının bir parçası haline getirilmelidir.

Suç sorunsalı sosyolojik bir olgudur. Dolayısıyla devletin sadece hukuk kurumları ile müdahale edeceği bir alan değildir. Suç; aile yapısı, arkadaşlık ilişkileri, eğitim öğretim gibi olgularla beraber incelenmeli ve kollektif bir çözüm aranmalıdır.

İller İdaresi Kanunu’na göre ildeki tüm memurların amiri validir. Dolayısıyla valiye bağlı olarak bu konuyla ilgili bir birimin kurulması gerektiği fikri oluşmaktadır. Bu birimde emniyet, jandarma gibi kolluk güçlerinden birer temsilci, çevre şehircilik müdürlüğünden imar planları ile ilgilenen bir yetkili, belediye biriminden alt yapıyla

ilgilenen fen işleri müdürlüğünden bir yetkili, cadde sokakların aydınlatmasından sorumlu elektrik dağıtım yetkilisi, aile ve sosyal hizmetler müdürlüğüne bağlı bir yetkili, mahalle veya köy muhtarı, üniversiteden bir temsilci ve milli eğitim müdürlüğünden bir temsilciden oluşan bir heyet meydana getirilerek Valiliğe bağlı bir şube müdürlüğü oluşturulması deneyimlenebilir. Çıkarılacak yasalarla yetkileri belirlenen bu birimin tüm illerde hatta nüfus yoğunluğuna göre ilçeler de de teşkilatlanması sağlanabilir. Bu birimin temel amacı bir şehrin günlük suç haritasının çıkarılarak suçun olduğu yerlerle ilgili alan bazlı çalışmalar yapmak olacaktır. Kişilere veya mala karşı işlenen suçlara yönelik olarak emniyet veya jandarma yetkilisi gerekli şüpheli profili analizi yapması, belediye görevlileri tarafından yeni kurulacak mobese noktalarının tespit edilmesi, elektrik dağıtım yetkilisi tarafından aydınlatılmayan sokak varsa aydınlatılmasının sağlanması, sosyal hizmetlerdeki yetkilinin suçluya dair sosyal ekonomik durumunu bir raporla ile tanzim etmesi, eğer suçu işleyen şahsın yaşı küçük ise milli eğitim müdürlüğü aracılığıyla eğitim ve psikolojik destek verilmesi sağlanarak suça bakış açısının genişletilmesi sağlanabilir. Şehirlerde dönemsel olarak suçların yoğunlaştığı bölgelerin kent planlamasına dahil edilmesi, yerel yönetimlerin sosyal politika üretmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bunun yanısıra belediye-üniversite iş birliğiyle “suç hafızası haritaları” çıkarılabilir. Çalışmada da bahsedildiği üzere suçun yoğun olduğu bölgeler haritası oluşturulduğunda önleyici tedbirlerin alınması kolaylaşacaktır.

Çalışmadan elde edilen bilgiler ışığında “suça karşı hassas ve kollektif bilinçle yaklaşılması” amacıyla kurulması önerilen bu birimin suç oranlarını azaltacağı, şehirleri daha güvenilir ve yaşanabilir kılacağı varsayılmaktadır. Bu birimin devlet-toplum ilişkilerine sağlayacağı katkı da göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 51.0.0.0/4.31.12

BCA, 30.11.1.0/ 253.31.15

BCA, 30.11.1.0/ 253.31.16

BCA, 30.01.0.0/ 37.226.1

BCA, 30.01.0.0/37.226.5

BCA, 30.01.0.0/37.226.2

Resmi Yayınlar

Türk Ceza Kanunu, (1926), *T.C. Resmî Gazete*, 320, 13.03.1926.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, (1934), *T.C. Resmî Gazete*, 3751, 14 .07.1934.

Emniyet Teşkilatı Kanunu, (1937), *T.C. Resmî Gazete*, 3629, 4 .06.1937.

TBMMZC, Devre: 7, Cilt: 17, İçtima Senesi: 2,21.05.1945.

TBMMZC, Devre: 7, Cilt: 17, İçtima Senesi: 2,16.05.1945.

TBMMZC, Devre: 7, Cilt: 24, İçtima Senesi: 8,10.06.1946.

TBMMZC, Devre:8 , Cilt: 1, İçtima Senesi: 0, 12.08.1946.

TBMMZC, Devre: 8, Cilt: 24, İçtima Senesi: 4, 7.02.1950.

TBMMZC, Devre: 8, Cilt: 25, İçtima Senesi: 4,24.03.1950.

TBMMZC, Devre: 9, Cilt: 26, İçtima Senesi: 4,14.12.1953.

TBMMZC, Devre: 9, Cilt: 29, İçtima Senesi: 4,09.03.1954.

TBMMZC, Devre:10, Cilt: 7, İçtima Senesi:80,12.09.1955.

TBMMZC, Devre: 11, 1, İçtima Senesi: 10, 04.12.1957.

TBMMZC, Devre: 11, 12, İçtima Senesi: 47, 25.02.1960.

T.C. Resmî Gazete, 7.03.1954, Sayı: 8659.

T.C. Resmî Gazete, 16.09.1961, Sayı: 10908.

T.C. Resmî Gazete, 13.09.1957, Sayı: 9705.

Sürekli Yayınlar

Ankara Telgraf

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Dünya

Havadis

Hürriyet

İstanbul Ekspres

Milliyet Gazetesi

Son Posta

Son Havadis Gazetesi

Tercüman Gazetesi

Ulus Gazetesi

Vatan Gazetesi

Yeni Sabah

Yenigün Gazetesi

Zafer Gazetesi

Araştırma ve İnceleme Eserler

Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye (1945-1980)*, Hil Yayınları, İstanbul 1996.

Akıncı, Turan, *Demokrat Parti*, Remzi Kitabevi, Ankara 2021.

Akşin, Sina, *Kısa Türkiye Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2007.

Albayrak, Mustafa, “Demokrat Parti Döneminde Milli Korunma Kanunu Uygulamaları”, *ATAM Dergisi*, 2005, 219-250.

- Albayrak, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004.
- Aldıkaçtı, Orhan, “27 Ekim 1957 Milletvekili Seçimleri”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1959.
- Asker, Ayşe, *Askeri Darbeye Doğru Demokrat Partinin Tahkikat Komisyonu Girişimi*, İmge Yayınevi, Ankara 2003.
- Aydın Suavi ve diğerleri, *Küçük Asya'nın Bin Yüzü Ankara*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005.
- Aydın, Suavi, “Ekolojik Tahribat ve Kültürel Çöküş: Bir Şehir Yaratma Projesinin İflası Olarak Ankara”, Cantek, Funda Şenol (Der.), *İcat Edilmiş Şehir: Ankara*, İletişim Yayınevi, İstanbul 2017.
- Aydın, Tülay, “1957 Genel Seçimleri: Taşrada Değişen Siyaset Dengesi”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(3), 2023, 865-880.
- Aydoğdu, Nizamettin, *Türkiye’de Demokrasinin Gelişme Süreci*, Cinius Yayınları, İstanbul 2021.
- Aytepe, Oğuz, “Millî Mücadelede Ankara”, Şenol Cantek Fulya (Haz.), *Cumhuriyet’in Ütopyası: Ankara*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 2012.
- Bağlum, Kemal, *Bir Dönemin Uyuyan Kulağı*, Ümit Yayıncılık, Ankara 2001.
- Baş, Arda, “Orgeneral Şahap Gürler ve Demokrat Parti Döneminde Siyasi Faaliyetleri”, *History Studies*, C.2, S.3, 2019, 839-860.
- Baş, Yener, “Yenişehrin İlk Sahipleri ve İlk Sakinleri”, Cengizkan Ali, Cengizkan N. Müge (Ed.), *Bir Şehir Kurmak: Ankara 1923-1933*, Koç Üniversitesi Yayınları, Ankara 2009.
- Batmaz Şakir, Sakin Serdar, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi*, Not Yayınevi, Kayseri 2014.
- Bayar, Celal, *Başvekilim Adnan Menderes*, Baha Matbaası, İstanbul 1969.
- Bayraktar, Nuray, *Ankara Yazıları*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2017.
- Birsan, Gökçe, *Gecekondu Gençliği*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1971.

- Boz, Murat, *Türkiye'nin Mevcut İç Güvenlik Yapılanması ve Kaçakçılık Suçları ile Mücadeleye Etkileri*, Gece Kitaplığı Yayınevi, Ankara 2020.
- Braga, Anthony, "Suç Yoğun Bölge Polisliğinin Suç Üzerine Etkisi" (Çev.: Serkan Altuntop), Altuntop Serkan(Ed.), *Suçla Mücadele ve Güvenlik*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2015.
- Bulunmaz Barış, Çetin Birsell, *Türkiye'de Gazetecilik*, Der Yayınları, İstanbul 2021.
- Bulut, Fatma Kuzey, *Demokrat Parti Dönemi Asayiş ve Güvenlik Sorunları ve Bunlara Karşı Alınan Önlemler*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Erzurum 2019.
- Bulut, Sedef, "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu", *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 2(4), 2009, 125-147.
- Büyükyıldız, Feridün, *Başka Kent Ankara*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2009.
- Carter, David, *Suç Psikolojisi*, (Çev.: Defne Yazıcıoğlu), Sola Unitas Yayınları, İstanbul 2020.
- Cengizkan, Ali, "1957 Yücel Uybadın İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi", Şenyapılı, Tansu (Der.), *Cumhuriyet'in Ankara'sı*, ODTÜ Yayıncılık, Ankara 2005.
- Cengizkan, Ali, "Cumhuriyet Dönemi Kamusal Mekanları için Bir Çalışma Programı", Sargın, Güven Arif (Der.), *Başkent Üzerine Mekân-Politik Tezler Ankara'nın Kamusal Yüzleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2002.
- Cerrah, İbrahim, *Demokratik Toplumlarda İç Güvenlik*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2011.
- Çavdar, Tevfik, *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler*, İmge Kitabevi. Ankara 2007.
- Çetiner, Ayten, *Şehircilik Çalışmalarında Donatım İlkeleri*, (Doçentlik Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul 1972.
- Demir, Şerif, *Düello Menderes ve İnönü Demokrat Parti'den 27 Mayıs Darbesine Olaylar*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.
- Demir, Şerif, *Türk Siyasi Tarihinde Adnan Menderes*, Paraf Yayınevi, İstanbul 2010.

- Demirel, Tanel, *Türkiye'nin Uzun On Yılı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2021.
- Demirer, Mehmet Arif, *27 Mayıs Masallar ve Gerçekler*, Toplumsal Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Demokrat Parti Programı*, TBMM Kütüphanesi, 1946.
- Dinçer, Güven, *Ankara Kent Yazıları*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2006.
- Duman, Doğan, “Kore Savaşı ve Türkiye’de Savaş Karşıtı Bir Örgütlenme: Türk Barışseverler Cemiyeti”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19(39), 2019, 665-692.
- Ekici, Birol, “Güvenli Şehir ve Belediyeler”, İmga Orçun, Osmanoglu Emir (Der.), *Şehir ve Güvenlik*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2020.
- Erdem, Sargon, “Ankara”, *DİA*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, III, 201-203.
- Erdoğan, Dilşen İnce, *Kuruluşundan Darbeye Demokrat Parti*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2024.
- Erdoğan, Şeref, *Ankara'nın Tarihi Semt İsimleri ve Öyküleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- Erkmen, Ayşe, “Türkiye’nin NATO Üyeliği ve Üyeliğin TBMM’de Kabulü”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 2020, 1024-1049.
- Eroğul, Cem, “Çok Partili Düzenin Kuruluşu 1945-1971”, Schick Cemil Irvin, Tonak Ertuğrul Ahmet (Der.), *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul 1992.
- Eroğul, Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Yordam Yayınevi, İstanbul 2013.
- Ertuğ, Celal, *Çözumsuz Demokrasi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997.
- Galanti, Avram, *Ankara Tarihi I-II*, Çağlar Yayınları, Ankara 2005.
- Geçikli, Recep Murat, *Menderes Hükümetleri Dönemi Türkiye ABD İlişkileri*, İleri Yayınları, İstanbul 2016.
- Geleri, Aytekin, *Devriye Polisi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.

- Gevgilili, Ali, *Türkiye’de Yenileşme Düşüncesi Sivil Toplum Basın ve Atatürk*, Bağlam Yayıncılık, Ankara 1990.
- Gökçe, Birsen, *Gecekondu Gençliği*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1971.
- Gökçen Ahmet, Ünal Ertuğrul, “27 Mayıs 1960 Tarihinde Yürürlükte Olan Ceza Mevzuatımız ve Evrensel Hukuk Bağlamında Yassıada Yargılamaları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 28(1), 2022, 129-169.
- Göksu Turgut, Sözen Süleyman, Sözen Hasan Hüseyin, “Türkiye”, Çevik, Hasan Hüseyin (Ed.), *Karşılaştırmalı Polis Yönetimi*, Strateji Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.
- Gönenç, Enver Özgür, “Türkiye’de Gazete Yayıncılığının Başlaması ve Gelişmesi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.15, 2012, <https://doi.org/10.17064/iüifhd.47710>.
- Görmez, Kemal, *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, Odak Yayınevi, Ankara 2004.
- Güçlü İdris, Akbaş Halil, *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*, Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara 2019.
- Güneş, Gönül, *İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Ankara’da Günlük Yaşam*, Alter Yayıncılık, Ankara 2013.
- Güneş, Turan, *Türk Demokrasisinin Analizi*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996.
- Güzel, Şehmus, *Türk Usulü Demokrasi*, Doruk Yayınları, Ankara 1997.
- Haklı, Salih Zeki, *Cumhuriyetin 2.Yüzyılına girerken Türk Polis Teşkilatı*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2024.
- İçli, Tülin Günşen, *Kriminoloji*, Mart Kitap ve Yayınevi, Ankara 2004.
- İleri, Rasih Nuri, Örtülü Ödenek, *27 Mayıs Menderes’in Dramı*, Ceylan Matbaacılık, İstanbul 1996.
- Kabacalı, Alpay, *Türk Basınında Demokrasi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.
- Kabasakal, Mehmet, *Türkiye’de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul 1991.

- Kabay, Orhan, “Kültür ve Medeniyet Kavramlarının Farklılığı Üzerine Bir Değerlendirme”, *Cultur and Civilization*, S.8, 2025.
- Kaypak, Şafak, “Kent Güvenliğinde Yeni Açılımlar: Toplum Destekli Polislik”, Karakaya Muhittin, Gültekin Sabahattin (Ed.), *Suçla Mücadelede Çağdaş Yaklaşımlar*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2011.
- Keskin, Ömer Ali, “Türk Siyasi Tarihinde Dörtlü Takrire Kaynaklık Etmesi Bakımından Serbest Cumhuriyet Fırkası”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 2021, 718-737.
- Keyder, Çağlar, “Türkiye Demokrasisinin Ekonomi Politikası”, Schick Irvin Cemil, Ahmet Tonak Ertuğrul (Der.), *Geçiş Sürecinde Türkiye*, Belge Yayınları, İstanbul 1992.
- Kırmızı, Abdulhamit, “19. Yüzyılda Osmanlı Taşra İdaresi”, Özvar Erol, Bilgin Arif (Ed.), *Selçukludan Cumhuriyete Şehir Yönetimi*, Forart Basımevi, İstanbul 2008.
- Koca, Erkan, *Polisliğin Kitabını Yazmak*, Atıf Yayınları, Ankara 2013.
- Kocabaş, Süleyman, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2011.
- Koç, Ceyhan, *Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri (1929-1938)*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2006.
- Koloğlu, Orhan, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.
- Küçükylmaz, Mücahit, *Türkiye'de Güvenlik Bürokrasi ve Medya*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2019.
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.
- Mumcu, Ahmet, *Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi*, İnkılap ve Aka Kitabevi, İstanbul 1979.
- Muş, Ekrem – Gözübenli, Murat ve Karapazarlıoğlu, Ersin, “Suç Yoğun Bölge Polisliği”, Muş Ekrem, Sözer Alper (Ed.), *Çağdaş Kolluk Stratejileri*, Adalet Yayınevi, Ankara 2015.
- Mutlu, Kayhan ve Taş, Ramazan, *Ankara'nın Kentsel Yoksulluk Haritası*, Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012.

- Neziroğlu, İrfan, *Türkiye’de Askeri Müdahaleler ve Basın (1950-1980)*, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara 2003.
- Öngel, Alpaslan, *DP Dönemi Basın-İktidar İlişkisi*, (Yüksek Lisans Tezi) , İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2017.
- Özalp, Nazmi, *Bir Başkentin Anatomisi: 1950’lerde Ankara*, İdeal Kent Yayınları, Ankara 2016.
- Özduygün, Yunus, “Türk Siyasi Hayatında 1957 Seçimleri: Beyanatlar ve Tartışmalar”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.51, 2021, 465-480.
- Özerkan, Şengül, *Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle Türkiye’de 9 Gazete*, Özyurt Basımevi, Ankara 2009.
- Özgen, Murat, “Türk Basının Gelişimine Tarihsel Bir Yaklaşım ve Değerlendirme”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.11, 2012.
- Özkaya, Şükran, *Adım Adım 27 Mayıs*, İleri Yayınları, İstanbul 2005.
- Polat, Ahmet ve Gül, Serdar Kenan, *Suçun Ölçümü*, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.
- Polat, Ahmet, *Suç Önleme*, Legal Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Renda, Günsel – Durukan, Aynur ve Öztan Yüksel, *Ankara Başkentin Tarihi Arkeolojisi ve Mimarisi*, Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları, Ankara 2004.
- Safi, İsmail ve Kurşuncu, Talip, “Siyasal Partizanlığın Bir Göstergesi Olarak Seçim Hileleri ve Türkiye’deki Bazı Uygulamaları”, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 2019, 46-71.
- Sarıay, Ercimet, *II. Meşrutiyet Döneminde Ankara Vilayeti’nde Asayiş, Suç ve Ceza*, (Doktora Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2019.
- Sezal, İhsan, *Şehirleşme*, Ağaç Yayıncılık, İstanbul 1992.
- Soyuer, Halil, *Ankara Kabadayıları*, Pencere Yayınları, Ankara 2015.
- Sunay, Cengiz, “Demokrat Parti”, Uzun, Turgay (Ed.), *İttihat ve Terakkiden Günümüze Siyasi Partiler*, Orion Kitabevi, Ankara 2010.

- Sükan, Faruk, *Başbakan Adnan Menderes'in Meclis Konuşmaları 1950-1960*, Kültür Ofset Yayınevi, Ankara 1991.
- Şapolye, Behnan Enver, *Türk Gazeteciliği Tarihi*, Güven Matbaası, Ankara 1971.
- Şekeroğlu Ortaç, Deniz İbrahim, Duygu Nihat, *Polis Müdahale Yöntem ve Teknikleri*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2020.
- Şenyapılı, Tansu, *Barakadan Gecekonduya Ankara'da Kentsel Mekânın Dönüşümü: 1923-1960*, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.
- Şeyhanlıoğlu, Hüseyin, *Türkiye'nin Siyasal Hayatında Demokrat Parti*, Kitapyurdu Doğrudan Yayınları, İstanbul 2020.
- Şimşir, Bilal Niyazi, *Ankara Bir Başkent'in Doğuşu*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1988.
- Şimşir, Bilal Niyazi, *Ankara'nın Başkent Oluşu*, Ankaralılar Vakfı Yayınları, Ankara 2001.
- Tanör, Bülent, *Osmanlı Türk Anayasal Gelişmeleri*, Yapı kredi Yayınları, İstanbul 2014.
- Tekeli, İlhan, *Anadolu'da Yerleşme Sistemi ve Yerleşme Tarihleri*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.
- Tekeli, İlhan, *Modernizm, Modernite ve Türkiye'nin Kent Planlama Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2009.
- Timur, Taner, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, İmge Yayınevi, İstanbul 2003.
- Toker, Metin, *Demokrasimizin İsmet Paşalı Yılları Demokrasiden Darbeye 1957-1960*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1992.
- Tokmakçıoğlu, Erdoğan, *Türk Basın Tarihi*, İsim Yayınları, Ankara 2011.
- Toprak, Zerrin, *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara 2016.
- Topuz, Hıfzı, *100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996.
- Topuz, Hıfzı, *Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.
- Tosun, Ulvi Ufuk, "Truman Doktrini'nin İlanı ve Türkiye'deki Etkileri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(4), 2022, 1705-1715.

- Töngür, Ali Rıza, Çetintürk Ekrem, Ayhan Ufuk, *Ceza ve Muhakeme Hukukunun Temel Kavramları*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2021.
- Tuna, Işıl, “Verilişinin 70. Yılında Demokratikleşme Belgesi Olarak Türk Siyasal Hayatında Dörtlülük Takrir”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 15(30), 2015, 203-219.
- Tuncay, Suavi, *Parti İçi Demokrasi ve Türkiye*, Gündoğan Yayınevi, Ankara 1996.
- Tuncer Erol, Danacı Necati, *Çok Partili Dönemde Seçimler ve Seçim Sistemleri*, Tesav Yayınevi, Ankara 2003.
- Tuncer, Erol, *Osmanlıdan Günümüze Seçimler*, Tesav Yayınevi, Ankara 2003.
- Tunç, Hakan, *Polisin Suç Olgusuna Bakışı ve Suça Karşı Uzmanlaşma Çalışmaları* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.
- Turan, Ali Eşref, *Türkiye’de Seçmen Davranışı Önceki Kırılmalar ve 2002 Seçimi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.
- Uçak Olcay, Erkal Abdi, “Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Yerel Basının Gelişim Süreci”, *Selçuk İletişim Dergisi*, 12(1), 2019, 92-122.
- Uçar, Fuat, *Türk Siyasi Hayatında Milliyetçi Cephe Hükümetleri*, Berikan Yayınevi, Ankara 2021.
- Ünlü, Tolga, “Mekânın Biçimlendirilmesi, Kentsel Planlama ve Planı”, Özdemir Suna Senem, Özdemir Burcu, Uzun Nil (Der.), *Kent Planlama*, İmge Kitabevi, Ankara 2017.
- Weiker, Walter F., *1960 Türk İhtilali*, (Çev.: Mete Ergin), Cem Yayınevi, İstanbul 1967.
- Weiker, Walter F., *Amerikalı Fransız Rus Gözüyle 1960 Türk İhtilali*, (Çev.: Mete Ergin), Cem Yayınevi, İstanbul 1967.
- Yarcı, Güler, *Jandarma Tarihi Kaynakları*, Kriter Yayınevi, İstanbul 2019.
- Yeşil, Ahmet, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988.
- Yıldız, Ferruh, *İmar Bilgisi*, Nobel Yayınevi, Ankara 2009.

Yılmaz, Ayfer Genç, “Türkiye’de Polis Siyaset İlişkisi: Nedenler, Yöntemler ve Tarihsel Gelişimi”, Haklı, Salih Zeki (Der.), *Modern Dönem Türk Polis Tarihi*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara 2023.

Yurtoğlu, Nadir, *Demokrat Parti Dönemi Tarım Politikaları ve Siyasi Sosyal Hayata Etkileri 1950-1960*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 2014.

Yürük, Hüseyin, *Darbe Esaret ve Ölüm*, Okul Yayınları, İstanbul 2004.

Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, (Çev.: Yasemin Saner), İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

İnternet Kaynağı

<https://www.egm.gov.tr/asayis-suclari>

<https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/strateji/MaliDurum/2024-Performans-Programi.pdf>

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1950MilletvekiliSecimi/1950_Secim_SonucLari.pdf

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1954MilletvekiliSecimi/1954_Secim_SonucLari.pdf

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1957MilletvekiliSecimi/1957_Secim_SonucLari.pdf

https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/1961MilletvekiliSecimi/1961_Secim_SonucLari.pdf

www.aa.com.tr/tr/turkiye/sehirlerin-guvenligi-icin-metruk-binalar-yikiliyor/1157396#

EKLER

Ek. 1	Ülke Geneli 1957-1959 arası Mart Ayı Kaçakçılık Olaylarını Gösteren belge
Ek. 2	Ülke Geneli 1957-1959 arası Nisan Ayı Kaçakçılık Olaylarını Gösteren belge
Ek. 3	Kemal Aygün'ün Ankara Valisi olarak atandığını gösteren Belge
Ek. 4	Dilaver Argun'un Ankara Valisi Olarak Atandığına Dair belge
Ek. 5	Örf-i İdare Kararını Gösteren Belge
Ek. 6	Yücel-Uybadin Planının Karşılıklı Feshedildiğini Gösteren Belge.
Ek. 7	Lörcher Planını Gösteren Belge.
Ek. 8	Jansen Planını Gösteren Belge.
Ek. 9	Yücel-Uybadin Planını Gösteren Belge.
Ek. 10	1960 Yılına Kadar Ankara Şehrinde Tamamlanmış Belediye Faaliyetlerini Gösteren Belge.
Ek. 11	1923-1950 ve 1950 sonrası Ankara'da Bina Durumunu Gösteren Belge.
Ek. 12	Ankara'nın Cadde ve Sokaklarında Aydınlatma Durumunu ve İhtiyacını Gösteren Belge.
Ek. 13	1923-1959 Yılları Arası Şehirde İnşaat Durumunu Gösteren Belge.
Ek. 14	1923-1959 Yıllar Arası Ankara'da Yapılan Yol Miktarlarını Gösteren Belge.
Ek. 15	1950-1959 Yılları Arası Ankara 'da Bulunan Otobüs ve Yolcu Sayısını Gösteren Belge.
Ek. 16	1949-1959 yılları Arası Ankara'da Bulunan Otel, Hanlar ve Yatak Sayılarını Gösteren Belge.
Ek. 17	Cumhuriyet Gazetesinin 24 Ekim 1957 Tarihli Ankara ile İlgili Bir Haberi.
Ek. 18	Akşam Gazetesinin 9 Mayıs 1959 tarihli haberi
Ek. 19	Milliyet Gazetesinin 18 Kasım 1957 Tarihli Haberi.
Ek. 20	Son Havadis Gazetesinin 1 Ocak 1958 Tarihli Haberleri.
Ek. 21	Ulus Gazetesinin 3 Ocak 1959 Tarihli Haberi
Ek. 22	Ankara Telgraf Gazetesinin 1 Eylül 1960 Tarihli Haberi.

EK 1. Ülke Geneli 1957-1958-1959 yılı Mart ayı Kaçakçılık Olaylarını Gösteren Belge.

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
JANDARMA UMUM KUMANDANLIĞI KARARGÂHI
ANKARA

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

E/5

HRK.V. Şube İstat.Ka. : 233524/2095 • 6 MAYIS 1959

KONU : Kaçak istatistik cetvelinin sunulduğu Hk.

BAŞVEKÂLET YÜKSEK MAKAMINA

1957, 1958, 1959 seneleri Mart aylarında vukubulan kaçak olay-
lariyle yakalanan kaçakçı ve kaçağı gösterir cetvel ilişkide sunul-
muştur.
Yüksek bilgilerine saygılarımla arz ederim.

DAHİLİYE VEKİLİ EMRİYLE

DAĞITIM :
Bilgi

1- Riyaseticumhur kâti-
bi umumîliğine.
2- Başvekalâte.

RECAİ TÜRELİ
DAHİLİYE VEKÂLETİ MÜSTEŞARI

Julius. Ka. 2-1959 At. 2000

Tarih	Numarası	Ek
8.5.59	232	1

030	01				69	4372
-----	----	--	--	--	----	------

1957,1958,1959 SENELERİ MART AYLARINA AİT YAKALANAN
KAÇAĞIN MUKAYESELİ KAÇAK İSTATİSTİK CETVELİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ YAKALANAN KAÇAĞIN CİNSİ	MART AYLARINDA		
	1957	1958	1959
Olay	198	179	125
Diri kaçakçı	101	134	59
Ölü kaçakçı	1	8	1
Yaralı Kaçakçı	3	1	3
Silâh (Adet)	4	2	1
Mermi (Adet)	319	-	-
Çakmak (Adet)	73	4	140
Çakmaktaşı (Kg.)	20.000	0.100	-
Eski Elbise (Kg.)	98.000	225.900	546.000
<u>MENSUCAT:</u> İpekli, Yünlü, Pamuklu (Kg.)	168.000	210.400	134.350
Çeşitli Gümrük eşyası (Kg.)	3299.400	3935.120	1152.000
" " " (Adet)	10625	2297	3000
Sigara kâğıdı (Defter)	21041	889	24924
Tütün (Kg.)	643.000	2820.000	1221.000
Çeşitli İnhisar Eşyası (Kg.)	-	12.000	2.500
" " " (Adet)	17	-	-
Kesim hayvanı (Baş)	1212	1778	206
Çeşitli yiyecek maddesi (Kg.)	11120.500	5873.000	1084.000
Uyuşturucu madde (Kg.)	-	213.000	60.510
Taşıt aracı (Adet)	17 canlı 5 Motörlü	28 canlı 1 Motörlü	26 canlı 7 motörsüz
Türk ve yabancı parası (T.L.)	2100	40	230
YAKALANAN KAÇAĞIN KIYMETİ (T.L.)	307221	410680	139445

030 01 69 437/2

HRK. V.Şube Müdürü

2

EK 2. Ülke Geneli 1957-1958-1959 yılı Nisan Ayı Kaçakçılık Olaylarını Gösteren Belge.

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
JANDARMA UMUM KUMANDANLIĞI KARARGÂHI
ANKARA

E/5

HRK. : V.Ş. 3.Ks. İstat. 233540/1694 9-HAZİRAN 1959

KONU : Kaçak İstatistik Cetvelinin sunulduğu Hk.

BAŞVEKÂLET YÜKSEK MAKAMINA

1957, 1958, 1959 Seneleri Nisan aylarında vukubulan kaçak olaylarıyla yakalanan kaçakçı ve kaçağı gösterir cetvel ilişkisinde sunulmuştur.

Yüksek bilgilerine saygılarımla arz ederim.

DAHİLİYE VEKİLİ EMRİYLE

DAĞITIM :
Bilgi :

1- Riyaseticumhur kâti-
bi Umumiliğine.
2- Başvekâlete.

RECAİ TÜRELİ
DAHİLİYE VEKÂLETİ MÜSTEŞARI

12.6.59 232 1

030 01 69 6376

1957, 1958, 1959 SENELERİ NİSAN AYLARINA AİT YAKALANAN
KAÇAĞIN MUKAYESELİ KAÇAK İSTATİSTİK CETVELİ

FS

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ CUMHURİYET ARŞİVİ YAKALANAN KAÇAĞIN CİNSİ	N İ S A N A Y L A R I N D A		
	1 9 5 7	1 9 5 8	1 9 5 9
Olay	236	187	102
Diri kaçakçı	150	131	88
Yaralı "	3	2	2
Ölü "	12	11	1
Silâh (Adet)	1	2	2
Mermi (Adet)	951	779	2
Çakmak (Adet)	9	4620	3
Çakmaktaşı (Kg.)	2.400	-	0.100
Eski Elbise (Kg.)	76.700	171.100	25.500
<u>M E N S U C A T :</u> (Kg.)	350.330	663.790	194.370
İpekli, Yünlü, Pamuklu.			
Çeşitli Gümrük eşyası (Kg.)	9506.420	2530.300	818.900
" " " (Adet)	8066	971	4445
Sigara kâğıdı (Defter)	331	450	-
Mutun (Kg.)	1901.700	3151.000	685.900
Çeşitli İnhisar eşyası (Kg.)	845.000	-	18.700
" " " (Adet)	-	-	-
Kesim hayvanı (Baş)	1455	919	1207
Çeşitli yiyecek maddesi (Kg.)	3450.000	6158.400	783.000
Uyuşturucu madde (Kg.)	-	110.000	75.200
Taşıt Aracı (Adet)	16 canlı 7 Motörlü	48 canlı 1 Motörsüz 2 Dz. Motörlü	10 canlı
Türk ve Yabancı parası (T.L.)	4322 T.L. 30 Sur.L.	1144	18288
YAKALANAN KAÇAĞIN KIYMETİ (T.L.)	472409	349322	197415

HRK.V.KAÇAK ŞUBESİ

030 01 69 437/6.

EK 3. Kemal Aygün'ün Ankara Valisi olarak atandığını gösteren Belge.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı

4

9555

KARARNAME

Eki

5439 sayılı kanunun 2 nci maddesine tevfiқан Emniyet
Umum Müdürlüğünde çalıştırılan Kemal Aygün'ün Ankara, Diyarbakır
Valisi Fahrettin Akkutlu'nun Sivas ve Merkezde Vali Şevket Ozanalp'
ın Diyarbakır Valiliklerine almakta oldukları maaşlarıyla naklen
tayinleri; Dahiliye Vekâletinin 7/10/1957 tarihli ve 511 sayılı
yazısı üzerine, 5442 sayılı kanunun 6 ncı maddesine göre, İcra Ve-
killeri Heyetince 7 /10/1957 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

C. Aygün

030	18	01	147	51	20
-----	----	----	-----	----	----

Başvekil

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Devlet Vekili

Adliye Vekili

Milli Müdafaa Vekili

Dahiliye Vekili

Hariciye Vekili

Maliye Vekili

Maarif Vekili

Nafza Vekili

Ticaret Vekili

Sih. ve İc. Vekili

Güm. ve İn. Vekili

Ziraat Vekili

Münakale Vekili

Çarşı Vekili

Sanayi Vekili

Dosya No :

29/45

1184

Başvekil	Devlet Vekili	Devlet Vekili	Adliye Vekili
Millî Müdafaa Vekili	Dahiliye Vekili	Harcıye Vekili	Maliye Vekili
Nafıa Vekili	Ticaret Vekili	Sih. ve İç. Maa. Vekili	Güm. ve İnh. Vekili
Münakalat Vekili	Çalışma Vekili	Sanayi Vekili	Baş-ıy. ve Tırz. Vekili
		Koordinasyon Vekili	İmar ve İskân Vekili

EK 5. Örf-i İdare Kararını Gösteren Belge.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi
Karar Sayısı
4
12979

KARARNAME

Bugün İstanbul'da tahrikler ve önceden yapılmış tertipler neticesinde vukubulmuş olan müessif hadiselerin yatıştırılması sırasında, Devlet Kuvvetlerine karşı vâki mukavemet hareketinin âmme huzur ve âsâ-yişini ihlâl edecek istidat göstermesi muvacehesinde, Teşkilâtı Esasiye Kanununun 86 ncı maddesi hükmüne tevfikân, İstanbul ve Ankara Vilâyetlerinde saat 15 den itibaren Örfi İdare ilânı; İcra Vekilleri Heyetince 28/4/1960 tarihinde kararlaştırılmıştır.

REİSİCUMHUR

E. Bayraktar

Bagvekil Devlet Vekili ve Başv.Yardımcısı Devlet Vekili Devlet Vekili Devlet Vekili
Adliye Vekili Millî Müdafâ Vekili Dahiliye Vekili ve Hariciye V.V. Hariciye Vekili Maliye Vekili
Maarif Vekili Nafia Vekili Ticaret Vekili ve İmar ve İsk.V.V. Şih. ve İc. Mus. Vekili Güm. ve İnş. Vekili
Şih. ve İc. Mus. V.V. Münakalat Vekili Çalışma Vekili ve Bas-Yay. ve Turz.V.V. Sanayi Vekili Bas-Yay. ve Turz. Vekili
İmar ve İskân Vekili Koordinasyon Vekili

2/2
551

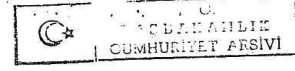
180 18 0' 02 154 91 9

EK 6. Yücel-Uybadin Planı Olarak Bilinen Şehir Planının Karşılıklı Feshedildiğini Gösteren Belge.

T. C.
BASBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi
Karar Sayısı

5
187

KARARNAME

Eki

AN

Ankara Şehri İmar Planının tatbikatı için Yüksek Mimar Raşit Uybadin ve Yüksek Mimar Nihat Yücel ile münakit 27/Ekim/1955 tarihli mukavelenin karşılıklı ibra suretiyle feshi hakkındaki Ankara Belediyesi İmar İdare Heyetinin ilişik 15/6/1960 tarihli ve 356 sayılı kararının tasdiki; İmar ve İskân Bakanlığının 15/7/1960 tarihli ve 3108-7529 sayılı yazısı üzerine, 1351 sayılı kanunun 7 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 3 / 8 / 1960 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Devlet Başkanı ve Başbakan

Devlet Bakanı

Devlet Bakanı

Adalet Bakanı

Millî Savunma Bakanı

İçişleri Bakanı

Deşleri Bakanı

Maliye Bakanı

Millî Eğitim Bakanı

Bayındırlık Bakanı

Ticaret Bakanı

Sa. ve So. Y. Bakanı

Güm. ve Tekel Bakanı

Tarım Bakanı

Ulaştırma Bakanı

Çalışma Bakanı

Sanayi Bakanı

Ba.-Ya. ve Turizm Bakanı

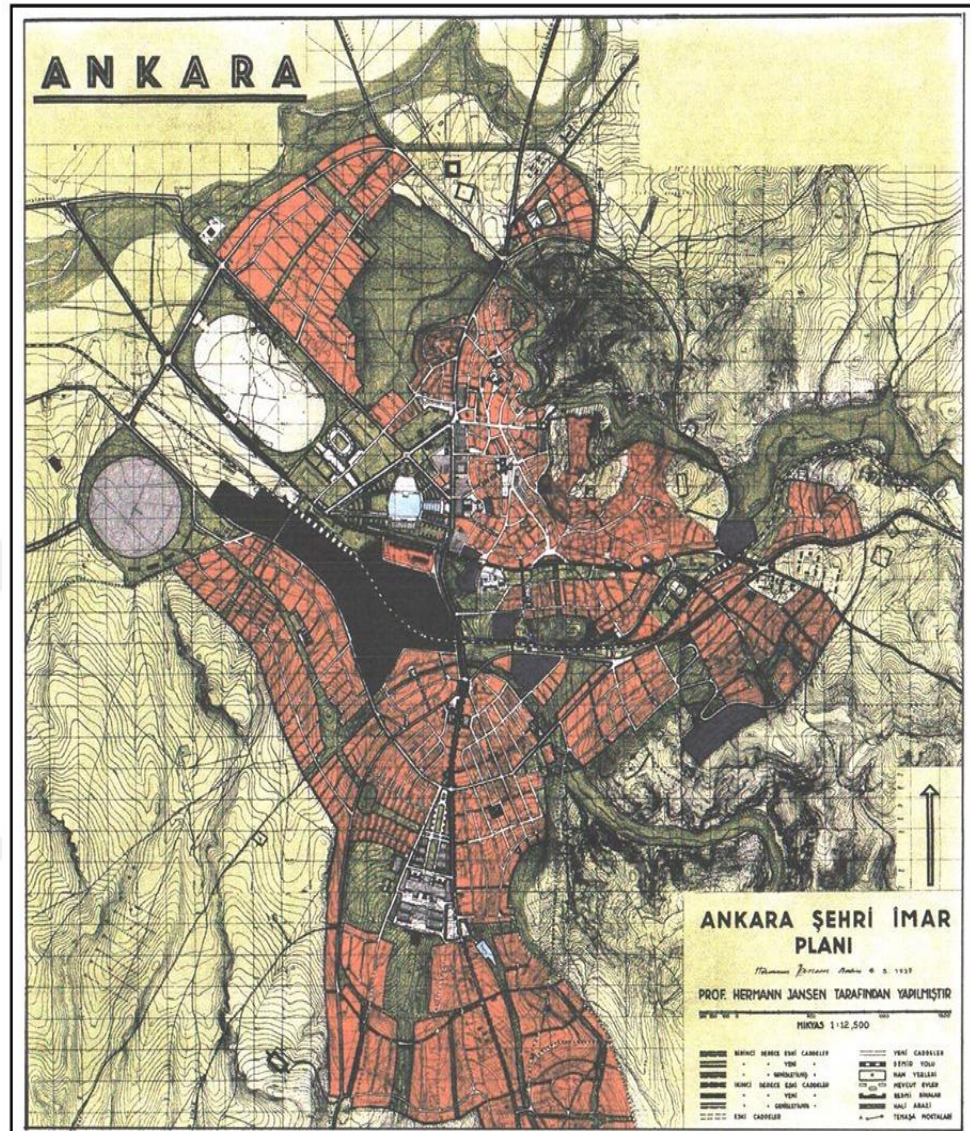
İmar ve İskân Bakanı

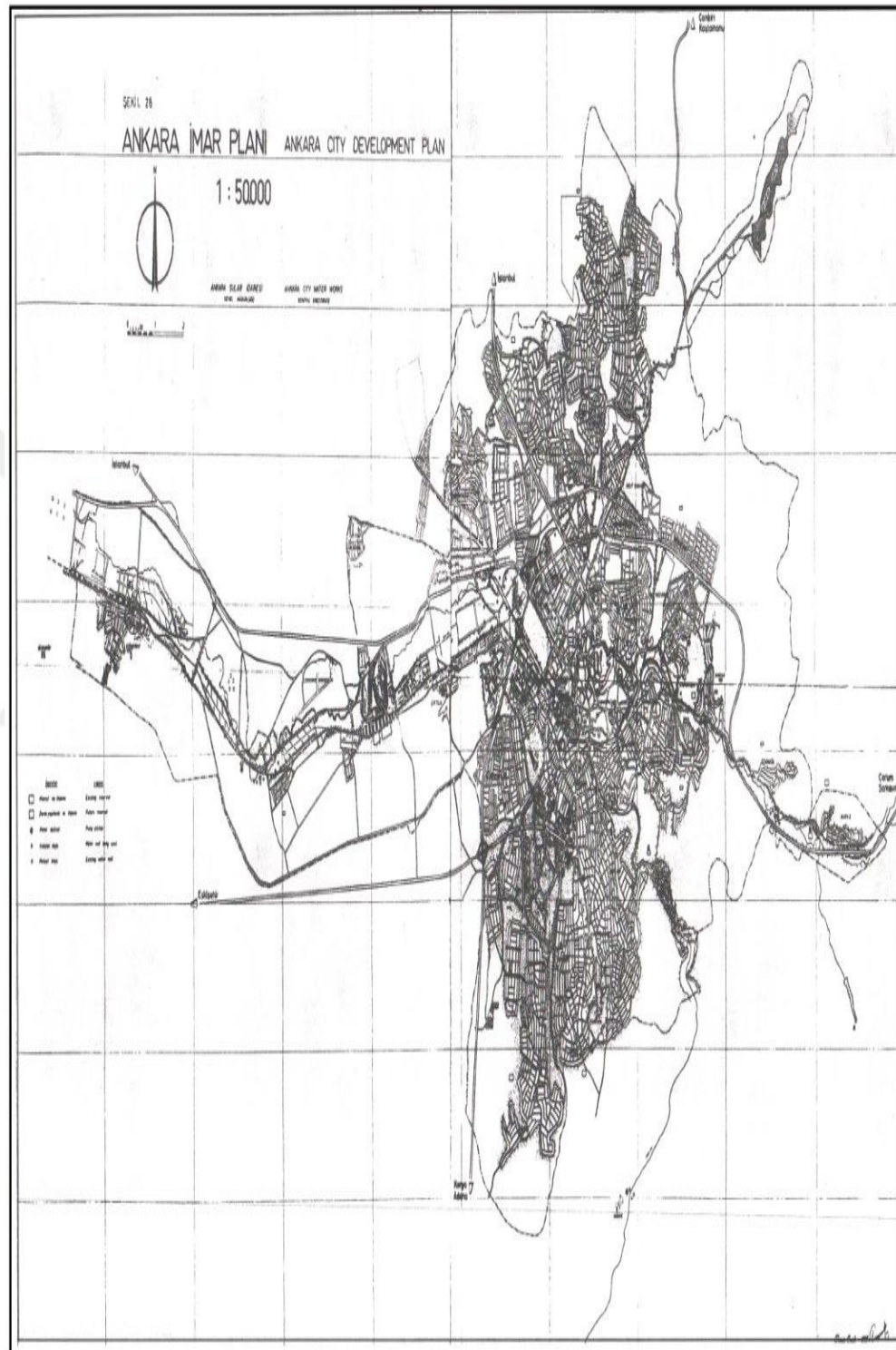
Dosya No :

40-75
257

130 18 0 156 10 4

EK 8. Jansen Planını Gösteren Belge.

EK 10. 1960 Yılına Kadar Ankara Şehrinde Tamamlanmış Belediye Faaliyetlerini Gösteren Belge.

K3 Ankara

Bahçeler Müdürlüğü
Tel: 12594

Hükümet Reisimizin direktifleriyle Başşehirimizde Başlamış olan büyük İmar hareketlerinden bu güne kadar yapılan işler aşağıda arz edildiği gibidir.

- 1) Park ve Bahçeler
- 2) Bulvarlar
- 3) Çocuk Bahçeleri
- 4) Yol ağacı ve ağaçlama
- 5) Yetiştiricilik
- 6) Gençlik Parkı Sergisi

a- Eski Mezarlık(Safaktepe Parkı)
5-6 Senedir bir türlü neticelenmeyen bu saha 280 dekar olup 1956 ekiminde ele alınmıştır.Sökülen taş ve molozların bir kısmı cebeci caddesi Blokuna bir kısım taş Emniyet parkı istinat duvarlarına çekilmiştir. Saha dört defa işlendikten sonra parsel edilmiş ve aynı günlerde Atatürk bulvarından itina ile çıkarılan büyük çamlardan 470 adedi nakil edilmiş ayrıca yollardan çıkarılan büyük ağaçlar ve on binlerce süs ve ziynet fidanları dikilmiş ayrıca(6000)bin metro kare sahanın çimlenme ve çiçeklenmesi tamamlanarak eski bir Park halile bu günkü manzarasını almıştır.

B- Baba harman Parkı:(dış kapı)
40 bin metro kare olan bu saha üniversite meydanında bataklık bir halde idi.2000 bin kamyon toprak çakılarak doldurulduktan sonra eldeki plana göre parsel edilmiş ve bir kısım çamlanması yapılmıştır. Ayrıca içerisinde bir çocuk bahçesi sahası yapılmış olup 1957 Cumhuriyet Bayramına ağaçlanma,çimlenme ve çiçeklenmesi tamamlanarak açılmış olacaktır.

C-Emniyet Parkı:
Kızılay meydanını abidesi ve yetişmiş ağaçları ile süsleyen Parkın sağ ve sol kanatlarından 5 metro alınması dolayısıyla tekrar raviziyondan geçirilmiş 300 metro istinat duvarı yapılmış ve çıkması icap eden büyük çamlar ve diğer süs ve ziynet ağaçları zarar görmeden eski mezarlık sahasına çekilmiştir. Çok itina edilmekte olana Park kısa bir zaman sonra meydana yakışır olacaktır.

D- 14 Mayıs ikinci kısım bahçesi:
Bu günlerde İmar idaresince istimlak sahası tamamlanmakta olan bu saha için hazırlığımız tamamdır. Netice alınır alınmaz bu mevsime yetiştirilecektir.

a) Bulvarlar:
Sıhhyeden Ziraat Vekâletine kadar ele alınan bulvardaki çamların mühim bir kısmı nakil edilmiş 15 adedide aynı bulvar üzerinde yer değiştirmiştir. Kızılaydan Bakanlıklara kadar olan bulvar ele alınarak iyi toprak çekilmiş temin edilen büyük mavi ladinler ve nadide süs ve ziynet fidanları ile süslenmiş ve çimi ekilerek bu günkü halini almıştır. Bu günlerde Sıhhye ve Kızılay arasında tamamlanmış olacaktır.

030	01					1177427
-----	----	--	--	--	--	---------

9

DEVLET ARŞİVİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GENELİTAP ARŞİVİ

Bu Meyanda Kızıllay bahçesinde ele alınmış bu günlerde tamamlanacaktır.

d- Kurtuluş Kùltür Parkı:

116 dekar olan bu sahaya evvelce çekilmiş olan toprağın Yayılması işine girişilmiştir. Bu sene toprak hazırlığı ve parselesyon işleri tamamlanacak 1958 de Halka açılmış olacaktır.

A- Çocuk Bahçeleri:

Bendderesi yolunun genişlemesi dolayısıyla orada bulunan Çocuk bahçesi yeni mahallede postahane yanında ki 2100 M3 olan sahaya nakil edilerek güzel bir çocuk bahçesi yapılmıştır.

B-Yol genişlemesi dolayısıyla Kurtuluş Ve Konservatuvar Çocuk bahçelerinin bir kısmı alınmıştır. Bunlarda tekrar ele alınarak bu günkü halini almıştır.

c-Ayrıca Şafaktepe, Çınçın Bağları, Gülveren, Mamak gibi semtlerde Çocuk bahçeleri açmak üzere faaliyete geçilmiştir.

a-Yol Ağaçları ve Ağaçlama:

Genişleme dolayısıyla isabet eden ağaçlar ekseri gece mesaisi yapılarak kaldırılmıştır.

b-Yeni mahallenin bütün yolları Bahçelâ Evler, Cebeci, Maltepe Semtlerindeki yollar ağaçlanmıştır. Bu suretle 9300 muhtelif fidan dikilmiştir.

c-Geçen sene başlamış olan Altındağ Çamlanmasına bu kışta başlamış 1800 çam dikilmiştir.

A-Yetistiricilik:

Müdürlük merkezinden Paraşüt Kulesine doğru 25 bin M3 olan sahanın doldurulması yapılarak fidanlık olarak parsele edilmiştir. İstanbul Caddesinin ikinci bir defa genişlemesi sebebiyle orada ki Fidanlığımızdan alınan sahadan bulunan binlerce süs ve ziynet fidanları Müdürlük merkezine nakledilmiştir.

a-Gençlik Parkı sergisi:

Baş Şehrimize Büyük bir canlılık veren sergiye bu sene 1700 M3 uzunluğunda minyatür Tren yapılmış bunun güzergahı tekrar tanzim edilmiştir. Ayrıca Bulvar girişinde Kaskatlı havuzlar yapılmasına başlanmış Mevsimine yetişmiş olacaktır. Çiçek sergisine Hollanda dan getirilen 60 Çeşit Lale ve 15 Çeşit Sümbül dikilmiştir.

Tesisleri bitmekte olan Park yeni baştan Çim, Çiçek Sahaları ve yolları esaslı olarak elden geçecektir.

Saygı ile arz olunur.

Bahçeler Müdürü
Hayri Çeçen

030	01			1177427
-----	----	--	--	---------

10

EK 11. 1923-1950 ve 1950 sonrası Ankara'da Bina Durumunu Gösteren Belge.

K3 Ankara

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

1923 den 1950 ye kadar Ankara'da 65.234 bina yapılmıştır .
Bunların nev'ileri tesbit edilememiştir .

Bu binalardan :

37.362 si ruhsatlı
27.872 si kaçak ve gecekondü
5.230.680 M2 ruhsatlı inşaat mesahai sathiyesi
3.902.080 M2 kaçak inşaat mesahai sathiyesi
9.132.760 M2 Y e k û n .

1950 den sonra Ankara'da 22.665 bina yapılmıştır .
Bunların müfredatını verebiliriz .

Bu binalardan :

11.262 si ruhsatlı
11.403 ü kaçak ve gecekondü
4.765.266 M2 ruhsatlı inşaat mesahai sathiyesi
1.596.356 M2 kaçak inşaat mesahai sathiyesi
6.361.622 M2 Y e k û n .

O K U L L A R

1923 - 1950
33 ilkokul
269 dersane
41.620 M2 inşaat

1950 den sonra
30 ilkokul
272 dersane
41.949 M2 inşaat

030	01			117/262/2
-----	----	--	--	-----------

11

EK 12. Ankara'nın Cadde ve Sokaklarında Aydınlatma Durumunu ve İhtiyacını Gösteren Belge.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

K5

Ankara, 16.1.1960

N o t : Civa Buharlı Lâmbalar Hakkında :

Ankara Şehri dahilindeki birinci ve ikinci derecede Cadde, Yol ve Meydanlarda talep olunan ve bir tek floresan lâmba ile elde edilemeyecek ışık şiddetini temin için, muhtelif Avrupa Memleketlerinden getirtilen Mühassısların hazırladıkları projelere uyularak ilk defa İstanbul Elektrik İdaresinden 230 adet 250 Watlık Civa Buharlı lâmba celp edilmiş ve bu arada bir çok Avrupa Firmalarından teklifler alınarak bunlar arasında vasıf ve fiat bakımından uygun görülen Siemens Firmasına 1000 adet 400 Watlık, Dr.İng. Schneider Firmasına 600 adet 400 Watlık, Vulkan Firmasına 150 adet 2x125 Watlık, AEG Firmasına 150 adet 2x125 Watlık ve Dr.İng. Schneider Firmasına da 150 adet 2x125 Watlık Civa Buharlı lâmba sipariş edilmiştir. Ayrıca Meydanların aydınlatılması için lüzumlu 33 adet Civa ve Sodyum Buharlı karışık ışıklı büyük Meydan lâmbaları AEG Firmasına sipariş edilmiştir.

Bunlardan Siemens Firmasına sipariş olunan 1000 adet lâmba halen gelmiş ve Gümrüklenmiş olup bunların Caddelere talikine başlanmıştır.

Dr.İng. Schneider Firmasına sipariş edilmiş olan 600 adet 400 Watlık lâmbanın 200 adedi ile aynı Firmaya sipariş edilmiş olan 150 adet 2x125 Watlık lâmba ve Vulkan Firmasına sipariş edilmiş bulunan 150 adet 2x125 Watlık lâmba halen Müessesemiz sahasında olup henüz Gümrüklenmemiştir.

AEG Firmasına sipariş olunan 150 adet 2x125 Watlık lâmba ile 33 adet Meydan lâmbası yolda olup, Dr.İng. Schneider Firmasına sipariş edilmiş olan 600 adet 400 Watlık lâmbadan bakiye kalan 400 adedi Fabrika Tezgâhlarında vukua gelen bir arıza sebebiyle ancak Şubat 1960 ortalarında sevk edileceğine dair mezkûr Firmadan yazı alınmıştır.

Bu suretle transferi yapılmış 2083 adet Civa Buharlı lâmba satın alınmış ve bunun İstanbul Elektrik İdaresinden celp edilenlerle beraber miktarı 2313 e balığ olmuştur. Halen elimizde 1780 adet lâmba mevcut olup bunlardan, aşağıda isimleri yazılı Cadde yol ve Meydanlara hizalarında gösterilen miktarlarda lâmba sarf edilmiştir.

Yurda mur'a

./.

030	01			122	776	1
-----	----	--	--	-----	-----	---

DEVLET ARSIVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARSIVI

- 2 -

	Adedi	Gücü
1 - Atatürk Bulvarı (Ulus Meydanı-Güven Meydanı arası)	518	400 W.
2 - Tunalı Hilmi Caddesi (Çankaya 14 Mayıs kavşağı)	40	"
3 - Vali Reşit Galip (Posta Caddesi)	71	"
4 - Kızılay-Tandoğan Meydanı (Gazi Mustafa Kemal Bulvarı)	73	"
5 - Uçar Sokak ve İzmir Caddesi	20	"
6 - Ulus, Sıhhiye ve Kızılay Meydanlarına	70	"
Yekün.	792	

Civa Buharlı lâmbalarla tenvir edilmesi programa alınmış olan Caddeler ve Yollar da aşağıda sırasıyla gösterilmiştir.

	Adedi	Gücü
1 - Bendderesi Bulvarı (Dışkapı-Güverlen Bulvarı arası)	220	400 W.
2 - Cebece Caddesi (Sıhhiye-Askeri Dikim Evi arası)	154	250 W.
3 - Cebece Dikim Evi-Konservatuvar Meydanı	22	400 W.
4 - Konservatuvar Meydanı-Aktaş (Güverlen Bulvarı)	42	400 W.
5 - Milli Müdafaa Caddesi (Kızılay-Eskişehir Yolu arası)	54	400 W.
6 - Yeni B.M.M. Snü (Eskişehir Yolu)	30	400 W.
7 - İstasyon Caddesi (Ulus-İstasyon Meydanı)	70	400 W.
8 - Hipodrom Caddesi (İstasyon Meydanı-Konya Yolu)	100	400 W.
9 - Hipodrom Caddesi ile Tandoğan Meydanı arası	30	250 W.
10 - Ulus Meydanı-Dışkapı arası (Çankırı Caddesi)	84	250 W.
11 - İstanbul Caddesi (Atatürk Bulvarı-Yeni Mahalle girişi)	470	400 W.
12 - Bahçeli Evler Caddesi (Tandoğan Meydanı-Konya Yolu arası)	76	250 W.
13 - Ziya Gökalp Caddesi (Kızılay-Kurtuluş Meydanı arası)	48	400 W.
14 - Baraj Caddesi (Dışkapı-Golf Kulübü arası)	420	250 W.
15 - Talat Paşa Bulvarı (İstasyon-Samanpazarı arası)	50	400 W.

030 01 122 776 1

./.

2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 3 -

	Adedi	Gücü
16 - İvedik Caddesi (Yeni Mahalle)	60	400 W.
17 - Çankaya Yolu (İngiliz Sefarethanesine ve Riyaaseti Cumhur Köşküne çıkan Yollar)	57	400 W.
	1233	400 W.
	764	250 W.
Yekün.	1997	

Yukarıda bahis mevzuu Cadde ve Yollar için ihtiyaç bulunan lâmbalardan bir kısmı elimizde mevcut olup bakiye ihtiyaç ile sair ihtiyaçlar için lüzumlu lâmbaların temini maksadiyle muhtelif Avrupa Firmalarıyla temasa geçilmiş ve Müessesemizin mali durumu göz önünde bulundurularak bu Firmalardan kredili tediye esasına göre teklifler celp edilmiştir. Bu teklifler içinde fenni ve mali şartları en uygun görülen bir Firmaya sipariş yapılmak üzeredir.

030 01 122 776 1

EK 13. 1923-1959 Yılları Arası Şehirde İnşaat Durumunu Gösteren Belge.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

1923 Yılından 1959 yılına kadar (31/7/1959) ANKARA şehrinin
İnşaat Faaliyetini gösterir tablodur

1- 1923 - 1950 Yılları arasında yapılan Hususi İnşaat

A D E T	İNŞAAT SAHASI
31234 Adet	4 312 760 Metre Kare

2- 1950 - 1959 Yılları arasında yapılan inşaat

YAPINININ CİNSİ	ADEDİ	İNŞAAT SAHASI
Ev	7 928 Adet	1 426 146 Metre Kare
Apartman	2 784 "	1 228 309 "
Dükkan	365 "	210 224 "
Sanayi Tesis	67 "	729 315 "
Otel	91 "	186 653 "
Sinema	17 "	29 500 "
Garaaj	646 "	44 826 "
Kooperatif	2 688 "	964 715 "
14 526 Adet	4 819 688 Metre Kare	

030 01 12 76 1 5

EK 14. 1923-1959 Yıllar Arası Ankara'da Yapılan Yol Miktarlarını Gösteren Belge.

1923-1959 YILLARI ARASINDA ANKARA ŞEHİRİ DAHİLİNDE
YAPILAN YOL MİKTARLARI LİSTESİDİR

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

YILLAR	SATHİ KAPLAMA	STABİLİZE	YAYA KALDIRIM	MAKADAM	VEYA KANAL	PARKET	ADİ KALDIRIM	ASFALT YOL
1. 3-1950	--	--	86.200	47.900	50.450	17.000	68.637	123.360
1950-1959	52.486	260.047	46.275	43.786	238.975	32.000	79.055	335.052

=====

030 01 122 336 1

EK 15. 1950-1959 Yılları Arası Ankara' da Bulunan Otobüs ve Yolcu Sayısını Gösteren Belge.

ANKARA Otobüs adedi

DEVLET ARŞİVESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

	Otobüs Adedi Vasati	Trolleybüs Adedi Vasati	Katedilen Km.	Taşınan yolcu	Safi gelis
1950	32	9	2936778	19182075	2.347.917,40
1951	42	9	3451570	23969757	2.962.317,90
1952	53	9	3954463	29845823	3.690.196,44
1953	61	11	4506918	35597046	4.441.210,18
1954	75	19	5533309	51220147	6.565.112,55
1955	88	19	6555102	66329067	8.667.925,43
1956	93	20	6860510	76578415	9.927.204,04
1957	94	20	6877780	79949656	10.572.598,71
1958	101	22	7261194	83523061	13.802.325,84
1959 (9 aylık)	129	21	6432837	55871200	16.255.249,39

030 01 122 336 1

EK 16. 1949-1959 yılları Arası Ankara'da Bulunan Otel, Hanlar ve Yatak Sayılarını Gösteren Belge.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

ANKARA Otel adetleri

	<u>Otel Sayısı</u>	<u>Yatak sayısı</u>
1949	45	2 218
1950	49	2 441
1951	55	2 845
1952	58	2 960
1953	65	3 648
1954	80	4 381
1955	95	5 218
1956	107	5 896
1957	116	6 568
1958	125	6 962
1959	192 (19. sayıdır)	7 862

030 01 122 336 ✓

EK 17. Cumhuriyet Gazetesinin 24 Ekim 1957 Tarihli Ankara ile İlgili Bir Haberi.

Cumhuriyet

24 Ekim 1957 11.300

Devlet Binası

Ankarada bazı gençlerin gösteri yürüyüşünde hâdiseler oldu

Polis, cop ve gaz bombası kullandı ve Çankayaya giden yolu kesti, bazı gençler nezaret altına alındı

Do hâdiseden sonra polis kavretleri altında otomobil ve otobüslerle deriyi geçtiler. Emniyet Müdürlüğünde Valinin başkanlık ettiği bir toplantı yapıldı, tahliyat geç vakte kadar sürdü

Ankarada dünkü feci kaza

Bu kaza son bir hafta içinde...

Amerikanın Belgrad'la münasebatı

Belgrad'da...

Türk heyeti Ciddede Kral Suudla görüştü

Belgrad'da...

Yeni bir Sovyet tehdidi

Mr. Kukurvsky...

Seçmen kartı almamış olanlar da reylerini kullanabilirler

Bunun için...

il Seçim Kurulu dün bir tebliğ neşretti

Tebliğde pazar günü nasıl rey verileceği, propaganda, rozet, flama ve bayrak taşıma yasakları ile diğer yasaklar etraflı şekilde anlatılıyor

Ankarada bazı gençlerin gösteri yürüyüşünde hâdiseler oldu

Polis, cop ve gaz bombası kullandı ve Çankayaya giden yolu kesti, bazı gençler nezaret altına alındı

Do hâdiseden sonra polis kavretleri altında otomobil ve otobüslerle deriyi geçtiler. Emniyet Müdürlüğünde Valinin başkanlık ettiği bir toplantı yapıldı, tahliyat geç vakte kadar sürdü

Ankarada dünkü feci kaza

Bu kaza son bir hafta içinde...

Amerikanın Belgrad'la münasebatı

Belgrad'da...

Türk heyeti Ciddede Kral Suudla görüştü

Belgrad'da...

Yeni bir Sovyet tehdidi

Mr. Kukurvsky...

Seçmen kartı almamış olanlar da reylerini kullanabilirler

Bunun için...

il Seçim Kurulu dün bir tebliğ neşretti

Tebliğde pazar günü nasıl rey verileceği, propaganda, rozet, flama ve bayrak taşıma yasakları ile diğer yasaklar etraflı şekilde anlatılıyor

ADRES: Cinnah Caddesi, Şişli No. 10
 İstanbul - İSTANBUL
 TELEFONLARI: 21000 - 21001 - 21002
 21003 - 21004 - 21005 - 21006
 21007 - 21008 - 21009 - 21010
 21011 - 21012 - 21013 - 21014
 21015 - 21016 - 21017 - 21018
 21019 - 21020 - 21021 - 21022
 21023 - 21024 - 21025 - 21026
 21027 - 21028 - 21029 - 21030
 21031 - 21032 - 21033 - 21034
 21035 - 21036 - 21037 - 21038
 21039 - 21040 - 21041 - 21042
 21043 - 21044 - 21045 - 21046
 21047 - 21048 - 21049 - 21050
 21051 - 21052 - 21053 - 21054
 21055 - 21056 - 21057 - 21058
 21059 - 21060 - 21061 - 21062
 21063 - 21064 - 21065 - 21066
 21067 - 21068 - 21069 - 21070
 21071 - 21072 - 21073 - 21074
 21075 - 21076 - 21077 - 21078
 21079 - 21080 - 21081 - 21082
 21083 - 21084 - 21085 - 21086
 21087 - 21088 - 21089 - 21090
 21091 - 21092 - 21093 - 21094
 21095 - 21096 - 21097 - 21098
 21099 - 21100 - 21101 - 21102
 21103 - 21104 - 21105 - 21106
 21107 - 21108 - 21109 - 21110
 21111 - 21112 - 21113 - 21114
 21115 - 21116 - 21117 - 21118
 21119 - 21120 - 21121 - 21122
 21123 - 21124 - 21125 - 21126
 21127 - 21128 - 21129 - 21130
 21131 - 21132 - 21133 - 21134
 21135 - 21136 - 21137 - 21138
 21139 - 21140 - 21141 - 21142
 21143 - 21144 - 21145 - 21146
 21147 - 21148 - 21149 - 21150
 21151 - 21152 - 21153 - 21154
 21155 - 21156 - 21157 - 21158
 21159 - 21160 - 21161 - 21162
 21163 - 21164 - 21165 - 21166
 21167 - 21168 - 21169 - 21170
 21171 - 21172 - 21173 - 21174
 21175 - 21176 - 21177 - 21178
 21179 - 21180 - 21181 - 21182
 21183 - 21184 - 21185 - 21186
 21187 - 21188 - 21189 - 21190
 21191 - 21192 - 21193 - 21194
 21195 - 21196 - 21197 - 21198
 21199 - 21200 - 21201 - 21202
 21203 - 21204 - 21205 - 21206
 21207 - 21208 - 21209 - 21210
 21211 - 21212 - 21213 - 21214
 21215 - 21216 - 21217 - 21218
 21219 - 21220 - 21221 - 21222
 21223 - 21224 - 21225 - 21226
 21227 - 21228 - 21229 - 21230
 21231 - 21232 - 21233 - 21234
 21235 - 21236 - 21237 - 21238
 21239 - 21240 - 21241 - 21242
 21243 - 21244 - 21245 - 21246
 21247 - 21248 - 21249 - 21250
 21251 - 21252 - 21253 - 21254
 21255 - 21256 - 21257 - 21258
 21259 - 21260 - 21261 - 21262
 21263 - 21264 - 21265 - 21266
 21267 - 21268 - 21269 - 21270
 21271 - 21272 - 21273 - 21274
 21275 - 21276 - 21277 - 21278
 21279 - 21280 - 21281 - 21282
 21283 - 21284 - 21285 - 21286
 21287 - 21288 - 21289 - 21290
 21291 - 21292 - 21293 - 21294
 21295 - 21296 - 21297 - 21298
 21299 - 21300 - 21301 - 21302
 21303 - 21304 - 21305 - 21306
 21307 - 21308 - 21309 - 21310
 21311 - 21312 - 21313 - 21314
 21315 - 21316 - 21317 - 21318
 21319 - 21320 - 21321 - 21322
 21323 - 21324 - 21325 - 21326
 21327 - 21328 - 21329 - 21330
 21331 - 21332 - 21333 - 21334
 21335 - 21336 - 21337 - 21338
 21339 - 21340 - 21341 - 21342
 21343 - 21344 - 21345 - 21346
 21347 - 21348 - 21349 - 21350
 21351 - 21352 - 21353 - 21354
 21355 - 21356 - 21357 - 21358
 21359 - 21360 - 21361 - 21362
 21363 - 21364 - 21365 - 21366
 21367 - 21368 - 21369 - 21370
 21371 - 21372 - 21373 - 21374
 21375 - 21376 - 21377 - 21378
 21379 - 21380 - 21381 - 21382
 21383 - 21384 - 21385 - 21386
 21387 - 21388 - 21389 - 21390
 21391 - 21392 - 21393 - 21394
 21395 - 21396 - 21397 - 21398
 21399 - 21400 - 21401 - 21402
 21403 - 21404 - 21405 - 21406
 21407 - 21408 - 21409 - 21410
 21411 - 21412 - 21413 - 21414
 21415 - 21416 - 21417 - 21418
 21419 - 21420 - 21421 - 21422
 21423 - 21424 - 21425 - 21426
 21427 - 21428 - 21429 - 21430
 21431 - 21432 - 21433 - 21434
 21435 - 21436 - 21437 - 21438
 21439 - 21440 - 21441 - 21442
 21443 - 21444 - 21445 - 21446
 21447 - 21448 - 21449 - 21450
 21451 - 21452 - 21453 - 21454
 21455 - 21456 - 21457 - 21458
 21459 - 21460 - 21461 - 21462
 21463 - 21464 - 21465 - 21466
 21467 - 21468 - 21469 - 21470
 21471 - 21472 - 21473 - 21474
 21475 - 21476 - 21477 - 21478
 21479 - 21480 - 21481 - 21482
 21483 - 21484 - 21485 - 21486
 21487 - 21488 - 21489 - 21490
 21491 - 21492 - 21493 - 21494
 21495 - 21496 - 21497 - 21498
 21499 - 21500 - 21501 - 21502
 21503 - 21504 - 21505 - 21506
 21507 - 21508 - 21509 - 21510
 21511 - 21512 - 21513 - 21514
 21515 - 21516

EK 19. Milliyet Gazetesinin 18 Kasım 1957 Tarihli Haberi.

D. P. KAPATILDI!

Yazısı 5. sayıdadır.

Ankara Teflon
Gazetecilik ve
Matbaacılık Ortaklığı
Adına İmza ve Sühbi
Fethi GİRAY
Mev'ul Müdür
Gazeteciler KUNT
Telefonlar: 15488 - 17542

Ankara
Telgraf
GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE
VII - 8 SAYI 2864 4 Eylül 1960 Perşembe

TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
OMUR BOYUNCA AYLIK GELİR
BUNDA SİZİN ANACI
BANKAMIZ VERİLECEK

25

Vergi Sistemi Değiştiriliyor

- 1 - Küçük esnaftan vergi alınmıyacak
- 2 - Zirai kazançlar için de vergi ihdas ediliyor
- 3 - Bina ve arazi vergileri islah ediyor

BANKAN GÂHİRE: TE ROLUKBAŞI: Bankan Gâhîrî cüm ahkamıyü Osman Bülûkbaşını evinde siyâsî hâdîsle bir müddetle tutmuştu. Esasında Bankan Bülûkbaşını ve oğluyla beraber götürürdü.

Son Dakika

**Çingenelerin kaçırdığı çocuk
buğün anne ve babasını buldu**

On dört sen, evvel çingmeler
terafından kağırlığın dımsı sa-
yımızda bildirilmiştir Ahmet adın-
daki çocuğun ailesi bugün bulun-
mamıştır.

Gazetemizin yaptığı nezaryatan
byle bir çocuğun ailesini aradığı
za, okuyan Süreî Aslan adında-
ki yazında bir şahıs derhal: İkin-
ci Şubeye müracaat ederek karde-
şini görmek istem ve büyük a-
ileyi bahsi Fâhri Aslan'a durumun bildir-
miştir. Fâhri Aslan'da Şubeye ge-
miş fakat kardeşlerinin kaybolmuş
durda çok küçük olduğu için ter-

his edememektedir. Bunun yanı sıra Ahmet, babadan alınarak anne tarafına gönderilmektedir. Anneleri Ne Zaman adındaki siyaset kadınıca birinden bire-bir haberi duyunca ferakâde heyecanlanırsınız ve hayırlıklar geçirmektedir. Bu arada fakir veren Mahalledeki evde gelen Daydamların karısı çoktu teshis etmiş ve azı İsmi Suhal olan kayıp çocuklarını bulduğuna yemin etmiştir.

Ailenin 16 yaşlarındaki kız çocukları ve diğer bütün aile fertleri ile, bulmuş olupun kaç ve

göz halları arasında tam bir beraberlik mevcuttur. Ayrıca gömük

(Sana Sayfa 3 de

AYAKKABICILARIN BASIN TOPLANTISI: Dış ayakkabı
... ..
... ..

Askerler'e terfi

**Kabine
Hafta
içinde ilân
edilecek**

[illegible]

30 Ağustos'ta terfi eden subayların listesi

[illegible]

BASYAZI

Bir Eğitim Hatâsı

Eğitim ve öğretim işlemlerini
num bir delli de bu işleri bu
öğretme yolları arayan her
ardarda ortaya atıldır. Sin
günün kemasıdır. Bu bir in
nirasyon işini, yoksı bir m
num tarışılmasın daha sonr
da elle tutulabilir, açık ve ac

aden kimse meşumun dırımı, bu
şu ile hatla bulan ve bitünü ile
kim incelemelerin ve raporların
di de bir eğitim baklağı son
alışığı, salakamı olur? Bir orga
nizasyon veya rah meşumodir? O
ya bakakam, fakat bugün bura
de bir mesele üzerinde duracağı,

[illegible][illegible]

Ayakkabılar yarı yarıya ucuzluyor

Bu maksatla teşkil edilen kooperatif
çatıflara derhal başlayacak

Türkiye Üstün Ayakkabılar
İndiriyorum Ankara'da bütün
memleketlere şamil olmak üzere,
her bir memleketi bir Ayakkabı
işletisi Sade Yaprak Kooperatifi
kullanıyor.
Kooperatifin en büyük mem
ve büyük üstadı
Şenay Sayfa 5 d

Çingenelerin kaçırdığı çocuk dün Gazetemize hayatını anlattı..

**Canavar benden ileri atıldı
görmediğim yılanı saldırdı**

This image shows a blank, aged, cream-colored page, likely an endpaper or flyleaf of a book. The paper has a slightly textured appearance with some minor creases and discoloration, characteristic of old paper. The left edge of the page is bound, showing the inner hinge and some stitching. The overall tone is warm and off-white.

Содержание

IC DUSMAN

[illegible]

1

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Serhat BİLİCİ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	Tezli Yüksek Lisans
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	